

श्री
अनेककविकृतस्फुटअभंगांचा
संग्रह.

हा ग्रंथ
रावजी श्रीधर गोंधळेकर याणीं बहुत यत्नानें
संग्रह करून
पुणें येथें आपल्या जगद्दिनेच्छु छापखान्यां-
त छापून प्रसि. के.

Ly. 29972
1981

तारीख २८ माहे फेब्रुआरी

सन १८८२ ई.

आवृत्ति १ली.

1653
Marathi

२७ चा आक्ट २५ प्रमाणें त्या पुस्तकावर गोंधळेकर
आपला सर्व प्रकारचा मालकीचा हक्क ठेविला-
आहे.

श्री

अनेक कवीनीं अनेक षयांचर केलेल्या सुद्ध अभंगांनी
अनुक्रमणिका.

पृष्ठ	कवि.	विषय.	अ.सं.	पृष्ठ	कवि.	विषय.	सं.
१	नामदेव-	पंढरपुर ..	१	७	शिवदास-	माघबापमार	३४
१	तुकाराम-	देह	२-३	११	तुकाराम-	ब्रह्मज्ञान्या-	३५
१	मुकुंदराज-	देह	४	११		ची हेलना न	
१	निवृत्ति-	सर्वाधार..	५	११		करणें... ..	
२	तुकाराम-	आत्माराम..	६	११	"	वेदार्थ संनज	३६
२	मुकुंदराज-	योगी.. ..	७	११	"	णनात.. ..	
२	तुकाराम-	विदेही.. ..	८	११	"	कांहीं न करि	३७
२-३	तुकाराम-	गीता	९-१०	११	"	नां मरणें...	
११	जनार्दनस्वा.	नेत्रांत ब्रह्म..	११	११	नामदेव..	संसारनिंद	३८
११	ज्ञानदेव-	"	१२-१३	८	तुकाराम..	धनाची प्रौढी	३९
११	केदार-	हांसूचें मू० ब्र०	१४-१५	११	"	भक्तिदाशिणें	४०
४	शेखरमहमद	सोहं बोध-	१७	११	"	संतांची प्रौढी	४१
११	धोंडी गुंडू-	खूण जाणणें	१८-२१	९	"	करुणापर..	४२-५०
५	तुकाराम-	पाणी.. ..	२२	१०-११	"	ज्ञान बोध..	५१
११	ज्ञानदेव-	सोहं रूप.. ..	२३	११-१९	हंसदास-	वैराग्यपर-	५२-५३
११	तुकाराम-	वेद.. ..	२४	१९-२७	"	भक्तिपर..	५२-१३३
११	"	संसारन सुटे हे लबाड...	२५-२६	२७-३२	"	करुणापर..	१३४-१३५
११	केदार-			३२-३५	"	उपदेशपर..	१३६-१३७
११	"	नाकधरूब	२७	३५-३७	"	गचें लस	१३८
६	"	अंगुष्ठम० देव	२८	३७-४४	"		
११	तुकाराम-	बेशरसी..	२९	४४	तुकाराम-		
११	"	काया पंचरी-	३०	४५	रामदास-		
११	"	खोटे ब्र० ज्ञानी	३१				
११	रामदास-	ब्रह्म पाहणें	३२	४५-५३	रामदा		
७	सिद्धनाथ-	मूळतत्त्व..	३३				

अनुक्रमणिका.

पृष्ठ	कवि.	विषय.	अ.सं०	पृ.	कवि.	विषय.	अ.सं०
५३-५९	रायदास-	नवविधाप्र-	२३३-२३७	५७-९०	रामदास	सत्संगतीवकु-	३३७-
५९-६१	"	वाद-	२३८-२४३			संगती... ..	३४९
६३-६३	"	रामोपासना	२४४-२४६	९०	"	आत्मनिवेदन	३५०-३५१
६३	"	निर्गुणपर..	२४७	९०-९२	"	हरिभक्ति-	३५२-३६१
६३-६८	"	उपासना..	२४८-२४९	९२-९३	"	एकादशी-	३६४-३६५
६८-७१	"	{ आत्मस्वरूप विचार.	२६१-	९३	"	औषध-	३६७-३६८
			२७१	९३-९४	"	झाडणी-	३६९-३७१
७१-७४	"	पंचीकरण-	२७२-२८३	९४	"	अंजन-	३७२
७४-७५	"	अष्टदेह-	२८४	९४-९५	"	प्रतिमापूजा-	३७३-३८३
७५	"	अष्टसृष्टि-	२८५	९५-९६	"	गाणों.. ..	३८३-३८५
"	"	सप्तकंचुक	२८६	९६	"	गुरुशिष्य..	३८७-३८८
"	"	पंचप्रलय	२८७	९६-९७	"	करंटें.. ..	३८९-३९१
७६	"	प्रलय-	२८८	९७-९८	"	देहभजन-	३९२-३९७
७६-७७	"	{ चत्वारदेह निरास-	२८९-	९८-९९	"	व्यर्थपंचक-	३९८-४०४
			२९२	९९-१००	"	प्रस्ताविकपंच	४०५-४१४
७७	"	उन्मनी-	२९३	१०१-१०२	"	देहअपवित्र-	४१५-४१६
७७	"	अनुभव-	२९४-२९६	१०२	"	तीर्थविधि..	४२०-४२१
७८	"	मायाब्रह्मवि-	२९७-२९९	१०२-१०४	"	शिमगा-	४२२-४२४
७९-७८	"	उपसंहार-	३००-३०५	१०४	"	करंटलक्षण-	४२५-४२६
७८-८१	"	प्रश्नोत्तर-	३०६-३०९	१०४-१०५	"	विवेक-	४२७-४३०
८१	"	तत्त्वमसी-	३१०	१०५	"	श्रवणमनन-	४३१-४३५
	"	केवलव्यतिरे-	३११	१०५-१०८	"	देवानामिश्रय	४३६-४४४
		निरूपणम०	३१२-३२०	१०८-११०	"	चत्वारदेव-	४४५-४४६
		प्रचीतीवअ	३२१-	१११-१११	"	मोक्षम्री-	४४७-४५१
		मान-	३२७	११२-११४	"	वैराग्यपर-	४७१-४७७
		शयावर		११४-	{	रामनामाचा	४७७-
				११५-		महिमा:-...	४८५

कवि.	विषय.	अभि.संख्या	पृष्ठ.	कवि.	विषय.	अभि.संख्या
११५-११७	रामदा०	समर्थनिघण्टु	४८६-४९१	१३०	”	{ ब्राह्मण आचा
११७-११९	”	हरिकथा-	४९२-४९९	१३०	”	{ रत्नप्रज्ञाले ५५६-५५७
११९-१२४	”	करुणापर	५००-५२६	”	”	{ त्यांचें खंडन.
१२४-१२५	”	विवेक-	५२७-५३३	१३०-१३१	”	{ विरक्तांस उपदे ५५८-५६१
१२५-१२६	”	त्रिविधवेरा०	५३४-५३८	”	”	{ पूर्ण झाला त्या ५६२-५६३
		समर्थसांग	१३१-१३२		”	{ चीं लक्षणं-
१२६-१३०	”	{ दायीं गृहस्थ ५३९-५५५				
		{ चैनित्यनेम				

अनुक्रमणिका समाप्त

प्रस्तावना.

या ग्रंथांत नामदेव, तुकाराम, मुकुंदराज, जनार्दन स्वामि व रामदास आदीकरून कित्येक संतांनीं आप आपल्या अनुभवानीं पूर्णत्वास पावून जगदुद्धाराय त्याणीं आपले उद्धार अभंगबद्ध कवितारूपानें लिहिले यांचा संग्रह फार श्रमानीं आम्ही करून अधिकार परतें लोकांस यांचा चांगला उपयोग व्हावा म्हणून छापून प्रसिद्ध केले आहेत. यांतील विषयांचें विवेचन करूं लागल्यास विस्तार फार होईल याजकरिता वाचकांनीं या ग्रंथाची अनुक्रमणिका पहावी म्हणजे समजेल.

हा ग्रंथ मर्मज्ञलोक वाचल्याशिवाय राहणार नाहीत अशी आमची पूर्ण खात्री आहे. हें पुस्तक लोकांस घेण्यास सलभ व्हावें म्हणून याची किंमत १ रु० व टपालखर्च ६३ ठेविली आहे. याचा रूप चांगला झाल्यास आह्मांस दुसरा भाग छापण्यास - द ये.

रीख २८ फेब्रुआरी १८८२ इ.

सूचना.

या पुस्तकांतील ७७ पृष्ठा पुढें ७९ व त्या पुढें ७९

वाचावे.

॥४५-५३॥ श्री

श्री

अनेककवीनीं अनेकविषयांवर केलेल्या

स्कृत अभंगोंचा संग्रह.

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ आधिरविलीपंदरी मगवैकुण्ठनगरी १ जेव्हां
नव्हतेचराचर तेहोतेपंदरपुर २ जेव्हां नव्हतीगोदागंगा तेव्हांहोतीं
चंद्रभागा ३ चंद्रभागेचेतटीं धन्यपंदरीगोमटी ४ नासिलियाभूमं-
डळ उरेपंदरिमंडळ ५ असेसुदर्शनावरी ह्यणूनीअविनाशीपंदरी
६ नामाह्यणेबाधोहरी तेम्यादेरवीलीपंदरी ७

अभंग २

पाहेंबापंदरी आपुलियाडोळा सखाचासोहळापाहेंबापा १ सांवळेनें
ब्रह्मसूनीळनें ब्रह्म बिंदुलेनें ब्रह्म पाहेंडोळां २ अर्धचंद्राकारबीटनेसा
जीरी विठुलत्यावरी उभाअसे ३ तुकाह्यणेऐसीपंदरिउमगा नाहीं-
तरीशिअगा सर्वकाळ ४

अभंग ३

तुझादेव तुजपाशीं परितूजगाचाकुलासी १ पाहेंपाहेउघडीं डोळा ज्या-
चादेव त्याजवळा २ देव पातीयाचे आंत उघडादिसतो धादांत ३ तुका.
ह्यणे ऐसीमात करुन दाबिल तो चिसंत ४

अभंग ४

दृष्टीचें जें अग्रशून्याचें जें सार तें चिदशवें हार पाहेंबापा १ कमळाचानें
तुजें साकुमुदिनी वरितो प्रकाशे पुष्पजें सा २ तेथें मधुकर नित्य खेळे आ-
त्या पाहातां सूक्ष्म अतिलीन ३ लीन होउनीचां मुंगीयेचेपरि जिंतावि
बौवरि अतिगुद ४ आनंदा आनंद अवपा गोविंद ह्यणे मुकुंदराज शब्द-
भिन्न ५

अभंग ५

महीनळे पावक वायुनळे उदक नभासी व्यापक तें कायगेबार् १ स्थूल
लिंगकारण तिहीसी निराळें प्रणवावेगळें तें कायगेबार् २ जवळींच अ-
सितर्कासीन भासे तेजाविण प्रकाशे तें कायगेबार् ३ सर्वां भूतीं कोद
तें सर्वभूत निराहिलें निवृत्तिघनीं संचरलें तें कायगेबार् ४

अभंग ६

अनंतब्रह्मांडेंजयाचेऊदरीं तोमाझेअंतरांआत्माराम १ देउळांतदेव
देवांतदेऊळ शोधूनपाहेंमूळकैसेंआहे २ मुखपाहूंजातांमूळनिआप
ण ऐशीआहेखुण अनुभवाची ३ तुकाह्मणेऐसेंबाबाजिनेंकैलें अ
दळबैसविलेंनिजपदीं ४

अभंग ७

मेलीयाचेंसरबजीताचिभोगितो धन्यतोचीएकत्रिभूवनीं १ मेलि
याचेंलग्न जीतनिलाविलें बोहलेंघातलेंमंडपावरी २ मोक्षाचांमंडप
घातलागगनीं अनुहातधनिवाजंत्रांची ३ येरीदेहभोगीमुक्तीचासो
हळा रुकविलेंकाळातळाळनि ४ मुकुंदराजह्मणेतेथेनिजरूपआहे
उन्मनिसीपाहेंभोगीतसे ५

अभंग ८

तरितेंतुजनाहांरावें जेणेंअंगींब्रह्मव्हावें १ जरितूंझालासीपंडित करि
सीशब्दाचेंखंडित २ गासीतानमानप्रबंद दाविसिहाबभावछंद ३ क
रिसीवर्णाश्रमनोखा तरितूंपावसीउत्तमलोका ४ तुकाह्मणेअसोनि
देही संतझालेतेविदेही ५

अभंग ९

प्रथमश्लोकींगीताविष्णुमुखेंझाली त्याणेंउपदेशिलीब्रह्मदेवा १ त्या
णेंत्याश्लोकाचेअर्थकेलेचारी नारदाश्रवणरंघींसांगीतले २ त्याणें
चतुर्थाचेंकरुनीससक व्यासालागींदेखनिरोपिलें ३ त्याणेंत्यासस
काचेंकरुनींसातशत तुकाह्मणेमातपुराणींची ४

अभंग १०

धन्यधन्यदेविगीता आदिमायाचेदमाता जाणेलज्जेयाअर्था धन्य
मातापीतर १ एकश्लोकअथवाचरण अर्थअनुभवआंगींबाणे मग
मोक्षाचेंसाधन नलगेकांहींकरावें २ एकाचरणाचाअर्थ मुनिबसि
ष्ठजाणत त्दयकरोनियांस्वस्थ ब्रह्मपदपावला ३ एकाचरणाचा
अर्थ राजाजनकजाणत मगविदेहाचीमात येउनिआंगींठसावे ४
एकाचरणाचाअर्थ मुनिजमंदरीजाणत मगशांतीचाअदनांत रु

रवशयनीं पहूडला ५ एकाचरणाचा अर्थ पंडुपुत्र हो जाणत करावया
निस्तेज शत्रुभिन्न समवेत ६ अर्जुन नर नारायण हेतवसिद्ध साधक जा
ण करावया दुष्ट निर्दोषण तुकाह्याने अवतरले ७

अभंग ११

नेत्रींची बाहूली वस्तरूप झाली पाहातां सोहं मैळीं चिदानंद १ अर्धमा
त्रा जाण नैनीच प्रमाण मस्कर हा वर्ण पाहा तेथें २ स्फुट झाला कुंडलिनी
कासयासी भ्रांती नयनींच निश्चिती बिंदुरूप ३ सर्वगत डोळा त्रिज-
गामाझारी जगाची या हरिडोळियां माजी ४ दाखविसं पूर्ण स्वाभिज
नार्दन एका एकीं पण त्यागार्ई ५

अभंग १२

रुष्टी माजी लखलखित देखीलें अव्यक्त ओतिलें तेजाकार १ तें रूप-
सांचळें स्वरूप बिंदुलें मगमन नीचालें त्या माजी २ अणुरेणु ऐसें बोल
निसंतजन परिब्रंहांड पूर्ण त्याचे पोरीं ३ निवृत्ति प्रसादें ज्ञान देव ह्याने
जग देखे परिनेणे अनुभवावीण ४

अभंग १३

पांदरातो डोळा तें लिंग केवळ कारण बुबुळ पाहें बापा मस्कर येवदें तें म-
हाकारण सांचळें विदूषन त्याचरी २ चैतन्य लखलखी अणुरेणु येवरी
ज्योती योगी डोळां पाहाती लक्ष तेथें ३ ज्ञान देव ह्याने कुशोळाचें अग्र-
तें रूप सुंदर वीठो बाचें ४

अभंग १४

काय बोलवें जनांत हांसये तें कीं मनांत १ ह्याणुनि बोधकी जेमना धुं-
डिहासुं चेंढी काणा २ करुनि आखुनि देवी मनीं हांसं पाहे धुंडाळुनि ३ के-
दार सांगे ऐशी खुण दशवेहारीं छिन्नभिन्न ४

अभंग १५

सद्गुरु पेचीर खुण भारी शब्द सने विण न्यारी १ तीहीं त्रिगुणाचें मूळ पं-
चभूतांचा वळोळ २ ॐ पासुनित्याचें मूळ तें चिन्न हें निर्मळ ३ साही
शास्त्रांला उमगेना अठरापूराणों शिणालीं जाणा ४ केदार ह्याने हीरे खु-
ण रुद्र नाथें दिधली जाण ५

अभंग १६

झन्याविणभरलेंपाणी विश्वबीजाचीहीखाणी १ ज्याचे आंगीं सायुज्य-
ता विश्वबीजाचीहीसत्ता २ तेथेंतुर्येंला ओळखावें तुर्यासांडुनी पाणी
प्यावें ३ तुही असत्यमानाल स्थूलब्रह्मांडनासेल ४ केदारह्मणे पा
णीप्यालों रुद्रनाथचरणीं ध्यालों ५

अभंग १७

मार्गें शून्यपुढें शून्य तेथें केंचें पापपुण्य १ कालकंठूं आनंदाचा सुखीं
घोषहरिनामाचा २ जनीं वनीं अवघा देव त्याविण दुजानाहीठाच ३-
शेख महंमदसोहं बोध हरला भेद झाला सिद्ध ४

अभंग १८

उपजतें शरीर न उपजे आपण ऐसी जाणें खुणतोची योगी १ वादतें श-
रीर न वाढे आपण ऐसी जाणें खुणतोची योगी २ मरतें शरीर न मरे-
आपण ऐसी जाणें खुणतोची योगी ३ धोंडीगुंडुह्याणें दृश्यतें अदृश्य
ऐसी जाणें खुणतोची योगी ४

अभंग १९

हातकरीचोरी फटके पाठीवरी कुसंगाचाला भपदरीं पडे १ शिस्त्रकरी
कर्मशिरासीं छेदन संगतिमहिमान ऐसें आहे २ शेतकरी रक्षी शेत-
खाती पक्षी दोलेबसती वृक्षीं निरपराधें ३ धोंडीगुंडुह्याणें जळो कुसं
गति तात्काळची जाती अघोगती ४

अभंग २०

नैसानव्हे आमुचा देव गुरुकृपेचा अनुभव १ देव अंधारींगमावे दीवा-
लागल्यावरगावे २ देवकवाडाने कोडे दिसता हे त्याचें तोंड ३ धोंडीगुं
डुरामह्याणें ऐसें देवभक्तपण ४

अभंग २१

जगीं पाहातां अवघा देव त्याविण दुजानाहीठाच १ अहोस्रवर्णाच्या
कनका कनकपुसे एकमेका २ जळावरिले तरंग येती जळाविषा आं
गें ३ घृताचि चाकणिका घृतपुसे एकमेका ४ धोंडीगुंडुरामदास सुखीं
पदरलावून हांस ५

अभंग २२.

पाणीहाले पाणीडोले पाण्याविणकेंचेंचाले १ मार्गेपाणीपुढेंपाणी
चालेपाण्याचेंसंधुनी २ वरपाणीस्त्रीलीपाणी पाहें अंतरिंशोधुनी
३ तुकाझाला असें पाणी मत्स्यडोलती जीवनीं ४

अभंग २३.

डोळ्यांची बांदुली डोळ्यानें देखिली हांसुंजी लागली बार्दधानी १ स्वरू
पहें सोहं दीसतें आधारीं आत्मा सैजेवरी सोहंरूप २ उघडलीं पातीं-
विठ्ठल पाहीला ज्ञानदेवध्याला देखौनियां ३

अभंग २४.

वेदाचीं प्रसरें ब्राह्मणें श्रीकावीं आह्मीनं ऐकावीं श्रवणींनीं १ वेद आ-
ह्यावरीर सोनियांगेला आह्मीं त्याच्या बाला धरिला कर्ण २ वेदहादेवा
चे निद्रेत जन्मला आह्मीं जागृतीला होतों तेथें ३ तुका ह्मणे वेद स्वप्नीचें
चेंईलें तें काय चेंईल जागृतीसी ४

अभंग २५.

प्रपंचानें कोणालागीं हो धरिलें सांगाचें वहितें मजपासीं १ मगतु ह्मीं आ-
ह्मीं मारुं प्रपंचासीं घालुं दुरदेशीनें येनियां २ तुमचें आमुचें नारकेलज-
री देवाचिये हारीं बर्दाघालुं ३ संसारसुटेना त्या गोष्टीलबाड तुका ह्म-
णे धड ऐसें ह्मणती ४

अभंग २६.

संसारसुटेना ऐसें कां ह्मणसी कायतो आंगासी जडला असे १ पुरव्य-
तुज आधीं आशाही सुटेना तो वरीयात नाचुके कैसी २ आशामारो नि-
यां जयवंत व्हावें तेव्हां चिनिघावें सर्वांतुनि ३ तुका ह्मणे बोल नमानिशी
सांचे तरी माझा बाचें काय वेंचें ४

अभंग २७.

नानामुद्रांचें साधन तितुकें नाशिवंत जाण १ ऐसें कोणी विचारीना
देह अमर कीं नासे जाणा २ नाना देवणी सांभळिती नाक धरुनि बेंस
ति ३ जैसी बक ध्यानाची मति कूपेविण झाली माती ४ केदार ह्मणे कू-
पेवीण जों जों करणें तोतो शीण ५

स्फुर अभंग.

अभंग २८.

पंचायतन ठेवा ल्हय अधिष्ठांनीं अंगुष्ठप्रमाण देव आहे १ तेंचि माझें
स्वरुदाखविलें डोळां त्यागुरुपाळा नुनरार् २ माझिचि परीं झालीं हो
तीचोरी तेही महाहारीं डोळीयांचे ३ गुमना प्रगट प्रगटना गुप्त चाकारलें
चिन्न बुदबोधाचें ४

अभंग २९

झालों मी शिंदळ फेडिला कांसोरा चुनामन गदा लावा कोणी १ त्रिकुटाचे-
वाटे मांडिलें दुकान कोणी नरी बोल ठेवा मज २ ब्राह्मणाची रांडसांदीचें
खापर निसी अलंकार काय होय ३ तुका ह्मणे आह्मीं झालों बेशरामी
पाठीस शरम बांधीयेली ४

अभंग ३०

काया हे पंदरी प्रेम पुंडलीक सत्रावी सन्मुख चंद्रभागा १ परातेचि वीर
आत्मा पंढरिनाथ जेथ पाहें तेथ ठसावला २ शांतिस्वमादांनी रार्दर खु-
मीणी विराजती दोनी दोहीं कडे ३ विवेकचे राग्य गरुड हनुमंत जोडू-
नियां हात पुढें उभे ४ तुका ह्मणे नित्य पांडुरंगा भेटी झाली असे नुरी-
चारी देहां ५

अभंग ३१.

घरोघरीं अवघे झाले ब्रह्मज्ञानी तेथें मी अज्ञानी काय वणूं १ लोकासीं
मांगती सोडावा संसार आपुळा विचार न करिती २ दहा पांच ओंज्या
पाठ करुनियां ज्ञानी ह्मणोनियां जगीं बोंब ३ कवडिसाहीं देती भांडोनि
ग्रां प्राण तांरीं ब्रह्मज्ञान बोलताती ४ तुका ह्मणे ऐसें ब्रह्मज्ञान काहीं
वाटेचरी नाही पडीयेले ५

अभंग ३२

मृदुलदंढ सूक्ष्म आणी तें कारण त्याचरी तें जाण महाकारण १ तेथें ना-
री उभी तेथें अर्धमात्रा जगाचें हें सुत्र नाचविति २ तें काचरी तें का उभवुनि
भज रक्तश्वेत सहज विलोकाचें ३ श्यामनीळ तेथें विगजत देख स-
न्मुखचि स्वरुपाहें डोळां ४ रामदास ह्मणे यापर तें जाणणें उरलें ना-
हीं पाहाणें चराचरीं ५

अभंग ३३.

बहुनकासयाबोलावें मूलतलतेंशोधवें १ मस्करेणवदेंबिंदुलें त्यां-
तत्रिभवनकोंदलें २ हरिहरब्रह्मयांच्यामुर्ती बिंदुल्यांत येतीजाती ३
मूलतलएक आंत चोजविलेंसिद्धनाथें ४

अभंग ३४

मायबापदोन्हीजीवेंचिमारावे चरणवंदावेबायकोचे १ बहिणभावा
सींलग्न जेंलावावें भजनकरावेंगादवाचें २ गायीसींमारावेंरंभेसीं-
त्यजावें तरिचपावावेंब्रह्मस्वर ३ शिवदासह्मणेऐसेंजरीघडे परब्र-
ह्मरोकडेंहाताचदे ४

अभंग ३५

कोणीब्रह्मज्ञानीनह्मणावासान सत्वगीचाह्मणोनहेळूनये १ लाहा
नस्फुलिंग होऊंकां दावाशी चेतल्याइंधनजाळूपाहे २ तुकाह्मणेमायां
वाहातीरवापर आंत आहेसारनवनीत ३

अभंग ३६.

वेदांचातोअर्थसंतांसचिठावा येरांनींवाहावाभारमान्न १ जेविल्या
चीभूक उपासींतोनेणे भारवाहेदुणे मजुरीचा २ उत्पत्तिपाळणमं-
हाराचेंबीज जाणावेंनिजगुजत्याचेहातीं ३ तुकाह्मणेंआतांसांपडलें
मूळ आपण सकळहाताआलें. ४

अभंग ३७.

घरवाडानोराहीत्या प्राणीएकराचीगेला १ कायास्मशानींघातली क-
न्यापुत्रमुरडलीं २ इष्टमित्र आणिसंगाती आपुलाल्याघराजाती ३
तुकाह्मणेप्राणीमेले कांहींसार्थकनाहींकेलें ४

अभंग ३८

जळींबुडबुडेदेखतांदेखतां क्षणनलगतांदिसेनाति १ तेंसाहासंसारपा-
हतां पाहतां अनकाळींहाताकायनाहीं २ गारुडीयाचारवेळदीसे-
क्षणभरी तेंसाहासंसारदिसेखरा ३ नामाह्मणेयेथेंकांहींनसेबरें
क्षणाचेंदें स्वेंसर्व आहं ४

अभंग ३९

धनवंतालागीं सर्वमानिनाहेजगीं १ पितामातासंबकजन सर्वमान
नीवचन २ जंगमाताचाळिंधंदा तंबवहीणायणंदादा ३ सदाशृंगारभूप
णं कांतालवेबहुमाने ४ तुकाह्यणेधन भाग्य अशाश्वतजाण ५.

अंशंग ४०.

होऊनिजंगमविभक्तिलाविति शंगवाजविताघरोघरीं १ शिवाचेनि
मित्तेतिथीतेसंबिनी घंटावाजवितापांटासाठीं २ तुकाह्यणत्यांला ना-
हींशिवभक्ति व्यापारकरितासंसारचा ३

अंशंग ४१

फिरंगतरवारलोरवंडाचेविळे परितेनिराळंगुणमोले १ पायगिप्रति-
माएकविषाषाण परितेमहीमानवंगळेची २ तेसैएकबापाचंदनाचेसा
ड परिमळेवाडमोलतया ३ तुकाह्यणेतैसीसंतजनासरि आपीका
चीउरीकायतेथें. ४

अंशंग ४२.

भोटीची आवडीउतावीळमन लागनेंसेध्यानजीवींजीवा १ आतां आ-
वडीचा पुरखावासोहळा येऊनगोपाळाभोटीदेई २ नेत्रउन्मळांतराहानी
तटस्थ गंगाअश्रुपातवाहानसे ३ तुकाह्यणेआतां करींसाचपण मुकीं
व्यावचनाआपुलीया ४

अंशंग ४३.

कारेमाझातुजनयेकळवळा असुनि जवळ तदयस्थ १ अगानाराय-
णानिष्ठुरनिर्गुणा केलाशोकनेणाकंठस्फुट २ कांहांदेवाचिननपावेवि
श्रान्ति इंद्रियांचीगतिखुंदेचिना ३ तुकाह्यणेकायधरियेलाकोप काय
माझेपापसरलेनाहीं ४

अंशंग ४४

मीतोदीनाहुनिदीन माझातुज अभिमान १ देवा आलोंशरणागत
माझेकरावेस्वहीन २ दीनानाथहृपाळुवा सांभाळावे आपुल्यानावा
३ तुकाह्यणेमीतोदोषी महापातकांचाराशी ४

अंशंग ४५.

जैसातैसानरी तुजशरणागतहरी १ आतांनपाहिजे केले ब्रीद-

लरीकें आपुलें ॥ २ ॥ शरद्वहणवितोंविन ॥ परिहणवितोंभक्त ॥ ३ ॥ म-
जकोणपुसेरंका ॥ तुझेनामसांगेतुका ॥ ४ ॥

अभंग ४६.

गळीतझालीकाया ॥ माझेलढीनपंदरिराया ॥ १ ॥ आलें अवसानापा-
सीं ॥ रूपराहीलेंमानसीं ॥ २ ॥ पूर्णवाहीलाकळस ॥ तेथेंस्थिरावला-
रस ॥ ३ ॥ तुकाहणगेगातांगीत ॥ आलेंसामोरेंसंवीत ॥ ४ ॥

अभंग ४७.

आतांनहोईउदास ॥ माझीपुरवावी आस ॥ १ ॥ ऐकेंऐकेंनारायणा ॥ मा-
झिपरिसाविज्ञापना ॥ २ ॥ मायबापबंधुजन ॥ तूंचिसोईरासज्जन ॥
३ ॥ तुकाहणेतुजविरहित ॥ कोणकरीलमाझेहित ॥ ४ ॥

अभंग ४८.

धांवघालींमाझेआई ॥ आतांपाहातोसीकाई ॥ १ ॥ झालोंवियोगेंहिं-
पुटी धीरनाहींमाझ्यापोटी ॥ २ ॥ देवाकरावेंशीतळ ॥ बहुसालीहळ-
हळ ॥ ३ ॥ तुकाहणेतुमाझेआई ॥ करठेविनमी पायीं ॥ ४ ॥

अभंग ४९.

नामघेतांचांयांगेला ॥ ऐसाकोणीआइकोला ॥ १ ॥ सांगाविनवितों
तुहासी ॥ संतमहंतसिद्धकृषी ॥ २ ॥ नामेंतरलेनाहींकोण ॥ ऐसेद्यावे
नीवडुन ॥ ३ ॥ माझ्यासलगीच्याउत्तरा ॥ तुकाहणेतुसमाकरा ॥ ४ ॥

अभंग ५०.

असोआतांकीती ॥ तुज्यावेकाकुळती ॥ १ ॥ माझेप्रारब्धहेंगाटे ॥ तूंबापू
डेंनयापुटे ॥ २ ॥ सोडवीनआतां ॥ बिरुदेतुझीपंदरिनाथा ॥ ३ ॥ तुकाह-
णेतुबळी ॥ तोगाढवाचेकानपिळी ॥ ४ ॥

ज्ञानबोध.

अभंग ५१.

मूळशोधावेंआपुलें ॥ एकासद्गुरुच्याबोले ॥ १ ॥ मुळापासूननिविस्तार
॥ कोठेंझालातोॐकार ॥ २ ॥ कोठेंप्राणीवाहतो ॥ कोणअजपाचाळ
वितो ॥ ३ ॥ अहोइडाआणीपिंगळा ॥ तिमरीतोसधुस्माबाळा ॥ ४ ॥ अ-
होचंद्रसूर्यदोन ॥ यांचेंकोणनेंदीकाण ॥ ५ ॥ अर्धमात्राजीवशिव ॥

कोठें राहाती पाहा हो ॥ ६ ॥ च्यारि शक्यें चारि देह ॥ यांचें ठिकाण कोण-
 आहे ॥ ७ ॥ च्यारि वाच्या कोणे ठायीं ॥ यांसी शोधुनियां पाहीं ॥ ८ ॥ बारा
 आणी च्यारी सोळा ॥ सत्रावी ती जीव न कळा ॥ ९ ॥ षडाक्षरी मंत्र राज ॥
 कोण अक्षर कोण बीज ॥ १० ॥ अक्षरें कोण तीं ह्यणावीं ॥ याचि नामें सां-
 गुन द्यावीं ॥ ११ ॥ पन्नासांचा केला लेखा ॥ दोनिराहिल्या मातृका ॥ १२ ॥
 तेंतर संतांचें निज गुण ॥ कोठें राहें सोहं बीज ॥ १३ ॥ अक्षरें कोण तीं ह्यणा-
 वीं ॥ यांचीं नामें सांगुन द्यावीं ॥ १४ ॥ कोठें चंद्र फलवन ॥ कोण मेरुचें ठीका-
 ण ॥ १५ ॥ सप्त पाताळें कोण तीं ॥ एक बीस स्वर्गांची गणती ॥ १६ ॥ अहो-
 पृथिवीची गणती ॥ पाहावी शोधुनि देहांत ॥ १७ ॥ आकाशाचा वारा कि-
 ती ॥ याचि करावी गणती ॥ १८ ॥ किती पर्जन्याच्या धारा ॥ बाहानी सप्त-
 ही सागरा ॥ १९ ॥ नवनाडी कुंडली नी ॥ वाहें सत्रावीचें पाणी ॥ २० ॥ तख
 झाडाकें सा आहे ॥ हातो शोधोनी यां पाहें ॥ २१ ॥ कोठें अनुहान गजर ॥
 बाजेद शवें धुतर ॥ २२ ॥ अहो पंधरा हारें वाटे ॥ कचणें ठायीं बाहानर-
 कोठे ॥ २३ ॥ कोठे अष्टधा कमळ ॥ कोठे मणी पुराचार वेळ ॥ २४ ॥ च्यारी पु-
 त्तीचें ठीकाण ॥ देहामध्यें कोठे कोण ॥ २५ ॥ चारी पुद्गा शोधुनि पाहीं ॥ अ-
 लक्ष लक्षुनियां घेई ॥ २६ ॥ त्रिपद शोध कें सा केला ॥ हातो पाहिजे कळ-
 ला ॥ २७ ॥ अहो त्रिपदा गायत्रीचा ॥ सांगचो द्या पाय केंचा ॥ २८ ॥ सवि-
 दानंद कोण हें ॥ त्याचें रूप शोधुन पाहें ॥ २९ ॥ तीन मार्ग ते जाणावे ॥ का-
 शी वासी ते ह्यणावे ॥ ३० ॥ सोहं धारण कोणती ॥ तीही जाणावी निरु-
 ति ॥ ३१ ॥ अहो मायेचें रूप काय ॥ ऐसें शोधुनियां पाहें ॥ ३२ ॥ अविद्ये-
 चें केंसें काय ॥ रूप केंसें तें हो आहे ॥ ३३ ॥ ब्रह्मचें रूप काय ॥ कळलें ध-
 न्य त्याची माय ॥ ३४ ॥ देह पूर्वी कोण होता ॥ देह पडल्या कोठें जातो ॥ ३५ ॥
 जीव शिवाचें केंसें काय ॥ रूप केंसें तें हो आहे ॥ ३६ ॥ तुर्या ह्यणावी कशा-
 ला ॥ कळली पाहिजे ज्याची त्याला ॥ ३७ ॥ अष्टधा प्रकृति जाहाली ॥ ते-
 ही पाहिजे कळली ॥ ३८ ॥ पांच तत्वे पंचविस गुण ॥ हें करावें निरसन ॥
 ३९ ॥ स्वप्न देखे मिथ्या होय ॥ वीर्य खळत्या खळों राहें ॥ ४० ॥ कमरेंद्रि-
 यांची गणती ॥ ज्ञान रेंद्रियें जाणती ॥ ४१ ॥ पंचविसावें अंतःकरण ॥ दश
 बायुदशमाण ॥ ४२ ॥ अविद्येचें निरसन ॥ पिंड ब्रह्मांड आहे कीं पान ॥ ४३

बारासोळा असतीकळा ॥ त्या तो जाणाव्यासकळा ॥ ४४ ॥ अहो-
 अंकाराचें बीज ॥ हें तो कळलें पाहिजे ॥ ४५ ॥ चौदाचक्रांचा उमारा ॥-
 हा तो कळला पाहिजे सारा ॥ ४६ ॥ अनुभवाच्या भूमिकाच्यारी ॥ कळ-
 त्या पाहिजे निर्धारि ॥ ४७ ॥ योग अष्टांगसाधन ॥ कळलें पाहिजे तें को-
 ण ॥ ४८ ॥ कैसें षडचक्र भेदुन ॥ सहस्रद्वीं केले पेंपेणें ॥ ४९ ॥ अष्टपुरां
 चेंदहन केले ॥ षडवेरी निर्दोळीले ॥ ५० ॥ भगवंताचें कैसें काय ॥ स्वरूप-
 शोधुनियां पाहे ॥ ५१ ॥ स्वरूप पाहावयासी गेला ॥ देह आपण स्वयंभ-
 झाला ॥ ५२ ॥ षड्गुण ईश्वराचे ॥ नेह झाला आपणची ॥ ५३ ॥ कैसा
 मक्षका त्याग केला ॥ फेराचौ व्याशींचा चुकला ॥ ५४ ॥ आहे दृश्यमाया
 जाति ॥ निरस्त्री ब्रह्म होती ॥ ५५ ॥ कैसें अध ऊर्ध्व केले ॥ कैसें शीत उ-
 ष्ण गेले ॥ ५६ ॥ कैसी फक्तान गेली ॥ कुंडलिनीं चेतविली ॥ ५७ ॥ सो
 हंधारणा कोणती ॥ निही जाणावी निरुति ॥ ५८ ॥ कैसें मन स्थीर केले ॥
 कैसें चंचळ निश्चळ झाले ॥ ५९ ॥ डोळे उफारले लाविले ॥ शून्य भेदुनि निःशून्य
 जाले ॥ ६० ॥ निर्विकल्प समाधीची ॥ सांग धारणाती कैं ची ॥ ६१ ॥ पाहा संसा-
 र तो कोण ॥ त्यासीं घ्यावें ओळखून ॥ ६२ ॥ जाणे सद्गुरूचा बाळ ॥ इतरांसी
 तें नाकळे ॥ ६३ ॥ इतुके शोध करून घेतां ॥ सायुज्यपद येईल हाता ॥ ६४
 ॥ मुळापासु निविस्तार ॥ सांगीतला थोडा फार ॥ ६५ ॥ तुका हाणे ज्ञान बो-
 ध ॥ गुरु रूपें व्हाल सिद्ध ॥ ६६ ॥

इति ज्ञानबोध समाप्त

वैराग्य पर.

अभंग. ५२

मना तुझे मूळ ब्रह्म सच्चिदान ॥ झालें विस्मरण तुज त्याचें ॥ १ ॥ आत्मयासो
 हूनि देहामी धरिलें ॥ तुज अंतरलें सरस्वतसें ॥ २ ॥ नुलटतां जळीं जळमी
 नातूमि ॥ होयी नाकल्यां तीं यत्नें नाना ॥ ३ ॥ हंसदास हाणे यत्न फिरें मना ॥
 हाणतां यातना मीमी देह ॥ ४ ॥

अभंग. ५३

देह हा आपण नानव्हे आपुला ॥ बोलिली या बोला विचारावें ॥ १ ॥ पाहें

तुझी सत्ता नाहींगायावरी ॥ काळाची भगरी येतां कळे ॥ २ ॥ काळाचें-
भातुक नापाचा हाराशी ॥ अर्थमीमी त्यासी ह्यण शी बा ॥ ३ ॥ हंसदा-
सह्यणे नरदेहा यावें ॥ जीवन्मुक्तत्वावें तरी धन्य ॥ ४ ॥

अभंग ५४.

देह हा पाहतां अनिअमंगळ ॥ अवघा विराळ आकारला ॥ १ ॥ पितरां-
चें रेत एकत्र जाहालें ॥ कर्मनिपजले देह त्याचे ॥ २ ॥ अशब्दारेताची केव-
ळ गांठोडो ॥ मीमी देह जोडो कामानये ॥ ३ ॥ हंसदासह्यणे मी देह करी-
शी ॥ दुःखनि पावशी अनिवार ॥ ४ ॥

अभंग ५५.

विराळाचा देह विराळांजनाला ॥ विराळ चिझाला मृत्क काळीं ॥ १ ॥ आ-
दीं अंतीं देह सर्वस्वें ओवळा ॥ कैसारे सोवळामध्यें झाला ॥ २ ॥ विराळा
चा देह अशब्दचाराशी ॥ मीपणें भोगिशी व्यर्थ दुःख ॥ ३ ॥ हंसदासह्य
णे मीमी देह सांडीं ॥ ब्रह्मरसी बुडी देई मना ॥ ४ ॥

अभंग ५६.

दुजियाचामळ अनिअमंगळ ॥ जाहला निरवळ देह त्याचा ॥ १ ॥ केवीतो
तूं होशी सांगें वासाचार ॥ घर धनी घर होय कायी ॥ २ ॥ ह्यणो नितूं देहे
नोहेशी निश्चय ॥ सांगे वेदराय पूज ऐसें ॥ ३ ॥ हंसदासह्यणे अवज्ञा क-
रीशी ॥ तरी तूं पावशी यमदंड ॥ ४ ॥

अभंग ५७.

मातेच्या अशब्दा स्वाव होय जेव्हां ॥ विराळ हा तेव्हां वेद आज्ञा ॥ १ ॥ वे-
द उक्त असे भृणुहत्याजनीं ॥ पितरेताहानि व्यर्थ होतां ॥ २ ॥ ऐसें स्मरेत
बहु अमंगळ ॥ देह त्याचें फळ तूज गवें ॥ ३ ॥ हंसदासह्यणे मीमी त्या करि
शी ॥ धिक्कार तूजशी निळाजच्या ॥ ४ ॥

अभंग ५८.

मातेचें शोणित पितियाचें रेत ॥ योनीं मिसळत जननीच्या ॥ १ ॥ तेव्हां आ-
पुलीया पूर्वक मीपरि ॥ गर्भ हा उदरीं पडतसे ॥ २ ॥ मळमूत्रादिकां बुडो-
नियां पाहे ॥ अधो मुख राहे दैन्य बाणा ॥ ३ ॥ हंसदासह्यणे कष्टने धवांचे
॥ आठवीं असाचे तूं चिमना ॥ ४ ॥

अभंग ५९.

माताजरराग्री ॥ गर्भउकडेनिशिदिनी ॥ १ ॥ माजीतडतडांनोडिनी-
॥ जंतकिडे त्यावरुती ॥ २ ॥ क्षारादिझोंबत ॥ स्वायमानागर्भाघत ॥ ३ ॥
॥ हंसदासह्मणे मना ॥ आठवावी ते यातना ॥ ४ ॥

अभंग ६०.

मळादिकरक्तकीडेआणिजंत ॥ भरलेनिश्चितजयाढायां ॥ १ ॥ तेथेंनव
मासतुवांकेलीवस्ती ॥ भोगिल्याविपत्तिअनिवार ॥ २ ॥ जननीउदरींमो
दकाचेपरी ॥ कष्टलाशीभारीउकडतां ॥ ३ ॥ त्वचेवीणअंगकोमळमासा
चें ॥ उकडलेसाचेंआठवीतें ॥ ४ ॥ नाकींतोंडींमासकोंडियेलाश्वास ॥ बहूका
सावीसजाहलासी ॥ ५ ॥ हंसदासह्मणे तेह्नां लांवचन ॥ दिलें आठवण क-
रींत्याची ॥ ६ ॥

अभंग ६१.

अगादेवराया अनाधान्यानाथा ॥ जरीमजआतांसोडविशी ॥ १ ॥ तरीमी
येथूनसूततांचिक्षणीं ॥ चुकवीन योनिवरेंझारा ॥ २ ॥ नकोनकोसंगमातापि
तरांचा ॥ नकोयास्थानाचायोगपुन्हा ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणे बहुदुखवला ॥ तेणे
बिरागला गर्भवासा ॥ ४ ॥

अभंग ६२.

देहहाअसारजाणोनियांमना ॥ कीजेविचारणास्वरूपाची ॥ १ ॥ पोटीजंत-
कीडे नाकांतमेकुडें ॥ डोळियाचिपडेंनिघताती ॥ २ ॥ कानामाजीमळमुखीं
वाहेलाळ ॥ पितांफळूजळमूत्रघडे ॥ ३ ॥ मिष्टान्नभक्षितांविष्टाकींमन ॥
मीमीत्याह्मणूनह्मणशीकेवीं ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणेमीदेहह्मणतां ॥ तूजब्र
ह्महत्तामहादोष ॥ ५ ॥

अभंग ६३.

कासयाचीकांता अवघेंहाडमास ॥ मनाबहुवसविचारीपां ॥ १ ॥ कामागा-
रतरीघरकींमुन्नाचें ॥ आगरघाणीचेंकेवळहें ॥ २ ॥ तयासाठींकेसाहीनो-
शीव्याकुळ ॥ वाढतेंनवलहेंचिमज ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेदेहहासांगतीं ॥
नाहीरेंमुवतीकेंचीतुझी ॥ ४ ॥

अभंग ६४.

स्फुट अभंग.

प्रियकरकांता ॥ डोळांखणनपाहतां ॥ १ ॥ ज्याकुळताचिनीं ॥ मनाकरी
शिरेंकिती ॥ २ ॥ कैचाहावभाव ॥ अबघेंमासाचेंवैभव ॥ ३ ॥ हंसदासह्य-
णेकातडें ॥ आंतअवघीरक्तहाडें ॥ ४ ॥

अभंग ६५.

मानिशीलाडकी ॥ वनिताजेप्राणसरवी ॥ १ ॥ परिमनातेमरतां ॥ ध्यानीं
आणीरेअवस्था ॥ २ ॥ मजगामिनी ॥ पडेभूमीशीउत्ताणी ॥ ३ ॥ हंसदा
सह्यणेप्रिय ॥ मेल्यानिचेंवारेभय ॥ ४ ॥

अभंग ६६.

कोणाचीरेकांता ॥ माझीमाझीहेव्यर्थता ॥ १ ॥ सकळकर्मैएकझा-
लीं ॥ केविंआपुलींमानिलीं ॥ २ ॥ देहनोहेतुझा ॥ तेथेंकासयावीभाजा
॥ ३ ॥ हंसदासह्यणेमना ॥ सांडींमीमीमाझेपणा ॥ ४ ॥

अभंग ६७.

सुरवचंद्रऐसेंह्यणशीज्यातोंडा ॥ परीअवघालोंडादुर्गंधीचा ॥ १ ॥ डो-
ळियामाझारीपुवाचीदारणी ॥ नासिकींभरणीशेंबूडाची ॥ २ ॥ सुरवीं-
लाळथुंकाबेडक्याचीदारो ॥ जंतकिडेपोटींबहुसाल ॥ ३ ॥ हंसदासह्यणे
विष्टामूत्रपांती ॥ तेथेंअनुरक्तिपापमना ॥ ४ ॥

अभंग ६८.

गौरवर्णकायासुवर्णाचेसम ॥ किंवाजेंसेंश्यामदूर्वादळ ॥ १ ॥ परीतेंमा
साचेंनाहींदूजाभाव ॥ अगाहेराघवमनींपाहें ॥ २ ॥ उंचउंचस्तनकटी-
सिंहासम ॥ लावण्यपरमशोभनसे ॥ परीतें ॥ ३ ॥ आरक्तकमळतेंसेगा
चरण ॥ नितंबजघनमोठेंमोठें ॥ परीतें ॥ ४ ॥ पूर्णिमेचाचंद्रतेवीमुख
दिसे ॥ ओंठहीविलसेरक्तवर्ण ॥ परीतें ॥ ५ ॥ नीलवर्णजेंसेंकमळशो
भन ॥ नेत्रविराजततेवीजीचे ॥ परीते ॥ ६ ॥ कीकळेसारखेंसुखरव
चन ॥ जयेचेंगमनमजगज ॥ परीतें ॥ ७ ॥ नेत्राचेकराक्षनीक्षणातेबा
ण ॥ करितीहननमनोमृगा ॥ परीतें ॥ ८ ॥ हंसदासह्यणेस्वरूपसुंदर
॥ देखतांअंतरमोहापावे ॥ परीतें ॥ ९ ॥

अभंग ६९.

पक्षीसमुदायएकहोनराती ॥ उजाडनांजानीदाहीदीशा ॥ १ ॥ तेवीकांता

पुत्रें सकळमिळावीं ॥ नोहेनीं आपुलीं सांगातीने ॥ ५० ॥ ओंज्याचीं मडकीं
एक होती पाहीं ॥ जातील वलाहीं विघडोनी ॥ तेवी ० ॥ १ ॥ होऊनी एकत्र-
सवें जाती दूरी ॥ अथवा त्यासारी मरोनियां ॥ तेवी ० ॥ ३ ॥ काष्टभारगहे
ओधीं गंगें चिया ॥ एक होऊनियां दूर जाय ॥ तेवीं ० ॥ ४ ॥ हंसदास ह्यणे पें
ठेच्या बाजारीं ॥ बहूनर नारी येती जाती ॥ तेवी कांतापुत्रें सकळमिळावीं ॥
नोहेनीं आपुलीं सांगातीने ॥ ५ ॥

अभाग ७०.

कांतापुत्रें कोणी नोहेनीं कामाचीं ॥ तेवी दुपारींची धनछाया ॥ १ ॥ पक्ष
रुषिराज्य एकचि मासला ॥ अविश्वास बोला माचून को ॥ २ ॥ अंतीं स-
मागमें येतीच नाकोणी ॥ एक त्या बांचोनी पापपुण्या ॥ ३ ॥ हंसदास ह्य-
णे पाहे भरवसा ॥ नाही रे अल्पसा आयुष्याचा ॥ ४ ॥

अभाग ७१.

पुण्यां चिया माळारुगंधितजरी ॥ मना त्या विकारी नाशिवंत ॥ १ ॥ तेवी
कांतापुत्रादिकही तूं जाण ॥ विकारी संपूर्ण समजावे ॥ २ ॥ रुगंधदुर्गं-
धभे दहादिसला ॥ परी उभयां त्या नाश आहे ॥ ३ ॥ हंसदास ह्यणे वरु
विनकांहीं ॥ मनासार नाही पाहा तेथें ॥ ४ ॥

अभाग ७२.

सायंकाळ होतां पक्षी एक होती ॥ रक्षाचे वरुनी जेवी प्राण्या ॥ १ ॥ ते-
वी कांतापुत्र तूजशी जोडले ॥ माझे मानीयेले केसे मूर्खी ॥ २ ॥ पक्षी दा-
ही दिशा जाती उजाडतां ॥ तेवीं पुत्रकांता विघडती ॥ ३ ॥ मेलें गेले माझे-
मानुनी रडशी ॥ लाजतुज केशी वाटे नारे ॥ ४ ॥ हंसदास ह्यणे परी साव
धान ॥ गेलानो गाक्षणा परतेना ॥ ५ ॥

अभाग ७३.

गेली आयुष्याचा क्षण ॥ नये वेचितां बहु धन ॥ १ ॥ तरी सावध रुबुद्धी ॥
व्यर्थ क्षण जाऊं नेदी ॥ २ ॥ श्वासव्यर्थ जातां ॥ नाश कोणया परता ॥ ३ ॥ हं-
सदासा अपमानिशी ॥ निचयोनी तूं भोगिशी ॥ ४ ॥

अभाग ७४

लक्षवचन्यांशीचा ॥ गद्दारा हा संसारू ॥ १ ॥ एक सराहोय शून्य ॥ जें सेंस-

प्रजागृतीं ॥ २ ॥ देहादिककेंचें ॥ जलनिस्तरंगसाचें ॥ ३ ॥ हंसदासह्यणेस्वार्थ ॥ परमार्थसाधितां ॥ ४ ॥

अभंग ७५.

वीसलक्षयोनीवृक्षाचेभीतरी ॥ कीटकामाझारी अकालक्ष ॥ १ ॥ तीस न
वदाहालक्षक्रमपरी ॥ पक्षजलचरीं पक्षियांत ॥ २ ॥ ऐशाऐशीं लक्षयोनी
उठाउठी ॥ फिरतां हिंपुटी प्राणी होय ॥ ३ ॥ हंसदासह्यणे तेथिलयातना
॥ मनाबोलवेना अनिवार ॥ ४ ॥

अभंग ७६.

लक्षचत्वारमानवी ॥ योनिससद्दीपभवी ॥ १ ॥ मनावेदहेवाणीत ॥ सा
धेजेणें पुरुषार्थ ॥ २ ॥ मोक्ष अधिकारी सारे ॥ देहबुद्धी जातारवरे ॥ ३ ॥ प
रीयेथें चुकतां मना ॥ होती अनंत यातना ॥ ४ ॥

अभंग ७७.

संसार हामहापूर ॥ माजी जलचरें अपार ॥ डंरबूं धांवती विस्वार ॥ काळ स
र्पथोरची ॥ १ ॥ आशाममतासूसरी ॥ ओढितानी दुःखनिरीं ॥ अहंकार न-
केंभारी ॥ नेलेंदुरीपाताळीं ॥ २ ॥ धामिण वासनाहे गळां ॥ घालुन बैसली
वेंटाळा ॥ काममगर हाहेळा ॥ मिठी कदांसोडीना ॥ ३ ॥ मायांप्रपंचाचें-
ओझें ॥ घेऊन ह्यणे माझे माझे ॥ अभिमानाचिया फुंजे ॥ भवीं रिझोनी बुडे
॥ ४ ॥ हंसदासशुद्धभावे ॥ केले धांवणें गुरुदेवें ॥ अभावि केंगेलीं सर्वें ॥ बा-
हावोनी आवर्ती ॥ ५ ॥

अभंग ७८.

संसारिया पाहानां दुर्लभनरदेहमना ॥ परी तुशी हासलभचिद्याला पा-
हाविचारणा ॥ १ ॥ धान्य ह्येकत्र जाहालें त्यांतून निर्वाहा ॥ पुरते घेनां-
न्यून अधिक ये अनुक्रमें पाहा ॥ २ ॥ तें समप्रागें येईल ऐसा दुर्लभचिदिवस
॥ पापपुण्य साम्यता लारी ती दुर्मिळ रेखास ॥ ३ ॥ पापपुण्य साम्यते बांचू
नी ननु हे मानवी ॥ नये मनातूं यास्तव सोडीं सकळ उठाठेवी ॥ ४ ॥ काकता-
लि न्यायानें अवचट आलानरदेहे ॥ हंसदासह्यणे तरि नूनि जहित पाहें क-
बलाहें ॥ ५ ॥

अभंग ७९

अरे नरदेह दुर्लभ दुर्लभ ॥ सुलभ सुलभ प्राप्त झाला ॥ १ ॥ हिरेपात्रु मणिव
रत्न उंच उंच ॥ मिळतातो कांच खडे तेवी ॥ २ ॥ परीतो परीस द्रव्यानें मिळेना-
॥ तैसीगतमना नरदेहा ॥ ३ ॥ उंच नीच सोनी फिरत आलाशी ॥ फांडोळे झां
किशी रांडलेका ॥ ४ ॥ हंसदास ह्यणे रागनको माचूं ॥ नये नरतनु वारंवार ॥ ५

अभंग ८०

शतसंवत्सर प्राणिया जीवन ॥ गेलें बाळपण नेणन्यांत ॥ १ ॥ तारुण्य वेंच
लें विषया माझारी ॥ वृद्धत्वां शरीरीं नाना रोग ॥ २ ॥ यापरी वयसा निघो
नियां गेली ॥ नीच सोनी ठेली मागु तेनी ॥ ३ ॥ हंसदास ह्यणे प्राणी बायां
गेली ॥ देवाशीं चुकला हतभाग्य ॥ ४ ॥

अभंग ८१

शतसंवत्सर नाहीं भरवसा ॥ वेळ येतो कैसा कोण जाणे ॥ १ ॥ मोठ मोठे गे-
ले आपण तो किती ॥ ह्यणो नि निश्चिंति खरा कीजे ॥ २ ॥ इह परलोकीं की
निं मिळवावी ॥ सार्थकीं लावावी वयसाहे ॥ ३ ॥ हंसदास ह्यणे आळसरा
कोनी ॥ यत्नें नीरंजनीं प्रवेशावें ॥ ४ ॥

अभंग ८२

दुर्लभ शरीर दुर्लभ आयुष्य ॥ करूं नये नाश व्यर्थ याचा ॥ १ ॥ नेमिले
लेशवास सरोनियां जातां ॥ बहूद्रव्यें हाताला भतीना ॥ २ ॥ तरी जीवें श्वा
स दवडावा ना व्यर्थ ॥ कीजे मनीसत्य विचारणा ॥ ३ ॥ हंसदास ह्यणे श्वा
स अमोलिक ॥ देतां हे त्रैलोक्य नये नये ॥ ४ ॥

अभंग ८३

नेमिले लेशवास प्राण्याचे सरतां ॥ जाय मृत्युपंचाक्षण मात्रें ॥ १ ॥ मगा
कश्चासराहीन इच्छिलें ॥ चजायरक्षिलें कोणाचेनी ॥ २ ॥ कोठें ही अस-
तां सम दूत नेती ॥ स्वपरांत वसि ह्यणतीना ॥ ३ ॥ ऐसा मृत्यु काळ बळि
या कडीण ॥ देवाशीं शरण गेल्याचुके ॥ ४ ॥ हंसदास ह्यणे अंगें ब्रह्म हो
तां ॥ सर्व कर्तव्यता पूर्ण झाली ॥ ५ ॥

अभंग ८४

कांतापुत्रें कोणी येतीना सांगाती ॥ मात्र इतानी प्राण जातां ॥ १ ॥ गेल्या-

ह्यणोनीयां आक्रंदतीभारी ॥ परीयमपुरीं कोण येतो ॥ २॥ हंसदास
ह्यणेतुझातूंकला ॥ जाशीलयाबोलासखमानी ॥ ३॥

अभंग ८५

प्राणजातांवेळीं होती ज्यायानना ॥ त्याचाभागीमना कोणीनाहीं ॥ १॥
तूजव्यथाहोतां टकमकापाहती ॥ परि सावडिती द्रव्य आधीं ॥ २॥ स-
र्वहाना येतां प्राणतुझाजानां ॥ उचलितिप्रेता अतिचरें ॥ ३॥ हंसदास
ह्यणेमना कोणीनाहीं ॥ सांगाती हापाहीं अखेरीचा ॥ ४॥

अभंग ८६

उंच सरखासनेंमृदु आस्तरणें ॥ अथवाबिछानेंमोठमोठे ॥ १॥ सकळ
हीमनाराहियेलें परीं ॥ अंतीं तृणावरी शोज झाली ॥ २॥ शमशानम-
हालीं प्राणी जेव्हां गेला ॥ मंचकिंनिजेलाचिनेचिया ॥ ३॥ हंसदास-
ह्यणेंकामिनीन्यास्थानीं ॥ आल्यारेनिदानीं गोवण्यात्या ॥ ४॥

अभंग ८७

स्त्रियापुत्रेंदूरनिश्चयचिमना ॥ परीदेहयेनातुजसंगें ॥ १॥ देहहासां
गातीं स्पशानापावेतो ॥ पुढेंकोणयेतो ममागमं ॥ २॥ पतिघनाकोणी-
निघतसेसती ॥ देहाची संगती सदासर्वा ॥ ३॥ हंसदासह्यणेंदेहसाथी
जरी ॥ परीयमपुरीनयेमना ॥ ४॥

अभंग ८८

जन्मापासोनीयांमरणतोवरी ॥ दुःखचिसंसारिं सरखनाहीं ॥ १॥ मध्यें
सरखगटेपरीसर्वें आटे ॥ व्यभिचारउठेयेथेंऐसा ॥ २॥ ह्यणोनीयांनसे-
जेथेंव्यभिचार ॥ सरखतेंसाचारमुख्यबापा ॥ ३॥ सरखदुःखावीणकेव-
ळजेसरख ॥ आनंदओळखतोचि एक ॥ ४॥ नोशकूह आनंदकदांहीमि
बेना ॥ अधिकारावीनाहंसदासा ॥ ५॥

अभंग ८९

इहलोकजेंसातेंसा परलोक ॥ तेथेंहीबादेखसारनाहीं ॥ १॥ निर्मळ-
दिसलाबहूकाळटेला ॥ परीतोसंचलानाशवंत ॥ २॥ ह्यणोनीयांम-
नासुधारसपाना ॥ स्वर्गीन्या अंगनाइच्छूंनये ॥ ३॥ पुण्यसरतांचि-
होतसेपतन ॥ कल्यांतींनासूनलोकजाय ॥ ४॥ हंसदासह्यणेंएकनि

विकार ॥ ब्रह्म नृसाचारदृढधरी ॥ ५॥

अभंग ९०

कालमकळांशीं खापनिश्चयेसी ॥ येथेंसंदेहासी धरूनये ॥ १॥ गृहि
आप अग्न तेजबायुश्चन्य ॥ तिन्हीशक्तीगुणकाळखाय ॥ २॥ चारीखा
णीवाणी नानाजीवयोनी ॥ वैकुंठादितिन्ही लोकखाय ॥ ३॥ हरिहरब्र
ह्माभाये शीही ग्रासी ॥ उरे अविनाशी एकवस्तु ॥ ४॥ हंसदासह्मणेनें
तो आहीस्वये ॥ आतां कोणाभयकृतांतानें ॥ ५॥

अभंग ९१

नरदेहाचेसंगती ॥ चुकवावी पुनरावृत्ती ॥ गर्भवासदुःखअति ॥ तु-
वांबहू भोगिलें ॥ १॥ कोणवेळयेतो कैसा ॥ याचाना हीरेभरवसा ॥ -
व्यर्थ चालली वयसा ॥ चित्तदेईया बोला ॥ २॥ पक्षीदाहीदिशाजा
ती ॥ तेवी सकळविघडती ॥ गर्भबिहूनविपत्ति ॥ होतां भाग्यें स्फुर-
लासी ॥ ३॥ कोणीकोणानें नहोय ॥ जायापुत्रबापमाय ॥ संगेदेह
ही तो नये ॥ तुझातुजप्राणिया ॥ ४॥ व्यर्थ इतरांचाविचार ॥ भावठे
वीं देवावर ॥ हंसदासह्मणेपार ॥ निर्धारवा होशौल ॥ ५॥

वैराग्य पर बेंचे समाप्त.

भक्तिपर अभंग

अभंग ९२

श्रीमत्परब्रह्मसहुरुश्रीराम ॥ सच्चित्स्वरूपधामसर्वाधार ॥ १॥ सर्वा-
धारपरीनवलावधोरी ॥ विषयोनिर्धारी नोहेकोणा ॥ २॥ नोहेको-
णामाया जीवशासारीखा ॥ इतरांचाले स्वाकोणतेथें ॥ ३॥ तेथेंना
मरूपजाहालेनसोनी ॥ परिपूर्णपणीं निर्मळतो ॥ ४॥ निर्मळ तोम
नवाणी अगोचर ॥ जाहालासाकारभक्तांसाठीं ॥ ५॥ भक्तांसाठीं
झालाजलगारन्याय ॥ हंसकुलवर्यकृपासिंधु ॥ ६॥

अभंग ९३

रूपनामी हेपाहूनी ॥ राहेनेदरायमोनी ॥ मायभिवरावासिनी ॥ -

(२०)

स्फुट अभंग,

विद्याबाई वैष्णवी ॥ १ ॥ तेही वंदितसे भावी ॥ महेश्वरचंद्रमौळी ॥
तया लब्धकमळी ॥ ध्यानकोणाचें पाहा ॥ १ ॥ आत्मारामनोचिपूर्ण
॥ परब्रह्म आमुचें धन ॥ हंसवंशाचें भूषण ॥ दास अनन्यतेथें ॥ ३ ॥

अभंग ९४

दिव्यसिंहासनांमूर्ति ॥ पाहतां सरखावली वृत्ति ॥ तोहासदुरुनिधान ॥ ति
हीं देवा ज्याचें ध्यान ॥ १ ॥ ज्याचे वामांगिंचि न्कळा ॥ जोकां आनंद
पूतळा ॥ तोहासदुरुनिधान ॥ तिहीं ॥ २ ॥ सत्यसत्यसर्वाधार ॥ नामरू
पाचें जोसार ॥ तोहासदु ॥ ३ ॥ वरा भयदानीं देखा ॥ हंसकुलभूषणस
खा ॥ तोहासदु ॥ ४ ॥

अभंग ९५

देवराहातसे कोठें ॥ केवीं मजलागीं भेटे ॥ दुःखसकळ आटे ॥ केवीं सां-
गाजीस्वामी ॥ १ ॥ मीतरी केंचा असे कोण ॥ आत्मां पुढें कैंगमन ॥ अनन्य
कीं भिन्न ॥ निवडो निसांगाचें ॥ २ ॥ अनन्यचिमीनिर्धार ॥ तरीहा कोणा
शीं संसार ॥ अनुभव होय थोर ॥ सरवदुःखाचामज ॥ ३ ॥ केवीं भगरं
ताची प्राप्ती ॥ मज घडेल निश्चिती ॥ चुकें अधोगति ॥ कोणें परी स्वामियं
॥ ४ ॥ नेणत मी पडला दास ॥ त्याशीं कराया प्रकाश ॥ समर्थ तूं हंम ॥ हो
शीसाच निश्चये ॥ ५ ॥

अभंग ९६

बुडाचें नावाचे ज्याचे मानसीं ॥ तेणें दिननिशी एक कीजें ॥ १ ॥ एक कीजे तु
झे भक्तांची संगती ॥ तरीच संसृति हारे सारी ॥ २ ॥ सारीं सार आधीं सत्संग
धरावा ॥ देव आकळावा भावभक्ति ॥ ३ ॥ भक्तीनिया बळें मायाक्षीण हो-
य ॥ तेणें ज्ञान सोयला भनसे ॥ ४ ॥ लाभनी त्यामग श्रीगुरुचरण ॥ होय
वाक्यज्ञान अपरीक्षें ॥ ५ ॥ अपरीक्षमती तुझिया प्रसादा ॥ हंसदास स-
दा मखरूप ॥ ६ ॥

अभंग ९७

रामराया तुजरी नाचें मागणें ॥ कृपाळें बुर विणें येवढेंची ॥ १ ॥ तुझे गुण
याचे कार्मी निरंतर ॥ अन्यत्र बधीर मज करीं ॥ २ ॥ ह्यणा मरी कारे अन्या-
मागशीना ॥ तरी सांगा कोणा शरण माझें ॥ ३ ॥ वत्से कोठें जावें धेनुशीं

त्यागूनी ॥ तुझियावांचुनीरामातेंसें ॥ ४ ॥ हंसदास ह्यणें पुरवीहें आळ ॥ दा
तातूंदयाळरामराया ॥ ५ ॥

अभाग ९८

करुणाकीर्तनकरारेहरीचें ॥ पावनश्रोत्यांचेकानकरा ॥ १ ॥ करानिजवाचा
पवित्रकीर्तनें ॥ रोमांचस्फुरणें गुणबोला ॥ २ ॥ डोलवारे श्रोते कीर्तन आ
नदें ॥ नामघोषळेंदें वारंवार ॥ ३ ॥ हंसदास ह्यणे करितां कीर्तन ॥ ध-
राभागवानरुदचितीं ॥ ४ ॥

अभाग ९९

बोलेचालेहरि ॥ ज्याचीकथा तोचिकरी ॥ १ ॥ होवोनियां श्रोतावक्ता ॥
करि आपुली आपणकथा ॥ २ ॥ विश्वरूपपरिपूर्ण ॥ अवघा एकचि
नारायण ॥ ३ ॥ विनवीरमावल्लभदास ॥ अवघा हरीचा विलास ॥ ४ ॥

अभाग १००

रामरामवाणी ॥ जेथेंनिरंतरध्वनि ॥ १ ॥ तोचिवाणीशीरूपवर्ण ॥ -
जाणा अन्यथा कुवर्ण ॥ २ ॥ नानाशब्द अलंकार ॥ रामनाममंगलसू-
त्र ॥ ३ ॥ पूर्णसौभाग्यकुंकुम ॥ हंसकुलप्रभुचें नाम ॥ ४ ॥

अभाग १०१

कायते करावेसंपत्तीचे लोक ॥ जानकिनायक जेथेंनाहीं ॥ १ ॥ जेथें-
नाहीं माझा श्रीरामसमर्थ ॥ त्याचें जिणें व्यर्थ कोटीगुणें ॥ २ ॥ कौ-
टिगुणें उणें जिणें त्यानराचें ॥ जानकीचराचें नामनाहीं ॥ ३ ॥ नाम-
नाहीं मनीं ध्यानीं कीं कीर्तनीं ॥ तयाकांजननी प्रसवली ॥ ४ ॥ प्रस-
वली परी झाला भूमीभार ॥ दुस्तर संसार उलंघेना ॥ ५ ॥ उलं-
घेना एकारामनामावीण ॥ रामदासरबुण सांगतसे ॥ ६ ॥

अभाग १०२

नामघेतां उफराटे ॥ तरला बाल्हा कोळीनेटें ॥ १ ॥ केले भविष्यशत
कोटी ॥ रामनाममहिमा मोठी ॥ २ ॥ महाकवी झाला ॥ नामवाल्मी-
क पावला ॥ ३ ॥ हंसदास ह्यणे मान्य ॥ एकानामेचि करून ॥ ४ ॥

अभाग १०३

नामशक्तीबळे ॥ जळीं पाषाण तरले ॥ १ ॥ स्वयें बुडती बुडवि

स्फुट अभंग.

ती ॥ तेचिनरनीनारिती ॥ २ ॥ नाहींदेखिलेंऐकिलें ॥ नायें अपवितकेलें ॥
३ ॥ हंसदास ह्यणेमहिमा ॥ कायबोवूंझालीसीया ॥ ४ ॥

अभंग १०४

येईयेईनारायणा ॥ उष्णलागनेंआंगणा ॥ १ ॥ घेईशीतळउदक ॥ तुझे-
कोमेजलेंमुख ॥ २ ॥ पुत्रमिवेंनामस्मरला ॥ अजामिळपावनझाला ॥ ३ ॥
हंसदास ह्यणेकिती ॥ सांगूंनामाचीहोरव्यानी ॥ ४ ॥

अभंग १०५

रामकृष्णहरिअखंडउच्चारि ॥ जयाचीवैखरीनोचिधन्य ॥ १ ॥ भगत्याचा
वर्णअसोकोणताही ॥ आश्रमहीपाहीनयासाची ॥ २ ॥ नरकिंवा नारीअ-
सोरुद्धबाळ ॥ वाचेसर्वकाळरामकृष्ण ॥ ३ ॥ त्याचीचिंतशब्दीसहजीवण
डे ॥ स्थिरहिरोकडेचिंतहोय ॥ ४ ॥ हंसदासह्यणेंराहींदोषीशून्य ॥ ह्यण
तांरामकृष्ण हातींमोक्ष ॥ ५ ॥

अभंग १०६

रसाचेसेवनींजैसेंआम्रफल ॥ सलभकेवलसकळांशीं ॥ १ ॥ तैसें सर्वक-
र्णांश्रीहरिचेंनाम ॥ असेहोसगम अमोलचि ॥ २ ॥ तरींआतांउठाघ्यारे
टाळवीणा ॥ वाचेरामकृष्णस्मरामावें ॥ ३ ॥ हातींचिपोढीयापायींचाळउ
ढी ॥ सौनियाचीघडीहंसदासा ॥ ४ ॥

अभंग १०७

कितीसांगणेंतुह्यासी ॥ यारेसंतपायापाशीं ॥ १ ॥ पायऐशीयाचेधरा ॥ जे
णेंरामयेइलघरा ॥ २ ॥ संतरूपेनेंतात्काळ ॥ बहुतांभेटलागोपाळ ॥ ३ ॥
केशवह्यणेतन्यदसेवा ॥ रामहृदयींकबळुनठेवा ॥ ४ ॥

अभंग १०८

पदरजाचीहेथोरी ॥ झालीपाषाणाचीनारी ॥ १ ॥ गेलाअंतरूपभगिनी ॥
वसुदेव हातरोनी ॥ २ ॥ नवलपायांच्यासेवेचें ॥ भाग्यपाहालक्षुमीचें ॥ ३ ॥
हंसदासाश्रीगुरुपद ॥ सेवाफललाब्रह्मानंद ॥ ४ ॥

अभंग १०९

यमुनेचेंजळइच्छीदेवपायां ॥ प्राणीहोउनीयांभुललांकैसें ॥ १ ॥ कैशीझा
लीगति कोरेंगेलीमति ॥ सांगूतरीकितीवेळतुझा ॥ २ ॥ तुझीकाणाडोळा

नकरारेयेथें ॥ चालाभक्तिपंथें संतसंगीं ॥ ३ ॥ संतसंग धराहिन आपुलें क
रा ॥ सखरूपतरासंसारुहा ॥ ४ ॥ हंसदास ह्यणे जीवनाजीवन ॥ देवाचे-
चरण दटधरा ॥ ५ ॥

अभंग ११०

नामगायसदानित्यनिरंतर ॥ तेवाणीसाचारधन्यधन्य ॥ १ ॥ धन्यतें शरीर
धन्यतोचिनर ॥ भस्मलेडोंगरपातकाचे ॥ २ ॥ भस्मझालें महाकाळकूटविष-
॥ गेलीवें कुठासकुंटणीते ॥ ३ ॥ कुंटणीपावन नरला अजामिळ ॥ प्रल्हाद
हीबाळ दैत्यकुळीं ॥ ४ ॥ कुळशीळ कांहीं नामाशीं नलगे ॥ हंसदास सांगे स
त्यसत्य ॥ ५ ॥

अभंग १११

नाहीं भक्ति नाही प्रेम ॥ नाहीं निष्ठा नाहीं नेम ॥ १ ॥ नाहीं संतांची संगती ॥
नाहीं शूद्रचित्तोत्ति २ नाहीं भजन अर्चन ॥ नाहीं जपज्ञान ध्यान ॥ ३ ॥
नाहीं निष्कामाचे कांहीं ॥ बुडताती मायाडोहीं ॥ ४ ॥ हंसदासा ऐसे जन
॥ जीन प्रेताचे समान ॥ ५ ॥

अभंग ११२

तोचि भाग्यवंत ॥ रामपदीं शरणागत ॥ १ ॥ केळें कायावाचामन ॥ स्वयें
श्रीरामा अर्पण ॥ २ ॥ धन्यमाताते पवित्र ॥ प्रसवली ऐसा पुत्र ॥ ३ ॥ हंस
दास ह्यणे गति ॥ त्याची घडतां संगती ॥ ४ ॥

अभंग ११३

रामकृष्ण मूर्ति पूजाव्या आदरें ॥ नानाउपचारें करोनियां ॥ १ ॥ गंधपुष्प-
माळा धूपदीपरवाद्य ॥ अर्पावे नैवेद्य प्रेमचित्तें ॥ २ ॥ त्रयोदशगुणी तांबू
लसंदर ॥ भावें नमस्कार अनिप्रीति ॥ ३ ॥ दक्षिणेवरुनि व्हावी प्रदक्षि
णा ॥ मंत्रपुष्पमनापासो नियां ॥ ४ ॥ हंसदास ह्यणे पूजासर्वदेव ॥ ना-
णाभेदभाव कदामनीं ॥ ५ ॥

अभंग ११४

माथानम्रकरीं ॥ लोळें संनचरणावरी ॥ १ ॥ धरीं दटभावपायीं ॥ रा
कीं बिकल्पसर्वही ॥ २ ॥ निःसंदेह होशीलीन ॥ संतीं अनन्यशरण ॥ ३ ॥
॥ हंसदास मनोरथ ॥ ह्यणे पुरती चथार्थ ॥ ४ ॥

स्फुट अभंग.

अभंग ११५

तुज आवडेते आवडो त्याजीवा ॥ देरगुरुदेवाइतुकेनि ॥ १ ॥ नावडेजेतु
जनकोत्याचीप्रीती ॥ येवढीविनंतिगुरुनाथा ॥ २ ॥ नामरूपीं प्रेम असे-
लराखणें ॥ तरीतूजविणें नसोकोवें ॥ ३ ॥ हंसदासह्याने नामरूपतुमें ॥
मानितों मीमांसें निजसार ॥ ४ ॥

अभंग ११६

देवजोडे तरी सखासी अन्हेरा ॥ अर्परेशरीरादेवकाजीं ॥ १ ॥ निशिदि-
नीं चिंताकरारे देवाची ॥ नद्यारे पडों चिउणीवता ॥ २ ॥ सांडा माय बापबंधु
विघ्नकर ॥ परीगुरुवर आधीं जोडा ॥ ३ ॥ हंसदासह्याने गेला जाबो प्राण ॥
सहुरुनिधान सखाजोडा ॥ ४ ॥

अभंग ११७

मातानिंद्य केली राज्यही त्यागिलें ॥ भरतें जोडिलें रामराया ॥ १ ॥ प्रल्हादें
पिनिया मृत्युस्वीकारिला ॥ परीजोडियेला नारायण ॥ २ ॥ बिभीषणें बंधु
सोडियेला खळ ॥ श्रीरामनिर्मळ सरवा केला ॥ ३ ॥ हंसदासांतें सैनहोतां
निर्वाण ॥ गुरुभगवान ओढेनिना ॥ ४ ॥

अभंग ११८

सगुणकीर्तन सप्रेम करावें ॥ देवा आळवावें भक्तिभावे ॥ १ ॥ वर्णावीं भूष
णें प्रतापमहिमा ॥ ध्यानीं परमात्मा लक्षोनियां ॥ २ ॥ श्रुति आणि स्मृति-
तेवी नाना युक्ती ॥ मुख्य अनुभूती कथाव्हावी ॥ ३ ॥ हंसदासह्याने कीर्त
न त्या नांव ॥ संदेह हा वाव होय जेथें ॥ ४ ॥

अभंग ११९

सरव दुःख असो अवस्था भलतेशी ॥ नाम स्मरणाशी सोडूं नये ॥ १ ॥
नाम गात जावें सर्वदा देवाचें ॥ सर्वकाळ वाचे अहिर्निशीं ॥ २ ॥ नाम गा-
य सदा धन्य ते बेखरी ॥ पातकाबो हरी होत असे ॥ ३ ॥ हंसदासह्याने ना
माचा महिमा ॥ जाण ना तो ब्रह्मशिव विष्णु ॥ ४ ॥

अभंग १२०

सद्गुरुदेवाची निशिदिनीं सेवा ॥ केली या होजी वासमाधान ॥ १ ॥ आपु-
लिया स्मरवापडावें अंतर ॥ परीनिरंतर व्हावें तेथें ॥ २ ॥ अनुभाष देह लो

भनयेकामा ॥ पुत्रविन्नरामा कोणपाड ॥ ३ ॥ हंसदासह्याणे कायावाचाभने
॥ सद्गुरुसेवनेंसेव्यहोय ॥ ४ ॥

अभंग १२१

सर्वस्वाचीहानिहोवोझालीतरी ॥ मरोपुत्रनारीसूनकन्या ॥ १ ॥ अथवाअ
सतांतूतत्यापडो ॥ मायबापरडोसरबेंनावे ॥ २ ॥ पत्करत्ताप्राणकैसाही-
गेलिया ॥ परीदेवरायातूतनहो ॥ ३ ॥ हंसदासह्याणेदेवींसरव्यऐसें ॥ झा
ल्यासाधतसेसर्वकांहीं ॥ ४ ॥

अभंग १२२

प्राणावरीप्रीती ॥ ऐशीदेवींघडोभक्ति ॥ १ ॥ हेचिआवडोयाभना ॥ देवा
इतुकीप्रार्थना ॥ २ ॥ होनांतुणाभावो ॥ प्राणतळाळहाजावो ॥ ३ ॥ हंसदा-
सींकृपाझाली ॥ देवेंआळीपुरविली ॥ ४ ॥

अभंग १२३

द्रौपदीचागडी ॥ सभेपुरवोनोलुगडीं ॥ १ ॥ करीलज्जासंरक्षण ॥ अप-
मानोनीदुर्जन ॥ २ ॥ ऐसाबडिवारभक्तीचा ॥ रावानिहींलोकींसाचा ॥ ३ ॥
हंसदासह्याणेभक्ती ॥ गेलाधाऊनमध्यराती ॥ ४ ॥

अभंग १२४

भक्तिचियाबळें ॥ रवायभित्तिणीचींफळें १ लाजेनाचिकण्यास्वातां ॥ देव
भावनेचाभोक्ता ॥ २ ॥ स्मरतांचिउठाउठी ॥ धारिंनलागजासाठीं ॥ ३ ॥ हं-
सदासह्याणेभक्ति ॥ रक्षीदारदिनराती ॥ ४ ॥

अभंग १२५

देवसखाज्याचा ॥ अवघाभारदेवाच्याचा ॥ १ ॥ होयसंकटाविभागी ॥ दे
वत्याचेस्वयेअंगीं ॥ २ ॥ जळूपांडवलागले ॥ हारेंचिवरारक्षिलें ॥ ३ ॥ हं-
सदासह्याणेतोशी ॥ अंबरिषीचेजन्माशी ॥ ४ ॥

अभंग १२६

मजज्ञानभक्तीयेदेहींअधिकार ॥ नस्तांजन्मांतरदेशीदेवा ॥ १ ॥ जरीन
रीदाराधननद्यामुक्ति ॥ द्यावासीतापतिसंतसंग ॥ २ ॥ इतुकेंमागतींकरि
तोविनवणी ॥ अन्यचापपाणीकांहींनको ॥ ३ ॥ हंसदासह्याणेअसतांअ
धिकार ॥ नलाबाउशीरत्यराकरा ॥ ४ ॥

स्फुट अभंग

अभंग १२७

होतारोखीचासवदा ॥ काशाउधारीचाधंदा ॥ १ ॥ इच्छावाकांजच्यांतरी ॥ येचिदेहीं लाभजरी ॥ २ ॥ साताशताचाविचार ॥ हातोअवघाउ-
हार ॥ ३ ॥ हंसदासमागेचिना ॥ श्रीकसांडोनीसिद्धान्ना ॥ ४ ॥

अभंग १२८

हैतधरोनीपुढारा ॥ सीताचराठाकलों ॥ १ ॥ नेथेंमूर्खपणझालें ॥ मुख
केंलेंउफरातें ॥ २ ॥ शिवशिवमहादोष ॥ विषयविषय्यालोंमी ॥ ३ ॥ आ-
तांमरतोअनंता ॥ सीताकांतासुधाद्या ॥ ४ ॥ जानकीरमणा ॥ क्षमाप्रा-
र्थनाचूक ॥ ५ ॥ हंसदासबहुअन्यायी ॥ बाळआईवूंमाझी ॥ ६ ॥

अभंग १२९

कांतापुत्रादिकमाझे ॥ उगेंओझेंबाहिलें ॥ १ ॥ कोणीनव्हेचिकोणाचें ॥
आतांसाचेंकळलें ॥ २ ॥ सकळसुखाचेसांगाती ॥ कोणीनव्हेतीदुःखा-
चे ॥ ३ ॥ नरीविभागीपापाशीं ॥ कोणकैशींहोतील ॥ ४ ॥ वाल्मीकाची
पूर्वकथा ॥ ठावीचिताआठवली ॥ ५ ॥ आतांसोडवासोडबा ॥ रामाधां-
वालीकरी ॥ ६ ॥ हंसदासबहुअन्यायी ॥ बाळआईवूंमाझी ॥ ७ ॥

अभंग १३०

कांहींपुण्याचाउभास ॥ झालोंसामोरातूशीं ॥ १ ॥ परिहैतभावठेला ॥ न
कळेतुलाभेरावें ॥ २ ॥ आतांविनंतीचरणा ॥ नारायणासांभाबीं ॥ ३ ॥
नकोनकोतुशींहैत ॥ हेचिहेतपुरवीं ॥ ४ ॥ पूर्वनाठवींमानसीं ॥ तूषीके-
शीप्रार्थना ॥ ५ ॥ हंसदासबहुअन्यायी ॥ बाळआईवूंमाझी ॥ ६ ॥

अभंग १३१

धन्यपुण्याईफलली ॥ कृपाकेलीश्रीरामें ॥ १ ॥ होतोपुढतीसामोरा ॥
सीताचराभेटलों ॥ २ ॥ भेटलोंमीऐसा ॥ आपांजैसातरंग ॥ ३ ॥ हरप-
लेंहैत ॥ अवघीमातरबुंदली ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणेधन्य ॥ स्थितिज्ञान
भक्तीची ॥ ५ ॥

अभंग १३२

धन्यतयाचीजननी ॥ लागलेजेमगवद्भजनीं ॥ सत्यसार्थकताजनीं
॥ तेहींकेलीचिचारे ॥ १ ॥ त्याचीकायवर्णूथोरी ॥ देवतयाचाकैवारी ॥

स्वयेहोउनीउतरी ॥ पारभवसिंधूच्या ॥ २ ॥ बहूजन्माचे शोबरी ॥ जेणे
चुके आटा आटी ॥ तोहानरदेह भेटी ॥ करी नेटी भगवंती ॥ ३ ॥ मद्यात
सांठवण ॥ लाभले कीं मनुष्यपण ॥ परी को बडियारत्न ॥ ते सें मुरवीने
काय ॥ ४ ॥ हंसदास हाणे निधि ॥ नरदेह महासिंधि ॥ येथें चुकलिषा
बुझी ॥ नीचयोनी मागुती ॥ ५ ॥

अमंग १३३

श्रवण कीर्तन नामसंकीर्तन ॥ पदाब्जसेवन श्रीगुरूचें ॥ १ ॥ अर्चन बंदन
दास्यसरव्यपूर्ण ॥ आत्मनिवेदन नववें तें ॥ २ ॥ ऐसे नवविधा भजन क
रितां ॥ मुक्ति सायुज्यतायेचि देहीं ॥ ३ ॥ हंसदासा आत्मनिवेदन झालें
॥ करणें संपलें अवघेंचि ॥ ४ ॥

इति भक्ति पर अमंग समाप्त.

करुणा पर.

तुमचे भेटीची मजबहू आस ॥ तुह्या तो उदास मजविशीं ॥ १ ॥ परी हें उ
चीन नो हे जीव्ही दासी ॥ भेटाल रें मशीं येवोनियां ॥ २ ॥ लागले निडोळे
तुझे वाटे कडे ॥ आवरे नारडें काय करूं ॥ ३ ॥ हंसदास हाणे ओढोनी आ
णावें ॥ किती तरी देवें याचि वेळे ॥ ४ ॥

अमंग १३५

असोनीयां वूझी अंतरांत बस्ती ॥ नये काकुळती कैशी माझी ॥ १ ॥ कंठ
शोष झाला आक्रोश करीतां ॥ किती होपाहतां अंतमाझा ॥ २ ॥ प्रगटोनी
त्वरें करा शांतवन ॥ बोधामृतपान देवोनियां ॥ ३ ॥ हंसदास हाणे झाला
अनुताप ॥ आतां सोडा कोप अवघाचि ॥ ४ ॥

अमंग १३६

पद रिघेऊनीं अंगीकार केला ॥ आतां कां रुसलां गुरुराया ॥ १ ॥ परी हें जी
दाशीं नो हे जी उचिन ॥ गवें मी समस्त काय सांगूं ॥ २ ॥ एक विष्णू महझू
ताचे हो स्वामी ॥ भूतपति तुह्यां वेदमान्य ॥ ३ ॥ हंसदास हाणे असोनी
यां ऐसें ॥ बजविशीं कैसें झालें नेणां ॥ ४ ॥

अभंग १३७

कैसेतरीआहीहणवितोंतूसे ॥ तरीमाझेओसेंतूजआहे ॥ १ ॥ सांभा
 वूनिब्रीदाउद्धरीं आहाशीं ॥ उचिततुह्याशींहेंचिआतां ॥ २ ॥ मागेपुढें-
 आतांनपाहतांकाहीं ॥ मेळयोनीघेईनिजरूपीं ॥ ३ ॥ हंसदासहणेंदेणें
 घेणेंखरें ॥ यथार्थचतुरेंघावेंघ्यावें ॥ ४ ॥

अभंग १३८

प्रपंचाचेंदैन्यभाळूनातूजशीं ॥ एकअविनाशीठावदेई ॥ १ ॥ सत्याचाभ
 भिमानतुह्याअसेजरी ॥ नरींहेनिर्हारीकरणेंलागे ॥ २ ॥ जीवेंभावेंआ-
 हीआलोंशरणागत ॥ करावेंस्वहितआमुचेंहें ॥ ३ ॥ तुह्यादीनानाथ-
 परमरूपाळ ॥ आमुचासांभाळकरावाजी ॥ ४ ॥ हंसदासहणेंभक्तांनि
 जठेबा ॥ घावागुरुदेवाकितीस्तवूं ॥ ५ ॥

अभंग १३९

कधींमजबरीतुह्याकरादया ॥ सांगागुरुरायापुसतसें ॥ १ ॥ तुह्याआ
 ह्याभेदनसोनीयांमुळीं ॥ करावीजीरळीकासद्यासी ॥ २ ॥ आह्यासर्व-
 ठावेंकाशालपंडाव ॥ इतरांहेमावदारववावी ॥ ३ ॥ हंसदासहणेंघरभे
 दूआहीं ॥ ठकविल्यातुह्यांठकोंचिना ॥ ४ ॥

अभंग १४०

गुरुरायातुझीकीर्ति ॥ गर्जतातीवेदश्रुति ॥ १ ॥ त्याशींश्रुत्यकांपडिलें
 ॥ मजविशींकेसेंझालें ॥ २ ॥ देवाअन्यायीमीरवरा ॥ परीतुझाकींदाना
 रा ॥ ३ ॥ हंसदासाउपेक्षणें ॥ देवातुझ्याब्रीदाउणें ॥ ४ ॥

अभंग १४१

अहोपर्वनपाषाण ॥ माझेंतुह्यासीनमन ॥ १ ॥ करितोंमीविनवणी
 ॥ सांगाकोठेंमोक्षपाणि ॥ २ ॥ जरीअसेलपाहिला ॥ बंचूंनकाबोला
 बोला ॥ ३ ॥ दावादावाहोगुरुमूर्ति ॥ सनातनस्वयंज्योति ॥ ४ ॥ धावें-
 पावेंगुरुमाथे ॥ प्राणचाळिलानिश्चयें ॥ ५ ॥ हंसदासहणेंदेवा ॥ अं-
 नकितीरेपाहावा ॥ ६ ॥

अभंग १४२

राणाकृष्णाधांवाधांवा ॥ मजसदुरुभेटबा ॥ १ ॥ ब्रह्माविष्णुउमापति ॥

॥ भेटावाजी गुरुमूर्ति ॥ २ ॥ कारेगणपनीयेशीना ॥ गुरुमजदाबिशिना
॥ ३ ॥ नकानकापाहं अंत ॥ हंसदासाचा प्राणांत ॥ ४ ॥

अभंग १४३

सूर्यचंद्रतारांगणा ॥ अभिबंदनचरणा ॥ १ ॥ सांगासांगा हो श्री गुरु ॥
कोठें असे करुणा करु ॥ २ ॥ माझी गुरुमाध्यमज ॥ जरी भेटवाल आज ॥
३ ॥ तरी उतरायी तुझाशी ॥ कायावाचादि मने शीं ॥ ४ ॥ हंसदास बहु
बाहे ॥ धावे देवालबलाहें ॥ ५ ॥

अभंग १४४

नित्य मुक्तिहरिहरा ॥ तुझ्या रूपेनें गुरुचरा ॥ १ ॥ गुरुसाकाराचां चुन ॥
तेथें प्रकटिलें ज्ञान ॥ २ ॥ तें शीमज अंतर्गामी ॥ राहोनीयां कृपास्वामी
॥ ३ ॥ करावयाशी रच्छितां ॥ किंवा कैसें गुरुनाथा ॥ ४ ॥ आतां असो-
बोळूंकितो ॥ हंसदासाधराहातीं ॥ ५ ॥

अभंग १४५

एकदपणानें सरखहोनें तूज ॥ तरीकां होमज निबडिलें ॥ १ ॥ निबडोनीं
मशीं खेळखेळलाशी ॥ सांडोनीयां जाशी आतां मज ॥ २ ॥ बाहिलीया
आतां मानितोशी चास ॥ नबलमनास हें चिंतारे ॥ ३ ॥ आमुचिया हां-
के कंठाळला असा ॥ तरी हंसदासा ऐक्य करा ॥ ४ ॥

अभंग १४६

पाषाणाशीं टेंकी ॥ गुरुह्मणोनी मस्तकीं ॥ १ ॥ गुरुबुद्धि भेटूं जाय ॥ वृ-
क्षपाहतां अद्वय ॥ २ ॥ लाया आपुली पाहतां ॥ स्वामी आला वारे चित्त
॥ ३ ॥ ह्मणुन घाली नमस्कार ॥ नदरे वतार डेफार ॥ ४ ॥ हंसदासाशीं जा
गृती ॥ ऐसा छंद गुरुमूर्ति ॥ ५ ॥

अभंग १४७

विश्वचक्षुह्मणविशी ॥ कारे आंधळा झालाशी ॥ १ ॥ सर्वसाक्षीगान
श्रुति ॥ लाजनये कैसी चित्तीं ॥ २ ॥ सूक्ष्म पाहतोशी मलें ॥ मज वि-
शीं डोळे गेले ॥ ३ ॥ आतां खरे पाहाशीना ॥ तरीं ऐकें नारायणा ॥ ४ ॥ हं
सदास ह्मणेश्रुत्य ॥ तुझ्या ब्रीदाशी घालीन ॥ ५ ॥

अभंग १४८

मुंगीचे अंतरां ॥ जोजो विचार श्रीहरि ॥ १ ॥ जाणतो शीपरात्यरा ॥ मजनि
शीकां बहिरा ॥ २ ॥ अरे तुजकाय झालें ॥ बौद्धरूप कांधरिलें ॥ ३ ॥ माझी
नायक शीस्तुती ॥ तुजकाय झाली गती ॥ ४ ॥ आतां नायक शीदेवा ॥ नरी
विचार एकाचा ॥ ५ ॥ हंसदास ह्मणो शून्य ॥ तुझ्या बीदाशीं घालीन ॥ ६ ॥

अभंग. १४९

नाहीं केली तुझीस्तुती ॥ गुरुरायासीतापती ॥ १ ॥ नाहीं चर्णियेले गुण ॥
असोनी तूं सनातन ॥ २ ॥ अन्यथा म्यां उच्चारिलें ॥ देवावेदाशीं निंदिलें
॥ ३ ॥ ऐसाहीन हंसदास ॥ पावन तूं पतितास ॥ ४ ॥

अभंग. १५०

नाहीं पाहिलें मुरारी ॥ रूप तुझें डोळे भरी ॥ १ ॥ संत तू झिया विभूति ॥
न देखिल्यासीतापती ॥ २ ॥ गुरुरूप येतां दिठी ॥ नेत्र दडपिले बोटीं ॥
३ ॥ जैसा निधिरुष्टियेतां ॥ डोळे झांकिजे अनंता ॥ ४ ॥ हंसदास अति
हीन ॥ गुरु तूं पतीत पावन ॥ ५ ॥

अभंग. १५१

मन अन्यासी हें चिंती ॥ तूजवांचो निश्चीपति ॥ १ ॥ तरी पचोनरकांत ॥
कल्प होनांही अनंत ॥ २ ॥ जेव्हां सोडिल हें नाना ॥ तेव्हां कादीनाराय-
णा ॥ ३ ॥ ऐंशी प्रतिज्ञा हे माझी ॥ सत्यसत्य आण तुझी ॥ ४ ॥ धांवें पा
वें नारायणा ॥ हंसदासाच्या जीवना ॥ ५ ॥

अभंग. १५२

आतां माझा कीती पाहतांसी अंत ॥ असशी समर्थ त्रैलोक्यांत ॥ १ ॥
त्रैलोक्याचा आदिनाथ तूं सकळांचा ॥ बडिवारवाचा वेदगाती ॥ २ ॥
परिगातांगातां तेही मौनावले ॥ तेथें मी केतुलें मतिमंद ॥ ३ ॥ हंसदा
स ह्मणो पतीत पावना ॥ उद्धरावें दिना विनंति हे ॥ ४ ॥

अभंग. १५३

अरूप अनाम मुळीं निरायब ॥ स्वयें स्वयमेव निर्विकार ॥ १ ॥ तेथें ना
थीलिया उपाधी नें दोन ॥ जीवशीव भिन्न भेद केले ॥ २ ॥ माजी जीव
कोरी ठरलों जी आही ॥ नित्य मुक्त तुझीं शिवशालां ॥ ३ ॥ हंसदास
ह्मणो आतां धनीपण ॥ सांभाळोनी दीन उद्धरावें ॥ ४ ॥

अभंग. १५४

समानचितुहा आह्याभांडवल ॥ मायेनें कवटाळ बंधमुक्त ॥ १ ॥ परी
तुमचा आह्मीतुलंघितां मान ॥ अनन्यशरण आलों अमों ॥ २ ॥ तरी-
समजुनि बरे अंतरांत ॥ करावे उचित साजे ऐसें ॥ ३ ॥ हंसदास ह्मणे
जीवानें कल्याण ॥ कराशिवपण तरी तुहां ॥ ४ ॥

अभंग. १५५

तूज भेटली या झाले बहूदिन ॥ कांहीं वर्तमान कळे चिना ॥ १ ॥ कळे-
चिना वृत्त सांगे नाही कोणी ॥ तुझी मात कर्णी पांडुरंगा ॥ २ ॥ पांडुरंगा
तुज असेल वाटलें ॥ मोहमया झालें चित्त मग्न ॥ ३ ॥ मग्न परी नाही-
आसक्त हे मन ॥ तूंचि नारायण येथें होतां ॥ ४ ॥ हंसकुलप्रभ मख-
रूप ऐसा ॥ कोठेंही असतां आनंदचि ॥ ५ ॥

अभंग. १५६

माझे मन जैसें आहे तूजकडे ॥ तुझें मजकडे तयसेंचि ॥ १ ॥ ह्मणोनी
यां बापा पंढरीच्या नाथा ॥ तूवां लेखवूनां धाडिचेले ॥ २ ॥ तेणें कथि-
येले सकळ ही वृत्त ॥ सरवावले चित्त तेणें माझे ॥ ३ ॥ अवधारी भाव
माझा पांडुरंगा ॥ बहूनामी जगा माजी तूंचि ॥ ४ ॥ हंसकुलप्रभु अभं-
ग भरला ॥ वियोग उरला नाही ॥ ५ ॥

अभंग. १५७

गुप्त श्रीमंतीची गोडी ॥ केली संपत्तिकां उपडी ॥ याचकांच्या कोडी ॥ आ-
ल्या बहूधांवोनी ॥ १ ॥ जें जें याचक मागती ॥ ते तें द्यावे सत्वर गती ॥ न
देतां फजिती ॥ देवा तुमची ही ईल ॥ २ ॥ बहू याचक तूमकेले ॥ आह्मीं
आहे जी ऐकिलें ॥ आतां कांलाविलें ॥ मुक्त द्वार आणुलें ॥ ३ ॥ याचक
उरले बहुत ॥ तुझीं धरिला से एकान्त ॥ काय जी उचित ॥ तुमच्या ब्री-
दाहें ॥ ४ ॥ हांकां मारोनि थकले ॥ सकळ याचक परतले ॥ कोणी नाही-
उरले ॥ अवघें झालें निवांत ॥ ५ ॥ ह्मणुन मुक्त केले द्वार ॥ तंबो हंसदा-
स समोर ॥ पाहोनि साचार ॥ तूमकेला सर्वस्वें ॥ ६ ॥

अभंग. १५८

देवाशिणली शीणली ॥ वाणी कोरडपडली ॥ १ ॥ आतां देवा आला अं

न ॥ प्राणवाली लें मस्त ॥ २ ॥ ऐसे बोली नीलबलाह्या ॥ राकियेली
 भूमी काया ॥ ३ ॥ होनां रतु कें सत्वर ॥ खलबल लें निर्विकार ॥ ४ ॥ जल
 गारें चें समान ॥ प्रगटलाना मद्यण ॥ ५ ॥ बोले आलोरे मी आलों ॥ हं-
 सदासा प्रगटलों ॥ ६ ॥

अभंग. १५९

आह्मी अपराधी अपराधी ॥ आह्या नाहीं रट बुद्धी ॥ १ ॥ माझे अन्या
 य अगणित ॥ कोणकरी लगणित ॥ २ ॥ मज सर्व स्वें पाळावें ॥ बहु मी-
 नी सांभालावें ॥ ३ ॥ माझी वाईट करणी ॥ रामदास खोटांगणी ॥ ४ ॥

अभंग. १६०

वेडीं बांकुडीं उत्तरे ॥ जरि बोललीं लें कुरें ॥ १ ॥ तरी त्याचें कौतुक ॥ मा-
 नी जननी जनक ॥ २ ॥ प्रतिनिधि आपुला ॥ जाणोनी सखावती बोला
 ॥ ३ ॥ हंसदासाचें सज्जन ॥ संत तुहीं तैसे पूर्ण ॥ ४ ॥

करुणा पर अभंग समाप्त.

उपदेश पर.

अभंग १६१

कुटुंबाचा दास ॥ अंतरला देवाजीस ॥ १ ॥ अहो एका कामासाठीं ॥
 गेल्या जन्माच्या कोटी ॥ २ ॥ जातां वयसा निघोन ॥ पुढें ठाकलें स्म-
 शान ॥ ३ ॥ कोणी येई चनासंगें ॥ एकलें चि जावें लागे ॥ ४ ॥ हंसदा-
 स ह्मणे तरी ॥ कोण विभागीय मपुरीं ॥ ५ ॥

अभंग. १६२

सद्गुरु देवाशीं आवडे मानसीं ॥ क्रियाव्हावी तें शी आपुली ही ॥ १ ॥
 तेणें सरल्य घडे गुरुदेव जोडे ॥ शी घचि आतुडे निज सरव ॥ २ ॥ जन्म
 दुःख नासे आतं देवदासे ॥ सकळ निरसे भेद मान ॥ ३ ॥ हंसदास ह्म-
 णे शून्य सरल्य होता ॥ जीव होय स्वतां ब्रह्मरूप ॥ ४ ॥

अभंग १६३

मी पण स्मृततां ॥ परब्रह्मीं अनन्यता ॥ १ ॥ मग असो भलता कोणी ॥

स्थिति अधीकनाउणी ॥ २ ॥ भेद निरासेमतिबिंबा ॥ सहजीं ऐक्यता
तेबिंबा ॥ ३ ॥ नाहींसानथोरभेद ॥ हंसदासाएकपद ॥ ४ ॥

अभंग. १६४

वृत्तीवीणज्ञान ॥ तेचिपूर्णसमाधान ॥ १ ॥ ध्याताध्यानपुढेंदिसे ॥
सिद्धदशाहेअशेषें ॥ २ ॥ परीहेंदृढव्हावेंमनीं ॥ स्मरचिस्मरावांचो-
नी ॥ ३ ॥ हंसदासहोयपूर्ण ॥ कीजेतोंचरीसाधन ॥ ४ ॥

अभंग. १६५

मायेभलविलें ॥ सत्यपरीमिथ्याझालें ॥ १ ॥ तयाकरीजेंनिरसन
॥ तेचिवेदांतश्रवण ॥ २ ॥ केलेस्वरूपींनिश्चळ ॥ हरपलीतळमळ
॥ ३ ॥ देहभारब्धासोंपिला ॥ हंसदासपूर्णझाला ॥ ४ ॥

अभंग. १६६

दृश्यहेंसांडुनी ॥ भास अवघाओलांडुनी ॥ १ ॥ व्हावेंभून्यापैलीक
हे ॥ तेव्हांअभिन्नताजोडे ॥ २ ॥ घेतअनुभववृत्ति ॥ ज्याचास्वयेंतो
चिन्मूर्ती ॥ ३ ॥ हंसदासज्ञानोत्तरीं ॥ सिद्धपणेंभक्तिकरी ॥ ४ ॥

अभंग. १६७

मुख्यदेव ओळखावा ॥ ठावसत्याचाशोधावा ॥ १ ॥ निवारीजेभू
तबाधा ॥ द्वैतछेदावीआपदा ॥ २ ॥ जाणिजेआपणा ॥ हेचिज्ञाना-
चीलक्षणा ॥ ३ ॥ भज्यभजकयेलन ॥ हंसदासह्मणेज्ञान ॥ ४ ॥

अभंग. १६८

सर्ववर्णाशींब्राह्मण ॥ गुरुवेदाज्ञाप्रमाण ॥ १ ॥ कर्मभ्रष्टहीअशि
ला ॥ तरीपाहिजेवंदिला ॥ २ ॥ कायवाणूंथोरपण ॥ विष्णुमिरवी
भूषण ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेधरी ॥ अवताराशीशरीरीं ॥ ४ ॥

अभंग. १६९

भलतीयाहीवर्णां ॥ शब्दज्ञानाअधिकार ॥ १ ॥ तोचिमाझामीतया
चा ॥ देववाचासांगत ॥ २ ॥ आत्मज्ञानालागीं ॥ कांहींतुळेचिनाज
गीं ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेकिती ॥ सांगूंज्ञानाचीमहंति ॥ ४ ॥

अभंग. १७०

ब्रह्मकर्मज्ञावेविधीनेंनिकाम ॥ दयादानधर्मशब्दभक्ति ॥ १ ॥ संताचीसंगतिस

बावमोक्कन ॥ साधावातोपूर्ण अनुताप ॥ २ ॥ यज्ञयागतीर्थ व्रतक्षेत्र-
वास ॥ विषयीं उदासराहिजेतें ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणे वर्णाश्रमधर्मे ॥ नालो
नीयां नेमें शकूळ्हावें ॥ ४ ॥

अभंग. १७१

अविनाशतेचि धरा अंतरांत ॥ नामरूपाप्रतनिषेधुनी ॥ १ ॥ नोहेरुश्व
साममकळादेखणें ॥ स्वयें पाहों नेणें परी आहे ॥ २ ॥ हंसदासह्मणे आ
पुनें तें रूप ॥ अनंत असुपवेद सांगे ॥ ३ ॥

अभंग. १७२

माया मिथ्या पाप ॥ सत्य ब्रह्म पुण्यरूप ॥ १ ॥ पाप ओसरोनी गेलें ॥ अ-
वघें पुण्यचि उरलें ॥ २ ॥ निःसंदेह स्वयें ॥ पाप भस्मलें या न्यायें ॥ ३ ॥
हंसदास जागा झाला ॥ हरला स्वप्नाचा गलबला ॥ ४ ॥

अभंग. १७३

नर्माझुळु कबायोची ॥ वरती ब्रह्मासंकल्पाची ॥ १ ॥ तोचि षडगुण ई-
श्वर ॥ अर्धनारीनटेश्वर ॥ २ ॥ गुणहो भेदेव ॥ क्रमेण भूतें झालों सर्व ॥
३ ॥ हंसदासह्मणे झाल्या ॥ खाणीतें शाचि निमाल्या ॥ ४ ॥

अभंग. १७४

आदिमध्य अवसानीं ॥ तरंगाच्या अवघें पाणी ॥ १ ॥ नाहीं त्रिकाळी-
ही भान ॥ ब्रह्मपूर्ण सच्चिदान ॥ २ ॥ तेंचि धारणें धरावें ॥ तेयें वास्तव्य
करावें ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणे तेंचि ॥ स्वयें आहों आपणची ॥ ४ ॥

अभंग. १७५

न्यावी नेववावी तनु पुण्यमार्गे ॥ जन्मोनी वाउगे होऊन ये ॥ १ ॥ करोनी-
करवावें भजन तें पूर्ण ॥ वेदउक्त वर्ण धर्म सारे ॥ २ ॥ आचरिल्याचीण सां-
गणें फजीती ॥ धाली याची वृत्ति मानेलीकां ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणे जेउनी
आपण ॥ बाटिली या अन्न न्याय नीट ॥ ४ ॥

अभंग. १७६

सहुरुदावीनी तोचि मार्ग धरा ॥ चित्त शक्ति करानि स्वयें सी ॥ १ ॥ साधन
संपन्न होवोनी अधिकारी ॥ साधावी संसारीं गुरुकृपा ॥ २ ॥ हंसदासह्म
णे गुरुदेव कृति ॥ नाचराविनंति रतुकीहे ॥ ३ ॥

अभंग. १७७

कर्म आरा आरी केली बहुपरी ॥ चित्त शक्ति जरी नाही झाली ॥ १ ॥ तरी ते
अखेर नाही कीं साधली ॥ घर बुडी झाली प्राण्या तुझी ॥ २ ॥ दृढ उपा
सना जन्मवरी केली ॥ स्थिर तान झाली जरी चित्ता ॥ तरी ते अखेर ॥ ३ ॥
प्रखर वैराग्य देहीं साधिलें ॥ पुढें कां रच्छिलें बेंकुंदादि ॥ तरी ते ॥ ४ ॥
आजन्म हे भक्ति प्रयत्नें साधून ॥ आत्मनिवेदन झालें नाही ॥ तरी ते ॥ ५ ॥
वेदादि अभ्यासें संपादिलें ज्ञान ॥ निमाली वासना जरी नाही ॥ तरी ते ॥ ६ ॥
सद्गुरूची सेवा केली अनुदिन ॥ रूपासंपादन नोहे अंती ॥ तरी
ते अखेर ॥ ७ ॥ हंसदास ह्मणे बुधबळांचे खेळीं ॥ नाही जरी झाली
प्यादेमात ॥ तरी ते अखेर नाही कीं साधली ॥ घर बुडी झाली ॥ ८ ॥

उपदेशपर अभंग समाप्त.

शिष्याचीं लक्षणे.

अभंग. १७८

माझीं स्त्रिया पुत्रें माझा हासंसार ॥ येथें देवघोर कासयाचा ॥ १ ॥ कास
याचा धर्म कैचें पाप पुण्य ॥ वृथा जप ध्यान कोण करी ॥ २ ॥ कासया अ-
तिथि अभ्यागत व्हावा ॥ तीर्थादिकें जीवा फळ कायी ॥ ३ ॥ हंसदास ह्म
णे बुद्धि भ्रंश ऐसा ॥ रजसहवासा अंगीं उठे ॥ ४ ॥

अभंग. १७९

सुखदेखतां चिदृष्टी ॥ आशा उपजली पोंरीं ॥ १ ॥ नृमन होना आवडी
॥ पडे संतापाची बेडी ॥ २ ॥ दुःख झालिया अंनरीं ॥ उठे मोहाची भरारी ॥
३ ॥ तेणें जाय आठवण ॥ बुद्धि जातां चिभरण ॥ ४ ॥ हंसदास ह्मणे पा
त ॥ रजोगुणें ऐसा होत ॥ ५ ॥

अभंग. १८०

विनवयाचा भरवसा ॥ मानी धरोनीयां आशा ॥ १ ॥ कन्या पुत्र गृहदा-
रा ॥ ह्मणे माझा हाचि थारा ॥ २ ॥ जैसा स्वस्थ जीवें ॥ सूर्य बेंसे फुट के-
नावें ॥ ३ ॥ परीं हंसदास ह्मणे ॥ खासतया शीं बुडणें ॥ ४ ॥

मायबापामारीखाना ॥ बंदीमस्तकीं वनिता ॥ १ ॥ देवीं भक्तीं वेंर करी ॥
अन्यथा ते जीवीं धरी ॥ २ ॥ करुनी संत अनादर ॥ होय पोराचा किंकर ॥
३ ॥ हंसदास ह्यणे ऐसा ॥ जनजाय नरक वासा ॥ ४ ॥

कटू हंदा वनशर्करें घोळिलें ॥ मधुरत्वा आलें घडे चिना ॥ १ ॥ पलांडचे-
अंगां मर्दिली कस्तूरी ॥ स्रगंध मीतरी नाहे नोहे ॥ २ ॥ कुटुंब काबाडी प-
पंची कृतें सा ॥ योग्य उपदेशा बोलूं नये ॥ ३ ॥ हंसदास ह्यणे नवज्वरीता
सी ॥ नयेची कामाशी दुग्ध जें सें ॥ ४ ॥

गाढवाशी उटी चंदनाची केली ॥ जायका शोभली त्याचे अंगा ॥ १ ॥ क-
स्तूरीचा टिळा हत्याच्या कपाळा ॥ काळ्या शोभाळ मोतीयांची ॥ २ ॥
घुबडाशीं रत्न नारळ मर्करा ॥ पाषांडी तर्करा वेद जें सा ॥ ३ ॥ हंसदास
ह्यणे पारबंडी जे ऐसे ॥ त्याशीं ज्ञानीं नसे अधिकार ॥ ४ ॥

बादनी भावना ॥ तोचि जाणा सच्छिष्य ॥ १ ॥ सद्गुरूचें उणें ॥ जया मनें-
साहेना ॥ २ ॥ ऋषि सिद्धि नसतां ॥ भयचिंता वागवी ॥ ३ ॥ गुणागळे भा-
री ॥ हंसदास ते अधिकारी ॥ ४ ॥

गुरू येतां दारा शिष्य लपे घरा ॥ सांगे रांडापोरां ह्यणानाहीं ॥ १ ॥ अव-
चितां येऊनी जरी उभाराहे ॥ लवे चिना देहे दुष्टाचा ज्या ॥ २ ॥ गुरू काजीं-
देहा आपदा लागती ॥ ह्यणोनी दुर्मती आज्ञा लंघी ॥ ३ ॥ हंसदास ह्यणे ऐ-
सें आचरण ॥ देहाचें बंचन होता झालें ॥ ४ ॥

गुरू बरोबरी बोले सरोत्तरीं ॥ अथवा वेंखरी दु रत्नरें ॥ १ ॥ कांहीं अपे-
क्षित गुरूनें रच्छिलें ॥ ह्यणे दोवये लें बुड्या बापें ॥ २ ॥ गुरू सांगती गा-
हित पाहें कांहीं ॥ ह्यणे कांरे डोयी उठविली ॥ ३ ॥ हंसदास ह्यणे ऐसें आ-
चरण ॥ वाणीचें बंचन होता झालें ॥ ४ ॥

स्फुट अभंग.

(३७)

अभंग १८७

गुरूचेंमानसनाचरीं अमुक ॥ मनें अवश्यक आचरीते ॥ १ ॥ अमुककरी
तां आह्यासखभारी ॥ तयाशीं अळोरोमहारवळ ॥ २ ॥ एकधरीपोटीं ए-
कबोलेओठीं ॥ सहुरुशीं कष्टीनष्टकरी ॥ ३ ॥ भाववरिवरी कापळ्य अंत-
रीं ॥ पाहेकागापरी गुरुन्यून ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणे ऐसें आचरण ॥ मना-
चें बंचन होतां झालें ॥ ५ ॥

अभंग १८८

मज पूर्णज्ञान आतां ठसावले ॥ कायराहियेले तुझ्या हातीं ॥ १ ॥ चिण
चिण करिशी तरि स्मरवें करीं ॥ व्यर्थ गुरगुरी शीण तुला ॥ २ ॥ तुझ्या
रूपेनें आह्मि झालों सिद्ध ॥ आतां शापदग्ध होऊं चिना ॥ ३ ॥ ऐकें होषा
वर्ती ऐसामहानष्ट ॥ जाणतोचि स्पष्ट असच्छिष्य ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणे
तयानाही गति ॥ चंद्रसूर्यस्थिति नरकवास ॥ ५ ॥

अभंग १८९

नाहीं सहुरूचा तोष ॥ संपादिला अवघारोष ॥ १ ॥ तरि महाहानी झाली
॥ आतानाहीं तिहीं ताळीं ॥ २ ॥ शिवविष्णुब्रह्माथोर ॥ अवघेकरिती
दूरदूर ॥ ३ ॥ कोणी घाली चनापाठीं ॥ जेथें तेथें कुराकुरी ॥ ४ ॥ तरि
हंसदासह्मणे ॥ तोषगुरूचा करणें ॥ ५ ॥

शिष्याचे लक्षणाने अभंग समाप्त.

गुरुमाहात्म्याचे अभंग.

अभंग १९०

इष्टदेवत तो श्रीगुरूचि आह्या ॥ शिवविष्णुब्रह्मा आह्मी नेणों ॥ १ ॥ ने-
णों रामकृष्ण नेणों पांडुरंग ॥ एकचि अभंगगुरुपाहों ॥ २ ॥ नेणों जपला
प्य नेणों तीर्थव्रत ॥ नेणों पुत्र आसधनदारा ॥ ३ ॥ नेणों बंधमुक्ति नाकिर-
क्ति ॥ नेणों उपरति ज्ञानाज्ञान ॥ ४ ॥ हंसदासह्मणे श्रीगुरु बांचून ॥ आ-
ह्मी नेणों आनकांहीं एक ॥ ५ ॥

अभंग १९१

आनंदप्रगटेदुःखसर्वआटे ॥ जन्ममृत्यूतुटेजयासंगें ॥ १ ॥ तोचिगु-
रुराजशुद्धनिजगूज ॥ ब्रह्मापदरजरच्छीज्याचें ॥ ध्रुपद ॥ सायुज्या-
चादानीकैवल्यान्वीखाणी ॥ जोकामोक्षपाणीदीनबंधु ॥ तोचि ॥ २ ॥
मुमुक्षुचातकाजलधरनीका ॥ भवाब्धींजोनौकाबुडतीया ॥ तोचि ॥
॥ ३ ॥ काळान्चानियंतानिर्विकारस्वतां ॥ विग्रहाजोधर्ताभक्तकाजा ॥
तोचि ॥ ४ ॥ परत्रींआधारविश्रांतीचाधार ॥ सरुवाचेंमाहेरमायेवीण ॥
तोचि ॥ ५ ॥ ऐसापूर्णपणींशुद्धनिरंजनीं ॥ भेदकडसणीवावजेथें ॥
तोचि ॥ ६ ॥ हंसदासह्मणेतेथेंलोलांगण ॥ सप्रेमेंअनन्यमाझेंभावें
॥ तोचिगुरुराजशुद्धनिजगूज ॥ ब्रह्मापदरजरच्छीज्याचें ॥ ७ ॥

अभंग १९२

निर्विकल्पमाझास्वामीतोसद्गुरु ॥ जेथेंकल्पतरुनुपमवे ॥ १ ॥ निष्का-
माचेसरीआणितांहीकाय ॥ सरीपावेगायकामधेनु ॥ २ ॥ चंचळलक्ष-
मीनिश्चळानेसरी ॥ बोलतांवेखरीशीणमात्र ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेनोहे
चिबर्णन ॥ ह्मणोनितंदनमौनेचीत्या ॥ ४ ॥

अभंग १९३

मोठेदानशूरनानादानेंदेती ॥ संतांसमहोतीघडेचीना ॥ १ ॥ शिबीहरि
श्रृंगअथवातोबळी ॥ येतीचिनातूळींसंताचिया ॥ २ ॥ नाहींदेखियेलें-
नाहींऐकियेलें ॥ तेचिसंतींदीलेंनिजपद ॥ ३ ॥ हंसदासह्मणेव्हावेंउत-
रार् ॥ ठेउनीयांडोयीसंतपदीं ॥ ४ ॥

अभंग १९४

सद्गुरुवांचून ॥ शिष्यतरेनाप्रमाण ॥ १ ॥ तेविशिष्यावीणवाय ॥ बोध
सद्गुरुत्वाहोय ॥ २ ॥ रूपवतीनारी ॥ शिणेबुळीयाभ्रतारीं ॥ ३ ॥ हंसदा
सह्मणेपनि ॥ त्रासेबंध्यास्त्रीसंगति ॥ ४ ॥

अभंग १९५

जाणतादेवारीं ॥ संतनामहेंतयासी ॥ १ ॥ तरीतयापाशींजावें ॥ अ-
वघेंप्रांजळपुसावें ॥ २ ॥ सत्संगावांचून ॥ कदानोहेनोहेज्ञान ॥ ३ ॥ दा
सह्मणेहंसगुरु ॥ शक्यबारायाअंधारू ॥ ४ ॥

अभंग १९६

स्फुट अभंग.

(३९)

असोनसोसिद्धि ॥ स्वानुभवेजोप्रबोधी ॥ १ ॥ महाज्ञानीभक्तपूर्ण ॥ वै
राग्याचीसांठवण ॥ २ ॥ प्रेमळभजक ॥ सिद्ध असोनीसाधक ॥ ३ ॥ हं
सदासह्यणेजनस्वरवी ॥ व्हावेसद्गुरु ओळखी ॥ ४ ॥

अभंग १९७

सिद्धिसामर्थ्यदाउनी ॥ लोकाजनींभेडावी ॥ १ ॥ नाहींनाहींतेंकरिती
॥ जळोमहंतित्याची ॥ २ ॥ भक्तिनातेंज्ञान ॥ दंभशीणअवघा ॥ ३ ॥ ने
चिअसद्गुरु ॥ हंसदासानिर्धारु ॥ ४ ॥

अभंग १९८

सद्गुरुवांचुन ॥ धुंडिताहेंभिक्कवन ॥ १ ॥ ब्रह्मात्मैकताबोधाया ॥ नाहीं
समर्थसखया ॥ २ ॥ तोचितरत्नानारी ॥ असिकीयाभवसागरी ॥ ३ ॥
परीहेहंसदासह्यणे ॥ नोहेरामदासाविणें ॥ ४ ॥

अभंग १९९

सकळमंगळासद्गुरुमंगळ ॥ तयाअमंगळकोणह्यणे ॥ १ ॥ ह्यणेलजो
कोणीपाहावानादिठी ॥ शोधितांहेसृष्टिचांडाळतो ॥ २ ॥ चांडाळाचा-
स्पर्शजाहलाअसेल ॥ स्मरणेंनासेलसद्गुरूच्या ॥ ३ ॥ मगझाल्याभे
रीकिंवाचरणस्पर्श ॥ कोणह्यणेदोषराहिलऐसें ॥ ४ ॥ ऐसाहानिर्द्वी
रसत्यसत्यवाणी ॥ सांगतगर्जेनीहंसदास ॥ ५ ॥

अभंग २००

वासनेचामळलागोंनेदीअंगा ॥ तोचीएकजगामाजीधन्य ॥ १ ॥ त-
याचीउपाधीसकळसरली ॥ वृत्तिचीतोझालीनिवृत्तिची ॥ २ ॥ नामरू-
पसारेंनिपटोनीगेलें ॥ अखंडसंचलेंपरतत्त्व ॥ ३ ॥ उपदेशध्यावावट
लीचामनें ॥ हंसदासह्यणेतथेंजावें ॥ ४ ॥

अभंग २०१

सद्गुरुराद्याचेंअंगचराचर ॥ व्यक्तनिराकारदोहींरूपें ॥ १ ॥ निराकार-
मायासाकारजगत ॥ सर्वीसर्वगतगुरुराय ॥ २ ॥ ऐसागुरुदेवएक
चिअसतां ॥ वाटतसेझांताभिन्नभिन्न ॥ ३ ॥ हंसदासह्यणेभिन्न-
भिन्नकैसे ॥ पाहातातीजैसेंअंधजगा ॥ ४ ॥

अभंग २०२

वेद्या हातें सोमलखातां ॥ देहीं पुष्टी आरोग्यता ॥ १॥ तेंचि भक्षि-
ल्या अविधी ॥ पुसणें न कोमृत्तु कधीं ॥ २॥ तेंसें अनिवा हें मन ॥-
होनां गुरुकृपा उन्मन ॥ ३॥ हंसदास हाणे तृप्ति ॥ स्वस्वरत्नची होय ऐती

अभंग २०३

॥ ४॥

परि साने रागे लोहाशीं ताडिलें ॥ परि अंग झालें हेम त्याचे ॥ १॥ तेंसा
सज्जनाना कोप पुरवला ॥ नीचें लोभ केलान ये काया ॥ २॥ रासभा-
नें पृष्टी बेंस विलें प्रीतीं ॥ पतीने फजीती अवधी जगीं ॥ ३॥ हंसदास
हाणे रणीं अश्वें लात ॥ मारि नांही होत भूषणचि ॥ ४॥

अभंग २०४

तेंचि निरूपण त्यानां वकीर्तन ॥ संदेहाचें राण नुरे जेथें ॥ १॥ अधि-
वारतां ही बोधाचा त्यालागीं ॥ स्वानुभवं अंगीं ब्रह्म झाला ॥ २॥ इतर
तेव्ज्जे विधवाकुमारी ॥ आह्याशीं अंतरीं मानतीना ॥ ३॥ मानेल जया
शीं ऐकोन ते स्वरवें ॥ आमुचीया लेखें चाड नाहीं ॥ ४॥ सती हंसदासा
हरिद्राकुंकुम ॥ हातें घणें धर्म अहे वेच्या ॥ ५॥

अभंग २०५

परंपरा शब्द ज्ञान ज्याचें पूर्ण ॥ सदुरुतो मान्य वेद वंद्य ॥ १॥ वेद वंद्य जें
सा कुलीनचि पती ॥ स्त्रियेशीं निश्चिती सत्कुळींच्या ॥ २॥ तेथोनी-
जो बोध उपजला शब्द ॥ तो करि अश्रेंद जीव शिवां ॥ ३॥ रत्निलय सा-
क्षी प्रत्यय जो दावी ॥ सदुरुगोसावी तोची साचा ॥ ४॥ हंसदासीं आ-
ह्यां शब्दचि सेविलें ॥ इतराक धिलें त्याच्या हिता ॥ ५॥

अभंग २०६

जारा पासोनीयां पुत्राशीं साधिती ॥ नांव सांगताती पतीचेंचि ॥ १॥
तेंसा आल्यागे त्या पासोनि साधिला ॥ गुरुबोध त्याला हाणती मूढ
॥ २॥ परीतो अशब्द बोध समजावा ॥ होईना स्वभावागति प्रद ॥ ३॥
हंसदास हाणे न कळो त्या लोकीं ॥ परि परलोकीं दंड आहे ॥ ४॥

अभंग २०७

करामती दावी जनाशीं भुलवी ॥ मंत्र उठावेची चेटकाच्या ॥ १॥ मोह
नें भरेरीं यंत्रें नाना परी ॥ कौटालें कुसरी साबराच्या ॥ २॥ औषधी म-

स्फुर अभंग.

(४१)

योग किमयेचा म र्गी ॥ गीत रागरंग तानमान ॥ १ ॥ इत्यादि सांगती ते गुरु
म्हणविती ॥ मोक्ष राते होती घडेचीना ॥ ४ ॥ हंसदास म्हणे खरें ज्या तर
णें ॥ गुरु कीजे नेणें ब्रह्मनिष्ठ ॥ ५ ॥

अभंग २०८.

श्रोत्री ब्रह्मनिष्ठ राहुकतो साचा ॥ एकें एके काचा कामानये ॥ १ ॥ श्रोत्री
आहे परी ब्रह्मनि नसे ॥ कुंकू नाही जेंसें रजस्वले ॥ २ ॥ ब्रह्मनिष्ठ परी श्रोत्री
नसे पाहीं ॥ जेंसें वेश्ये नाही मंगळसूत्र ॥ ३ ॥ हंसदास म्हणे म्हणोनीं हें
चिन्हीं ॥ युक्त गुरु जनीं सच्छिव्याशीं ॥ ४ ॥

अभंग २०९.

सकळ ही तीर्थी एकदांचि स्नान ॥ घडतां मज्जन सागराशी ॥ १ ॥ सकळ
देवांची एकदांची भेटी ॥ आत्माराम दृष्टी देखिलीया ॥ २ ॥ एकदांचि भे-
टी सकळ संतांची ॥ मूर्ति सद्गुरूची निरखितां ॥ ३ ॥ हंसदास म्हणे कु-
बेर जोडतां ॥ नवनिधि हाता येती जेंसे ॥ ४ ॥

अभंग २१०.

तूंचि माझा पिता तूंचि माझी माता ॥ बंधुतुं देवता गुरुराया ॥ १ ॥ आपत्तीं ब-
धीनी पितरें लेंकुराशी ॥ तैसा तूं नोहेसी गुरुनाथा ॥ २ ॥ प्रसंग पडतां बंधु
हारी प्राण ॥ नोहेशी निधान तैसा तूंगा ॥ ३ ॥ एकादिये वेळीं देवता घे ब-
ळी ॥ नव्हेशी कदाकाळीं तूंगा तैसा ॥ ४ ॥ हंसदास म्हणे एकोनीयां कीर्ति
॥ आलों तुजघनी शरणमी ॥ ५ ॥

अभंग २११.

त्रिविध तापाचा हारक ॥ जर्गी सद्गुरूची एक ॥ १ ॥ प्रवसिंधु पार नेतां ॥ ज-
र्गी सद्गुरुचि दाता ॥ २ ॥ स्वात्मस्वरुबाचे शयनीं ॥ कोण नेई गुरुवांचोनी ॥ ३ ॥
बोधें निजगुज द्यावें ॥ हेंतो गुरूचें करावें ॥ ४ ॥ ऐसा अदळ रुपेचा ॥ गुरु सा-
गरचि साचा ॥ ५ ॥ तया गुरुराया वंदन ॥ हंसदासाचें अनन्य ॥ ६ ॥

अभंग २१२.

सकळ पदार्थ दृश्य नाशिवंत ॥ घडेना शाश्वत ध्यान त्याचें ॥ म्हणों ध्ये-
य नक्ष सकळा देखणा ॥ विचारितां मनावीण अंध ॥ २ ॥ स्फुरणा वांचो
नी केंची मनबुद्धी ॥ नेणकर्त्याचीं लोन होय ॥ ३ ॥ म्हणोनियां ध्येय

स्फुर अभंग.

नाते मन वृत्ति ॥ देखणा चिन्मूर्ति गुरुस्वर्ये ॥ ४ ॥ हंसदास म्हणे त्रिपु-
री वांचून ॥ तेंचि शुद्ध ध्यान सद्गुरूचें ॥ ५ ॥

अभंग २१३.

नीर्यावळी स्नान समही सागरीं ॥ पदबिंदु शिरीं सद्गुरूचें ॥ १ ॥ एक
वेळे सर्व तीर्थेही सलभ ॥ गुरूचें दुर्लभ पदतीर्थ ॥ २ ॥ हंसदास म्ह-
णे श्रीगुरुचरण ॥ कृपासंपादन महालाभ ॥ ३ ॥

अभंग २१४.

सार्यक घटावें प्रल्हादा अंतरां ॥ नाहीं नरहरी कामा आला ॥ १ ॥ दा-
विचेलें बोल जायीं रे शरण ॥ सद्गुरु निधान त्याभावे ॥ धु ॥ नामदेव
नेणें हगवी संसृती ॥ देवें त्याप्रीती संबोरवूनी ॥ दावि ॥ २ ॥ सगुणा-
चें स्मरव मानितां तुक्या ॥ दाखवोनी त्या स्वप्न देवें ॥ दा ॥ ३ ॥ तुजशी
दासा हेत व्हावी रामभेरी ॥ भिवोनी शेवटीं पिशाचें त्या ॥ दावि ॥ ४ ॥
मज हेत होना हंसदास म्हणे ॥ गिरिजारमणीं काय केलें ॥ दा ॥ ५ ॥

अभंग २१५.

श्रेष्ठवर्णीस्वतां ॥ असोनीयां ब्रह्मवेत्ता ॥ १ ॥ तोचि सद्गुरुपरिपूर्ण ॥ जया
संगें शब्दज्ञान ॥ २ ॥ इतरें निजहित हानी ॥ द्विजपावनसेजनीं ॥ ३ ॥ हं-
सदास म्हणे सत्र ॥ अंत्यजाचें अपवित्र ॥ ४ ॥

अभंग २१६.

चुना मारवोनीयां वायसें निजांगा ॥ संपादिलें सोंगा हंसाचिया ॥ १ ॥ अ-
ज्ञ जनतेथें सकळ ठकले ॥ वर्म ओळखिलें चतुरेंचि ॥ २ ॥ समान दिस-
तां ठकतीना ज्ञानी ॥ खूण भिन्नजनीं ओळखीची ॥ ३ ॥ हंसदास म्ह-
णे हंसामुक्तचारा ॥ काकपाठमोरा होय तेथें ॥ ४ ॥

अभंग २१७.

शुष्क भिक्षेलागीं नाहीं अडचण ॥ पाहिजे तेथून घ्यावी सुरवं ॥ १ ॥
एशी मोकलीक नाहींच सिद्धान्ती ॥ मुख्य श्रेष्ठवर्णीं पक्षीं समीं ॥ २ ॥
अनादि पासोनी हाचि शिष्टाचार ॥ केल्या फ्रष्टाकार विपरीत ॥ ३ ॥ को-
णी कैसें करो परीशिकबावें ॥ कळवळोनी जीवें बोलिलेलों ॥ ४ ॥ हंस-
दासा श्रोत्री ब्रह्मनिष्ठा वीण ॥ सद्बोधसिद्धान्त घेणें नाहीं ॥ ५ ॥

अभंग २१८.

ज्ञान अभिमान नाही जया अंगीं ॥ वेदीं भावजगीं सर्वज्ञ जो १ तथा पु-
रुषाशी शरणा घावें ॥ अनन्यता भावें दखोनीयां ॥ ध्रुव ॥ परदोष गु-
णनुच्चारि वाचे ॥ परदारोधनें आवलोवी ॥ तथा ॥ २ ॥ सर्वभूतीं द-
या विषयीं उद ॥ तरोनी अन्यास तारीतजो ॥ तथा ॥ ३ ॥ जन नि-
दी तरी लमाशी ठ भारी ॥ बुढेचि अंतरीं हेबज्याच्या ॥ तथा ॥ ४ ॥ घा-
लीना सांकडे ॥ आळालागीं कदा ॥ पाहे जो त्या सदां ब्रह्मरूप ॥ तथा ॥
॥ ५ ॥ वर्णाश्रम उर्मीं चाले यथारीती ॥ नामरूप ज्ञांनी ओढररी जो ॥
तथा ॥ ६ ॥ प्राश्नाच्या योगें महालाभ हानि ॥ होतां नोहे मनीं हर्ष-
खेद ॥ तथा ॥ ७ ॥ उंचनीच नेणे एक गुरुपूर्णा ॥ नरनारीभिन्न दिसती-
ना ॥ तथा ॥ ८ ॥ बोलतां चालतां ओडेना समार्थी ॥ वरी दृढबुद्धी गुरु
भक्ति ॥ तथा ॥ ९ ॥ हंसदास म्हणे जीबन्मुक्त जनीं ॥ हरिच्या कीर्तनीं
प्रेमभारी ॥ तथा पुरु ॥ १० ॥

अभंग २१९.

वस्तुमात्रा परा ॥ गुरुराद्या परात्परा ॥ १ ॥ नामरूपाशी अनीता ॥ का-
र्य कारण अलिप्ता ॥ २ ॥ सच्चित्खर कंदा ॥ गुरुनाथा ब्रह्मानंदा ॥ ३ ॥ सां-
हं हंसा गुरुपूर्णा ॥ पिंडब्रह्मांडजीवना ॥ ४ ॥ दास म्हणे हो गुरुवरा ॥
मी नमीन तूंचि सारा ॥ ५ ॥

अभंग २२०.

दिसेना भासेना ॥ घेऊं जातां सांपडेना ॥ १ ॥ दवडितां ते न जाय ॥ जा-
णूं जातां अंतराय ॥ २ ॥ नेणतां अवगती ॥ ऐशी जे कां वस्तुस्थिती ॥ ३ ॥
हंसदास म्हणे प्राप्त ॥ गुरुपादसेवा होत ॥ ४ ॥

अभंग २२१.

रामकृष्णादिक अवतारी झाले ॥ शरण शिघाले सहस्रूशी ॥ १ ॥ नेथें को-
ण पाड इतराजीवांचा ॥ म्हणोनी सर्वांचा गुरुसरवा ॥ २ ॥ सहस्र बांचो-
नी नाहीं नाहीं गति ॥ गर्जनाति श्रुतिबहुसाल ॥ ३ ॥ हंसदास म्हणेल-
हानाढल्या जीवा ॥ गुरुचि विसावा सत्यसत्य ॥ ४ ॥

अभंग २२२.

महुरूशी उणा उपमे सागर ॥ सागराशी पार पहा आहं ॥ १ ॥ अणा-
धना तेही नाहीं नाहीं पूर्ण ॥ व्यापकता जाण तेही नाहीं ॥ २ ॥ निश्च-
ळना म्हणां घेईना कल्यांतीं ॥ निर्विकारस्थिती तेही नाहीं ॥ ३ ॥ हंसदा-
स म्हणे किती बोलूं वाणी ॥ तुपमे अबनी सकळही ॥ ४ ॥

अभंग २२३.

देव जवळी अंतरीं ॥ पांचा कोशांचे भीतरी १ अतिगुप्त अतिगुप्त ॥ प-
री आहे सर्वगत ॥ २ ॥ दुग्धजळ एकभासे ॥ गुप्तप्रगटचि जैसें ॥ ३ ॥ दा-
स म्हणे हंसावीण ॥ तेंचे निवडुन ऐसा कोण ॥ ४ ॥

अभंग २२४.

हिंगापासोनीयां सुगंध परिमळ ॥ केवीहो मिलेल सांगानाकां ॥ १ ॥
कोळसा घांशीतां मिळना सकेना ॥ भिकान्यापें अर्था पाविजेना ॥ २ ॥
प्रकाश मिळना कृष्णरात्रीपूनी ॥ कडूवृंदावनीं शर्कराते ॥ ३ ॥ हंसदास
म्हणे नैसेचि हे जेन ॥ पावतीना ज्ञान अज्ञानापें ॥ ४ ॥

गुरुमाहात्म्याचे अभंग समाप्त.

तुकाराम छन.

अभंग २२५.

नबोलावें परि पहिला प्रसंग ॥ हाका मारी जग तुझ्या नांवें ॥ १ ॥ लटि
केंचि सोंग मांडिसी यसाग ॥ भिकारी तूं खरा कळों आलें ॥ २ ॥ निला
जरे आह्मी करूनियां धीर ॥ गहिलों आधार धरुनी तूझा ॥ ३ ॥ कैसा
नेणों आतां करिशी शेवट ॥ केली खटपट त्याचा पुढें ॥ ४ ॥ तुका म्हणे
काहीं नबोलसी देण ॥ उगीचही सेवा घेसी माझी ॥ ५ ॥

अभंग २२६.

मको सोडूं अन्यनको सेवूं वन ॥ चिंती नारायण सर्वकाळ ॥ १ ॥ माते-
चिया खांदीं बाळनेणे शीण ॥ मावल्याचा भिन्न मूटाचिया ॥ २ ॥ नको
तूं त्यागीं नको गुंतूं भोगीं ॥ लावी सर्व आंगीं देवाचिया ॥ ३ ॥ तुकाम्हा
णे नको पुसूं वेळोवेळां ॥ उपदेश निराळा उरला नाहीं ॥ ४ ॥

तु० अ० स०.

स्फुट अभंग

प्रारंभ.

अभंग २२७.

कायामायाछाया हें कांहीं तगेना ॥ वैभव जगेना जन्मवरी ॥ १ ॥ जन्मवरी लोक
 देखत आहेती ॥ किती येती जाती सांडूनियां ॥ २ ॥ सांडूनियां जाती कन्या
 पुत्र धन ॥ सर्व स भिमान लौकिकाचा ॥ ३ ॥ लौकिकाचा भाव लौकिकां रा
 हिला ॥ प्राणिमात्र गेला एकलाचि ॥ ४ ॥ येकलाचि येतो येकलाचि जातो ॥
 मध्येचि झुलतो मायाजाळें ॥ ५ ॥ मायाजाळ माया हें कांहीं सुटेना ॥ मना
 ची वामना अनावर ॥ ६ ॥ अनावर मन कदा आवरेना ॥ धरितां धरेना अनु
 मानें ॥ ७ ॥ अनुमानें कांहीं नव्हे समाधान ॥ जंव आत्मज्ञान पाविजेना ॥ ८
 ॥ पाविजेना मोक्ष तुटेना बंधन ॥ श्रवण मनन जेथें नाहीं ॥ ९ ॥ जेथें नाहीं
 सारासार विचारणा ॥ या जन्ममरणा तेथें ठाव ॥ १० ॥ तेथें ठाव झाला देह-
 समंधासी ॥ होती पापराशी अनुमानें ॥ ११ ॥ अनुमानें पाप अनुमानें पुण्य ॥
 अनुमानें धन्य होईजेना ॥ १२ ॥ होईजेना धन्य विचारणें विण ॥ लौकिकाचा
 शीण व्यर्थ जातो ॥ १३ ॥ व्यर्थ जानोशीण देखत देखतां ॥ लौकिक नत्वता राख-
 वेना ॥ १४ ॥ राखवेना परी राखिल्ला पाहिजे ॥ मनामध्ये कीजे विचारणा ॥
 १५ ॥ विचारणा कीजे या देवभक्तांची ॥ कर्ता कोण तोची बोळखावा ॥ १६ ॥
 बोळखावा कर्ता सर्वत्र सृष्टीचा ॥ सोतो कोण केंचा धुंडाळावें ॥ १७ ॥ धुंडाळा
 वें महा वाक्य पंचीकरणा ॥ तत्वाचें विवरण यथा सांग ॥ १८ ॥ यथासांग जंग
 पडोचि नेटावें ॥ अलंतचि व्हावें सावधान ॥ १९ ॥ सावधान पणें देवासी पहा
 वे ॥ नाशिवंत जावें सांडूनियां ॥ २० ॥ सांडूनियां सर्व अग्रधा प्रवृत्ती ॥ विवे
 कारची गति ओळखावी ॥ २१ ॥ ओळखावी मुख्य मज्जनाची रुपा ॥ तेणें पु-
 ण्यपापा नातळावें ॥ २२ ॥ नातळावें कदा दृश्य पदार्थासी ॥ असोनि दे-
 हासी लिपोनये ॥ २३ ॥ लिपोनये जेंसें पद्मिणीचें पत्र ॥ देहडिंभमात्र चा
 लतसे ॥ २४ ॥ चालतसे सर्व तत्वांचें गोठोडें ॥ तेथें काय वेडें गुंडाळतें ॥
 १ ॥ गुंडाळतें वेडें देहसंबंधासी ॥ फ्रमें विवेकासी सांडूनियां ॥ २५ ॥
 ण्डूनियां सार घेईल असार ॥ ऐसा अनावर फ्रम आहे ॥ २६ ॥ फ्रम
 आहे ज्या अंतरीं संचला ॥ तोचि तो माजला या संसारीं ॥ २७ ॥ या सं-

मार्गं येक स्फोटनियां गले ॥ येक ते बांधले संकल्पानें ॥ २९ ॥ संकल्पानें सु-
 हे ऐमा कोण आहे ॥ ईश्वरासी पाहे शोधूनियां ॥ ३० ॥ शोधूनियां पाहे तो
 नि देवलाहे ॥ येर तो नराहे देवापाशीं ॥ ३१ ॥ देवापाशीं राहे बहुतां स्फुटें
 ॥ न्याविकासी भूतें झडपिती ॥ ३२ ॥ झडपिती भूतें सत्यचि मानितां ॥
 देवा पाहों जातां भूतें मिथ्या ॥ ३३ ॥ भूतें मिथ्या ऐसें हृदयी बिंबलें ॥
 तेव्हांचि जाहलें समाधान ॥ ३४ ॥ समाधान आहे मायातीत होतां ॥ ना
 थिली अहंता घेऊनये ॥ ३५ ॥ घेऊनये कदां पक्ष असत्याचा ॥ वेगीं या
 सन्याचा पंथधरा ॥ ३६ ॥ पंथ धरा जेणें परत्र पाविजे ॥ देवासि लाहिजे
 सन्निधानें ॥ ३७ ॥ सन्निधानमात्रें तरे बहुजन ॥ पावन पावन होईजेतें
 ॥ ३८ ॥ होइजे पावन तेंचितें स्वहित ॥ सोडितां पतिन होईजेतें ॥ ३९ ॥ हो-
 ईजेतें कष्टा तेंचि कां धरावें ॥ वेगीं उद्धरावें आपणाशी ॥ ४० ॥ आपणा-
 शीं वेंर कदां करूनये ॥ अंतीं सर्व जाय नियोनियां ॥ ४१ ॥ नियोनियां जा-
 य त्याचें घेशी काय ॥ वेगीं धरी सोय शाश्वताची ॥ ४२ ॥ शाश्वताची सो-
 य मांडुनी करंता ॥ व्यर्थ बारा वाटा धांवतसे ॥ ४३ ॥ धांवतसे चहूं कडे
 अनुमानें ॥ तथा समाधानें मोकलिलें ॥ ४४ ॥ मोकलिलें मन ऐसेंही क-
 ळेंना ॥ मातला वढेना मनासंगें ॥ ४५ ॥ मनासंगें कदा निःसंगता नये ॥
 अपाय उपाय मानीतसे ॥ ४६ ॥ मानितसे मनें जें जें बोळखिलें ॥ स्वरूप
 प गहिलें मनातीत ॥ ४७ ॥ मनातीत होतां होय सार्थकता ॥ मनासवें
 जानां अधोगती ॥ ४८ ॥ अधोगति चुके तें कांहीं करावें ॥ मनासंगें व्हा-
 वें कामावीस ॥ ४९ ॥ कामावीस पंच भूतिक राहतां ॥ भूतांसि पा-
 हतां भूतलोक ॥ ५० ॥ भूतलोक वेगीं सांडोनियां जावें ॥ विचारें पा-
 कावें परब्रह्म ॥ ५१ ॥ परब्रह्म तेंचि आपणचि आहे ॥ दास म्हणे पाहे
 अनुभव ॥ ५२ ॥

अभंग २२८.

गणेश नमावा आणि सरस्वती ॥ मारुती गभस्ती चंद्रमोळी ॥ १ ॥ वि-
 ण्णु खंडेराव भगवती भैरव ॥ पांडुरंगीं भावशामराज ॥ २ ॥ हरिदिनीं
 निन्हार पापाचा संहार ॥ बत सोमवार थोर आहे ॥ ३ ॥ गोमुख गोकर्ण

गोमय गोमूत्र ॥ गोशृंग पवित्र तर्पणासी ॥ ४ ॥ तुळशी काळोत्री बेल
गंगावती ॥ रुद्राक्ष विष्णुनी पापनाशी ॥ ५ ॥ विष्णुहारावती तुळशीच्या
माळा ॥ पाहिजे गोपाळा दहीभात ॥ ६ ॥ आषाढी कार्तीकी आंबळीचे
वनी ॥ घालावी भोजनें ब्राह्मणांसी ॥ ७ ॥ ब्राह्मणांच्या तीर्थे पापक्षय
होतो ॥ जन उद्धरतो विप्रवाक्यें ॥ ८ ॥ लिंगाची लारवोली लिंगा अभि
षेक ॥ येणेंही विवेक पाविजेतो ॥ ९ ॥ अश्वत्थाची पूजा आणि प्रदक्ष-
णा ॥ ध्यावा क्ष गक्षणा नारायण ॥ १० ॥ शालिग्राम पुण्य बहुतचि जो
हे ॥ नर्मदे शेकडे हनुमंत ॥ ११ ॥ बाण चक्रांकित सोमसूर्यकांत ॥ तांदळे
दुरित नाशिताली ॥ १२ ॥ अन्न ब्रह्म आहे विचारोनिपाहे ॥ शरीर हें रा-
हे त्याचेनि ॥ १३ ॥ आपो नारायण सकळां जीवन ॥ कारण पर्जन्य
पाहिजे तो ॥ १४ ॥ चंदनाचीं काष्ठें आणि बेलकाष्ठें ॥ घोर दंडकाष्ठें प-
ळसाचीं ॥ १५ ॥ मृगाचें कातडें डुकराचें केश ॥ रुद्राक्ष भद्राक्ष तुळशी-
माळा ॥ १६ ॥ मृमंडळीं तीर्थे तीं किती सांगावीं ॥ सर्वही फिरावीं कोणी
एकें ॥ १७ ॥ अघाहा त्या दूर्वा कोमळ अपूर्वा ॥ तेणेंचि पूजावा लंबोदर ॥
१८ ॥ रुईमांदागचीं फुलें कण्हेरचीं ॥ आणि जास्वंदीचीं अरगुद ॥ १९ ॥ मृमं-
डळावरी घोर शीतळोदकें ॥ नासती पातकें तनक्षणीं ॥ २० ॥ काऊजी भिऊजी
पाठारे पिठारे ॥ हृदगा पुजारे येवयाभावे ॥ २१ ॥ डाऊतें आनन आणि शा-
खा व्रत ॥ द्विदळ नेमस्त सेवूनये ॥ २२ ॥ भोजनाचे वेळीं एकवाटा करा ॥ आ-
णि मौन धरा स्वयें पाक ॥ २३ ॥ स्नान संध्या प्रदक्षणा नमस्कार ॥ श्राद्धप-
क्ष घोर सांडूनये ॥ २४ ॥ ब्राह्मणासी वैश्वदेव उपासना ॥ करावें तर्पणा-
आदरेंसी ॥ २५ ॥ करावीं अलोक्य वेद आणि शास्त्रें ॥ मंत्रस्तुतिस्मोत्रें ना-
ना परी ॥ २६ ॥ तपें पुरश्चरणें ध्यानस्थ बैसावे ॥ सांग संपादावें देवनाचन
॥ २७ ॥ धरणीं पारणीं नित्य उपोषणें ॥ तेणें होती क्षीण महारोष ॥ २८ ॥ का-
व्यें अश्यासावीं पुराणें सांगावीं ॥ कवित्वें करावीं सावकाशें ॥ २९ ॥ फाल्गुन
महात्म्यें तीही संपादावीं ॥ देवतें पूजावीं विलगद ॥ ३० ॥ मांगीणी जोगीणी
राहाणे गोंधळे ॥ डांकाचे कुल्लाळे जेऊं घाली ॥ ३१ ॥ बोलवावा मुंज्या नरसिं
ह झोडिंग ॥ पूजा करा सांग देवतांची ॥ ३२ ॥ देवतें तीं जूतें मिद्ध शिवक-
ळा ॥ पूजावा आगळा पंचाक्षरी ॥ ३३ ॥ नानातीर्थव्रतें सांग संपादावीं ॥

अघांगं कर्मां नानाकर्म ॥३४॥ बगाडें कुलूप राडी आणि दंडी ॥ काम-
ना रोवडी पुरतसे ॥३५॥ गळही रोचावे निंबही नेसावे ॥ बोडेही घा-
ळावे हातीं पायीं ॥३६॥ गुगुळ जाळावे पोतही खेळावे ॥ नेगी तें पु-
जावे भोरवाचे ॥३७॥ दया दान धर्म करावा संजम ॥ चुकवा घें कर्म सं-
सारीचें ॥३८॥ संसारीचें कर्म नोडितां तुटेना ॥ मार्गचि फुटेना विवेका-
चा ॥३९॥ विवेकाचा मार्ग संतसंगें कळे ॥ उदंड निवळे विवे हातें ॥४०॥
अष्ट शठ मुक्त विवेक सांडावा ॥ कबळी दंडावा अनाचार ॥४१॥ अना-
चारें ज्ञान कदां निवळेना ॥ इहलोक कळेना परलोक ४२ परलोक माया
सांडुनि पहावा ॥ अष्टधेचा गोवा घालूनये ॥४३॥ घालूनये वाद वाड-
गा वंवाद ॥ तणें गुणें रवेद होत असे ॥४४॥ होत आहे पुढें जयाशीक-
ल्यांत ॥ सर्व नाशिवंत सांडा मार्गें ॥४५॥ सांडा मार्गें बंड पाबांड थोतां
ड ॥ चिंतावा अखंड गुणानीत ॥४६॥ गुणानीत देव त्रिगुणा परता ॥ ते
थें तूं सरता होई बापा ॥४७॥ बाप माय सरवे कोणी कामानये ॥ धुंडा
ळावा सोय मूळाकडे ॥४८॥ मूळाकडे फळ फळाकडे मूल ॥ मूलचि नि
मूळ भक्तियोंगें ॥४९॥ भक्तियोंगें ज्ञान वैराग्य पाविजे ॥ परत्र लाहिजे
दास म्हणो ॥५०॥

आशिंग ३२९.

अज्ञान जनाचे देव नानापरी ॥ त्यांची संख्या करी कोण आतां ॥१॥ को-
ण आतां देव पावेल त्यांसी ॥ जन्ममरणासी चुकविता ॥२॥ चुकवितां
देव पाहतां दिसेना ॥ निश्चयो वसेना येकेठायीं ॥३॥ येके ठायीं देव येके
ठायीं भाव ॥ चुकला उपाव सार्थकाचा ॥४॥ सार्थकाचा देव तरीच सांप-
डे ॥ जरी कांही घटे संतसेवा ॥५॥ संतसेवा भावें करितां तरले ॥ जनड
झरले नेणों किती ॥६॥ नेणो किती जन साधूचे संगती ॥ आपुले प्रचि-
ती मुक्त झाले ॥७॥ मुक्त झाले ज्ञान विचार पाहतां ॥ स्वरूपीं राहतां
रंतर ॥८॥ निरंतर देव तुटेना फुटेना ॥ चळेना ठळेना कदाकाळीं ॥९॥
कदाकाळीं देव रचेना रचेना ॥ येइना जाइना निरंजन ॥१०॥ निरंजन इ
देव पाहतां दिसेना ॥ परितो नासेना कल्पकोटी ॥११॥ कल्पकोटी गेले
देवासी नेणतो ॥ यातना भोगितां जन्मोजन्मीं ॥१२॥ जन्मोजन्मीं देव

जबळी चुकला ॥ माणी भांबावला मायाजाळें ॥ १३ ॥ माया जाळ कांहीं
उमजत नाहीं ॥ देव वायीं वायीं कल्पनेचे ॥ १४ ॥ कल्पनेचे देव कल्या-
तीं नासती ॥ ऐसें मदश्रुती बोलतसे ॥ १५ ॥ बोलतसे श्रुती दृश्य नाशिवं
त ॥ जाणिजे शाश्वत परब्रह्म ॥ १६ ॥ परब्रह्म आहे सर्वत्र व्यापक ॥ तेंचि
पाहे येक गुरुमुखें ॥ १७ ॥ गुरुमुखें ब्रह्म विचार पहावा ॥ निश्चयो राहावा
निर्गुणाचा ॥ १८ ॥ निर्गुणाचा ध्यास निर्गुण करील ॥ मग उद्धरील आपणा
सी ॥ १९ ॥ आपणाशी पाहे जो कोणी शोधुनी ॥ तो जन्मा पासूनी मुक्त
झाला ॥ २० ॥ मुक्त झाला देह संबंध सांडितां ॥ निर्गुण धुंडितां निर्गुण-
चि ॥ २१ ॥ निर्गुणचि स्वयें संतसंगें झाला ॥ तोचि येक भला समाधानी
॥ २२ ॥ समाधानी साधू जोडतां संकर ॥ मिथ्या खटपट जेथें नाहीं ॥ २३
जेथें नाहीं माया तो माये वेगळा ॥ ऐसा तो विरळा साधुजन ॥ २४ ॥ सा-
धुजन स्वयें तो झाला देवचि ॥ जेथें ये मायेची वाती नाहीं ॥ २५ ॥ वा-
ती नाहीं ऐसें सज्जन जाणती ॥ अज्ञान नेणती कांहीं केल्या ॥ २६ ॥ कां-
हीं केल्या पापी पुण्य आचरेना ॥ संसार सरेना दुःखमूळ ॥ २७ ॥ दुःखमू-
ळ जन्म ज्ञानें निरसावा ॥ विवेक पहावा सारासार ॥ २८ ॥ सारें निराका-
र असार आकार ॥ निराकार पार पाविजेतो ॥ २९ ॥ पाविजेतो परी अर्थीं
विवरावें ॥ विवेकें विरावें स्वस्वरूपीं ॥ ३० ॥ स्वस्वरूपीं ज्ञाने जे कोणी वि-
राले ॥ स्वरूपचि झाले आत्मबोधें ॥ ३१ ॥ आत्मबोधें स्थिती बाणली
से जया ॥ मग त्या माया आतळेना ॥ ३२ ॥ आतळेना माया ममता अं-
तरीं ॥ नित्य निरंतरीं निरंतर ॥ ३३ ॥ निरंतर असे परी तो नटिसे ॥ गुप्त-
झाला भासे भासमात्रें ॥ ३४ ॥ भासमात्र देह त्या ज्ञानियाचा ॥ अंतरीं
सरवाचा सुखमूर्ती ॥ ३५ ॥ सुखमूर्ति सरवें दुःखाविरहीत ॥ बोलिलेलों
हेत कळावया ॥ ३६ ॥ कळावया हेत शब्दनिःशब्दाची ॥ लक्ष अलक्षाची
॥ ३७ ॥ सोयलागे तेथें लक्षना अलक्ष ॥ मी हा पूर्वपक्ष बो-
लिलेलों ॥ ३८ ॥ बोलिलेलों शब्द अनिर्वाच्य वाचे ॥ जाणती मुक्तीचे वां-
करी ॥ ३९ ॥ वांटेकरी झाले अवस्थे वेगळे ॥ श्रुतीसी नाकळे पार ज्या
॥ ४० ॥ पार ज्यांचा नाहीं अपार विदेही ॥ देहातीत पाही समाधा-
॥ ४१ ॥ समाधान राहे निःसंग राहतां ॥ संग पाहीं जातां कासाबी-

म ॥४२॥ कासावीस झालें संगाचेनि गुणें ॥ निःसंगचि होणें सर्वकाळ
 ॥४३॥ सर्वकाळ संग सोडावा आपुला ॥ मीपणाच्या बोला लागोंन
 ये ॥४४॥ लागोंनये कदां मनामार्गे मार्गे ॥ कल्पनेच्या त्यागे समाधा
 न ॥४५॥ समाधान राहे संतांचे संगती ॥ वस्तूची प्रचीती वस्तुरूप ॥४६॥
 ॥ वस्तुरूप झाला जो कोणही साधक ॥ धन्य तोचि एक लोक मध्ये ॥४७॥
 ॥ लोकामध्ये परलोकचिसाधावा ॥ भगवंत शोधावा नाना परी ॥४८॥
 नानापरी संग रामीं रामदास ॥ भाविक विश्वास मोडूनये ॥४९॥

अभंग २३०.

संसार करितां होय सायुज्यता ॥ ऐसें कांहीं आतां सांगा स्वामी ॥१॥ सां
 गा स्वामी कोण स्थिती जनकाची ॥ राज्य करितांचि मुक्त कैसे ॥२॥ मुक्तके
 सा होता देहीच विदेही ॥ कैसे लिप्त नाहीं करोनीयां ॥३॥ करोनियां सर्व
 आपण वेगळा ॥ सांगतेचि कळा आह्या लागीं ॥४॥ आह्या लागीं सांगा
 त्याचें समाधान ॥ रामदासा खुण पुसतसे ॥५॥ पुसतसे आतां पाहिजे
 बोलिलें ॥ कैसें राज्य केलें विदेहानें ॥६॥ विदेहानें सत्य स्वामीचें वचन ॥ ते
 थें विश्वासोन वर्ततसे ॥७॥ वर्ततसे जनीं अहंता सांडुनी ॥ अनादि कार-
 णीं प्रकृतिहे ॥८॥ प्रकृतीचा प्रांत आदिमध्य अंत ॥ तेंचि तें निवांतरू
 प तुझें ॥९॥ रूपतुझें सदा सर्वत्र संचलें ॥ वेदाचेनि बोलें महावाक्य ॥-
 १०॥ महावाक्य तें तूं स्वरूप आहेसी ॥ जाण निश्चयेसी आपणासी ॥११॥
 आपणासी पाहतां झाली तन्मयता ॥ सोहं हें तत्वता मनीं धरी ॥१२॥ म
 नीं धरी सोहं आत्मा हें वचन ॥ तेणें समाधान पावशील ॥१३॥ पावशी
 ल निजस्वरूप आपुलें ॥ जरी विश्वासलें मन तेथें ॥१४॥ मन तेथें जाय
 पवना सरिसें ॥ तंब मनीं नसे मनपण ॥१५॥ मनपण गेलें स्वरूपीं पाहतां
 तेंसेचि राहतां समाधान ॥१६॥ समाधान बाणे त्यागितां संगासी ॥ ज
 नकें शकासी सांगीतलें ॥१७॥ सांगीतलें संगंत्यह्ना सरवी भव ॥ म
 अनुभव शुक पाहे ॥१८॥ शक पाहे संग काय म्या धरिला ॥ विवरू
 गला स्वस्वरूपीं ॥१९॥ स्वस्वरूपीं शुक नावरूप नाहीं ॥ जनक विदेही
 आढळेना ॥२०॥ आढळेना तुरी तेथें कैची भेदी ॥ आठवण पोटीं रु
 पाची ॥२१॥ स्वरूप आठवी आपुला विसर ॥ शुक योगीश्वर बोलतां

२२॥ संगतीत झाला निःसंग पाहतां ॥ तेणेरीती आतां समाधान ॥ २३॥
 समाधान बाणे रज्जन संगती ॥ तीन्हीही प्रचीती ऐक्यरूप ॥ २४॥ ऐक्य
 रूप वेदस्वामीचें वचन ॥ आपुलेंही मन सत्य मानी ॥ २५॥ सत्य मानी ब्र
 ह्म येर सर्व भ्रम ॥ अहंतेची सीमा बोलांडीली ॥ २६॥ बोलांडिली सीमा
 देह संबंधाची ॥ झालें असत्यचि स्वप्न जेंसें ॥ २७॥ स्वप्न जेंसें मानी जा-
 गृती आढव ॥ परतें जाणावें मिथ्याभूत ॥ २८॥ मिथ्याभूत माया स-
 दुरुवचनें ॥ देहप्रारब्धानें वर्ततसे ॥ २९॥ वर्ततसे परी देह तूं नव्हेसी ॥
 विश्वास मानसीं दृढ धरी ॥ ३०॥ दृढ धरी अहंब्रह्म ऐसी खूण ॥ देहा
 चें कारण प्रकृतीच ॥ ३१॥ प्रकृतीचें रूप तें नव्हे स्वरूप ॥ पुण्य आणि
 पाप देहसंगें ॥ ३२॥ देहसंगें बापा निःसंगासी केंचा ॥ वृत्ति निवृत्तीचा
 शून्याकार ॥ ३३॥ शून्याकार देह काईसा संदेहो ॥ वृत्ति शून्य पाहो सं-
 त जन ॥ ३४॥ संत जन जेणें सरवें सरवावले ॥ तेंचि हें बोलीलें ओंवी
 मिसें ॥ ३५॥ ओंवी मिसें गुप्त पंथ हा सांपडे ॥ गुज ठायीं पडे योगि
 यांचें ॥ ३६॥ योगीयांचें गुज योगीच जाणती ॥ जेथें नेतिनेती वेद बोले
 ॥ ३७॥ वेद बोलिलेला त्रिविध वचन ॥ कर्मउपासना आणि ज्ञान ॥ ३८॥
 ज्ञानाचा निश्चय बोलिला वेदांती ॥ आणि शास्त्रमतीं बहुसाल ॥ ३९॥ बहु
 साल शास्त्र पाहतां सरेना ॥ आयुष्य पुरेना जन्मवरी ॥ ४०॥ जन्मवरी वा
 यां संदेहीं पडावें ॥ केधवां घडावें समाधान ॥ ४१॥ समाधान घडे साधू-
 चे संगतीं ॥ गीता भागवतीं हेंचि आहे ॥ ४२॥ हेंचि आहे सार जाणावें
 साचार ॥ करावा विचार शाश्वताचा ॥ ४३॥ शाश्वताचा भाव सर्व ठायीं
 पडे ॥ जरीं भावें घडे साधुसंग ॥ ४४॥ साधुसंगें देव पाविजे तत्वता ॥
 शास्त्रें धांडोळितां आढळेना ॥ ४५॥ आढळेना जनीं दिसेना लोचनीं ॥ तें-
 या साधूचेनी पाविजेतें ॥ ४६॥ पाविजे तें निजस्वरूप आपुलें ॥ मन मां
 बावलें जिये ठायीं ॥ ४७॥ जिये ठायीं तूहे सर्वही आशंका ॥ तेंचि ला-
 भे एका साधुसंगें ॥ ४८॥ साधुसंग सत्य मानावा अंतरीं ॥ वेगीं सोय
 धरी आल्यारे ॥ ४९॥ आल्यारे संग साधूचा धरावा ॥ संसार तरा-
 चा साधुसंगें ॥ ५०॥ साधुसंगें ज्ञान रामदासीं झालें ॥ शरीर लाग-
 लें भक्तिसंगें ॥ ५१॥

पहिलें प्रथम मूर्ती परब्रह्म ॥ व्यापक स्वरूप जेथें तथें ॥ १ ॥ जेथें तेथेंच
 स्तु आहे निराकार ॥ शब्द व्योमाकार प्रगटित ॥ २ ॥ प्रगटित असे दिसे
 नाना भासें ॥ विचारें विलसे ज्ञानियासी ॥ ३ ॥ ज्ञानियासी ज्ञानें कळे नि
 रंजन ॥ आणि जनवन सारिखेंचि ॥ ४ ॥ सारिखेंचि आहे देव ओळख-
 तां ॥ जेथें तेथें जातां देवभासे ॥ ५ ॥ देवभासे मनीं नित्य निरंतर ॥ बाह्य
 अप्यंतर व्यापूनियां ॥ ६ ॥ व्यापूनियां आहे सर्वांचे अंतरीं ॥ अनुभवं ह-
 रि ओळखावा ॥ ७ ॥ ओळखावा परि ओळखतां नये ॥ म्हणोनि उपाय
 साधुसंग ॥ ८ ॥ साधुसंग धरी श्रवणें विवरी ॥ सारासार करी विचारणा ॥
 ९ ॥ विचारणा करी देवानिर्गुणाची ॥ आणि सगुणाची उपासना ॥ १० ॥ उ-
 पासना कर्म हें आधीं पाळावें ॥ मग सांभाळावें ब्रह्मज्ञान ॥ ११ ॥ ब्रह्म-
 ज्ञान नसे तेज न आंधळें ॥ सच्चांगी पांगुळे क्रियाभ्रष्ट ॥ १२ ॥ क्रियाभ्र-
 ष्ट कर्म उपासनेंवीण ॥ नेणतां निर्गुण सर्व मिथ्या ॥ १३ ॥ सर्व मिथ्या जंव
 ब्रह्मज्ञान नाहीं ॥ क्रिया कर्म कांहीं सोडवीना ॥ १४ ॥ सोडवीना कर्म या-
 कर्मा पासूनी ॥ भगवंताबांचूनी नारांबळी ॥ १५ ॥ नारांबळी झाली देवा
 सि नेणतां ॥ कर्मी गुंडाळतां देव केंचा ॥ १६ ॥ देव केंचा वेढे कर्म उर फु-
 टे ॥ संशयचि वाटे सर्वकाळ ॥ १७ ॥ सर्व काळ गेला संदेहीं पडतां ॥ नि-
 त्य चोरवाळितां कलेवर ॥ १८ ॥ कलेवर काया नित्य धूत गेला ॥ लावितो
 कोणाला उपकार ॥ १९ ॥ उपकार केंचा सेवक देवाचा ॥ आणि कुटुंबा-
 चा भारवाही ॥ २० ॥ भारवाही झाला देवासी चुकला ॥ लौकिकचि केला
 जन्मवरी ॥ २१ ॥ जन्मवरी केलें अंतीं व्यर्थ गेलें ॥ कासावीस झालें वायां
 वीण ॥ २२ ॥ वायांवीण काळ गेला कीं निर्फळ ॥ कर्म हें सबळ सुटेना-
 कीं ॥ २३ ॥ सुटेना कीं कर्म कोण सोडवीता ॥ सांडूनी अनंता कर्म केलें
 ॥ २४ ॥ कर्म केलें देह चालतां निर्मळ ॥ खंगतां बोंगळ देह झाला ॥ २५ ॥
 देह झाला क्षीण सदा हागवण ॥ मृत्तिकेचा शीण कोण करी ॥ २६ ॥ कोण
 ण करी तेव्हां कर्माचें पाळण ॥ झाली भणभण शरीराची ॥ २७ ॥ शरी-
 राची जेव्हां झाली भणभण ॥ तेव्हां नारायण भजों पाहे ॥ २८ ॥ भजें
 पाहे तेव्हां नारायण केंचा ॥ गेला अभाग्याचा व्यर्थ काळ ॥ २९ ॥ व्यर्थ

काळ गेला देवा न भजतां ॥ देह चोखाळितां चोखाळेना ॥ ३० ॥ चोखाळे
ना देहे बाढवी संदेहे ॥ अंतकाळीं पाहे दैन्यवाणा ॥ ३१ ॥ दैन्यवाणा पा
हे देवा न भजतां ॥ तेव्हां तुला आतां कोण सोडी ॥ ३२ ॥ कोणसोडी देव
धुंडाळिल्या वांचु मी ॥ ह्मणोनी भजनीं सावधान ॥ ३३ ॥ सावधानपणें
देवासि शोधार्थें ॥ तेणेंचि साधावे परलोक ॥ ३४ ॥ परलोक साधे संताचे
संगती ॥ चुके अयोगती गर्भवास ॥ ३५ ॥ गर्भवास चुके ज्ञान अभ्यासि-
तां ॥ वस्तूची प्राहतां वस्तुरूप ॥ ३६ ॥ वस्तुरूप होणें विवेकाच्या गुणें ॥ नि-
त्यविवरणें सारा सार ॥ ३७ ॥ सारासारे घडे असाराचा त्याग ॥ योगिच्यां
निःसंग सहजची ॥ ३८ ॥ सहजचि कर्मा पासुनि स्फुटला ॥ बोधें विनटला
परब्रह्मी ॥ ३९ ॥ परब्रह्मीं हेतू लागतां अहंतू ॥ देहीं देहातीतू रामदास ॥ ४०

अभंग २३२ (नवविधाभक्ति)

देवनिराकार त्या नाहीं आकार ॥ आकारसंहार होत आहे ॥ १ ॥ होत आ-
हे जें जें तें सर्व जाणार ॥ जाणार होणार सर्व माया ॥ २ ॥ सर्व माया दिस-
हें पंचभूतिक ॥ आत्मा आहे एक निरंजन ॥ ३ ॥ निरंजनीं जनवन काहीं
नसे ॥ दृश्यभास भासे कल्पनेसी ॥ ४ ॥ कल्पनेसी भासे तें सर्व कल्पित
कल्पनेरहित परब्रह्म ॥ ५ ॥ परब्रह्म नाहीं ऐसा ठाव केन्वा ॥ धन्यतां देवा
चा आत्मज्ञानी ॥ ६ ॥ आत्मज्ञानी नर पाहे सारासार ॥ पुढें तदाकार हो-
त आहे ॥ ७ ॥ होत आहे जन्म सार्थक तयाचा ॥ जेंयें सज्जनाचा अनुग्र
ह ॥ ८ ॥ अनुग्रह घडे बहुतां स्फुटें ॥ साक्षात्कार जेंयें रोकडाची ॥ ९ ॥
रोकडाची मोक्षसाधूचे संगती ॥ चुके अयोगती आत्मज्ञानें ॥ १० ॥ आत्म
ज्ञानें होत आत्मनिवेदन ॥ भक्तीचें लक्षण नवविधा ॥ ११ ॥ नवविधाभ-
क्ती श्रवण करावी ॥ धारणाधरावी श्रवणाची ॥ १२ ॥ श्रवणाची स्थिती ब्र-
ह्मनिरूपणें ॥ श्रवणमननं निदिध्यास ॥ १३ ॥ निदिध्यास मनीं वस्तूचा
धरावा ॥ विचार करावा आपुलाही ॥ १४ ॥ आपुलाही ठाव ज्ञानें होतो-
बाव ॥ जाणीजे उपाव श्रवणाचा ॥ १५ ॥ श्रवणाचा भाव जाणने जाण
॥ तिन्हीही प्रतीती ऐक्यरूप ॥ १६ ॥ ऐक्यरूप देव भक्तांनां कित ॥
नंत अनंत जैसा तैसा ॥ १७ ॥ ऐसा आहे लाभ श्रवण भक्तीचा ॥ जेंयें वि-
कीचा ठाव नाही ॥ १८ ॥ ठाव नाहीं ऐसें श्रवणें जाणावें ॥ कीर्तन करा-

वेंहेंची आतां ॥ ११ ॥ हेंचि हें कीर्तन नित्य निरंतर ॥ ग्रंथाचें अंतर विचरावें ॥ १२ ॥ विचरावें जेणें तेंचितां जाहाला ॥ रंक तो पावला राज्य पद ॥ १३ ॥ पदोपद प्राप्त झालें संतसंगें ॥ सद्य अंतरंगें समाधान ॥ १४ ॥ समाधान झालें श्रवणें कीर्तनें रामाच्या स्मरणें चित्त बळ्ही ॥ १५ ॥ चित्त बळ्ही झाली तेंणें हें धरावें ॥ संवन करावें सद्गुरूचें ॥ १६ ॥ सद्गुरू करावें तें पादसेवन ॥ सद्गुरून ज्ञान होत आहे ॥ १७ ॥ होत आहे ज्ञान सद्गुरू करितां ॥ होय सार्थकता गुरूचेनी ॥ १८ ॥ गुरूचेनी परलोक ठायीं पडे ॥ सार तें निवडे प्रत्ययेसी ॥ १९ ॥ प्रत्ययेसीं बोलतेंचि तें बोलणें ॥ अर्चन करणें गुरू देवा ॥ २० ॥ गुरू देवा लागीं कीजे नमस्कार ॥ साहावी साचार भक्ती ऐसी ॥ २१ ॥ सर्व दास्य कीजे ती भक्ती सातवी ॥ सरव्य ते आठवी भक्ती जाण ॥ २२ ॥ नवमीचें लक्षणा आत्मनिवेदन ॥ सर्वदा अभिन्न परब्रह्मी ॥ २३ ॥ परब्रह्म स्वयें आपणचि होणें ॥ ऐशींहीं लक्षणें सार्थकाचीं ॥ २४ ॥ सार्थक भजन आत्मनिवेदन ॥ विवेकें अभिन्न देव भक्त ॥ २५ ॥ देव भक्त कैसे हें आपीं पहावें ॥ स्वीतीनें राहावें सर्व काळ ॥ २६ ॥ सर्वकाळ वस्तु आहे जैशीं तैशी ॥ देहप्रारब्धासी समर्पिला ॥ २७ ॥ समर्पिला त्यासि होणार होईल ॥ जाणार जाईल पंचभूत ॥ २८ ॥ पंचभूत माया मायीक दिसते ॥ होतें आणि जातें स्वप्नाकार ॥ २९ ॥ स्वप्नाकार माया आपण वेगळा ॥ असेनि निराळा सर्वा मध्यें ॥ ३० ॥ सर्वा मध्यें आहे परी सर्व साहे ॥ आहे तेंसें आहे सदोदित ॥ ३१ ॥ सदोदित वस्तु तेचिते आपण ॥ रामदास खूण सांगतसें ॥ ३२ ॥

अभंग २३३.

सप्रचीत बोली मिथ्या कोण करी ॥ धन्य जो बीवरी विवेकानें १ ॥ विवेकाचें जन भोवतां संकट ॥ ज्यासि खटपट सरवरूप ॥ २ ॥ सुरवरूप संत सत्य साक्षिमाणी ॥ तयासीच मानी येरां नाहीं ॥ ३ ॥ येरां नाहीं गती सत्याबांचोनीयां ॥ असत्याच्या पायां कोण पडे ॥ ४ ॥ कोण पडे जाणा संदेहाचे हीं ॥ कोणाबीण नाहीं चाड आह्मां ॥ ५ ॥ आह्मां नाहीं चाड ते कोणाची ॥ हट राघवाची कांस धरूं ॥ ६ ॥ कांस धरूं जेणें पावनचि केलें ॥ उमाझे झालें समाधान ॥ ७ ॥ समाधान झालें प्रत्ययासि आलें ॥ धन्यत

ऊलें राघोबाचीं ॥ राघोबाचीं पदे मानसी धरीन ॥ विश्व उन्हरीन हेळा मा-
त्रं ॥ ९ ॥ हेळा मात्रें मुक्त करीन हे जन ॥ नरीच पावन राघोबाचा ॥ १० ॥ रा-
घोबाचा दास मी झालों पावन ॥ पतीत तो कोण उरों शके ॥ ११ ॥ उरों शकें ऐ-
सं कल्यांतीं घडेन ॥ जो कोणी पुसेना त्यासी उणें ॥ १२ ॥ उणें नसं गातां मा-
झ्या सूर्यवंशा ॥ कोणाची दुराशा नाही आह्मां ॥ १३ ॥ नाही आह्मां उणें रा-
घोबाच्या गुणें ॥ ब्रीदहें राखणें पावनाचें ॥ १४ ॥ पावनाचें ब्रीद आह्मां प्रा-
म झालें ॥ प्रचितीस आलें किती एकां ॥ १५ ॥ किती एक जन ज्ञानें उन्हरिले
कृतकृत्य झाले तात्काळची ॥ १६ ॥ तात्काळचि मोक्ष हें ब्रीद रामाचें ॥ होत
असें साचें येणें काळें ॥ १७ ॥ येणें काळें मोक्ष जनां मी देईना ॥ दास ह्मण-
वीना राघोबाचा ॥ १८ ॥ राघोबाचा वर पावलों सत्वर ॥ जनांचा उद्धार क-
रावया ॥ १९ ॥ कराया समर्थ राम सूर्य वंशीं ॥ मज कासयासी रागें जतां
॥ २० ॥ रागें जतां राग येईल समर्था ॥ हे तो कांहीं सत्ता माझी नव्हे ॥ २१ ॥
माझी सर्व सत्ता ज्ञानकी जीवना ॥ आतां मी लेखीना व्रह्मादिकां ॥ २२ ॥ ब्र-
ह्मादिकां माय ज्ञानकी पासूनी ॥ तयासी व्यापूनी राम आहे ॥ २३ ॥ राम आ-
हे जनीं राम आहे बनीं ॥ रामनिरंजनीं सारिखाची ॥ २४ ॥ सारिखाचिरा-
म दृष्टी पाहूं जातां ॥ तोचि पाहा आतां निरंतर ॥ २५ ॥ निरंतर कां हो राम अं-
तरतां ॥ सांडुनियां जातां एकीकडे ॥ २६ ॥ एकीकडे ज्ञानां नेथें माझा राम
सांडुनीयां फ्रम बरें पहा ॥ २७ ॥ बरें पहा तुझीं आतांच पावाल ॥ पावन
चि ब्याल रामरूप ॥ २८ ॥ राम रूपें सर्व रूपें निवारिलीं ॥ असतचि झालीं
नाहीं जेशीं ॥ २९ ॥ नाहीं रूप जेसें किंती चित्राकार ॥ तें सा हा आकार स्व-
प्रजेंसें ॥ ३० ॥ स्वप्नींचा आकार कल्पनेसी भासं ॥ रामरूप असें निर्विक-
ल्प ॥ ३१ ॥ निर्विकल्प राम कल्पितां होई जे ॥ मिळानि जाई जे रामरूपीं ॥
॥ ३२ ॥ रामरूपीं सर्व समाधान झालें ॥ पावनचि केलें पावनानें ॥ ३३ ॥ पा-
वन हा राम जो कोणी पावेल ॥ रामचि होईल निजध्यासं ॥ ३४ ॥ निदिध्या-
स निजवस्तूचा धरावा ॥ श्रवण करावा साक्षात्कार ॥ ३५ ॥ साक्षात्कार हो-
णं नित्य निर्गुणाचा ॥ मग त्या गुणाचा पार नाही ॥ ३६ ॥ पार नाहीं ऐसं ने-
स्त जाणीजे ॥ शीघ्रचि पाविजे या संसारीं ॥ ३७ ॥ या संसारीं सुटे संसा-
र करितां ॥ सर्वही भोगितां भोगातीत ॥ ३८ ॥ भोगातीत जें साश्री कल्या

दुर्वासा ॥ आत्मज्ञानी तैसा सर्व काळ ॥ ३९ ॥ सर्व काळ देहीं असतां विदेशी
रामदासीं नाही जन्म मृत्यु ॥ ४० ॥

अभंग २३४

सर्वांगी सुंदर कांसे पीतांबर ॥ विद्येचा सागर बंदीयेला ॥ १ ॥ बंदीयेली
मनीं सरस्वती माता ॥ सद्गुरु समर्था दंडवत ॥ २ ॥ दंडवत माझे संतस-
ज्जनंसीं ॥ भाविक जनांसी आलिंगन ॥ ३ ॥ आलिंगनें माझे निवाले स
वांग ॥ भाविकांचा संग देख देवा ॥ ४ ॥ देख देवा तूझे नाम अहर्निशीं ॥ आ-
ठवी मानसीं रूप तूझे ॥ ५ ॥ तुझाचि आधार मज्ज अनाथासी ॥ झणीआ-
ळंगीवी माय बापा ॥ ६ ॥ माय बाप बंधू सज्जन सांगाती ॥ तूंचि आदि-
अंतीं माहीं येर ॥ ७ ॥ माहीं येर माझे पुण्य परायण ॥ योगियां मंडणसा-
मी माझा ॥ ८ ॥ स्वामी माझा राम अंतरला दूरी ॥ प्रस्तावा अंतरीं वाटतसे
॥ ९ ॥ वाटतसे खंती सर्व काळ चितीं ॥ केव्हां रुपा मूर्ति भेटईल ॥ १० ॥
भेटईल केव्हां राम माझी माता ॥ जीव हा दुश्चिंता सर्व काळ ॥ ११ ॥ सर्व
काळ माझे मनीं आठवण ॥ युगाच्या समान क्षण जातो ॥ १२ ॥ जातसेहे
वय वेंचोनिचां माझे ॥ रूपरामा तूझे दिसे नाकीं ॥ १३ ॥ दिसेनाकीं रूप सां-
वळे सुंदर ॥ कांसे पीतांबर काशीयेला ॥ १४ ॥ काशीयेली अंगी चंदनवी
उठी ॥ मुक्त माळा कंठीं डोल देती ॥ १५ ॥ डोलताति माळा पदकीं रत्नकी-
ळा ॥ मृगनाभीरिळा रेखियेला ॥ १६ ॥ रेखियेला माळीं सुगंध परिम-
ळ ॥ तोधले अळिकूळ झंकारती ॥ १७ ॥ झंकारतीवास घेती सावकाश
रामराजाधीश शोभतसे ॥ १८ ॥ शोभतसे माथा मुगुट झळाळ ॥ किरीट
तेजाळ रम्य शोभा ॥ १९ ॥ रम्यनिमासूर श्रीमुख साजिरे ॥ दिव्यमकर-
राकारें तळपती ॥ २० ॥ तळपती कुंडलें बाह्य बाहुवरे ॥ दोर्दंड गोमट
चापबाणें ॥ २१ ॥ चापबाण करीं नवरत्न भूषणें ॥ तीं वीर कंकरें की-
तीं मुखें ॥ २२ ॥ मुखें मुरडूनी सिंह जाती बनीं ॥ जघन देखोनि सं-
तोचि ले ॥ २३ ॥ संकोचले दैत्य पुतळे तोडरीं ॥ गर्जती नेपुरीं अंदू वांकी ॥ २४ ॥
अंदू वांकी पायीं आणि वीरासन ॥ माझे मनीं ध्यान आठवले ॥ २५ ॥ ॥
ठबला ध्यानीं रामचंद्र चितीं ॥ सन्मुख मारुती उभा असे ॥ २६ ॥ उभा ॥
से सर्व बंधूंचा समुदाव ॥ त्रिकूटाचा राव बिभीषण ॥ २७ ॥ बिभीषण

णि किष्किंधेचा राव ॥ सर्व समुदाव वान्नरांचा ॥ २८ ॥ वान्नरांसहीत राम
राजाधीश ॥ आनंद जनांस थोर झाला ॥ २९ ॥ झाला यथावंत राम स्त-
र्यवंशीं ॥ रामीं रामदासी भेटी झाली ॥ ३० ॥

अभंग २३५.

बहू काळ गेले देवासी धुंडितां ॥ देव पाहों जातां जवळीच ॥ १ ॥ जवळी
च आहे पाहातां न दीसे ॥ सन्निधचि असे रात्रंदीस ॥ २ ॥ रात्रंदीस देव
सबात्थ अंतरीं ॥ जिवां ह्मणभरी विसंबेना ॥ ३ ॥ विसंबेनापरी जीवहे
नेणती ॥ जाती अधोगती ह्मणोनीयां ॥ ४ ॥ ह्मणोनियां सदा सावध असा-
वें ॥ विचुरव नसावें राघवासी ॥ ५ ॥ राम पूर्व पुण्यें झालिया सत्पुण्य ॥
मग तो विचुरव होऊं नेणें ॥ ६ ॥ हांड नेणें राम सर्वांग सुंदर ॥ नित्यनि-
रंतर मार्गे पुढें ॥ ७ ॥ मार्गे पुढें सत्पुण्यचि चहूंकडें ॥ फीटी हांती वाड-
राघवाची ॥ ८ ॥ राघवाचि भेटी झाल्या नाही तूरी ॥ मग कल्पकोटी-
चिरंजीवी ॥ ९ ॥ चिरंजीवी होय राघवां मिळतां ॥ तेथें पाहों जातां मृत्यू
नाहीं ॥ १० ॥ नाहीं जन्म मृत्यू नाहीं येणें जाणें ॥ स्वरूपी राहाणें सर्व का-
ळ ॥ ११ ॥ सर्वकाळ मन तदाकार होय ॥ जरी राहे सोय श्रवणाची ॥ १२ ॥
श्रवणाची सोय संताचेनि संगें ॥ विचारेंचि भंगे अहंभाव ॥ १३ ॥ अहं-
भावे राम भेटला न जाय ॥ जवळीच होय दूरी कैसा ॥ १४ ॥ दुरी हांय कै-
सा अहंभाव करी ॥ जवळीच चोरी आपणासी ॥ १५ ॥ आपणासिचो-
री सबात्थ अंतरीं ॥ आणि सहृष्टीभरी नांदतसे ॥ १६ ॥ नांदतसे अनंता
हीं तो अनंत ॥ जाणतील संत अनुभवीं ॥ १७ ॥ अनुभवीं जाणे येथीं
ही खूण ॥ येरां विटंबण वाटईल ॥ १८ ॥ वाटईल सरव संत सज्जनांसी
रामीं रामदासीं भेटी झाली ॥ १९ ॥

अभंग २३६.

माझे थोरपण वेद वारवाणिती ॥ ऐशी हे प्रचीती सिद्ध आतां ॥ १ ॥ सिद्ध
आतां बोध देखत देखतां ॥ होय सार्थकता शीघ्र काळें ॥ २ ॥ शीघ्रकाळें-
काळ सर्व संहारिला ॥ अनुभव आला रोकडाची ॥ ३ ॥ रोकडाचि आतां-
बुद्धी तरी पहा ॥ विवेकानें आहा काय नेणों ॥ ४ ॥ नेणों महिमान विवे-
की जनांचें ॥ होय सज्जनांचें मूळस्थान ॥ ५ ॥ मूळस्थानें मूळ होईजे

केंचळ ॥ कोणरे चांडाळ मिथ्या बोले ॥ ६ ॥ मिथ्या बोलवेना पहा विवंचना ॥ सिद्ध विवंचना केंसें येते ॥ ७ ॥ केंसें येते आत्म प्रचीती आपणा ॥ मी तूं तेंसें कोण सांग बापा ॥ ८ ॥ सांग बापा मनीं बरे विचारूनी ॥ न त्याची झाडणी करूनियां ॥ ९ ॥ करूनियां पंचीकर्णविवरण ॥ पुढें मी तूं पण कांठें आहं ॥ १० ॥ आहं तेंसें आहं प्रत्ययें जाणावें ॥ बाणासी ह्मणावें काय आतां ॥ ११ ॥ काय आतां होते बहु बोलोनियां ॥ घेतलेंसे जाया सर्व कांहीं ॥ १२ ॥ सर्व कांहीं दृश्य असे जाई जणें ॥ माझा मीच जाणें कोणा सांगें ॥ १३ ॥ कोणा सांगें आतां हें कोण घेईल ॥ आयांचि जाईन अस्मिमानें ॥ अस्मिमानें सत्य राम कोपतांहे ॥ सिद्धचि न लाहे आत्मरूप ॥ १४ ॥ आत्मरूप स्वयें आपण नहीजे ॥ तरी वायां कीजे राम दास ॥ १५ ॥ रामदास्य आणि हें वायां जाईल ॥ ऐसें न घडेल कदाकाळीं ॥ १६ ॥ कदाकाळीं राम दासा उपेक्षीना ॥ राम उपासना ऐशी आहे ॥ १७ ॥ ऐशी आहे सार राघोबाची भक्ती ॥ विभक्तीची भक्ती जेथें नाही ॥ १८ ॥ जेथें नाही कांहीं वाउगे मायीक ॥ राम उपासक दास ह्मणे ॥ २० ॥

अभंग २३७.

जें पंचभूतीक तें सर्व मायीक ॥ बोलती विवेक संत जन ॥ १ ॥ संत जनीं सर्व मायीक ह्मणावें ॥ तरी कां फिरावें तीर्थाटन ॥ २ ॥ तीर्थाटणें देव मायीक चें पाटीं ॥ तरी आटाआटी कां करावी ॥ ३ ॥ कां करावी पूजा सांडूनि परमात्मा ॥ मूर्तस्य प्रतिमा हें वचन ॥ ४ ॥ हें वचन मिथ्या केंसें हो करावें काय हो धरावें आतां आह्मीं ॥ ५ ॥ आतां आह्मीं वाक्य मिथ्या ह्मणों नये ॥ देवधर्म काय मोकलावा ॥ ६ ॥ मोकलावा देव ऐसें ह्मणों नये ॥ तरी वाक्य काय मिथ्या आहे ॥ ७ ॥ मिथ्या नव्हे वाक्य मिथ्या नव्हे देव पडिला संदेह काय कीजे ॥ ८ ॥ कीजे दृढ भाव सगुण देवासी ॥ जंव कल्पनेसी उरी आहे ॥ ९ ॥ कल्पनेचें रूप विवेकें विरालें ॥ मग सर्व झालें गंगाजळ ॥ १० ॥ गंगाजळ झालें निर्विकल्पें केलें ॥ सगूण राहिलें सहजची ॥ ११ ॥ सहजचि कीजे उपाधीन कीजे ॥ एकांतीं बोलीजे गुरु गम्य ॥ १२ ॥ गुरुगम्य आहे कल्पने वेगळें ॥ कल्पनेच्या मुखें वाद उठे ॥ १३ ॥ वाद उठे जनीं ऐसें न करावें ॥ त्रिकांड जाणावें वेद वाक्य ॥ १४ ॥ वेद वाक्य

बोले कर्म उपासना ॥ अंतीं शत्रु ज्ञाना बोलियेलें ॥ १५ ॥ बोलियेलापू-
र्वपक्षतो सिद्धांत ॥ केला निश्चितार्थ संतजनीं ॥ १६ ॥ संतजनीं हट-
विश्वास असावा ॥ मग विसरावा संदेह तो ॥ १७ ॥ संदेह धरी ते कल्प-
ना आपुली ॥ निर्विकल्प केली साधुजनीं ॥ १८ ॥ साधुजनीं केला निश्चि-
यो धरावा ॥ तेथें अहं भावा उरी नाहीं ॥ १९ ॥ उरी नाहीं संत संगें संदे-
हासी ॥ रामीं राम दासीं निःसंदेह ॥ २० ॥

अभंग २३८. (वाद.)

ब्रह्म हें निर्गुण मुळीं निराकार ॥ तेथें चराचर कैसें झालें ॥ १ ॥ झालें नि-
राकारीं अहंता स्फुरण ॥ एकी एक पणें प्रगटलें ॥ २ ॥ प्रगटलें कैसें आ-
कार नसतां ॥ निर्गुणीं अहंता कोणें केली ॥ ३ ॥ कोणी केली नाहीं सर्व-
ही मायीक ॥ निर्गुण तें एक जैसें तैसें ॥ ४ ॥ जैसें तैसें सर्व मायीक र-
चलें ॥ निराकारीं झालें कोणे परी ॥ ५ ॥ परी हे नाथिली साच माचूं नये
नाहीं त्यासी काय पुसशील ॥ ६ ॥ पुसशील काय वांझेच्या लेंकरा ॥ मृ-
गजळ पुरा भांबावसी ॥ ७ ॥ भांबावसी काय मुळाकडे पाही ॥ मुळीं ते-
थें कांहीं झालें नाहीं ॥ ८ ॥ नाहीं कां ह्मणतां प्रत्यक्ष दिसतें ॥ सत्यत्वे
भासतें चराचर ॥ ९ ॥ चराचर सत्य हें कर्त घडेल ॥ अंधारीं बुडेल रंची-
बिंब ॥ १० ॥ बिंबता हे मनीं दिसतें लोचनीं ॥ तें कैसें वचनीं मिथ्या हो-
य ॥ ११ ॥ मिथ्या होय स्वप्न जागृती आलीया ॥ तें चिनिजलीया सत्य
वाटे ॥ १२ ॥ सत्य वाटे मिथ्या मिथ्या वाटे सत्य ॥ ऐसें आहं कृत्य प्रवि-
द्येचें ॥ १३ ॥ अविद्येचें कृत्य तुहींच सांगतां ॥ मागुनी ह्मणतां झाली-
नाहीं ॥ १४ ॥ नाहीं झालें कांहीं हृष्टीचें बंधन ॥ तैसें हें अज्ञान बाधीतसें
बाधीतसे परी सर्वही नाथीलें ॥ कांहीं नाहीं झालें ज्ञानी यासी ॥ १५ ॥ ज्ञा-
नियासि हृष्य दिसत कां नाहीं ॥ देहींच विदेही कैसें झाला ॥ १६ ॥ ज्ञा-
ला विदेही तो देहींच असतां ॥ दिसतें पाहतां परि मिथ्या ॥ १७ ॥ मि-
थ्या हें सकळ मज कां वाटेना ॥ संशय तूटेना अंतरींचा ॥ १८ ॥ अंतरीं
चा संशय तूटे संतसंगें ॥ कृपेचे नि योगें दास ह्मणे ॥ २० ॥ श्रीराम १३

अभंग २३९.

नानाश्रंग शोखां होनातिबोरंग ॥ सर्वदा सुरंग राम रंग ॥ १ ॥ रामरंगकदा

काळीं योगीना ॥ तेथें राहे मना रंगोनीयां ॥ २ ॥ रंगोनीयां राहे तद्रूप
 होऊनी ॥ मग जनीं चनीं समाधान ॥ ३ ॥ समाधान घडे राघवीं मिळतां ॥
 मग दुर्मिळता कदां नाही ॥ ४ ॥ कदां नाही खेद सर्वदा आनंद ॥ स्मरवाच
 संवाद संत संगें ॥ ५ ॥ संतसंगें जन्म सार्थक जाहला ॥ राम सांपडला
 जवळीच ॥ ६ ॥ जवळीच राम असोनि चूकले ॥ थोर भांबावले मायी-
 कासी ॥ ७ ॥ मायीकासी प्राणी सत्यचि मानिती ॥ सत्य तें नंणती जाण
 पणें ॥ ८ ॥ जाणपणें मनीं अज्ञान थारलें ॥ तेंचि विस्तारलें ज्ञानरूपें
 ॥ ९ ॥ ज्ञानरूप ज्ञांती सामावली चितीं ॥ संशय निवृत्ति नव्हे तेणें ॥ १०
 नव्हे तेणें रूप ठाडकें रामाचें ॥ जें कां विश्रामाचें माहीयेर ॥ ११ ॥ माहीये
 रें घडें संशय निवृत्ति ॥ राम सीतापतीचेनि नामें ॥ १२ ॥ रामनामें रूप-
 सर्वही निरसं ॥ जो कोणी विश्वासे रामनामीं ॥ १३ ॥ रामनामीं चित्त ठे-
 ऊनि असावें ॥ दुश्चित्त नसावें सर्व काळ ॥ १४ ॥ सर्व काळ गेला सार्थकीं
 जयाचा ॥ धन्यनो देवाचा दास ह्यणें ॥ १५ ॥

अभंग २४९ (वाद.)

साकाराचें स्मरव निराकारा नये ॥ निराकारीं काय पाहाशील ॥ १ ॥ प-
 हा स्मरव दुःख स्मरवा मार्गे दुःख ॥ शोक अवश्यक अंगीं वाजे ॥ २ ॥ अं-
 गीं वाजे शोक येरवादियेवेळे ॥ स्मरव सर्व काळ सगुणाचें ॥ ३ ॥ सगुणा
 चें स्मरव नासोनि जाईल ॥ सगुण होईल नाहीं ऐसें ॥ ४ ॥ नाहीं ऐसें
 एक निर्गुण दिसतें ॥ शोकडेंचि तेथें कांहीं नाहीं ॥ ५ ॥ कांहीं नाहीं कैसें
 आहे घनदाट ॥ सर्वांचा शेवट परब्रह्म ॥ ६ ॥ परब्रह्म परी परी पाहा
 नां दिसेना ॥ नये अनुमाना कांहीं केल्या ॥ ७ ॥ कांहीं एक नव्हे पाषा-
 णाचें सोनें, तैसें हें अज्ञानें जाणिजेना ॥ ८ ॥ जाणिजेना जंव निज प-
 रब्रह्म ॥ तंव कैसा फ्रम जाऊं पाहे ॥ ९ ॥ जाऊं पाहे मन ब्रह्मासि पाहा-
 या ॥ तंव तेथें माया दिसताहे ॥ १० ॥ दिसताहे माया तथा निरूप्यासी
 येरवीं मायेसी ठाव कैचा ॥ ११ ॥ कैचा ठाव माया तथा ज्ञानियासी ॥ रा-
 मीं रामदासीं संतसंग ॥ १२ ॥

अभंग २४९ (वाद.)

हृष्य हें काशाचें कोणें उभारिलें ॥ मज निरोपिलें पाहिजे हें ॥ १ ॥ पाही

जेहें दृश्यभूतपंचकाचें ॥ उभारिलें साचें मायादेवी ॥ २ ॥ मायादेवीकोण
कैसे ओळखावी ॥ आणि हे त्यागावी कोणें परी ॥ ३ ॥ परीहें मायेचें मिथ्या
ओळखावें ॥ जाणोनित्यागाचें ज्ञानबोधें ॥ ४ ॥ ज्ञानबोधें मायाजाणोनित्या
गिली ॥ परीनाहीं गंलीकायकीजे ॥ ५ ॥ कीजेनिरूपणसंतांचे संगती ॥ ते-
णें शब्दमती होत असे ॥ होत असे परीतें सीच असेना ॥ निश्चय वसेनाम-
नामध्ये ॥ ७ ॥ मनामध्ये सदाविवेकधरावा ॥ निश्चय करावा येणें रीती ॥ ८
रीतीविवेकाची पाहतां घडीची ॥ जातसे सवें चिनिघोनियां ॥ ९ ॥ निघोनि
यां जायविवेकअधवा ॥ तोसंगत्यागावासाधकानें ॥ १० ॥ साधकानें संग
कोणाचा त्यागावा ॥ सहदधरावाकोणसंग ॥ ११ ॥ संगहा आदरें धरीसज्ज-
नाचा ॥ त्यागीदुर्जनाचा दासह्मणे ॥ १२ ॥

अभंग २४२.

आपुल्याभजनापोरही भरेना ॥ लागे उपार्जनादुसऱ्याची ॥ १ ॥ दुसऱ्या-
ची सेवा करितां वेतन ॥ पाविजंतें अन्नलोकांमध्ये ॥ २ ॥ लोकांमध्ये उपासितां
द्रव्यदारा ॥ मागावामुशारा कोणापाशीं ॥ ३ ॥ कोणापाशीं कोणें काय होसो
गावें ॥ कैसे निमागावें वेतनासी ॥ ४ ॥ वेतनासिजनीं तरिच पाविजे ॥ जरी
सेवाकीजे स्वामीयाची ॥ ५ ॥ स्वामियाचि सेवा करितां उत्पन्न ॥ स्वामीस
प्रसन्न होत असे ॥ ६ ॥ होत असे देवसंतुष्ट भजतां ॥ मुक्ति सायुज्यतातेणें
लाभे ॥ ७ ॥ लाभेन वविधातेणें चतुर्विधा ॥ पुसावें सुबुद्धास ज्जनांसी ॥
॥ ८ ॥ सज्जनांसी पुसा देहासी भजतां ॥ भारभगवंताकें सापडे ॥ ९ ॥ केसा
पडे भार देहाच्या भजनें ॥ भक्तीचे निगुणें देवपावे ॥ देवपावनसे भज-
तां देवासी ॥ सेवितां देहासि देवकेंचा ॥ ११ ॥ देवकेंचा देहशोधित्या वां-
चूनी ॥ तत्वे विवंचूनी दासह्मणे ॥ १२ ॥

अभंग २४३.

आतांचिया देहीं मुक्तिपाविजेना ॥ तरी कांसज्जनाशरण जावें ॥ १ ॥ शर-
णजातां भावें सज्जनचिह्नावें ॥ शीघ्र उद्धरावें निरूपणें ॥ २ ॥ निरूपणें नि-
जवस्तु तेसां पडे ॥ गूजठायीं पडे अकस्मात् ॥ ३ ॥ अकस्मात ठावन दिसे
आपुला ॥ निरंजनी झाला निरंजन ॥ ४ ॥ निरंजन झाला याजनीं असोनी
उचनी गिन्मनी नादळती ॥ ५ ॥ नादळती जेथें कांहीं देहभाव ॥ नत्वज्ञा-

नेंवावदेहबुद्धि॥६॥ देहबुद्धिगेलीदेखतदेखतां॥मीकोणहेंआतांसां-
पडेना॥७॥सांपडेनाशह्नीमीपणपाहातां॥तेंमीपणजातांवस्तुरूप॥
॥८॥वस्तुरूपबोधेंअरूपहोईजे॥विवेकाचीकीजेविचारणा॥९॥विचा-
रणाझालीरामीरामदासीं॥आतांयाजन्मासीठावनाहीं॥१०॥ठावना-
हींऐसेंराघवाचेंदेणें॥ओराहूनिहोणेंथोरस्वये॥११॥

अभंग २४४.

जाणोसुखदुःखराममाझाएक॥येरतेमायीकवेंभवाचे॥१॥वैभवा-
चींसर्वांवंरंगोनीजानी॥आत्मारामअंतीजीवलग॥२॥जिवलगना-
हींश्रीरामावांचूनी॥हाचिमाझेमनीहृदभावा॥३॥भावअन्यत्राचाआ-
हेंवरपांगाचा॥रामेवीणकेंचाअंतरंग॥४॥अंतरांचीव्यथाश्रीरामस-
मर्था॥जाणबल्याचिंतादूरकरी॥५॥करींप्रतिपाळधारणआलियाचा
रामत्रेंलोव्याचामायबाप॥६॥मायबापबंधूसज्जनसोयरा॥येक्या
रघूवीरावीणनाहीं॥७॥नाहींमजकोणीश्रीरामअसतां॥सत्वरवाह-
तांउडीघाली॥८॥उडीघालीमजअनाथाकारणें॥रामसर्वजाणेअंत-
रीचें॥९॥अंतरांचेंगुजरामसर्वबीज॥रामदासींनिजप्रगटलें॥१०॥

अभंग २४५.

मायीकाचीभक्तीउधाराचीमुक्ति॥तेंशीनाहींस्थितीराघवाची॥१॥
राघवाचीरूपासद्यमोक्षफळ॥तुटेतळमळचमत्कार॥२॥चमत्कार
आतांजोकोणीपाहेना॥त्याचापंध्यउणाकोटिगुणें॥३॥कोटिगुणें
उणेंजिणेंत्यानराचें॥जेथेंविचाराचेंबोसघर॥४॥बोसघरींकोण-
कासयासींघांवे॥व्यर्थचिशिणावेंकामेंबीण॥५॥कामेंबीणकामराहे
आत्माराम॥तेथेंचिविश्रामपाविजेतो॥६॥पाविजेतपरीविबरतजावें
सर्वहीसांडावेंओळखोनी॥७॥ओळखतांत्यागसर्वांचाघडेल॥
मार्गसांपडेलयोगियांचा॥८॥योगियांचापंध्ययोगीचजाणती॥नि-
व्हीहीप्रचीतीएकतेथें॥९॥एकजेथेंआत्मशास्त्रगुरुवाक्य॥पाहेम-
हावाक्यविवरोनी॥१०॥विवरोनीब्रह्मीब्रह्मअहमस्मी॥रामआहेरा-
मीरामदासीं॥११॥

अभंग २४६.

रामराम आतां कष्टाले थोर ॥ पुरे हासंसार मागु तेनी ॥ १ ॥ रामासि सा-
जणे हेंचि आतां भले ॥ सुहृदां विटले मनमाझे ॥ २ ॥ सहृदांचा आसा
न करी स्तमाना ॥ स्वाध्यायी महा पुरुषा आत्मचारामा ॥ ३ ॥ पक्ष्यांच्या सं-
केतें गणिकाराम बोले ॥ तिशीं रामें नेले माहिये रा ॥ ४ ॥ माहेर म्याके-
ले श्रीराम अष्टांग ॥ सहृदांचा पांगना हीं आतां ॥ ५ ॥ आतां काय मज
सहृदवासना ॥ ध्यायी सनातनाराधवासी ॥ ६ ॥ ध्यायी नवो माय आ-
तां राम पाय ॥ मज काय होय प्रपंचू हा ॥ ७ ॥ प्रपंचा संगती पाविजे दुः-
खातें ॥ सांगत चि होते संत तरी ॥ ८ ॥ तरी अहंरिलें स्वरवाते मानिलें ॥
अंगीं आदळले तेंची शेरवी ॥ ९ ॥ शेरवीं जिवलग राम मनीं धरूं ॥ मीकां
ऐसें करूं अनहीतची ॥ १० ॥ हिताहित कांहीं न धरी मी मनीं ॥ असई-
न जनीं जनातीत ॥ ११ ॥ तीत स्वरवदुःखारामानंद झाले ॥ मुक्तसे हो-
ऊनि सर्वसंगीं ॥ १२ ॥ नित्य मुक्त असे रामदास स्वामी ॥ देहडिंप्रकासीं
वर्ततसे ॥ १३ ॥

अष्टांग २४७.

हृसें वीण छाय गुणें वीणमाया ॥ बिंबें वीणमाया प्रतिबिंब ॥ १ ॥ प्र-
तिबिंब सरीसिंधू वीणलहरी ॥ सोने वीणपरी अळंकार ॥ २ ॥ अळंका-
रकृत्य कर्त्या वीणकैवी ॥ तें वीणाद्यागों वीनिर्गुणासी ॥ ३ ॥ निर्गुणासि
गूण हेंचि मूर्खपण ॥ दृश्या वीणखूण दृष्टांताची ॥ ४ ॥ दृष्टांताचि खूण
परब्रह्मीं घडे ॥ वेदांमोन्य पडे कासयासी ॥ ५ ॥ कासयासि तें ह्वां अहं-
तपहावें ॥ ह्वांताचें स्वभावे ब्रह्म झालें ॥ ६ ॥ झालें परब्रह्म अत्यंत सग-
म ॥ ब्रह्म आणि फ्रम येकरूप ॥ ७ ॥ येकरूप आहे दूध आणि ताक ॥ हं-
स आणि काक बोलताती ॥ ८ ॥ बोलताति सर्व ब्रह्म एसें बंड ॥ सर्व होयो
तांड संत जाणे ॥ ९ ॥ संत जाणे ब्रह्म निर्मळ निश्चळ ॥ मायेचा विराळ
येथें नाहीं ॥ १० ॥ जेथें नाहीं गूण त्यानां व निर्गुण ॥ गुरुमुखें खूण ठायीं
ले ॥ ११ ॥ ठायीं पडे सत्यशाश्वत स्वरूप ॥ मग आपें आप बुझशील ॥
१२ ॥ १३ ॥ प्रशीलसान्वधरितां विश्वास ॥ रामीं गमदास सांगतसे ॥ १४ ॥ १५ ॥

अष्टांग २४८.

गोंबीचे निमिसें देव आठवावा ॥ त्हादयीं धरावा सर्वकाळ ॥ १ ॥ सर्वका-

छमनींस्वरूपाचाछंदु॥तेणेंभवसिंधूतुटईल॥तुटईलव्याधीयाज-
न्यकर्मची॥जरीराघवाचीभक्तिघडे॥३॥भक्तीघडेभावंसगुण-
देवाची॥संगतीदेहाचीजंवआहे॥४॥आहेदेहजंवसगुणीभजावं
स्वस्वरूपप्रावंआपणाची॥५॥आपणचिदेवआपणचिभक्त॥संत
संगेंमुक्तआपणची॥६॥आपणचिसर्वआपणचिबाब॥मीपणाचा
ठावआपणची॥७॥आपणतूंपणजंवतेंअंतरी॥तंवभक्तीकरीसग-
णाची॥८॥सगुणाचीभक्तीलोभाचीविरक्ती॥निर्गुणाचीमुक्तिसा-
योज्यता॥९॥सायोज्यतामुक्तिफिटलासंदेहो॥बंधनचीबावोराम-
दासी॥१०॥

अभंग २४९

क्षणयेकरामआठवितांचिती॥तेणेंउद्धरतीकोटीकुळें॥१॥कोटि-
कुळेंघाटपाहतीतयाची॥आवडीजयाचीरामनामी॥२॥रामनामें
तुटेंकुळाचेंबंधन॥पुत्रतोनिधानहरिभक्त॥३॥हरीभक्तयेकजाह्ला
प्रन्हाद॥जयाचागोविंदकयवारी॥४॥कईवारीहरीरारवेनानापरी
ऐसाभावधरीआल्यारे॥५॥आल्यारेहीतविचारीआपुलें॥सर्व
हीनाथीलेंमायाजाळ॥६॥मायाजाळदिसेहृष्टीचेबंधनें॥जाण
तीसज्जनअनुभवी॥७॥अनुभवींसंतसज्जनदेखसी॥तेथेंरा-
घवासीठायींपाडी॥८॥ठायींपाडीरामजीवींचाविश्राम॥जेणें
सर्वकामतृप्तहोती॥९॥तृप्तहोतीमाझेमनिंचमनोरथ॥राघवा
चास्वार्थमनींधरी॥१०॥मनींधरीसर्वदेवांचाकेवारी॥ध्यातसेअंत-
रींमहादेव॥११॥महादेवसर्वजनांउपदेशी॥रामीरामदासींहठ
भाव॥१२॥छ॥

अभंग २५०

विश्वासिलाजेथेंकेलासींचाराव॥तेथेंयेकभावहठधरा॥१॥हठ
धराभाववाल्मीकाचेपरी॥सर्वऋषेश्वरीजाणीजेते॥२॥जाणीं
वाल्मीकऋषीरामायण॥तारिलेपाषाणरामनामें॥३॥रामना
तंवउद्धरेणका॥नेलीदिच्यलीकायाचदेही॥४॥याचदेहींग
तीपावालेकुंटीणी॥रामनामवाणीउच्चारितां॥५॥उच्चारि

महोयपूर्णकाम ॥ संसारीचाश्रमदूरजाय ॥ ६ ॥ दूरीश्रमजायआनं-
दमानसीं ॥ रामीरामदासींहृदभाव ॥ ७ ॥

अभंग २५१.

अंतीपंचभूतेंभूतासिमिळालीं ॥ वासनाराहिलीकोणघाठाचीं ॥ १ ॥
कोणघाठाचींतेव्हांवासनाहेराहे ॥ रूपकैसेंआहेवासनेचें ॥ २ ॥ वास-
नेचेंरूपसूक्ष्मजाणावें ॥ संकल्पस्वभावरूपतिचें ॥ ३ ॥ रूपतिचेंअं-
तकाळींकोठेंराहे ॥ अनुभवेंपाहेआपुलीया ॥ ४ ॥ आपुलासंकल्प
जयावस्तुवरी ॥ तेथेंवस्तीकरीवासनाहे ॥ ५ ॥ वासनाहेवस्तीकरी
अगोदर ॥ मगकलेवरसचेतन ॥ ६ ॥ सचेतनकायाकारणीलाबावी
॥ वासनागोंबावीरामरूपीं ॥ ७ ॥ रामरूपींसत्यसंकल्पधरावा ॥ सं-
सारतरावाअवलीळा ॥ ८ ॥ अवलीळाभवसागरवोसरे ॥ जरीमनीं
धरेगुरुवाक्य ॥ ९ ॥ गुरुवाक्येंगतीरामदासींझाली ॥ संगतीजोड-
लीराघोबाची ॥ १० ॥

अभंग २५२.

ओकितांहेंमनबरेंकंटाळलें ॥ राखेनेंझांकिलेंसावकाश ॥ १ ॥ साव-
काशतथाकोणअभिलाषी ॥ कोणालाअसोशीकासयाची ॥ २ ॥ का-
सयाचीआतांवासनाधरावी ॥ गोडीविवरावीविषयाची ॥ ३ ॥ विष-
याचीगोडीकंटाळलेंमन ॥ नागवलेजनअसोरीचे ॥ ४ ॥ असोरीचे
जनतेजन्मघेतील ॥ जेचिन्नेतेतीलविषयासी ॥ ५ ॥ विषयासिवीटे
मनापासूंनियां ॥ त्यासियातनाजन्मनाहीं ॥ ६ ॥ जन्मनाहींऐसेंके-
लेंदेवरायें ॥ वासनाउपायेंसोडविली ॥ ७ ॥ सोडविलेंदेवेंधन्यदयानि-
धी ॥ नुटलीउपाधीसर्वकांहीं ॥ ८ ॥ सर्वकांहींनाहींहेंमजप्रमाण ॥ रास
ह्मणेरवूणदेवजाणे ॥ ९ ॥

अभंग २५३.

शिसाचियेपरीव्हावेंएकचित्त ॥ ध्यानींभगवंतसोडूनये ॥ १ ॥ सोड-
येसर्वकाळनिदिध्यास ॥ श्रवणअभ्यासअसोंद्यावा ॥ २ ॥ असों
वासदासनिधिविवेक ॥ तेणेंदेवएकचोजवेल ॥ ३ ॥ चोजवेलंदेव
पैरमननें ॥ कुबुद्धिसाधनेंपालरावी ॥ ४ ॥ पालरावीसर्वदेहाचीअ

हंता ॥ शोधावीतत्वतादेहबुद्धी ॥ ५ ॥ देहबुद्धीसर्वज्ञानेशोधूजातां ॥
 निःसंगअनंतामेरीहोय ॥ ६ ॥ मेरीहोयज्ञानेनिर्गुणदेवाची ॥ मगना
 हींचीचीसंसारची ॥ ७ ॥ संसारींचीचीचातनायमाची ॥ चुकवील-
 तोचिधन्यएक ॥ ८ ॥ धन्यएकजनींतोचितोपाहतां ॥ मुक्तीसाधुज्य
 ताजयालासे ॥ ९ ॥ जयालासेमुक्तीसगुणाचीभक्ती ॥ दासहणेशक्ती
 आगळातो ॥ १० ॥

अभंग २५४.

नमनलंबोदराशारदासंदरा ॥ सद्गुरुमाहेरासंतजनां ॥ १ ॥ संतांचे
 संगतीनिःसंगहोईजे ॥ स्वरूपपाविजेआपुलेंची ॥ २ ॥ आपुलेंस्व-
 रूपआपणानेणवें ॥ तयासिजाणवेरामकेवी ॥ ३ ॥ रामकेवीकळेना
 कळेवेदांसी ॥ संगेंतयापाशींपाविजेना ॥ ४ ॥ पाविजेनाजंवहादे-
 हसंबंध ॥ राघवाचाबोधूदेहातीत ॥ ५ ॥ देहातीतसंततोजाणा
 अनंत ॥ प्रकृतीचाअंतनिजानंद ॥ ६ ॥ निजानंदपूर्वपक्षाचेंबोल
 णें ॥ सिद्धांतासिऊणेंआणियेल ॥ ७ ॥ आणियेलउणेंशब्दसमु-
 द्रासी ॥ निःशब्दतेग्रासीमौनमुद्रा ॥ ८ ॥ मौनमुद्राध्यानआसनस
 माधी ॥ अविद्याउपाधीमावळली ॥ ९ ॥ मावळलीसर्वदासाचीआ
 शंका ॥ जानकीनायकादेखतांची ॥ १० ॥

अभंग २५५.

प्रथमनमनसांधूसंतजन ॥ जयाआत्मज्ञानप्रांजळीत ॥ १ ॥ प्रां-
 जळीतज्ञानआत्मनिवेदन ॥ हेंचिसमाधानयोगियांचें ॥ २ ॥ यो-
 गियांचेंगुजनेचिसर्वबीज ॥ एकचिसहजआदिअंतीं ॥ ३ ॥ आदि
 अंतींसदानिर्मळनिश्चळ ॥ जेंसेतेंकेवळचिदाकाश ॥ ४ ॥ चिदाका
 शबाल्यअंतरीकोंदलें ॥ तेंसेतेंएकलेंस्वस्वरूप ॥ ५ ॥ स्वस्वरूपींमि-
 थ्यामायातेंपडळ ॥ जेंसेतेंअप्ताळनाथिलेंचि ॥ ६ ॥ नाथिलेंचिदिसें
 साचाचिपेशी ॥ जेंशीबाजीगरीसत्यवाटे ॥ ७ ॥ सत्यवाटेस्वप्नजैरे
 निजेलिया ॥ तेंचितेंविलयामिथ्याभूत ॥ ८ ॥ मिथ्याभूतमायासा
 तोईश्वर ॥ श्रोतींहाविचारविवरावा ॥ ९ ॥ विवरावाऐसेंरामदासह
 णे ॥ सद्गुरुवचनेंचोजवेल ॥ १० ॥

अभंग २५६.

प्रथमनमनसंतसाधूजना ॥ संवादाचेंज्ञानबोलावया ॥ १ ॥ बोलावया
सारवस्तुचाविचार ॥ जेणेंनिरंतरसरववाटे ॥ २ ॥ सरववाटे-
मनींसंवादसज्जनीं ॥ तेणेंध्यानींमनींस्वस्वरूप ॥ ३ ॥ स्वस्वरूपम
नेंकदाआकळेना ॥ स्वरूपसज्जनाचेनिसंगें ॥ ४ ॥ संगेंसाधूंचि-
यासमाधानझालें ॥ स्वरूपलाधलेंरामदासीं ॥ ५ ॥

अभंग २५७.

आमुचेसज्जनसाधूसंतजन ॥ होयसमाधानतयाचेनी ॥ १ ॥ त-
याचेनिसंगेंपाविजेविश्रांती ॥ साधूआदिअंतींसारिखेचि ॥ २ ॥
सारिखेचिसदासंतसमाधानी ॥ ह्मणोनियांमनींआवडती ॥ ३ ॥
आवडतीसदासंतजिवलग ॥ सरवरूपसंगसज्जनांचा ॥ ४ ॥
सज्जनांचासंगपापातेंसंहारी ॥ ह्मणोनियांधरीरामदास ॥ ५ ॥

अभंग २५८.

सत्यरामचेरसर्वहीमायीक ॥ जाणहाविवेकयोगियांचा ॥ १ ॥
योगियांचादेवतयानाहीरिवेव ॥ जेथेंजीवशीवरेक्यरूप ॥ २ ॥
ऐक्यरूपजेथेंहेंपिंडब्रह्मांड ॥ तेंब्रह्मअखंडनिराकार ॥ ३ ॥ निरा-
कारब्रह्मबोलतानिश्रुती ॥ आदिमध्यअंतींसारिखेंचि ॥ ४ ॥ सारि-
खेंचिब्रह्मनभाचियेपरी ॥ बाह्यअभ्यंतरीकोंदलेंसें ॥ ५ ॥ कोंदलें
सेपरीपाहतांदिसेना ॥ साधूवीणयेनाअनुभवा ॥ ६ ॥ अनुभवा
येतांतेंब्रह्मनिश्र्वळ ॥ जायतळमळसंसारिंची ॥ ७ ॥ संसारीचेंदुः-
खसर्वहीविसरे ॥ जरीमनींभरेस्वस्वरूप ॥ ८ ॥ स्वस्वरूपीना
हींसरवआणिदुःख ॥ धन्यहाविवेकजयापाशीं ॥ ९ ॥ जयापा-
शींज्ञानपूर्णसमाधान ॥ त्यांचीआठवणदासकरी ॥ १० ॥

अभंग २५९.

ज्ञानाचेंलक्षणक्रियासंरक्षण ॥ वरीविशेषणरामनाम ॥ १ ॥ रा-
मनामवाचेविवेकअंतरीं ॥ अनुतापवरीत्यागावया ॥ २ ॥ त्यागा-
वयाभोगबाह्यलोलंगता ॥ पाहीजेतत्वतांअनुताप ॥ ३ ॥ अनु-
तापेंत्यागबाह्यात्कारेंझाला ॥ विवेकानेंकेलाअंतरींचा ॥ ४ ॥ अंत-

रींचा त्याग विवेकें करावा ॥ बाहेरी धरावा अनुताप ॥ ५ ॥ अनुताप
मर्त्ता विवेक वैराग्य ॥ घडे त्याचें भाग्य काय सांगें ॥ ६ ॥ काय नां गें भाग्य
अच्छच्छेना ॥ महिमा कळेना ब्रह्मादिकां ॥ ७ ॥ ब्रह्मादिकां लाभ
ज्ञानाचा दुर्लभ ॥ तो होय कलम साधुसंगें ॥ ८ ॥ साधुसंगें साधू होईजे
आपण ॥ सांगत सेखूण रामदास ॥ ९ ॥

अभंग २६०

नाम घेतां राम रूप ठायीं पडे ॥ गूजतें सां पडे योगियांचें ॥ १ ॥ योगी
यांचें गूज सर्व ठायीं असे ॥ परीतें न दिसे ज्ञानें वीण ॥ २ ॥ ज्ञानें वीण यो
ग ज्ञानें वीण याग ॥ ज्ञानें वीण त्याग वा उगाची ॥ ३ ॥ वा उगाचि धर्म वा
उगें विकर्म ॥ गर्भगीता वर्म बोलियेली ॥ ४ ॥ बोलियेली वर्म ज्ञान हें सार्थ
क ॥ घेर निरर्थक सर्व धर्म ॥ ५ ॥ सर्व धर्म त्यागी मज शरण येयी ॥ अष्टाद-
शाध्याची बोलियेलें ॥ ६ ॥ बोलीयेलें ज्ञान आग मीं निगमीं ॥ ज्ञानें वीण
ऊर्मी निरसेना ॥ ७ ॥ निरसेना ऊर्मी आत्म ज्ञानें वीण ॥ ज्ञानाचें लक्षण नि-
रूपण ॥ ८ ॥ निरूपणें ज्ञान अंतरां प्रकाशे ॥ विवेकें निरसे माया जाळ ॥
९ ॥ माया जाळीं जन आत्म ज्ञानी झाले ॥ दास ह्मणें गेले सुटोनियां ॥ १० ॥

अभंग २६१.

जंव आ हेतु ज हा देह संबंध ॥ तंव न व्हे बोध राघवाचा ॥ १ ॥ राघवाचा
बोध या देहा वेगळा ॥ देह कळवळा तेथें नाहीं ॥ २ ॥ नाहीं सरवदुःख
नाहीं येणें जाणें ॥ चिरंजीव होणें रामरूपीं ॥ ३ ॥ रामरूपीं होय जन्म
मृत्यु वाव ॥ विश्रान्तीचा राव राम एक ॥ ४ ॥ राम एक रूपीं सर्व रूपीं
आहे ॥ अनुभवें पाहे आपुलीया ॥ ५ ॥ आपुल्या अंतरां बाह्य निरं-
तरीं ॥ सर्व सृष्टी मरीनां दतसे ॥ ६ ॥ दंतसे सदा जवळी कळेना ॥ क-
दा आकळेना साधू वीण ॥ ७ ॥ साधू वीण राम धांडो छितां श्रम ॥ न व्हे
चि विश्राम साधू वीण ॥ ८ ॥ साधू वीण राम कदा आकळेना ॥ संदेह तु-
टेना कांही केल्या ॥ ९ ॥ कांही केल्या न व्हे साधू संतां वीण ॥ रामदास-
खूण सांगतसे ॥ १० ॥

अभंग २६२.

अलक्ष्यासील सी ऐसानाहीं ॥ १ ॥

नाहीं कोणी ऐसा देवाचा पारखी ॥ आपुले ओळखी रायी पाडी ॥ २ ॥ रायी
पाडी निजस्वरूप आपुलें ॥ असो निचोरिलें जवळीच ॥ ३ ॥ जवळीना
दूरी पाताळी नाचरी ॥ सबाह्य अंतरां कोंदाटलें ॥ ४ ॥ कोंदाटलें असेपरी
तें न दिसे ॥ जवळीच कैसे आदळेना ॥ ५ ॥ आदळेना अंगीं असो निस
वोंगी ॥ ज्यालागी योगी धुंडिताति ॥ ६ ॥ धुंडिताति कडीं कपारीं शि-
खरीं ॥ समागमं हरीचो जवेना ॥ ७ ॥ चो जवेना ऐक्या सहस्रुवांचोनी
॥ पाहिजे हामनी दृढ निश्चय ॥ ८ ॥ निश्चय पाहिजे दृढ स्वरूपाचा ॥ ति
ही प्रचीतीचा ऐक्य भावें ॥ ९ ॥ ऐक्य भावें भेटी रामदासी मुक्ति ॥ तथा-
सि विभक्ती दूरी ठेली ॥ १० ॥

अभंग २६३.

निर्मळ निश्चळ स्वरूप केवळ ॥ हें तत्त्व मळ जेथें नाहीं ॥ १ ॥ जेथें नाहीं
कायानाहीं मोह माया ॥ रंक आणिराया सारिखेंचि ॥ २ ॥ सारिखेंचि-
सदा सर्वदा स्वरूप ॥ तें चितु झें रूप जाण बापा ॥ ३ ॥ जाण बापा स्वयें तूं चि
आपणासी ॥ सोहं स्मरणासी विसरतां ॥ ४ ॥ विसरतां सोहं स्मरण आपु
लें ॥ मग गुंडाळिलें माया जाळीं ॥ ५ ॥ माया जाळीं तुझा तूं चि गुंतलासी ॥
यातना भोगिशी ह्मणो नियां ॥ ६ ॥ ह्मणो नियां होई सावध अंतरां ॥ सोहं द-
ग्धरी दास ह्मणे ॥ ७ ॥

अभंग २६४.

प्रगटना गुप्त व्यक्त ना अव्यक्त ॥ आदि मध्य अंत सारिखेंचि ॥ १ ॥ सारिखें
चि वाटे देह जेथें आटे ॥ दुजे पण तुटे एक त्वें सी ॥ २ ॥ एकीं एक पणें उजे-
डासि आलें ॥ तेणें गुणें गेलें दुजें पण ॥ ३ ॥ एक दोन तीन पाच पंचवीस ॥
खेळे साषका दामाया देवी ॥ ४ ॥ माया हे मायी कस बळवाटे तथा ॥ आ-
त्मज्ञान जया प्राप्त नाहीं ॥ ५ ॥ नाहीं ओळखिलें आप आपणासी ॥ मा-
या अज्ञानासी वेदालावी ॥ ६ ॥ वेदाला वियेले मायेनें जीवांसी ॥ आ-
त्याजीव्वासी आलानाहीं ॥ ७ ॥ आले गेले मेले आपणा कळलें ॥ यातीं
तराहिले आप रूप ॥ ८ ॥ रूप अनुभवितांनाही ज्ञेय ज्ञाता ॥ अनुभ-
वत त्वना तो हीचुरे ॥ ९ ॥ रामां रामदास रामरूपीं वीरे ॥ पाहे राहीनु-
जे जो जो दिल्ला ॥ १० ॥

अभंग २६५.

अनंताचा अंत पाहाव यागेलों ॥ तेणें विसरलों आपणासी ॥ १ ॥ आपणा आपण पाहतां दिसेना ॥ रूपगवसेना दोहीं कडे ॥ २ ॥ दोहीं कडे देव आपणचि आहे ॥ संगहान साहे माझामज ॥ ३ ॥ माझामज भारजाहलाव हूत ॥ देखतां देखत कळों आलें ॥ ४ ॥ कळों आला भार देखतां विचार ॥ पुढे सारासार विचारणा ॥ ५ ॥ विचारणा झाली रामीं रामदासीं ॥ सर्वही संगासीं मुक्त केलें ॥ ६ ॥ मुक्त केलें मोक्षामुक्तीची उपेक्षा ॥ तुटली अपेक्षा कोणी एक ॥ ७ ॥

अभंग २६६.

कल्पनेचा प्रांत तो माझा एकांत ॥ तेथें मी निवांत बैसईन ॥ १ ॥ बैसईन स्वरूपक्षण एक ॥ पाहींन विवेकराघवाचा ॥ २ ॥ राघवाचा पार अनंत अपार ॥ नाही पारावार स्वरूपासी ॥ ३ ॥ स्वरूपरामाचें अत्यंत कोमळ ॥ जेथें नाहीं मळ मायीकाचा ॥ ४ ॥ मायीकाचा मळ जायत तूक्षणीं ॥ रामदर्शनीं दासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २६७.

स्वरूपाची भेटी तेथें नाहीं तूरी ॥ वायांचि हिं पुरी होत असे ॥ १ ॥ होतसे हिं पुरीन सतां वियोग ॥ असतां संयोग सर्वकाळ ॥ २ ॥ सर्वकाळ ऐक्यरूप आलिंगन ॥ तेथें मी तूपण हार पलें ॥ ३ ॥ हार पलें दुःख हे ताचें पाहतां ॥ स्वरूप आतां समाधान ॥ ४ ॥ समाधान चळे ऐसें न करावें ॥ विवेकें मरावें स्वस्वरूपां ॥ ५ ॥ स्वस्वरूपांना हीं संयोग वियोग ॥ सर्वकाळ योग सज्जनांचा ॥ ६ ॥ सर्वकाळ योग सज्जनांचा आहे ॥ विचारूनि पाहे अनुभवे ॥ ७ ॥ अनुभवीं झाली तुह्यां आह्यां भेरी ॥ आतां नव्हे तूरी दासह्मणे ॥ ८ ॥

अभंग २६८.

तुह्यां आह्यां सुखीं झाली नाहीं तूरी ॥ तूरी वीण भेरी इच्छित सा ॥ १ ॥ इच्छित सा योगन सतां वियोग ॥ तुह्यां आह्यां योग सर्वकाळ ॥ २ ॥ सर्वकाळ तुह्यां आह्यां एके स्थळीं ॥ वीयां मृगजळीं बुडोंन का ॥ ३ ॥ बुडोंन का आतां सावध असावे ॥ रूप ओळखावे जवळीच ॥ ४ ॥ जवळीच आहे नका

धरूंदूरी ॥ बाह्य अण्यंतरी असोनियां ॥ ५ ॥ असोनि सनिधविद्यो-
गाचारवेद ॥ नसोनियां भेद लाऊं नये ॥ ६ ॥ लाऊं नये भेद मायी कसं-
बंधी ॥ रामदास बोधी भेदी झाली ॥ ७ ॥

अभंग २६९.

जेथें जावें तेथें राम समागमें ॥ आतां कासया मी रवंती करूं ॥ १ ॥ रवंती
करूं ज्याची तो समागमें चि ॥ पाहतां सरखाची घडी होय ॥ २ ॥ होय देव
खरा भूमंडळवासी ॥ जातां दिगांतासी सारिरवाची ॥ ३ ॥ सारिरवाचि
जनीं बनीं वनांतरीं ॥ तो गिरीकंदरीं सारिरवाचि ॥ ४ ॥ सारिरवाचि कडीं क-
पाटीं पाहतां ॥ राम आठविताराम दासीं ॥ ५ ॥

अभंग २७०.

रामाचें भजन तें चि माझे ज्ञान ॥ तेणें समाधान पावें मीं ॥ १ ॥ रामासि
वर्णितां देहीं विदेहता ॥ झाली तन्मयता सहजचि ॥ २ ॥ राघवाचें रूप तें
माझे स्वरूप ॥ तेणें स्वरूप निरंतर ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे येणें मज ग-
ती ॥ राम सीतापतीचे नीतामें ॥ ४ ॥

अभंग २७१.

पूर्ण समाधान इंद्रियदमन ॥ श्रवणमनन निरंतर ॥ १ ॥ निरंतर ज्याचे
हृदयीं विवेक ॥ उपासक एक तो चि धन्य ॥ २ ॥ धन्य तो चि एक संसारी पा-
हतां ॥ विवेकें अनंता राई पाही ॥ ३ ॥ राई पाही निज स्वरूप आपुलें ॥
असोनि चारि लें जन्मोजन्मीं ॥ ४ ॥ जन्मां जन्मीं केलें पुण्य बहु साल ॥ तरीच
घडेल संतसंग ॥ ५ ॥ संतसंग जया मानवा आवडें ॥ तेणें गुणें घडे समा-
धान ॥ ६ ॥ समाधान घडे सज्जनाचे संगें ॥ स्वरूपाचे योगें रामदास ॥ ७ ॥

अथ पंचीकरणादि अभंग प्रारंभः

अभंग २७२.

निर्गुण स्वरूपां निज माया झाली ॥ तिचे पोटीं आली गुणमाया ॥ १ ॥ गुणमा-
ये पोटीं झाला सत्त्वगुण ॥ सत्त्वीं रजोगुण उद्भवला ॥ २ ॥ रजापासो नियां-
झाला तमोगुण ॥ तमोगुणीं जाणव्यो मझालें ॥ ३ ॥ व्योमापोटीं वायूवायू-
पोटीं तेज ॥ तेजीं तें सहज आप झालें ॥ ४ ॥ आपापासो नियां भूमंडळ हो-
गें ॥ शास्त्रीचीं वचनें दास ह्मणे ॥ ५ ॥

स्फुरअमंग.

अमंग २७३.

मायेचेंस्वरूपब्रह्मीउद्भवले ॥ तिचेपोटींआलेमहत्त्व ॥ १ ॥ महत्त्वांस
त्वसत्त्वांरजोगुण ॥ तिजातमोक्षगुणरजापोटीं ॥ २ ॥ पोटींपंचभूतेंरजाचि
याआलीं ॥ दासह्मणेझालीसृष्टीऐशी ॥ ३ ॥

अमंग २७४.

पृथ्वीआपतेजवायूतेंआकाश ॥ पांचांचेहेअंशपंचवीस ॥ १ ॥ अस्थिमांस
त्वचानाडीआणिरोम ॥ पृथ्वीचेंहेंवर्षसांगीतलें ॥ २ ॥ शक्तीतशोणीतला-
ळआणिमूत्र ॥ स्वेदहेनिश्चितआपतल ॥ ३ ॥ क्षुधातृषाआणिआलस्यश-
यन ॥ पांचवेंमैथुनतेजसाचें ॥ ४ ॥ चलनवलनआणिप्रसारण ॥ निरोध
नआकुंचनवायूचेंतें ॥ ५ ॥ कामक्रोधमोहशोकआणिभय ॥ स्थूलदेहान्व-
येंपंचवीस ॥ ६ ॥ पंचवीसतत्वेस्थूलहेंवर्तत ॥ ऐकेसावचित्तलिंगदेह ॥ ७
अंतःकरणमनबुद्धिआणिचित्त ॥ पांचवानिश्चितअहंकार ॥ ८ ॥ प्राणआ-
णिअपानव्यानआणिउदान ॥ समानहेजाणपंचवायू ॥ ९ ॥ चक्षुश्रोत्रजिह्वा
घ्राणआणित्वचा ॥ अंशहातेजाचाज्ञानेंद्रियें ॥ १० ॥ वाचापाणीपादशिश्नआ-
णिगुद ॥ पांचहीप्रसिद्धकर्मेंद्रियें ॥ ११ ॥ शब्दस्पर्शरूपरसआणिगंध ॥ पां-
चहीप्रसिद्धविषयहे ॥ १२ ॥ ऐसेपंचवीसलिंगदेहअंश ॥ ऐशींपंचवीसत-
त्वेझालीं ॥ १३ ॥

अमंग २७५.

कामक्रोधशोकमोहआणिभय ॥ पंचधाअन्वयआकाशाचा ॥ १ ॥ चळण-
वळणआणिप्रसारण ॥ निरोधनआकुंचनवायूचेंतें ॥ २ ॥ क्षुधातृषानिद्रा
मैथुनआलस्य ॥ तेजाचेहेअंशपंचविध ॥ ३ ॥ लाळमूत्रशक्तीरक्तआणिम-
ज्जा ॥ आपजाणवोजापंचविध ॥ ४ ॥ अस्थिमांसत्वचानाडीरोमअंश
॥ दासह्मणेवासदेहातीत ॥ ५ ॥

अमंग २७६.

अंतःकरणमनबुद्धिआणिचित्त ॥ पुढेंसावचित्तअहंकार ॥ १ ॥ व्यानूतो
समानुउदानुतोप्राण ॥ पांचवाअपानुवायूजाण ॥ २ ॥ श्रोत्रत्वचाचक्षु-
जिह्वाआणिघ्राण ॥ तेजाचेहेगुणपंचविध ॥ ३ ॥ वाचापाणीपादशिश्नआ-
णिगुद ॥ आपाचेप्रसिद्धपांचगूण ॥ ४ ॥ शब्दस्पर्शरूपरसआणिगंध ॥ ५

श्रीहेविशददासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २७७.

विष्णुचंद्रब्रह्मानारायणरुद्र ॥ आकाशाचाथोरअंशपाहे ॥ १ ॥ ब्रह्मांडीव्यापकलोकार्कवरुण ॥ रुद्रवायूजाणचाळकतो ॥ २ ॥ दिशावायुरवीवरुणाचाहेत ॥ अश्विनीदेवततेजऐसें ॥ ३ ॥ बन्हीइंद्रतिजाजाणावाउपेंद्र ॥ ब्रह्माआणिसारनिर्कृतीतो ॥ ४ ॥ शब्दस्पर्शरूपरसआणिगंध ॥ तन्मात्राविशददासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २७८.

विष्णुचंद्रजाणब्रह्मानारायण ॥ पार्वतीरमणसदाशीव ॥ १ ॥ दिशावायूसूर्यज्ञानेंद्रियान्वये ॥ वरुणनिश्चयेअरुणतो ॥ २ ॥ तोचिइंद्रबन्हीवामनप्रजापती ॥ पांचवानैर्कृतीगुदस्थानीं ॥ ३ ॥ स्थानींवायूएकविषयींहीएक ॥ जाहलेंकोतुकसक्षमाचें ॥ ४ ॥ सुक्षमींसक्षमएकआत्माराम ॥ रामदासीवर्मसांपडलें ॥ ५ ॥

अभंग २७९.

पिंडब्रह्मांडीच्याइंद्रीयदेवता ॥ सांगेनतत्वतांसावचिन्त ॥ १ ॥ कर्णाचीदेवतादिशाहेतत्वतां ॥ त्वचेचाधरितापवनचि ॥ २ ॥ डोळियांचासूर्यजिह्वेचावरुण ॥ नासिकाचेंस्थानअश्विनौदेव ॥ ३ ॥ वाचेचातोअग्निहस्ताचातोइंद्र ॥ पायाचाप्रसिद्धवामनतो ॥ ४ ॥ शिशींप्रजापतीगुदींतोनेर्कृती ॥ दर्शंद्रियस्थीतीऐशीझाली ॥ ५ ॥ अंतःकर्णाचातोस्वामीलक्ष्मीकांत ॥ मनाचेंदेवतचंद्रमाचि ॥ ६ ॥ बुद्धीचातोब्रह्माचिन्तीनागयण ॥ अहंकारजाणसदाशिव ॥ ७ ॥ देहाचीदेवताविशदचिकारण ॥ ब्रह्मांडहेजाणसंतसंगें ॥ ८ ॥ संतसंगेंसारकरीहाविचार ॥ पावशीलपारसंसाराच्या ॥ ९ ॥ संसाराच्यापारस्वरूपनिर्धार ॥ ब्रह्मसाक्षात्कारदासह्मणे ॥ १० ॥

अभंग २८०

होतेआठवणतेंचिअंतःकरण ॥ आतांसावधानमनऐका ॥ १ ॥ संकल्पविकल्पहोयनव्हेवाटे ॥ तेंचिमनरवोटेंकल्पनिक ॥ २ ॥ होयनव्हेऐसाअनुमानझाला ॥ निश्चयजोकेलातेचिबुद्धी ॥ ३ ॥ निश्चयजो

स्फुरअभंग.

केलातयाचेंचिंतन ॥ तेंचिचित्तजाणनिश्चयेसी ॥ ४ ॥ अहंकारासवें
देहचालताहे ॥ दासह्मणेपाहेअनुभवें ॥ ५ ॥

अभंग २८१.

जडत्वकटीणतेतेपृथ्वीजाण ॥ मृदुओलेंपणतेंचिआप ॥ १ ॥ आप
नानारसधातूबहुवस ॥ उष्णवसतेंजेंतेंचितेज ॥ २ ॥ वायूस्तब्धचळ
आकाशनिश्चळ ॥ मायीकसकळदासह्मणे ॥ ३ ॥

अभंग २८२.

शून्यापासोनियांजन्मआकाशासी ॥ आकाशवायूसीप्रसवले ॥ १ ॥
प्रसवलावायूतयातेजझालें ॥ तेजाचियाआलेंपोटाआप ॥ २ ॥
आपापासोनियांसृष्टीहेजन्मली ॥ ऐशीविस्तारलीमायादेवी ॥ ३ ॥
मायादेवीवळेइत्यकडेपळे ॥ तेंकाळींखवळेपंचभूतां ॥ ४ ॥ जेंज-
यासिव्यालेंतेंतयाभक्षील ॥ अंतीतेंउरेलशून्यएक ॥ ५ ॥ शून्या-
चेंस्वरूपपाहतांकांहींनाहीं ॥ तेंशून्यसर्वहीजेथेंआटे ॥ ६ ॥ आहे
हेंआटलेंत्याचेंशून्यझालें ॥ शून्यहीगिरालेंस्वस्वरूपी ॥ ७ ॥ स्वरूप
पाहीत्याकाळवेळगेली ॥ निजठेवीलाधलीप्राणिचासी ॥ ८ ॥ प्राणि-
याचेंहीतआहेसांतांपायीं ॥ वेगींशरणजाईआल्यारे ॥ ९ ॥ आलया-
रेसांतसंगेंमुक्तहोसी ॥ रासीरामदासीहेंचिचर्म ॥ १० ॥

अभंग २८३.

ब्रह्महेजाणावेंआकाशासारखे ॥ मायाहेओळखेवायूऐसी ॥ १ ॥ वा-
यूऐसीमायाचंचळचपळ ॥ ब्रह्मतेनिश्चळनिराकार ॥ २ ॥ निराकारब्रह्म
नाहींआकारलें ॥ रूपविस्तारलेंमायादेवी ॥ ३ ॥ मायादेवीझालीनाम
आणिरूप ॥ शब्दसत्वरूपवेगळेंचि ॥ ४ ॥ वेगळेंचिपरीआहेसंवीठा-
ई ॥ रिताठावनाहींतयावीण ॥ ५ ॥ तयावीणज्ञानतेंचितेअज्ञान ॥ ना-
हींसमाधानब्रह्मवीण ॥ ६ ॥ ब्रह्मवीणभक्तीतेचिपेंअभक्ती ॥ राम-
दासींमुक्तीब्रह्मज्ञानें ॥ ७ ॥

अभंग २८४. (अष्टदेह.)

चारदेहपिंडींचत्वारब्रह्मांडीं ॥ अष्टदेहप्रौढीबोलिजे ॥ १ ॥ बं-
लिजेलाश्रीतींसावधानव्हावें ॥ दुश्चित्तनसावेंनिरूपणीं ॥ २ ॥ निरूप

अष्टदेहतेकवर्ण ॥ स्थूलसिंहजाणकारणतो ॥ ३ ॥ चौथादेहजाणतो
महाकारण ॥ पांचवेंलक्षणविराटाचें ॥ ४ ॥ हिरण्यगर्भहेतुआणिअ-
व्याकृत ॥ आठवाविश्रितमूळमाया ॥ ५ ॥ मूळअष्टदेहींसाक्षीतोवि-
देही ॥ रामदासीनाहींजन्ममृत्यू ॥ ६ ॥

अभंग २८५. (अष्टसृष्टी)

कल्पनेचेपोटींअष्टविधसृष्टी ॥ तेचिआतांगोष्टीसांगईन ॥ १ ॥ सांग-
ईनसृष्टीएककल्पनिक ॥ दुजीतेशाब्दीकशब्दसृष्टी ॥ २ ॥ शब्दसृष्टीदू-
जीतिजीतेप्रत्यक्ष ॥ चौथाजाणलक्षचित्रलेप ॥ ३ ॥ चित्रलेपचौथीपो-
चवीस्वप्नींची ॥ सृष्टीगंधर्वचीसाहावीते ॥ ४ ॥ साहावीतेसृष्टीगंधर्वन-
गर ॥ सातवीतेज्वरसृष्टीजाण ॥ ५ ॥ सृष्टीजाणदृष्टीबंधनआठवी ॥
सर्वहीमानावीकल्पनीक ॥ ६ ॥ कल्पनीकअष्टसृष्टीचेंस्वरूप ॥ शब्दस्व-
स्वरूपनिर्विकल्प ॥ ७ ॥ निर्विकल्पदेवकल्पनेरहित ॥ जाणीजेस्वहीत
तेंचिबापा ॥ ८ ॥ तेंचिबापाबुझेसंतांचेसंगतीं ॥ चुकेअधोगतीदासह्म-
णे ॥ ९ ॥

अभंग २८६ (सप्तकंचुक)

एथीतळींज्याळज्याळातळींज्याळ ॥ त्यातळींअनळसत्यजाण ॥ १ ॥
सत्यजाणतयातळींतोअनीळ ॥ त्यातळींपोकळज्योमआहे ॥ २ ॥
ज्योमातळींअहंकारतोकेवळ ॥ तेणेंब्रह्मगोळधरियेला ॥ ३ ॥ धरिये-
लापुढेंमहल्लअसे ॥ सप्तावरणऐसेंनिरोपिलें ॥ ४ ॥ दशगुणेंथोरए-
काहूनिएक ॥ हेसप्तकंचुकदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २८७ (पंचप्रलय)

पांचहीप्रलयसांगईनआतां ॥ जाणिजेतत्वां दोनपिंडीं ॥ १ ॥ दोनीपिंडीं
दोनी ॥ ब्रह्मांडींप्रलय ॥ पांचवाअन्वयविवेकाचा ॥ २ ॥ विवेकाचापंचवि-
वेकेंजाणावा ॥ योगियांचावेवानिरूपणें ॥ ३ ॥ निरूपणींनिद्राप्रलयबोसि-
ला ॥ दुजामृत्यूझालाप्राणियासी ॥ ४ ॥ प्राणियासिपिंडींहेदोनप्रलय
॥ ब्रह्मनिद्रासयोब्रह्मांडाचा ॥ ५ ॥ ब्रह्मयाचाक्षयोतोब्रह्मप्रलयो ॥ व्यति-
रैकअन्वयोविवेकाचा ॥ ६ ॥ विवेकाच्याअर्थसायीकसर्वही ॥ स्वस्वरूपीनाहीं
चराचर ॥ ७ ॥ चराचरपंचभूतिकर्मायीक ॥ सिद्धहाविवेकसज्जनंचा ॥ ८ ॥

सज्जनानांभावसर्वदृश्यबाध ॥ दृश्यातीतदेवजैसातैसा ॥ ९ ॥ जैसाआहे
तैसादेवओळखावा ॥ प्रळयपांचवादासहणे ॥ १० ॥

अभंग २८८ (प्रलय.)

अनादृष्टीधराज्ञातसंवत्सर ॥ तेणेंजीवमात्रसंहारती ॥ १ ॥ संहारती
नसेकोणीभूमंडळी ॥ सूर्यबाराकळीतपईल ॥ २ ॥ तपईलतेणेंजळेल
धरणी ॥ काद्रवेयाचीफणीपोळईल ॥ ३ ॥ पोळतांचिवमीविषाचेहल्ला-
ळ ॥ मार्तंडाचेज्वाळएकहोती ॥ ४ ॥ होतीगिरीशृंगभस्मएकरूप ॥ तया
लागिआपबुडवील ॥ ५ ॥ बुडवीलधराजळचिनिखळ ॥ तयासिअनळ
शोषुंपाहे ॥ ६ ॥ शोषियेलेंजळउरलाअनळ ॥ तयासिअनीळविझवीत.
॥ ७ ॥ विझविताहोयवायोत्यावन्हीसी ॥ विश्रांतीवायूसीनभापोटी ॥ ८ ॥
नभापोटीचारीभूतेंसामावली ॥ नभाकारझालीवृत्तीतेव्हां ॥ ९ ॥ वृत्तीन
भाऐसानादळेअन्वय ॥ पांचवाप्रळयदासहणे ॥ १० ॥

(चत्वारदेहनिरास.)

अभंग २८९. (स्थूलदेहनिरास.)

भूतपंचकाचेपंचवीसगुण ॥ याचेंस्थूलजाणउभारलें ॥ १ ॥ उभारलेंस्थू-
ळपांचापंचकाचें ॥ तेंचितूहेंसाचेंघडेकवी ॥ २ ॥ घडेकेवीद्रष्टादृश्यएकरू-
प ॥ दृश्याचेंस्वरूपवेगळेंचि ॥ ३ ॥ वेगळेंचिजाणअस्थीमांसत्वचा ॥ विस्ता-
रभूतांचाजाणावाहा ॥ ४ ॥ जाणावाहाद्रष्टास्थूळचाजाणता ॥ विदेहीत-
त्वतादासहणे ॥ ५ ॥

अभंग २९० (सूक्ष्मदेहनिरास)

अंतः करणादिकहेसूक्ष्मपंचक ॥ याचासाक्षीएकतूंचिजाण ॥ १ ॥ जाणपं-
चप्राणसाक्षीविलक्षण ॥ विषयांचाजाणतूंचिएक ॥ २ ॥ तूंचिएकसाक्षीद-
राइंद्रियांचा ॥ पांचापंचकाचालिंगदेह ॥ ३ ॥ लिंगदेहदृश्यद्रष्टातूंचिएक ॥
बोलिलाविवेकसूक्ष्माचा ॥ ४ ॥ सूक्ष्माचातूंचाक्षीसुक्ष्मावेगळा ॥ दासअव-
लीळादेहातीत. ॥ ५ ॥

अभंग २९१ (कारणदेहनिरास)

देहदृश्यसाक्षीनेणेंआपणासी ॥ कारणतयासीबोलिजेतें ॥ १ ॥ देहदृश्यगो-
आपणासीनेणे ॥ पुसोंजातांसहणेकळेनाकीं ॥ २ ॥ कळेनाकींमजमाझेंविरा-
ण ॥ झालासाक्षीरूपसहजचि ॥ ३ ॥ सहजचिझालाकारणाचासाक्षी ॥ स्व

रामदासकृत.

(७७)

नेणण्यादीजाणताहे ॥ ४ ॥ जाणताहेस्थूळसूक्ष्मकारण ॥ साक्षीवित्स
णदासहणे ॥ ५ ॥

(तुर्था) अश्रंग २९२ (महाकारणदेहनिरास)

मीचब्रह्मऐसाअभिमानधरी ॥ जाणावाचतूरीचौथादेह ॥ १ ॥ चौथा
देहसर्वसाक्षिणीअवस्था ॥ ऐदीहेव्यवस्थाचौदेहांची ॥ २ ॥ चौदेहांची
गंगीसोडितांफुटली ॥ विवेकेंतुटलीदेहबुद्धी ॥ ३ ॥ देहबुद्धीनाहीस्वरूपां
राहतां ॥ चौथादेहआतांकोठेंआहे ॥ ४ ॥ कोठेंआहेअहंब्रह्मऐसाहेत ॥
देहीदेहातीतरामदास ॥ ५ ॥

अश्रंग २९३. (परिपक्वउन्मनी)

विदेहासिकेचेंदेहाचेंबंधन ॥ बोलिजेअज्ञाननिरसावळा ॥ १ ॥ निरसाव
याकायवांझेचीकुमारी ॥ मृगजळपुरीउतरावें ॥ २ ॥ उतरावेंवीयस्त्री
च्यासर्पचें ॥ आगिनिःसंगाचेंसंगदुःख ॥ ३ ॥ संगदुःखतुटेअजनव्या
सिजन्म ॥ नाथिलाचिअमबांधितसे ॥ ४ ॥ बांधीतसेअमसंतसंगावीण ॥
रामदासीरवृणसाधूसंग ॥ ५ ॥

अश्रंग २९४. (अनुभव)

ओळखतांज्ञानओळखीमोडली ॥ भेरीहेजोडलीआपणाची ॥ १ ॥ आ
पणाचीभेरीझालीबहुदिसां ॥ तुटलावळसामीपणाचा ॥ २ ॥ मीपणा
चाभावदेवेंकेलावाव ॥ दासहणेदेवप्रगटला ॥ ३ ॥

अश्रंग २९५.

प्रगटलादेवजयाचेअंतरी ॥ त्यानाहीउरीमीपणाची ॥ १ ॥ मीपणा-
चीउरीतूंपणभेटतां ॥ आपणापहातांवावझाली ॥ २ ॥ झालीवावदेवदे
खतादाटणी ॥ दासहणेवाणीवेडावली ॥ ३ ॥

अश्रंग २९६.

मारीच्यापोटाब्रह्मचारीआला ॥ विचारिताझालावापतिचा ॥ १ ॥
मातोपुरुषतेतोमायराणी ॥ शब्दविचक्षणीविचारावा ॥ २ ॥ विचा
हीच्यनातूहीजामातू ॥ प्रपिताहीमातूमिथ्यानव्हे ॥ ३ ॥ मिथ्या
कदांहादेहसंबंधू ॥ विस्तारविधिधूसोयरीका ॥ ४ ॥ सोयरेसंबंधू
निर्गुणा ॥ विश्वाच्यात्यारवुणादासहणे ॥ ५ ॥

हतांस्थूळाचाचाळक ॥ सूक्ष्माचाएकमनप्राण ॥ ३ ॥ मनप्राणेंबीण
हेंकांहींघडेना ॥ हेंचिमनाआणाविवेकीहो ॥ ४ ॥ विवेकीहोतुसीं
विवेकपाहावा ॥ संसाराचागोवाकोणकरी ॥ ५ ॥ कोणकरीतसे
सर्वहीकरणी ॥ दासभिरूपणींसावधान ॥ ६ ॥

अभंग ३०३.

माणुसचिब्रह्मशोधितांहोईल ॥ प्रचीतयेईलरोकडीच ॥ १ ॥ रो-
कडीचप्रचीतीयेतगुरुमुखें ॥ आणिसर्वसुखेंहातायेतीं ॥ २ ॥ हा-
तायेतेंबीजसज्जनांचेंगूज ॥ प्रचीतीचाभोजआनंदला ॥ ३ ॥ आनं-
दलाप्राणीसद्गुरूसेविता ॥ स्फुटार्थीजेवितांजेवीतुम ॥ ४ ॥ तुमझा
लीबुद्धीनिर्गुणाचीदृष्टी ॥ लागलीसमाधीरामदासीं ॥ ५ ॥

अभंग ३०४.

स्वरूपसांडूनिमीचदेहभावी ॥ तोजीवशैरवींपचईल ॥ १ ॥ पचईल
नरकींदेहाच्यासंबंधें ॥ सर्वज्ञानबोधेंसांडवला ॥ २ ॥ सांडूनिविवेक
वेदमहावाक्य ॥ जीवशीवऐक्यजयाचेनी ॥ ३ ॥ जयाचेनितुटेसंसा-
रबंधन ॥ तयाचेंवचनदृढधरा ॥ ४ ॥ दृढधरामनींअहंब्रह्मऐसें॥सां-
गतोविश्यासेंदासस्थणे ॥ ५ ॥

अभंग ३०५.

खोटेनिबडितांखरेंनाणेंउरे ॥ तैसाचविचारतत्वज्ञानें ॥ १ ॥ तत्वज्ञान
खोटेजाणोनित्यागावें ॥ मगओळखावेंपरब्रह्म ॥ २ ॥ परब्रह्मखरें
संतसंगेंकळे ॥ विवेकेंनिबळेमार्गकांहीं ॥ ३ ॥ मार्गकांहींआतांपरिक्षा
जाणता ॥ दिवाशुलीहोतांमार्गचुके ॥ ४ ॥ मार्गचुकेऐसेंमनींनकरावें
सार्थककरावेंदासस्थणे ॥ ५ ॥

प्रश्नोत्तरें प्रारंभः

अभंग ३०६. (प्रश्न.)

नमोवागीश्वरीशारदासुंदरी ॥ श्रोताप्रश्नकरीवक्त्यासी ॥ १ ॥ वक्त्यासी
पूसेजीवहाकवण ॥ शिवाचेंलक्षणसांगामज ॥ २ ॥ सांगामनींनआ-
त्माकैसातोपरमात्मा ॥ बोलिजेअनात्माकवणतो ॥ ३ ॥ कोणेंवस्ताप्र-
पंचकोणेंकेलासंच ॥ मागुताविसंचकोणकरी ॥ ४ ॥ कोणतेअ. विद्या

अभंग २९७. (मायाब्रह्मविवरण)

हिरियाचे पोटीमांदुसाच्या कोटी ॥ स्वरुणाचे ताटीकांचरवंड ॥ १ ॥ का-
चरवंड हे मी तें सें दृश्यरामीं ॥ स्वरूपविश्रामीं श्रमं माया ॥ २ ॥ माया हे-
असार स्वरूप तें सार ॥ पाहिला निर्धार रामदासीं ॥ ३ ॥

अभंग २९८.

बाह्यनारी केळ मी तरी करोटी ॥ तें द्यापरी सृष्टी स्वस्वरूपीं ॥ १ ॥ स्वस्वरू-
पीं माया जे सी द्रुमी छाया ॥ कांते भासे वायां मृगजळ ॥ २ ॥ मृगजळ भा-
से मातंडा करितां ॥ स्वरूपीं पाहतां बिंबनाहीं ॥ ३ ॥ नाही जे थें बिंब केवें
प्रतिबिंब ॥ एकचि स्वयंभस्वरूप ॥ ४ ॥ स्वस्वरूपीं भासना थिला आ-
भास ॥ धरी जे विश्वास दास ह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग २९९.

तत्वमसी महावाक्याचा उपदेश ॥ पाहिला निरासचो देहांचा ॥ १ ॥ तयां
मध्ये सार मानली साचार ॥ भक्ती निरंतर राघवाची ॥ २ ॥ कुंडलनी गो-
ल्हात श्री हाट त्रिकूट ॥ आणि मूळ पीठ ब्रह्मरंध्र ॥ ३ ॥ मंत्र तंत्र मुद्रा आ-
सन समाधी ॥ दास ह्मणे बुद्धी देखण्याची ॥ ४ ॥

अभंग ३००. (उपसंहार)

जीवशीव पिंड ब्रह्मांड रचना ॥ उभा रूनि पुन्हा संहारावी ॥ १ ॥ सर्व
खटपट सांडंनिया मार्गे ॥ भक्तीचे नियोगें समाधान ॥ २ ॥ व्रतें तें पंदा-
नें योग धूम्रपीनें ॥ नाना तीर्थाटणें दास ह्मणे ॥ ३ ॥

अभंग ३०१.

शरीराची तत्वे तत्वांचें शरीर ॥ पाहवा विस्तार विस्तारूनि ॥ १ ॥ विस्तार-
रूनि गुणी तत्वांची मांडणी ॥ सिद्धांत झाडणी आरंभावी ॥ २ ॥ आरंभीं
च तत्व वेगवेगळालें ॥ मीपण गळालें विवेकानें ॥ ३ ॥ विवेकें पाहतां कोणी
चनादळे ॥ समजतां कळे सर्वकांहीं ॥ ४ ॥ सर्वकांहीं लाभ होतो निरूप-
णें ॥ श्रवण मननें दास ह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ३०२.

माणूस किं ब्रह्म होत आहे परी ॥ हें चि हें चि चारी आल्यारे ॥ १ ॥ आल्यारे
माणूस हे कोण ह्मणावें ॥ हें बरें जाणावें शोधूनियां ॥ २ ॥ शोधूनियां पा

सांगावीतेविद्या ॥ कैसेंआहेआद्यास्वरूपते ॥ ५ ॥ स्वरूपींतीमायोके-
सीमूळमाया ॥ इशीचाळावयाकोणआहे ॥ ६ ॥ आहेकैसेंशून्यकैसें
नेंचेतन्य ॥ समाधानअन्यकवणते ॥ ७ ॥ कवणजन्मलाकवणाभृत्य
आला ॥ बद्धमुक्तझालाकवणतो ॥ ८ ॥ कवणजाणताकवणाचीस-
त्ता ॥ मोक्षहीनत्वताकोणसांगा ॥ ९ ॥ सांगाआत्मांखूणसगूणनिर्गूण
॥ पंचवीसप्रश्नदासकरी ॥ १० ॥

अभंग ३०७. (उत्तर)

नमोवेदमातानमोत्याअनंता ॥ सांगोंप्रश्नआतांश्रोतयांचे ॥ १ ॥ श्रो-
तयांचाप्रश्नजीवतोअज्ञान ॥ ज्यासर्वज्ञानतोचिशीव ॥ २ ॥ शिवाप-
रआत्मात्यापरपरमात्मा ॥ बोलिजेअनात्माअनिर्वाच्य ॥ ३ ॥ वाचाहा
प्रपंचमायीकजाणावा ॥ घडीमोडीदेवापासोनियां ॥ ४ ॥ विषयअवि-
द्यात्यागतोसविद्या ॥ निर्विकल्पआद्यास्वस्वरूप ॥ ५ ॥ कल्पनाहेमाया
सत्वमूळमाया ॥ इशीचाळावयाचैतन्यते ॥ ६ ॥ नकारतेशून्यव्यापक
चैतन्य ॥ ईश्वरअनन्यसमाधान ॥ ७ ॥ जीवहाजन्मलाजिवाभृत्यआ-
ला ॥ बद्धमुक्तझालातोचिजीव ॥ ८ ॥ ईश्वरजाणताईश्वराचीसत्ता ॥ मो-
क्षहातत्वताईश्वरचि ॥ ९ ॥ ईश्वरनिर्गूणचेतवीसगूण ॥ हेचिब्रह्मखूण
दासह्मणे ॥ १० ॥ दासह्मणेसर्वमायेचेकरणे ॥ रूपसर्वजाणेअनुभवी ॥

अभंग ३०८. (प्रश्न)

संतसंगेंतुजकायप्राप्तझालें ॥ सांगपावहिलेंमजपाशी ॥ १ ॥ मज
पाशीसांगकोणमंत्रतूज ॥ कायआहेगूजअंतरीचें ॥ २ ॥ अंतरीचेंगू-
जकायसमाधानी ॥ मंत्रजपध्यानकैसेंआहे ॥ ३ ॥ कैसेंआवाहनकै-
सेंघिसर्जन ॥ कैसेंपिंडज्ञानसांगेमज ॥ ४ ॥ सांगामजकोणतुझीतुझी
सना ॥ मुद्रातेआसनासांगेमज ॥ ५ ॥ सांगापचीकर्णचि ॥ वेनुष्य ॥
कैसेतेअद्वयजीवशीव ॥ ६ ॥ जीवशीवऐक्यझालेंकोणे ॥ सांगा-
मजप्रतीअष्टदेह ॥ ७ ॥ अष्टदेहपिंडब्रह्मांडरचना ॥ त ॥ णाचनसं-
गेमज ॥ ८ ॥ सांगमजभक्तीकैशीतेविरक्ती ॥ सायोज्यता ॥ कवणे
ते ॥ ९ ॥ कोणतेंसाधनकोणतेंबंधन ॥ ऐसेंकेलेंप्रश्नरामदासे ॥ १० ॥

अभंग ३०९. (उत्तर)

संतसंगेमजकायमास झालें ॥ सांगतो व्हिलें तुजपाशीं ॥ १ ॥ मंत्रहाता
रकरामनाम एक ॥ गूजहरादि कंचित्तिताती ॥ २ ॥ ज्ञानसमाधानसगु
णाचें ध्यान ॥ निगुणीं अभिन्न आपणचि ॥ ३ ॥ दृश्य अवाहन दृश्य वि
सर्जन ॥ तेथें पिंड ज्ञान आढळेना ॥ ४ ॥ उपासना हरिसुद्रा अगोचरी ॥
सिद्धासनावरी समाधान ॥ ५ ॥ पंचीकरण पिंडब्रह्मांड आवरण ॥ सा
क्षी तो आपण एकलाची ॥ ६ ॥ जीव शिव ऐक्य झाले येणें रीती ॥ प्रकृ
तीच्या अंतीं द्वैत कैचें ॥ ७ ॥ अष्टदेहस्थूळ सूक्ष्म कारण ॥ चौथा देह जा
ण महाकारण ॥ ८ ॥ चिराट हिरण्य आणि अज्याकृती ॥ आठवा प्रकृ
ती मूळ माया ॥ ९ ॥ एक तत्त्व जाण त्याचे नांव भक्ती ॥ जाणावी विरक्ती
संगत्याग ॥ १० ॥ सायुज्यता मुक्ति ते चिते अवळ ॥ साधनाचें मूळ गुरुदा
स्य ॥ ११ ॥ गुरुदास्यें चुकें सारयातना ॥ जाणती लखुणा अनुभवी ॥ १२ ॥
अनुभवें वीण होय सर्वशीण ॥ निरसिले मश्रदास ह्यणे ॥ १३ ॥

अभंग ३९० (तत्त्वमसि)

तत्त्वमसि अहं ब्रह्म अस्मि ऐसें ॥ जाण हें विश्वासें महावाक्य ॥ १ ॥ वेद वा-
क्य रामीं रामदास पाहे ॥ मुख्य पद लाहे निरंजन ॥ २ ॥ अयमात्मा ब्रह्म-
आणि ज्ञान ब्रह्म ॥ दास ह्यणे वर्म वेद वाक्य ॥ ३ ॥

अभंग ३९१ (केवलव्यतिरेक)

ताक ही पांढरें दूध ही पांढरें ॥ चवी जेवणारे जाणताती ॥ १ ॥ जाणता
तीचवी गुळ साखरेची ॥ पाहातां तेथें चीजेद आहे ॥ २ ॥ जेद आहे कै-
सा अजेदाचे परी ॥ जाणिजे चतुरीं दास ह्यणे ॥ ३ ॥

अभंग ३९२ (निरूपणाचामहिमा)

निरूपणा ऐसें नाहीं समाधान ॥ आणीक साधन आढळेना ॥ १ ॥ भ
क्ती ज्ञान घडे बैराग्य आतुडे ॥ भावार्थ सोंपडे निरूपणें ॥ २ ॥ शांती क्ष
मादयाग्नैराश्रयता मनीं ॥ अवस्था उन्मनी तेणें गुणें ॥ ३ ॥ रिद्धिसिद्धी-
दासी होती निरूपणें ॥ श्रवण मननें निदिध्यासें ॥ ४ ॥ आंतीचा संदेह
तुटे एक सरा ॥ दास ह्यणे करानिरूपण ॥ ५ ॥

अभंग ३९३

निरूपणें जनीं लाभे सर्वकांहीं ॥ दुजे ऐसें नाहीं पाहों जातां ॥ १ ॥ सारा

चेंहीसारमनाअगोचर॥ तेंलाभेसाचारनिरूपणें॥२॥ दाखवितांनये
बोलिलेंनजाय॥ त्याचीकळेसोयनिरूपणें॥३॥ मनासिनाकळेमीप
णेंनाढळे॥ तेंगूजनिवळेनिरूपणें॥४॥ वित्यत्तीचेंकोडेंतकीचेंसाक
डें॥ तेंलाभेरोकडेंनिरूपणें॥५॥ मनहेंचंचळतेंहोयनिश्चळ॥ साध
नाचेंफळदासहणें॥६॥ ॥ ६ ॥ ॥ ६ ॥ ॥

अभंग ३९४

गतीचेंलक्षणहेंचिहेंममाण॥ श्रवणमननसर्वकाळ॥१॥ सर्वकाळ
सारासारविचारणा॥ वस्तुचीचाळणानिरंतर॥२॥ निरंतरध्यास
लागलाअंतरां॥ धारणाहेधरीनिर्गुणाची॥३॥ निर्गुणासंगतीनि
र्गुणहोइजे॥ मत्प्रावृत्तीकीजेनिरूपणें॥४॥ निरूपणेंहोयअल-
भ्याचालाभ॥ साधनसुलभदासहणें॥५॥ ॥ ६ ॥ ॥

अभंग ३९५

वस्तूचानिर्धारहोयपारंपार॥ साधनाचेंसारनिरूपण॥१॥ निरू-
पणाऐसेंसारनाहींदुजें॥ जेणेंसर्वबीजेंहातायेती॥२॥ हाताये-
तीबीजेंज्ञानाचींसहज॥ निःसंदेहभोजनाचतसे॥३॥ नाचतसे
सदाविवेकअंतरां॥ मायामोहपुरीबुडोनेदी॥४॥ बुडोनेदीक-
दाकाळींनिरूपण॥ रामदासीखूणसंतसंग॥५॥ ॥ ॥

अभंग ३९६

निरूपणसारअद्वैतकरावें॥ तेणेंउद्धरावेंनिश्चयेंसी॥१॥ निश्चयें
सिपाहेआपुलीओळखी॥ तोचिएकसुखीजनांमध्ये॥२॥ ज-
नामध्येरुखीपरत्रसाधन॥ संसारबंधनतयानाहीं॥३॥ तथा
नाहींदेहबुद्धीचीअहंता॥ देहींविदेहतावस्तुरूप॥४॥ वस्तुरू-
पहोयमीपणत्यागीतां॥ शाश्वतभायितांदासमुक्त॥५॥ ॥

अभंग ३९७

निरूपणेंभक्तिनिरूपणेंज्ञान॥ अनुतापपूर्णनिरूपणें॥१॥ निरूप-
णेंयोगयोगाचासैयोग॥ निरूपणेंत्यागघडतसे॥२॥ उतसेस-
र्वकांहींनिरूपणें॥ बाणतीलक्षणेंसज्जनाचीं॥३॥ सज्ज-
तेंसज्जनजाणती॥ घेरतेनेणतीजाणपणें॥४॥ जाणहोयनेण-

त्वाहोयसमाधान॥ करावेंमननसंगातीत॥ ५॥ ॥ ॥

अभंग ३१८

पूर्णसमाधानहोयनिरूपणें॥ परीजाणपणेंबुडवील॥ १॥ बुडवील
देहातीतसमाधान॥ देहअभिमानयादवीला॥ २॥ यादविलातर्क
चांयांनिरूपणीं॥ जाणिवेपापिणीकायकेलें॥ ३॥ कायकेलेंऐसेंजा
णतजाणतां॥ स्वरूपीअहंताकामानये॥ ४॥ कामानयेदेहबुद्धीचे
जाणणें॥ दासनिरूपणेंसावधान॥ ५॥ ॥ ७ ॥ ॥

अभंग ३१९

केलेंचिकरावेंपुनःनिरूपण॥ तरीबाणेश्रूणकांहींएक॥ १॥ कांहींए
ककाळनिरूपणेंगेला॥ तोचिऐकभलासमाधानी॥ २॥ समाधानी
भलानिरूपणींराहे॥ पाहिलेंचिपाहेनिरूपण॥ ३॥ निरूपणपाहे
श्रवणमनन॥ होयसमाधाननिदिध्यासें॥ ४॥ निदिध्यासऐकव
स्तुचाधराया॥ संसारतरावादासहणे॥ ५॥ ॥ ७॥ ॥

अभंग ३२०

एकदांजेचितांनवेसमाधान॥ प्रतिदिनींअन्नखाणेंलागे॥ १॥
तैसेंनिरूपणकेलेंचिकरावें॥ परिनकरावेंउदासीन॥ २॥ प्रतिदि
नींअन्नप्रत्यहींजीवन॥ देहसंरक्षणकरावया॥ ३॥ प्रत्यहींसंसा
रीबोलावेंलागतें॥ कांहींकेलियातेंकटेनाकीं॥ ४॥ प्रत्यहींहादे
हपाळावालगतो॥ शुद्धकृपावातोरात्रंदिवस॥ ५॥ प्रत्यहींदेहा
नेंभोगिलेंभोगावें॥ त्यागिलेंत्यागावेंदासहणे॥ ६॥ ॥

अभंग ३२१ (मचीतीआणिमनुमान)

मचीतीचेर	सर्वकांहीं॥ निर्फळचिपाहीअमचीती॥ १॥
अमचीती	केंचेंतेथें॥ निर्फळचिस्वार्थेकासावीस॥ २॥
मचीतीच	याअंगीनसे॥ संभ्रमाचेंपिसेंलाभेंवीण॥ ३॥
लाभेंवीण	निलासुलभ॥ लाभनाहींसोभप्रगटला॥ ४॥
म	भकेलानिरर्थक॥ मचीतीसार्थकदासहणे॥ ५॥ ॥

अभंग ३२२

मचीतीचाभक्तमचीतीचादेव॥ करावाउपावसमचीती॥ १॥ म

चीनीचावेद्यमचीतीचीमात्रा॥मचीतीच्यामंत्रापाठकीजे॥२॥
मचीतीनेंकोणीएकतेंपाहावें॥जनओळखावेमचीतीनें॥३॥म-
चीतीनेंइष्टमचीतीनेंमित्र॥मचीतीनेंसूत्रकोणीएक॥४॥कोणी
एककायमचीतउपाय॥दासह्मणेसोयमचीतीची॥५॥ ॥

अभंग ३२३

प्रत्ययाचेंज्ञानतेंचितेंप्रमाण॥घेरअप्रमाणसर्वकांहीं॥१॥सर्व-
कांहींधर्मआणिकर्मकर्म॥चुकलियावर्मव्यर्थजाती॥२॥व्यर्थ
जातीजन्मज्ञानावांचोनीयां॥केलेंकष्टवांयांनिरर्थक॥३॥निर-
र्थकजन्मपशुचियेपरी॥जंवतेंअंतरीज्ञाननव्हे॥४॥ज्ञाननव्हे
सोपेंतेंआधींपाहावें॥शाश्वतशोधोवावेंदासह्मणे॥५॥ ॥

अभंग ३२४

संशयाच्याकर्मसंशयांपडला॥तोकोणीसोडिलाज्ञानेवीण॥१॥
ज्ञानेवीणदेवकेंचाठायांपडे॥अज्ञानेबापुडेगुंडाळले॥२॥गुंडाळ-
लासर्वलोकिकांकरिता॥लोकीकपाहातांउद्धरीना॥३॥उद्धरीना
लोकहाकोणीकोणाला॥व्यर्थचिदेवालाअंतरावें॥४॥अंतरावें
व्हावेंबहुतांआधीन॥बहुतांचेंमनराखवेना॥५॥राखवेनाम-
नयाबहुजनांचें॥आणिसज्जनांचेंवर्मचुके॥६॥वर्मचुकेकर्म
आडवेंचिआलें॥नाहींओळखीलेंआत्मयास॥७॥आत्मया
सिजाणेतोचिएकभला॥संसारींसूटलाचिवेकाने॥८॥चिवेकाने
लाभकरावाआपुला॥लौकिकींदेवालासांडूनये॥९॥सांडूनये-
ज्ञानसगुणभजन॥आत्मनिवेदनओळखी॥ओळखावी
भक्तीसायुज्यतामुक्ती॥घेणेंहोयगतीदा॥१॥ ॥

अभंग ३२५

अर्थावीणपाठकासयाकरावे॥व्यर्थचिमरनीयां॥१॥
घोकुंनीयांकायवेगींअर्थपाहे॥अर्थरूपराहताज
होकुंनीयांअर्थसार्थककरावें॥रामदासभावेंपार्थित

अभंग ३२६ (मचीती)

पोटभरावयामांडिलाउपवास॥झालाकासावीसअ

रामदासकृत

(८५)

राजाया हावया मज धुंडाळितो ॥ कासावीस होतो वाडगाचि ॥ २ ॥ द्रव्यसाधावया निर्द्रव्याचा संग ॥ तेथें कैचें मग द्रव्य मिळे ॥ ३ ॥ ब्रह्मसाधावया कर्ममार्गेगे ला ॥ तंव कर्म केला कासावीस ॥ ४ ॥ सुटका व्हावया बंधनचि केले ॥ नेणें तें सुटले केवीं घडे ॥ ५ ॥ केवीं घडे दृढ रोगें आरोग्यता ॥ कुपथ्या नें व्यथा वाढतसे ॥ ६ ॥ एक व्यथा एक औषध घेतले ॥ दासह्मणे झालें तया परी ॥ ७ ॥ ॥ ८ ॥ ॥

अभंग ३२७

चित्त आहे कैसें मदीण तें कैसें ॥ शुद्ध होतें कैसें विचारावें ॥ १ ॥ वैद्य ओळखेना रोग ही कळेना ॥ औषध मिळेना प्रचीतीचें ॥ २ ॥ अनुमानें देव अनुमानें भक्त ॥ अनुमानें मुक्त अनुमानी ॥ ३ ॥ अनुमानें केले अनुमानें कल्पिलें ॥ निर्फळ जाहालें सर्वकांहीं ॥ ४ ॥ सर्वकांहीं बरें प्रचीती आलीया ॥ दासह्मणे यां यां अप्रचीती ॥ ५ ॥ ॥

अभंग ३२८ (मजगावर)

एक घाय दोन खंड ॥ ऐसें बोलारें रोकड ॥ १ ॥ जेणें उठती संशय ॥ तें बोलणें कामानये ॥ २ ॥ बहुविधा झालें ठावें ॥ सख्य कोणी ही जाणावें ॥ ३ ॥ रामीं रामदासह्मणे ॥ एक निश्चयें बोलणें ॥ ४ ॥ ॥

अभंग ३२९

प्राणी जेणें पंथें गेला ॥ तोचि बहुविध झाला ॥ १ ॥ आतां कोणें चारें जावें ॥ तेथें संशयीं पडावें ॥ २ ॥ दोहो ठायीं मार्ग झाला ॥ प्राणी मध्यें उभा ठेला ॥ ३ ॥ रामदासह्मणे जनां ॥ पुढें चारि दिसेना ॥ ४ ॥

अभंग ३३०

अवघे अंधारें दारले ॥ डोळे असतां चिगेले ॥ १ ॥ कोठें पाउल ठेवावें ॥ कांहीं दिसेना स्वभावे ॥ २ ॥ स्वांच खळगे कांटा खडा ॥ ऐसा कळेना नियाडा ॥ ३ ॥ रामीं रामदासह्मणे ॥ काय करितील शाहाणे ॥ ४ ॥

अभंग ३३१

बेकल्प डोंगर ओसणें ॥ झाड खडा ब्रह्मारण्य ॥ १ ॥ आतां कोणी कडे जावें ॥ अवघें अरण्य स्वभावे ॥ २ ॥ रान झालें करकरीत ॥ पक्षीयनचरें बोभत ॥ ३ ॥ रामदासह्मणे भला ॥ तेथें दिवस मावळला

(८६)

स्फुटअभंग

॥४॥

अभंग ३३२

सातपांचगांवेवारा॥अवघाएकचिचोहरा॥१॥तेथेंकोणीकडेजा
वें॥अवघीवारचिस्वभावं॥२॥कोणीदिसेनायळसी॥चारपुसावी
कोणासी॥३॥रामीरामदासहणे॥तैसेंसंशयांबोलणें॥४॥ ॥

अभंग ३३३ (सद्गुरुमहिमा)

गुरुवीणम्राणीत्याहोयजाचणी॥सत्यमाझीवाणीमिथ्यानद्धे॥१
॥मिथ्यानद्धेसत्यसांगतोंतुझाला॥अंतींयसधालाचुकेनाकी॥२
॥चुकेनाकींयमयातनायाजनां॥वेगांनिरंजनाठायींपाडा॥३॥ठायीं
पाडाअर्धादेयनिरंजन॥लायातनमनसद्गुरूसि॥४॥सद्गुरूची
नाहींजयालाओळखी॥तयाझोकाझोकीयातनेची॥५॥यातने
चीचिंतातुटेएकसरी॥वेगांगुरुकरीदासहणे॥६॥ ॥ ॥

अभंग ३३४

मपंचींअसोनिपरमार्थकरावा॥बरावियरावानिरंजन॥१॥निरं
जनदेवमगटेअंतरीं॥मगभरोवरीकरीनाकां॥२॥करीनाकांपरी
संसारबाधीना॥परीतोसाधीनाकायकरूं॥३॥कायकरूंदेवालो
कीकउपाय॥धरवेनासोयशाश्वताची॥४॥शाश्वताचीसोयस
माधानहोय॥मोक्षाचाउपायसद्गुरूचि॥५॥सद्गुरुसंगतींचुकेअ
धोगती॥दासहणेमतीपालरावी॥६॥ ॥ ५॥ ॥

अभंग ३३५

संसारकरावाकरवेंयथासांग॥परिसंतसंगमनींधरा॥१॥मनीं
धरासंतसंगतीविचार॥येणेंपैलपारपाविजेतें॥२॥पाविजेतें-
याचीमचीतीपाहावी॥निरूपणींन्हावीअतिपीती॥३॥अतिपी
तीतुझीनिरूपणींधरा॥संसारिउद्धराअसोनीयां॥४॥असोनि
यांनाहींमायासर्वकांहीं॥विवंचूनीपाहीदासहणे॥५॥ ॥

अभंग ३३६

अहोसद्गुरूचीरुपा॥तेणेंदाखवीस्वरूपा॥१॥तोहागुरुपरब्रह्म॥
जेणेंकेलेंस्वयेंब्रह्म॥२॥धरासद्गुरुचरण॥जेणेंचुकेजन्ममरण॥
३॥अहोसद्गुरुतोचिदेव॥दासहणेधरापनाच॥४॥ ॥ ॥

अभंग ३३७ (सत्संगति व कुसंगति)

भगवंतीं जेरत ते नरपावन ॥ येरां होय पतन भवार्णवीं ॥ १ ॥ परि सा
चें संगें लो हाचें सुवर्ण ॥ येरहे पाषाण अधोगती ॥ २ ॥ मैला गिरि सं
ग सर्वां वृक्षां घडे ॥ वेळ तो निवडे वेगळाची ॥ ३ ॥ भृंगी चिया संगें
आळी भृंगी होय ॥ उंदीर तो नव्हे कदा काळीं ॥ ४ ॥ रामदासीं राम
हृदयीं अभंग ॥ दुर्जनाचा संग दूर करी ॥ ५ ॥ ॥ ७५ ॥ ॥

अभंग ३३८

साधू संगें साधू भोंदू संगें भोंदू ॥ वाद्या संगें वादू होत असे ॥ १ ॥ होत
असे लाव भल्याचे संगती ॥ जाय अधोगती दुष्टां संगें ॥ २ ॥ दुष्टां
संगें झाला दुष्ट महापापी ॥ होत सेनिःपापी साधू संगें ॥ ३ ॥ संग-
जया जे सा लाजत या ते सा ॥ होत से अपैसा अनायासे ॥ ४ ॥ अना-
यासेंगती चुके अधोगती ॥ धरितां संगती सज्जनांची ॥ ५ ॥ स-
ज्जनांची कृपा जया लागीं होय ॥ तया लागीं सोय परत्रींची ॥ ६ ॥
॥ परत्रींची सोय भक्तीच्या उपायें ॥ चुकती अपाय दासहणे ॥ ७ ॥

अभंग ३३९

चंदनाचे संगें चंदन चि होती ॥ होय काळी माती कस्तुरिका ॥ १ ॥
कस्तुरिका होय कस्तुरीच्या योगें ॥ साधूचे नि संगें साधू जन ॥ २ ॥
साधू जन होती संगती धरितां ॥ मिळणी मिळतां गंगा जेवीं ॥ ३ ॥
जेवितां अमृत अमर होई जे ॥ अचळ पाविजे साधू संगें ॥ ४ ॥ सा-
धू संगें देव आपण होई जे ॥ अद्वैत लसिजे बाणलीया ॥ ५ ॥ बाण-
लीया अंगीं निःसंगाचा संग ॥ होई जे निःसंग आपण चि ॥ ६ ॥
आपण चि ध्यानीं बैसतां आसनीं ॥ जनीं आणि वनीं देव भासे ॥ ७ ॥
देव भासे तेणें आपण शुलला ॥ तेणें गुणें झाला देव अंगें ॥ ८ ॥ दे-
वाचे संगतीं देव चि होई जे ॥ चतुर्भुज राजें ये कुंठांचे ॥ ९ ॥ ये कुं-
ठांचे राजे ध्याती अहर्निशीं ॥ वंदिती साधू सीदासहणे ॥ १० ॥

अभंग ३४०

दुर्जन संगती कदा धरूं नये ॥ घडती अपाय बहु विधा ॥ १ ॥ बहु वि-
धा झाले अपाय बहुतां ॥ तेचि सांगों आतां सावकाश २ कुसंग

हेमाया धरितां द्वे संगती ॥ गेले अधोगतीनेणों किती ॥ ३ ॥ चांडाळा
संगतीं होइ जे चांडाळ ॥ होय पुण्यशीळ साधू संगें ॥ ४ ॥ बहुत चिर तें-
कुटोनियां गेलीं ॥ संगतीनें केलीं रुधिराच्या ॥ ५ ॥ कुरुंदा संगतीं झि
जलाचंदन ॥ कुसंगें जीवन नासतसे ॥ ६ ॥ खराचे सांगातीं नासे मुक्ता
फल ॥ होतसे ताकाळकळाहीन ॥ ७ ॥ लाखेचे संगतीं सोनें होय उणें
॥ दूधहेलवणें नासतसे ॥ ८ ॥ दुर्जना संगतीं सज्जनदांसळे ॥ क्रोध
हा प्रबळे अकस्मात् ॥ ९ ॥ दास ह्मणे संगत्यागा दुर्जनाचा ॥ धरासज्ज
नाचा आदरेंसी ॥ १० ॥   ✽   ॥ ११ ॥   ✽   ॥ १२ ॥   ✽   ॥

अभंग ३४१

सुपुत्र सैंसारीं कुळाचें मंडण ॥ यशउत्थरण हरिभक्ति ॥ १ ॥ हरिभ
क्तीतारी बेताळी सकुळें ॥ भक्तीचें निबळें जग दोद्वार ॥ २ ॥ जग दो-
द्वार करी सुपुत्र सैंसारीं ॥ घेर अनाचारी पापरूपी ॥ ३ ॥ पापरूपी न
र अ भक्त जाणावे ॥ जयां सिनेण वेदेवराणा ॥ ४ ॥ देवराणा वळे दे
खोनी यांनाय ॥ दास ह्मणे अभावका मानये ॥ ५ ॥   ॥   ॥

अभंग ३४२

धन्य त्याचें कुळ धन्य त्याचा वंश ॥ जे कुळीं हरिदास अवतरले ॥ १ ॥ ध
न्य ते जननी धन्य ते चिकुशी ॥ जे हरिदासाशी प्रसवली ॥ २ ॥ धन्य ते
संबंधी संतांचे सोयरे ॥ सत्संगें उदरे कुळज्यांचे ॥ ३ ॥ धन्य तो पैघा-
म धन्य तो पैघेश ॥ धन्य हरिदास वैष्णवांचा ॥ ४ ॥ धन्य त्यांचें सख्य
वैष्णवीं सर्यदा ॥ ते सखे गोविंदाजीवलग ॥ ५ ॥ धन्य ते निंदक निंदि
ती सज्जन ॥ तेणें भावें ध्यान घडेल्यासी ॥ ६ ॥ धन्य ते भाविक वंदि
ती हरिदास ॥ तथा हृषीकेश वंदीतसे ॥ ७ ॥ धन्य दास दासी सज्जन
सेवेसी ॥ ते ही सुरवरां सीवंद्य होती ॥ ८ ॥ धन्य पशूश्वान वैष्णवां
गृहींचे ॥ कळिकाळ त्याचे पाय वंदी ॥ ९ ॥ रामदास ह्मणे तरी धन्य
होणें ॥ सत्संगलाधणें वैष्णवांचा ॥ १० ॥   ॥ ११ ॥   ॥

अभंग ३४३

इंद्रासी उद्देग सर्यकाळ मनीं ॥ माझे पद कोणी घेइ नाकीं ॥ १ ॥ घेइ
नाकीं कोणी बळियादानव ॥ घालिना कीं देवकारा गृहीं ॥ २ ॥

कारागृहदेवादिकांचेंचुकेना॥तेथेंकायजनाचुकेईल॥३॥चुकेईल
भोगहेंकईघडावें॥लागेलभोगावेंकेलेंकमी॥४॥केलेंकर्मतुरेज
रीभांतीफिटें॥दासह्मणेभेटेसंतजन॥५॥ ॥६॥ ॥

अभंग ३४४

लागलासेसुळींहादेहसंबंध॥करीतसेखेदअहंभावें॥१॥अहं-
भावकदानाहींपुरवला॥भवभ्रमेंझाल्यादुःखराशी॥२॥दुःख
राशीझाल्यादेहाच्यासंबंधें॥सर्वज्ञानबोधेंतुटतील॥३॥तुटति-
संबंधसंतांचेरहणी॥होईलझाडणीपंचभूतां॥४॥पंचभूतांल
योस्वरूपांअन्ययो॥तुटलासंवायोसंबंधाचा॥५॥ ॥६॥

अभंग ३४५

महापापीलोकपूर्वांचिआहेती॥नेचिपालरतीजयाचेती॥१॥जया
चेनियोगेंहोतसेउपाय॥तुटतीअपायनानाविध॥२॥नानाविधजन
सुबुद्धचिहोती॥साधूचेसंगतींदासह्मणे॥३॥ ॥४॥ ॥

अभंग ३४६

ऐसाकेंचासंतजोदावीअनंत॥संदेहाचाघातकरूंजाणे॥१॥करूं
जाणेसाधकाचेंसमाधान॥जयाभिन्नाभिन्नआदळेना॥२॥आद
ळेनाजयाआपुलेंपारिखें॥ऐक्यरूपसुखेंसुखावला॥३॥सुखाव
लाज्याचेसंगतींसाधक॥साधूतोचीएकधन्यजगीं॥४॥धन्यतेचि
जगींजेगुणेंबोधिळें॥दासह्मणेगेलेपुरुषते॥५॥ ॥६॥ ॥

अभंग ३४७

संतांचेसंगतींरामपाठींलागे॥सांडुंजातामागेंसांडवेना॥१॥सांड
वेनादेवसदासमागमीं॥बाह्यअंतर्गामीसारिखाचि॥२॥सारिखा
चितीर्थीसारिखाचिक्षेत्रीं॥दिसाआणिरात्रींसारिखाचि॥३॥सा
रिखाचिकडींकपाटींशिखरीं॥गृहींबनांतरींसारिखाचि॥४॥सा-
रिखाचिअंततोनाहींअनंत॥दासह्मणेकिंतमावळला॥५॥ ॥

अभंग ३४८

दुर्जनाचेसंगेंहोयमनोभंग॥सज्जनांचायोगसुखकारी॥१॥सुखका
रीयोगसंतसज्जनांचा॥संतापमनींचादूरीठाके॥२॥दूरीठाकेदुः

(९०)

स्फुटअभंग

स्वहोयसर्वसुख ॥ पाहोंजातांशोकआढलेना ॥ १ ॥ आढलेनालोभ
तेथेंकेंचाक्षोभ ॥ अलभ्याचालाभसंतसंगें ॥ ४ ॥ संतसंगेंसुखरामींरा
मदासीं ॥ देहसंबंधासीउरीनाहीं ॥ ५ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

अभंग ३४९

ब्रह्माविष्णूहरजयाचेअवतार ॥ तोचिदेवथोरजाणबापा ॥ १ ॥ जा-
णबापादेवदेवांसिनिर्मिता ॥ तोदेवतत्वताठायींपाडी ॥ २ ॥ ठायीं
पाडीदेवसंतांचेसंगती ॥ दासह्मणेगतीपावशील ॥ ३ ॥ ॥

अभंग ३५० (आत्मनिवेदन)

आत्मनिवेदननववेंभजन ॥ येणेंसंतजनसमाधानी ॥ १ ॥ समाधा-
नीसंतआत्मनिवेदनें ॥ ज्ञानेंमीतूपणसांडियेलें ॥ २ ॥ सांडियेलेंसर्व
मायीकसंगासी ॥ रामींरामदासींनिःसंगता ॥ ३ ॥ ॥ ॥

अभंग ३५१

निःसंगताझालीविवेकानेंकेली ॥ मुक्तीहेलाधलीसायुज्यता ॥ १ ॥
सायुज्यतामुक्तीगुरुकृपाकरीतां ॥ श्रद्धधानहोतांपावनचि ॥ २ ॥ पा-
वनअसतांपतीतझालासी ॥ सोयचुकलासीपावनाची ॥ ३ ॥ पाव-
नाचीसोयधरितांअंतरीं ॥ स्वरूपविचरीसमाधानें ॥ ४ ॥ समाधा-
नझालेंपावनाचेंकेलें ॥ आत्मनिवेदीलेंदासह्मणे ॥ ५ ॥ ॥

अभंग ३५२ (हरिभक्ती)

रामभक्तीवीणअन्यनाहींसार ॥ साराचेंहीसाररामनाम ॥ १ ॥ कल्प-
नाविस्तारुहोतसेसंहार ॥ आत्मांकल्पतरूचाडनाहीं ॥ २ ॥ काम-
नेलागुनिविटलेसेंमनु ॥ तेथेंकामधेनूकोणकाज ॥ ३ ॥ चिंतानाहीं
मनींगातांरामगुणीं ॥ तेथेंचिंतामणीकोणपुसे ॥ ४ ॥ कदानाहींना
शस्वरूपसंदर ॥ तेथेंकायहिरेनाशवंत ॥ ५ ॥ रामदासह्मणेराम
भक्तीवीण ॥ जाणावाहाशीणसर्वकांहीं ॥ ६ ॥ ॥ ७ ॥ ॥

अभंग ३५३

सगुणाकरितांनिर्गुणप्राविजे ॥ भक्तीवीणदुजेसारनाहीं ॥ १ ॥ सा-
राचेंहीसारज्ञानचिनिर्धार ॥ प्राविजेसाचारभक्तीयोगें ॥ २ ॥ वेद-
शास्त्रींअर्थशोधूनीपाहिला ॥ तेथेंनिर्धारिलाभक्तिभाव ॥ ३ ॥ श-

रामदासकृत

(९९)

मींरामदासींभक्तीचमानली॥मनेंवेस्तीकेलीरामपायीं॥४॥ ॥

अभंग ३५४

राघवाचीभक्तीज्ञानाचेंमंडण॥भक्तांचेंभूषणरामएक॥१॥नलगे
पिंडज्ञाननलगेतत्त्वज्ञान॥राघवाचेंध्यानआठवितां॥२॥ब्रह्मज्ञा
नपोथीवाचितांप्रबळें॥मागुतेंमाचळेक्षणएक॥३॥रामीरामदा
सींराघवाचीभक्ती॥तेथेंचारीमुक्तीओळंगती॥४॥ ॥

अभंग ३५५

कर्मेचिनशुद्धीहोऊनियांगेली॥मगउपासिलीउपासना॥१॥उपा
सनामिषेंदेवठायींपडे॥संदेहचिउडेएकसरा॥२॥एकसरांपंध-
सांपडेसुगम॥जेसाचिहंगमफळावरी॥३॥फळावरिझडजाती
अनायासीं॥निर्फळअसोशीवायांचीण॥४॥वायांचीणशीण
कासयाकरावा॥निर्फळजाणावासंसारहा॥५॥संसारचामोस
कामींनिजध्यास॥तेणेंजगदीदाअंतरला॥६॥अंतरलादेवअंत
रोनेदावा॥विवेकपाहावासज्जनांचा॥७॥सज्जनांचायोगस
र्वांचाचियोग॥अनित्याचात्यागचमत्कार॥८॥चमत्कारत्यागत
त्वांचेविवरणें॥शीघ्रचिपावणेंमोक्षपद॥९॥मोक्षपदज्ञानराम
दासींज्ञालें॥बंधनतुटलेंसंसारचें॥१०॥ ॥७॥ ॥७॥

अभंग ३५६

संगतीसज्जनकथानिरूपण॥सगुणेंनिर्गुणपाविजेतो॥१॥सगु-
णाचीभक्तीतेणेंहोयमुक्ती॥ऐसेंवेदश्रुतीबोलतसे॥२॥भक्तीवी
णज्ञानकदापाविजेना॥हेंवाक्यसज्जनांअंतरांचें॥३॥रामदास-
हणेंसाराचेंहीसार॥सर्वांसीआधारभक्तीआवा॥४॥ ॥

अभंग ३५७

सोडीसंसारचीआस॥धरीभक्तीचाहव्यास॥१॥दुःखमूळहासं
सार॥तयामध्येभक्तीसार॥२॥ग्रंथपाहालक्षकोटी॥जेथेंतेथेंभ
क्तीमोठी॥३॥जन्माआलियाचेंफळ॥दासहणेंहेंसकळ॥४॥

अभंग ३५८

भक्तीरामाचीकरावी॥वंशावळीउद्धरावी॥१॥तनुमनआणिध

(९२)

स्फुरतअभंग

न॥सर्वलोकीकसांडून॥२॥पांचापंचकाचाभार॥सर्वकाळअत्या
दर॥३॥रामीरामदासह्मणे॥दृढभक्तीचेनिगुणें॥४॥ ॥

अभंग ३५९

रामदीनाचाकैवारी॥सेवकाचाअंगीकारी॥१॥अंगीकारिलेवा
नर॥त्यांचीख्यातीझालीघोर॥२॥स्वयेंनिजधामाजाणें॥राज्य
करीबिभीषण॥३॥मजबैरकेलेंसाहे॥परीभक्तांचेनसाहे॥४॥
रामीरामदासह्मणे॥दृढभक्तीचेनिगुणें॥५॥ ॥६॥ ॥

अभंग ३६०

पापपुण्यसमताघडे॥तरिचनरदेहजोडे॥१॥याचेंसार्थककरावें॥
आपणासिउद्वरावें॥२॥बहुजन्माचेबोवरीं॥नरदेहपुण्यकोरी॥
३॥रामदासह्मणेआतां॥पुढतीनलभेमागुता॥४॥ ॥

अभंग ३६१

देहआरोग्यचालने॥आग्यनाहींयापरतें॥१॥लाहोघ्याचाहरिभ
क्तीचा॥नाहींभरंवसादेहाचा॥२॥देहआहेक्षणभंगूर॥तुली
जाणतांविचार॥३॥रामीरामदासह्मणे॥अकस्मातलागेजाणें॥४॥

अभंग ३६२

देवाकाळवर्तमान॥हातोअवधाचिअनुमान॥१॥भक्तीकरावी
देवाची॥घडीजातीसोनियाची॥२॥काळवेळचिपाहातो॥सदा
सन्निधराहातो॥३॥रामीरामदासह्मणे॥देहआहेजाडुजणें॥४॥

अभंग ३६३

पुढेहोणारकळेना॥समाधानआकळेना॥१॥मनासावधानव्हावें
॥भजनदेवाचेंकरावें॥२॥ऋणानुबंधाचेंकारण॥कोठेयेईलमर
ण॥३॥रामीरामदासह्मणे॥भजनैअमरचिहोणें॥४॥ ॥

अभंग ३६४ (१कादशी)

एकादशीनव्वेवत॥वैकुंठांचामहापंथ॥१॥परीरुक्तांगदाऐसा॥
व्हावानिश्चयमानसा॥२॥एकदिवसउपोषणें॥विष्णुलोकींठावधे
णें॥३॥रामीरामदासह्मणे॥कायमत्यस्तापमाण॥४॥ ॥

अभंग ३६५

ज्यासीहरीचीमासीव्हावी॥नेणेंहरिदिनीकरावी॥१॥एकेदित्रींत्य
जिल्याअन्न॥लाभवैकुंठसाधन॥२॥रामींरामदासह्मणे॥हरिजाग
रासियेणें॥३॥

अभंग ३६६

एकादशीच्याअन्नाखालीं॥अयेपातकेलपालीं॥१॥कांजेसंतींअ
हेरिलीं॥ह्मणुनितेथेंथिरावलीं॥२॥चिनवीरामींरामदास॥घउनी
अंगीकारीत्यास॥३॥ ॥४॥ ॥४॥ ॥४॥ ॥४॥

अभंग ३६७ (औषध)

वैद्यभेटलासुखदाता॥रोगापालटझालाआतां॥१॥रसओतिलाका
नांत॥येउनिझोंबलानयनांत॥२॥रसझिउलाहाउसंधीं॥देहपा
लटझालीबुद्धी॥३॥देहझालादिव्यरस॥गुरुन्याहाळीरामदास४

अभंग ३६८

शरिरींआहेरामराज॥औषधाचेंकायकाज॥१॥जोजोमयत्नरा
मावीण॥तोतोदुःखासिकारण॥२॥वांकराचेंहळाहळ॥जेणेंकेलें
सुज्ञानळ॥३॥आह्यातोचितोरक्षिता॥रामदासींनाहींचिंता४

अभंग ३६९ (साउणी)

चहूनिगमींचेंगूज॥कानींकुंकीलेंसहज॥१॥माणीनेणेंउमजला॥
पाहेविचारआपुला॥२॥नित्यानित्यसारासार॥केलाविवेकेंचिचा
र॥३॥संतअसेंतादाविलें॥अंतींअनंताभाविलें॥४॥नानासा-
धनींसायासीं॥दृढकेलेंनिश्चयासीं॥५॥दासह्मणेनिरूपणीं॥
गेलीभूतांचीझडपणी॥६॥ ॥४॥ ॥४॥ ॥४॥

अभंग ३७०

कांहींएकउमजलें॥पुन्हासंदेहींपडलें॥१॥ह्मणेमजखायादेणें
॥मार्गेंसंदेहसांडणें॥२॥आलेंमीपणासरिसे॥मनींविषयसंतो
षें॥३॥येणेंनिष्ठेसिसांडिलें॥मगआह्मींझडपिलें॥४॥देहबुद्धी
चेंअज्ञान॥मार्गेंसंदेहाचेंअन्न॥५॥रामदासींउमजलें॥भूता
पासूनिसोडिलें॥६॥ ॥४॥ ॥४॥ ॥४॥ ॥४॥

अभंग ३७१

पंचभूतांचेंअज्ञान॥गेलेंनिःशेषनिघोन॥१॥ह्मणेयेथेंकायझा

(९४)

स्फुरअभंग

लें॥जनकासयामिळाले॥२॥मीनोआहेसावधान॥मजकांकेलें-
बंधन॥३॥पूर्वस्मरणमजला॥भूतलागलेंजनाला॥४॥मीतोंव
स्तुचिकेवळ॥चायांमिळालेंसकळ॥५॥रामीरामदासह्मणे॥से
तकूपेचेनिगुणें॥६॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

अभंग ३७२ (अंजन)

होळाहागाळोनीसाधिलेंअंजन॥निजधनीधनमासझालें॥१॥
पायाळाचेंदिल्लेबळिदानअंग॥अंगींअंगसंगसंगावीण॥२॥ला
भनाअलाभवृत्तीनानिवृत्ती॥शुद्धबुद्धज्ञसीमावळली॥३॥आ
काशहरपलेंचिद्रूपसंचलें॥सूर्यवीणपाहिलेंसदोदित॥४॥नाद
बिंदुकळाज्योनीविश्रामली॥रामदासींझालीवस्तीतेथें॥५॥ ॥

अभंग ३७३ ("मूर्खस्यमतिमापूजा")

गळाबांधिलापाषाणी॥आत्मलिंगनेणेंकोणी॥१॥जीवशिवा
चेंस्वरूप॥कोणजाणेंकैसेंरूप॥२॥लिंगचुकलास्वयंभ॥धरिला
पाषाणाचाकोंभ॥३॥रामीरामदासह्मणे॥अदजाणतीशाहाणे
॥४॥

अभंग ३७४

एकवीसस्वर्गविस्तारला॥देवसंपुष्टीघातला॥१॥केलेंदेवासिबं
धन॥तेंचिपावलाआपण॥२॥देवठायींचाअनंत॥त्यासिपाहे
अंतयंत॥३॥रामदासह्मणेआवें॥जेसैंद्यावेंतेंसैंध्यावें॥४॥

अभंग ३७५

अंतनाहींतोअनंत॥त्यासीदोरीकरीआंत॥१॥ऐसैंजनांचेंकरणें
॥कैसासंसारतरणें॥२॥देवव्यापकसर्वीशी॥त्यासीह्मणतीएक
देवी॥३॥रामदासींदेवपूर्ण॥त्यासिह्मणतीअपूर्ण॥४॥ ॥

अभंग ३७६

देवपाषाणआविला॥तोचिअंतरींदाविला॥१॥जैसाआवअसेजे
थें॥तैसादेववसेतेथें॥२॥हृदयआवोनीयांगेला॥देवजाहलानिरा
ळा॥३॥दासह्मणेआवातोत॥होतोमगरअनंत॥४॥ ॥७॥

अभंग ३७७

अवघेंपाषांडमांडिलें॥लोकह्मणतीआपुलालें॥१॥सर्वीघटींदेव

एक॥देवजाविलाअनेक॥२॥देवनिर्मळनिश्चळ॥पाहातीपाषा
णाचीखोळ॥३॥रामदासाचेंअंतर॥देवापाशीनिरंतर॥४॥॥

अभंग ३७८

ध्यानअवघेंचिराकिती॥बळेंघेतीतोंडीमाती॥१॥देवसर्वोचेअं
तरीं॥सांडूंजातांतेंशीपरी॥२॥तूपसांडोनीआपण॥खायूंपाहे
साठवण॥३॥दासह्मणेनेराउळ॥सांडुनिपूजीतीदेउळ॥४॥

अभंग ३७९

साठवणेंवीणधान्य॥धान्येंवीणसाठवण॥१॥एकावीणएक-
काय॥कामानयेवायांजाय॥२॥ज्ञानावीणउपासना॥उपास
नेवीणज्ञान॥३॥रामींरामदासींअन्न॥करीनुस्तेंचिभोजन ४

अभंग ३८०

पउसादेशीकरीवाद॥खळासयेंतोविवाद॥१॥तेथेंचालेनामीपण
॥शीणपावावेंआपण॥२॥व्यवधानासयेंजावें॥प्रतिविंबाशीं
भांडावें॥३॥रामदासह्मणेजीयें॥समुद्राशींगडगडावें॥४॥॥

अभंग ३८१

बहुरत्वसंघरा॥मायादेवीचाडोंगोरा॥१॥त्यासिबोलतांसरे
ना॥अवघेंआयुष्यपुरेना॥२॥नानाअेदनानामते॥बहुविध
असंख्याते॥३॥दासह्मणेनानापरी॥सृष्टीवर्नेजन्मवरी॥४॥

अभंग ३८२

सत्यबोलेंएकविध॥तेथेंकेंचेंबहुविध॥१॥तेथेंकोणासिभांडा
वें॥कोणचापंथासिमांडावें॥२॥बहुयात्रापृथ्वीवरी॥बहुश-
ब्दनानापरी॥३॥नानाशब्दनानापुरे॥दासह्मणेतींउतरे॥४॥

अभंग ३८३ (गाणें)

संसाराचेंदुःखझालें॥गाणेंअवघेंचिबुडालें॥१॥आतांआठवे
नाकांहीं॥पडिलोंचिंतेच्याप्रवाहीं॥२॥गाणेंनाचणेंसुखाचें॥जि
णेंझालेंहेंदुःखाचें॥३॥ह्मणेरामींरामदास॥कोणकरितोसायास ४

अभंग ३८४

नानाप्रकारीचेंगाणें॥मीचबाळपणींजाणें॥१॥कायझालेंतेंक-

(९६)

स्फुटअभंग

ढेना ॥ एकतेंही आठवेना ॥ २ ॥ मजपाठांतरहोतें ॥ इतुकें कोणासी
नव्हतें ॥ ३ ॥ रामदासह्मणे आतां ॥ जीवजाहला दुश्चिता ॥ ४ ॥

अभंग ३८५

आतां गाती नाना परी ॥ परी नये माझी सरी ॥ १ ॥ माझे गाणें कोणा
कडे ॥ काय गाती लबापुडे ॥ २ ॥ आतां पहिला विसरू ॥ आठवेना
काय करूं ॥ ३ ॥ दासह्मणे भक्ती कैची ॥ ऐशी जाती अभिमानाची
॥ ४ ॥

अभंग ३८६

गाणें कांहीं चयेईना ॥ अभिमान हा जाईना ॥ १ ॥ आलें निकट मरण
॥ तरी सोडिना मी पण ॥ २ ॥ देह जाहला पंजर ॥ ह्मणे होतो मी सुंदर
॥ ३ ॥ रामदासह्मणे रिते ॥ माणी अभिमान धरिते ॥ ४ ॥

अभंग ३८७ (गुरुशिष्य)

गुरुह्मणे कांहीं देवो ॥ शिष्यह्मणे मंत्रयेवो ॥ १ ॥ करावया विषयार्च
न ॥ पोसणें झालें ब्रह्मज्ञान ॥ २ ॥ गुरुदातुन देउपदेश ॥ अनाचार क-
री शिष्य ॥ ३ ॥ रामी रामदासह्मणे ॥ धिग्धिग्जळो त्याचें जिणें ४

अभंग ३८८

गुरुशब्द ज्ञान का बाडी ॥ शिष्यविषयी बराडी ॥ १ ॥ हातो मांडिला
विनोद ॥ क्रियें वीणशब्द बोध ॥ २ ॥ गुरू आसधरूनि बोले ॥ शि-
ष्यवर पंगें डोले ॥ ३ ॥ कांहीं देतां आनंदायें ॥ रितें घेतां कुसमुसायें ४
गुरुरागें फिरवी डोळे ॥ शिष्य त्यावरी चौताळे ॥ ५ ॥ शिष्यविषयीं
बापुडें ॥ गुरु आसकरी घेडें ॥ ६ ॥ आस सुटेना दोघाची ॥ तारं बळी
परमार्थाची ॥ ७ ॥ रामी रामदासह्मणे ॥ इतुकां लोभाचीं कारणें ८

अभंग ३८९ (करंटे)

मत्सराचे सुखें मत्सराचे गुणें ॥ लाभें वीणभुनें भुंकतसे ॥ १ ॥ आप
ण गुंतलें विषयीं कैकतां ॥ सज्जनां भुंकतां पाही लागे ॥ २ ॥ आशेचा
दुकडाटाकितां लुडुडुडी ॥ दासह्मणे वेडी जात ऐशी ॥ ३ ॥

अभंग ३९०

श्यानाचिये पुढें कोल्हाळ मांडीला ॥ कलहला गला एक सरां ॥ १ ॥ भुं-
कतां भुंकतां वासिता तितोंड ॥ वरतीं थोबाड करूनियां ॥ २ ॥ एक

तेहांसतीएकतेरडती॥ निंदकांचीगतीदासहणे॥३॥ ॥७॥ ॥

अभंग ३९१

कपटीकुटीळआळडी॥ घरींमिळेनाखायाडी॥१॥ उगाचिधरीतसेता
ठा॥ पापीदरिद्रीकरंटा॥२॥ पोरेंस्वणतीकायखावें॥ बाइळहणेकोठें-
जावें॥३॥ रामींरामदासहणे॥ अवघींहांसतीपिसुणें॥४॥ ॥

अभंग ३९२ (देहभजन)

सुधालागतांचिअन्न॥ तृषालागतांजीवन॥१॥ अवघाधंदाचिलागला
॥ दिसेंदिसकाळगेला॥२॥ निद्रायेतांचिदायन॥ अळसयेतांचुकेंमन३
मळमूत्रसंपादणें॥ द्रौचआचमनकरणें॥४॥ खाणेंलागेपरोपरीं॥ स
र्वकाळभरोंवरी॥५॥ रामींरामदासहणे॥ देहसुरवाडाकारणें॥६॥

अभंग ३९३

हातधुणेंपाचधूणें॥ नानाउपचारकरणें॥१॥ अवघाधंदाचिलागला॥
दिसेंदिसकाळगेला॥२॥ सर्वकाळलोभसंग॥ करणेंलागेहोअभ्यंग॥
३॥ वस्त्रालंकारपाहतां॥ पुढतींघालितांकाढितां॥४॥ रामदासहणे
हित॥ कैसेंघडावेंस्वहित॥५॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

अभंग ३९४

शीतकाळींतोहुतां॥ उष्णकाळींयारावास॥१॥ अवघाधंदाचिलाग
ला॥ दिसेंदिसकाळगेला॥२॥ आलेंपर्जन्याचेदिवस॥ केलेघराचेसा
यास॥३॥ नानाव्याधींशीओषधें॥ पथ्यकरणेंनिरोधें॥४॥ सदाइं-
द्रियेंगळतां॥ त्यांसिकरावीशुद्धता॥५॥ दासहणेसांगोंकिती॥ ऐडी
देहाचीसंगती॥६॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

अभंग ३९५

धनधान्याचेंसंचित॥ करणेंलागेसावचिना॥१॥ अवघाधंदाचिलाग
ला॥ दिसेंदिसकाळगेला॥२॥ अर्थजानांएकसरें॥ कलहोकरावाआद
रें॥३॥ नानापशूतेंपाळावें॥ नानापशूत्यसांभाळावे॥४॥ सखींसोष
रींजतन॥ करणेंलागेसावधान॥५॥ रामदासहणेदेवा॥ जीयकिती
हाघालावा॥६॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

अभंग ३९६

(९८)

स्कृष्टअभंग

पोटधंदाजन्मवरी॥ कसूंजातांनाहीउरी॥१॥ अवघाधंदाचिलागला॥
दिसेंदिसकाळगेला॥२॥ करितां संसारीं सायासा॥ नाहीं क्षणाचा अवका-
श॥३॥ अन्ननिर्माणकराया॥ सर्वकाळषीडेकाया॥४॥ कामकरितां दि-
वसथोडा॥ याकष्टांसीनाहींजोडा॥५॥ दासह्मणे सावधान॥ झालेंसह
दबंधन॥६॥

अभंग ३९८ (व्यर्थपंचक)

आतां सांभाळ आपुला॥ पाहोंजातांकाळगेला॥१॥ आतां हितकोणेये-
ळें॥ पुढेंहोणारनकळें॥२॥ देहालागींनानापरी॥ कष्टकेलेजन्मवरी ३
केलेदेहाचेंभजन॥ परितेदेहझालेक्षीण॥४॥ देहालागींजीवेंभावें॥
वयवेंचिलेंअघवें॥५॥ ह्मणेरामीरामदास॥ केलाआयुष्याचानाश ६

अभंग ३९९

वयझालेंवाताहात॥ अविचारेंकेलाघात॥१॥ देवनाहींओळखिला॥
पुढेंविषयदेखिला॥२॥ बाळपणींमूर्खपण॥ कांहींनेणेचिआपण॥३
॥ होतां तारुण्याचाभर॥ पुढेंझालाकामानुर॥४॥ वृद्धपणीं संकोचित
॥ देहजाहलेंगळित॥५॥ रापींरामदासह्मणे॥ देहगेलामूर्खपणें॥६॥

अभंग ४००

देहालागीं कष्टकेले॥ परितेअवघेव्यर्थगेले॥१॥ देहदेवाचेकारणीं॥
लावितां देवहोतो ऋणी॥२॥ प्राणीलोभेंगुंडाळला॥ पुढेंअंतकाळआ-
ला॥३॥ जेंजेंकांहींकष्टकेले॥ तेतेअवघेव्यर्थगेले॥४॥ नानापरीसां
भाळिली॥ पुढेंकायाहेजाळिली॥५॥ दासह्मणेमूर्खपण॥ पुढेंजन्मा-
सींकारण॥६॥

अभंग ४०१

रातवर्षाचींमर्यादा॥ तितुकाव्यर्थगेलाधंदा॥१॥ देहसंसारीं गोंवि-
ला॥ देवनाहींआठविला॥२॥ कायावाचामनोभावें॥ अवघेंप्रपंचीलावा-
वें॥३॥ कांतापुत्रांचीसंगती॥ तेणेंमानिलीविश्वांती॥४॥ नीचसेवका
चेपरी॥ सेवाकेलीजन्मवरी॥५॥ दासह्मणेविषयगोडा॥ अंतकाळीं
कोणसोडा॥६॥

अभंग ४०२

स्वार्थकेलाजन्मवरी॥ लोभेंराहिलाश्रीहरी॥१॥ धनधान्यअहर्निशीं
॥ गाथीहोसीघोडेदासी॥२॥ शेतवाडाघराव॥ प्राणीजीवींधरीहा-
य॥३॥ मातापिताबहिणभ्राता॥ कन्यापुत्रआणिकांता॥४॥ व्याही

जांबाईआपुले॥ इष्टमित्रसुखीकेले॥ ५॥ दाससहणेरेडोवरी॥ प्राप्तझा
लामसणवरी॥ ६॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

अश्रंग ४०४

जन्मवरीशीणकेला॥ अंतकाळीं व्यर्थगेला॥ १॥ घरवाडातोराहिला॥
प्राणीजातसेएकला॥ २॥ धनधान्यतेराहिलें॥ प्राणीचर्फडीतगेले३
इष्टमित्रआणिसांगाती॥ आपुलाल्याघराजाती॥ ४॥ दाससहणेप्रा
णामेले॥ कांहींसार्थकनाहींकेलें॥ ५॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

अश्रंग ४०५ (मस्तावीकपंचक)

डोळेचिरिवचांगले॥ रुद्धपणीं सरक्या झाले॥ १॥ ओलेमातीचाभ
रंवसा॥ कायधरीसिमानसा॥ २॥ मुखरसाळचांगलें॥ पुढेंअवघेंसुर
कुतलें॥ ३॥ सम्यनासीकसरलें॥ सर्वकाळपाणीगळे॥ ४॥ कर्णभूष
णीसुंदर॥ पुढेंजाहालेबधिर॥ ५॥ बरवीदंतांचीपंगती॥ परिनेउन्म-
ळोनियडती॥ ६॥ बरवेकरआणिचरण॥ परिनेझालेनिःकारण॥ ७॥
अंगकांतीहोतीबरी॥ झालीचिगुटाचेपरी॥ ८॥ केशहोतातीपांदरे
॥ लाळगळतांनधरे॥ ९॥ बहुसालहोतेंबळ॥ पुढेंजाहलेंनिर्वळ॥ १०॥
देहहोतेजेनिर्मळ॥ तेचिजाहलेओंगळ॥ ११॥ गर्वतारुण्याचागेला॥
प्राणीदीनरूपझाला॥ १२॥ रामींरामदाससहणे॥ आतांसावधानहोणें१३

अश्रंग ४०६

थोटेपांगुळबधिर॥ अंधपंगूहोतीनर॥ १॥ नाहींदेहाचाभरवसा॥ शरण
जाईजगदीशा॥ २॥ एकप्राणीअंधहोती॥ एकासमंधलागती॥ ३॥
नानारोगांचेउमाळे॥ कायहोइलनेंनकळे॥ ४॥ रामदाससहणेभावें॥
वेगींसार्थककरावें॥ ५॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

अश्रंग ४०७

वेगींहोईसावधान॥ ऐसेंआहेरुद्धपण॥ १॥ डोळेजातीकानजाती॥ दं
तअवघेचिपडती॥ २॥ हातगेलेपायगेले॥ देहापाझरलागले॥ ३॥ दा
सहणेवाकीगेली॥ मतीअवघीचबुडाली॥ ४॥ ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

अश्रंग ४०८

ऐसेंआहेकांहीं॥ चिरंजीवकांहींनाहीं॥ १॥ चुकीजातेबुद्धीजा

(१००)

स्फुटअंशंग

ते॥ क्रियातेहीपालदते॥२॥ धीरविचारबुडाला॥ विवेकहोतातोही-
मेला॥३॥ रामीरामदासह्मणे॥ वृद्धपणाचीलक्षणें॥४॥ ॥५॥

अंशंग ४०९

अंतीं एकलेंचिजावें॥ ह्मणुनिराघवींभजावें॥१॥ मातापिताबंधूज-
न॥ कन्यापुत्रहींसांडून॥२॥ जन्मवरीकेलाभार॥ सर्वींसांडूनिजो-
रा॥३॥ ह्मणेरामीरामदास॥ सर्वसांडूनियांआस॥४॥ ॥५॥

अंशंग ४१० (मस्त्राचीकपंचक)

काळजातोक्षणक्षणा॥ मूलयेईलमरणा॥१॥ कांहींधांवाधांवक-
री॥ जंवतोकाळआहेदूरी॥२॥ देहआहेजाईजणे॥ मूललासिको-
ण्यागुणें॥३॥ मायाजाळींगुंतलेंमन॥ परिहेंदुःखाशीकारणा॥४॥
सत्यवारतेंसकळ॥ परिहेंजातांनाहींबेळ॥५॥ रामीरामदासह्मणे॥
आतांसावधानहोणें॥६॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

अंशंग ४११

झालेंदेहहेंगळित॥ आलेंसंसारलळित॥१॥ सावधानसावधान॥
पुढेंनाहींव्यवधान॥२॥ आतांमनआटोपावें॥ आपुल्यानिजधामा-
जावें॥३॥ राहेदेवाच्यास्मरणें॥ रामीरामदासह्मणे॥४॥ ॥५॥

अंशंग ४१२

पुण्यपाहायाकारणें॥ देवधाडीबोलावणें॥१॥ वारलागतेधरावी॥
पुण्यसामग्रीकरावी॥२॥ वारवेंचनाहींजया॥ पुढेंसुखकेंचेंतया॥३॥
रामीरामदासह्मणे॥ बुद्धीवंततेशाहाणें॥४॥ ॥७॥ ॥७॥

अंशंग ४१३

अंतकाळयेतांयेतां॥ तेथेंनयेचुकवितां॥१॥ अकस्मातलागेंजावें॥
कांहींपुण्यआचरावें॥२॥ पुण्येवीणजातांप्राणी॥ घडेयमाचीजाव-
णी॥३॥ रामदासह्मणेजना॥ कठिणयमाचीयातना॥४॥ ॥७॥

अंशंग ४१४

नाहींपुण्याचीगांठोडी॥ तरितोयमडोईफोडी॥१॥ तेन्हांमगपस्ता-
वाघडे॥ प्राणीपाहेचहूंकडे॥२॥ तसमूर्मीलोळविती॥ अंगींसांडसला-
विती॥३॥ दासह्मणेहेंसकळ॥ केल्यासंचितार्थेफळ॥४॥ ॥७॥

अध्याय ४१५ (देहभयविन)

श्रीचकेलेंतेणेंशुचिभूतझाला॥जळस्नानेंकेलामळत्याग॥१॥मळत्या
गेंझालेंशरीरनिर्मळ॥अंतरिंचामळकैसाजातो॥२॥कैसाजातोकाम
क्रोधलोभदंभ॥नांदतीस्वयंभअंतर्थामीं॥३॥अंतर्थामींआधींहोइ
जेनिर्मळ॥तेणेंतुटेमूळसंसारचें॥४॥संसारचेंमूळसूक्ष्मींगुंतलें॥म
नगुंडाळलेविभ्रमासी॥५॥विभ्रमासीबरेंशोधूनिपाहावें॥अंतरिंरा
हावेंनिष्ठावंत॥६॥निष्ठावंतज्ञानपूर्णसमाधान॥मगसंध्यात्यानस
फळित॥७॥सफळितसंध्यासंदेहनसतां॥निःसंदेहहोतांसमाधान
॥८॥समाधाननाहींस्नानसंध्याकाई॥लौकिकांचायांलोकलाज॥
लोकलाजेंसर्वलौकिकचिकेला॥देवदुराधिलावरपंगें॥१०॥वरपंगेंदेव
कदासांपडेना॥निष्ठेचाघडेनाभक्तीभाव॥११॥भक्तीनेमावेचीभाव
तोजायाचा॥कर्मलौकिकाचाखराटोप॥१२॥खराटोपेंदेवकदापावि
जेना॥निश्चयोघडेनाशाश्वताचा॥१३॥शाश्वताचाशोधअंतरिंन
सतां॥सर्वहीपाहातांनिरर्थक॥१४॥निरर्थकतीर्थेनिरर्थकव्रतें॥दा
सस्मणेजेथेंज्ञाननाहीं॥१५॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

अध्याय ४१६

अस्थीचाविटाळहोतांस्नानकेलें॥चुळेंधूतगेलेंकासयासी॥१॥आच्य
नकरावेंशूद्राच्याविटाळें॥हाराचेचोंटाळेकोणजाणे॥२॥नदीचेमवा
हींअंतपाहोनये॥स्नानसंध्याहोयअगोदक॥३॥ओलेंचर्मिधूतहो
तआहेहिंग॥स्वयंपाकींसांगसेविताती॥४॥रामदासहणेंहेंकोणही
नपाहे॥देहमूळींआहेविटाळाचा॥५॥ ॥७॥ ॥७॥

अध्याय ४१७

विटाळाचेदेहींविटाळवाढला॥तुयांशुद्धकेलाकोणेंपरी॥१॥पातका
च्यादेहींपातकजाहालें॥विचारितांआलेप्रत्ययासी॥२॥अस्थीचा
पंजरचमेंगुंडाळिला॥विष्टेनेंअरलामळमूत्र॥३॥जंतकीडेओकआं
तडींकांतडीं॥बादित्कारेंवेंडींआदरीती॥४॥आदरीलेकेशमागुते
निघती॥पुन्हा१७३॥आदरीती॥५॥आदरीलीडोईपळालाबिराळ
॥मागुतांचांडाव ॥आदरीलीडोईघेतलेंप्रायश्चित्त॥

अपानीं घांसितमृत्तिकेनें ॥ ७ ॥ बरासुद्धकेलापुन्हापापीझाला ॥ पुन्हाभा
दरिलासावकाश ॥ ८ ॥ सावकाशकांहींविचारपाहाया ॥ जेणेंकरितां दे
वापाविजेतें ॥ ९ ॥ पाविजेतेंदेवाभक्तीनिवेदन ॥ शुद्धब्रह्मज्ञानरामदासीं
॥ १० ॥

अभंग ४१८

विठाळाच्यादेहींविठाळजाणतां ॥ शुद्धकरूंजातांकोणेंपरी ॥ १ ॥ कोणें
परीआतांहाशुद्धहोईल ॥ विठाळजाईलकैसायाचा ॥ २ ॥ याचाअर्थये
तांयानयेशुद्धता ॥ शुद्धकरूंजातांपुन्हापापी ॥ ३ ॥ पुन्हापापीझालेंपुन्हा
शुद्धकेलें ॥ आयुष्यवेंचलेंऐशापरी ॥ ४ ॥ ऐशापरीदेहसर्वदासुंडिला ॥
दासझणेझालाकासावीस ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

अभंग ४१९

मृत्तिकेनेंशौचकरीनानापरी ॥ मागुतादरारीनर्कतेथें ॥ १ ॥ नर्कतेथेंआ
हेतोकैसाकाढाया ॥ व्यर्थवाढवावालोकाचार ॥ २ ॥ लोकाचारकेलालें
किकादेखतां ॥ अंतरींशुद्धताआढळेना ॥ ३ ॥ आढळेनाज्ञानपूर्णसमा
धान ॥ सर्वदाबंधनसंदेहाचें ॥ ४ ॥ संदेहाचेंपायझालेंवज्रलेप ॥ विचारें
निःपापरामदासीं ॥ ५ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ४२० (तीर्थविधी)

अंतरींगुरुवचन ॥ बाह्यनापीकवचन ॥ १ ॥ अंतर्बाह्यशुद्धझालों ॥ रा-
मदर्शनेंनिवालों ॥ २ ॥ मनसुंडिल्याउन्मनझालें ॥ शिरसुंडिल्याकायकेलें
॥ ३ ॥ दासेंतीर्थविधीकेला ॥ रासींपिंडसमर्पिला ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ४२१

देहविठाळाचागोळा ॥ कैसाहोतोशिसोंबळा ॥ १ ॥ तुजकळेनाविचारु
॥ ऐशियासीकायकरूं ॥ २ ॥ दृढकेलाअजिमान ॥ तेणेंसाधनतेंबंधन ॥
३ ॥ रामदासस्यामीबीण ॥ केलातितुकाहीशीण ॥ ४ ॥ ॥ छ ॥

अभंग ४२२ (शिमगा)

मातेचियापोटीगर्भसंभवला ॥ शिमगाजाहलातेधवांची ॥ १ ॥ ओ-
कनर्कमृतसेविलाबहुत ॥ शिमगाअद्भुतखेळझाला ॥ २ ॥ खेळफार
झालाजीयकेंढाळला ॥ मगधांवाकेलादेवाजी ॥ ३ ॥ देवरायामज्ज-
काढावेंयेथूनी ॥ अंतरजाणोनीचुक्रां ॥ ४ ॥ दिलेंमज्जदाबिले

चरण॥सेवेसीसंपूर्णलावियेलें॥५॥ लावियेलेंमजमूढअभाग्यासी
॥कैवल्यभाग्यासीपाववीलें॥६॥ पावविलेउंचीआतांनयेनीची॥ची
चीशिमग्याचीआवडेना॥७॥ आवडेनाराखमातीशेणकाला॥बरे
मनघालातयामध्ये॥८॥ तयामध्येबरेकांहींआढलेना॥खेळनयेम
नाह्यणोनिघां॥९॥ ह्यणोनिघांबोंबनेहीमारूनये॥अपशब्दकाघउ
च्चारूती॥१०॥ उच्चारितां होयपापाचीसामग्री॥पुण्याचीबोहरीहो
यतेणें॥११॥ होयतेणेंयमयातनाअनेक॥चुकवाचानर्कनानायलें१२
नानायलेंपुन्हापामचिजोडावें॥मागुतेंबुडावेंअधःपातीं॥१३॥अधः
पातचुकेदेवाचेस्मरणें॥राळीवाजवणेंनामघोषें॥१४॥ नामघोषेंरा
ळीवाजवणेथोर॥ किंवाबोंबथोरविचारणें॥१५॥ विचारणेंसर्वआ
पुलेंस्वहित॥देहअशाश्वतपाहातुली॥१६॥ पाहातुलीकाळमारील
चपेरा॥तेव्हांबारावाटासंसारच्या॥१७॥ संसारच्यावाटायांसर्व
अव्हाटा॥धरापंथमोठाअजनाचा॥१८॥ अजनाचापंथअयंतसुगम
॥नवविधानेमसारआहे॥१९॥ सारआहेनेमअगत्यधरणें॥शिवरा
मह्यणेतारावया॥२०॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

अभंग ४२३ (होळी)

अवघेचिबोंबलती॥होळीभोवतेभोंवति॥१॥ मायाहोळीमज्यळली
॥सृष्टिवेदायालाविली॥२॥ ज्याकारणेंगुंडाळती॥तेंचिवाचेउच्चारिती
॥३॥ होळीमध्येखाजेंआहे॥तेनूविचारूनिपाहे॥४॥ खाजेंखातांसु
खहोय॥परितेंकठिणहातांनये॥५॥ खोलदृष्टीनेंपाहिलें॥खाजेंत्या
च्याहानींआलें॥६॥ एकझडापालूंजाती॥लंडीचकचकूनिपडती॥७
एकदेहाचेपांगिले॥तेचिअंगेंदुर्पळले॥८॥ उडीअवघ्याचीचपडे॥प
रितेंहातासीनचढे॥९॥ एकेंथोरधिवसाकेला॥खाजेपेऊनीपळाला॥
१०॥ एकआपणचिखाती॥एकसकळांशीवाटिती॥११॥ एकघेउनी
पळाले॥परितेकवठीवरपडेझाले॥१२॥ रासींरामदासींहोळी॥केली-
संसारचीधूळी॥१३॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥

अभंग ४२४

अह्नुनिकारंदु

आवधानहोईआतां॥१॥ नागविलेंयोनिहा

रें॥ ह्यणुनिबोंबलतीपोरें॥२॥ सकळनाडियेलेंवांझे॥ अवधीएकचि
 बोंवगाजे॥३॥ धुळीराकितीमस्तकीं॥ कोणीदाददेईनाकीं॥४॥ रा-
 डीऐसेनकीहोती॥ ह्यणुनिप्रत्यक्षदाविती॥५॥ झोंबीलोंबीहेघेऊनी॥
 जातीराकितीनेऊनी॥६॥ नघेनघेहेंह्यणती॥ बळेंचिपाताळींघालिती
 ॥७॥ धरुनिअकस्मानेती॥ अवधींकोतुकेंपाहाती॥८॥ तेथेंअसेना
 मर्यादा॥ थोरकरितातीआपदा॥९॥ घरोघरींफेरेकरिती॥ तैशाहोती
 पुनरावृत्ती॥१०॥ रामदाससांगेखूण॥ जावेंसतांशीशरण॥११॥ ॥

अभंग ४२५ (करंउक्षण)

वासनेचीकुडीकुबुद्धीवांकुडी॥ वाचेहुडहुडीममनेची॥१॥ येराग्या-
 चावन्हीचिझोनियांगेला॥ संचीतखायालापुण्यनाहीं॥२॥ अक्तीपांघ
 रुणहेंमाझेझडलें॥ मजओसंडिलेंसंतजनीं॥३॥ नामसंजीवनींमुखीं
 नाहींबाणी॥ निंदेचीपोहणीमबळली॥४॥ रामदासह्यणेऐशियांचें-
 जिणें॥ सदादेव्यबाणेंरामेंवीण॥५॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥

अभंग ४२६

लोभाचेबराडीकामांघालीउडी॥ पायांचीवेंगडीबळतसे॥१॥ सदाअ
 क्तीवीणझालेंउपोषण॥ झडघालीअन्नखावयाशी॥२॥ मायाजाळ
 अंगींसुटलेंअंतरीं॥ परघरींचोरीकरीतसे॥३॥ आंगहेंचोरितांआंग
 चिसुजलें॥ नाहींबुझाविलेंरामालागीं॥४॥ रामदासह्यणेप्राणीअक्ती
 बीण॥ तयालागींमून्यआढलेना॥५॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥

अभंग ४२७ (विवेक)

अयानकस्वप्नजयावाटेअय॥ तेणेंनिजोनयेसर्वकाळ॥१॥ सर्वकाळजा
 गाविवेकासंगतीं॥ तयासीकल्मांतांअयनाहीं॥२॥ अयउठेदेहींनूतंव
 विदेही॥ देहातीतपाहीआपणासी॥३॥ आपणानेणतांअयवाटेंचि-
 ना॥ ह्यणोनिदुश्चिताराहूनको॥४॥ राहूनकोकदायादेहसंबंधीं॥ म
 नांधरीशुद्धीस्वरूपाची॥५॥ स्वरूपाचीशुद्धीजयाठायींपडे॥ तयानरा
 घडेसमाधान॥६॥ समाधानघडेदेहनाठवितां॥ रामदासींचिंतादूरठेली
 ॥७॥

अभंग ४२८

दर्पणांवाहातांदिसतेंसर्वांग॥ परिपृष्टआ

॥१॥ आयुलीच

पाठी आपणानदिसे ॥ ऐसैं बोलतसे सर्वजन ॥ १ ॥ आपणहीनेणें
त्याचायपरावें ॥ म्हणोनी जाणावें आपणासी ॥ २ ॥ आपणासिजा-
णें संतांचे संगती ॥ तयां अधोगती जन्म नाही ॥ ३ ॥ नाही जन्म मृत्युना-
हीयेणें जाणें ॥ स्वरूपीं राहाणें दासह्मणे ॥ ४ ॥

अभंग ४२९

सरस्वतीविद्यालक्ष्मीअविद्या ॥ देहातीत आद्याचें स्वरूप ॥ १ ॥ स्वरूपीं
लक्ष्मी नाही सरस्वती ॥ संपत्तीविपत्ती दोनी नाही ॥ २ ॥ नाही शिवश-
क्ती नाही नरनारी ॥ अंतरीं विचारी दासह्मणे ॥ ३ ॥

अभंग ४३०

मनहें विवेकें विशाळ करावें ॥ मग आठवावें परब्रह्म ॥ १ ॥ परब्रह्म म-
नींतरीच निवळे ॥ जरी बोधें गळे अहंकार ॥ २ ॥ अहंकार गळे संतांचे सं-
गती ॥ मग आदिअंती समाधान ॥ ३ ॥ समाधान घडे स्वरूपीं राहतां ॥
विवेक पाहतां निःसंगाचा ॥ ४ ॥ निःसंगाचा संग सहट धरावा ॥ संसार
तरावा दासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ४३१ श्रवणमनन.

नमूं वेदमाताजे का सर्वसत्ता ॥ ब्रह्मज्ञान आतां बोलूं कांहीं ॥ १ ॥ बोलूं
कांहीं ब्रह्मजेणें तु देभ्रम ॥ आणि मुख्य वर्म ठायीं पडे ॥ २ ॥ ठायीं पडे दे-
व आणि भावाभाव ॥ प्रहृती स्वभाव सर्व कांहीं ॥ ३ ॥ सर्व कांहीं कळे सं-
देहभावळे ॥ अंतर निवळे साधकाचें ॥ ४ ॥ साधकाचें हीत होय निरूप-
णें ॥ श्रवणमननें दासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ४३२

सर्वां हूनीं घोर देव निराकार ॥ मग हा विस्तार विस्तारला ॥ १ ॥ विस्तार-
ला जनहानाना परींचा ॥ निर्गुण पूर्वीचा देव आहे ॥ २ ॥ देव आहे सत्य
येर हें असत्य ॥ जाण नित्या नित्य विचारणा ॥ ३ ॥ विचारणा करी धुंडी
नाना परीं ॥ दास

अंतरशील ॥ ४ ॥

अभंग ४३३ देवाचा निश्चय.

तुझीं अह्मीं करूं ॥ निश्चय ॥ ज्ञानाहील्य तोचि देव ॥ १ ॥ देव हा
अमर नित्य निवें ॥ पूनि अंतर देव आहे ॥ २ ॥ देव आहे सदा सबा

(१०६)

स्फुटअभंग.

त्यअंतरीं॥जीवाक्षणमरीविसंबेना॥३॥विसंबेनापरीजीवासिने-
णवे॥ह्मणोनीयांधावेनानामतीं॥४॥नानामतींदेवपाहातांदिसेना॥
जंबतेवसेनाज्ञानदेहीं॥५॥ज्ञानदेहींवसेतयादेवदिसे॥अंतरींप्र-
काशेज्ञानदृष्टी॥६॥ज्ञानदृष्टीहोतांपाविजेअनंता॥हाशब्दतत्त्वतां
दासह्मणे॥७॥

अभंग ४३४

पतीतह्मणजेवेगळापडला॥पावनतोझालाएकरूप॥१॥एकरूप
देवअरूपठाचींचा॥तेथेंदुजाकेंचाकोणआहे॥२॥कोणआहेदुजा-
स्वरूपींपाहतां॥विचारेराहतांसरवआहे॥३॥सरवआहेमूळआपु
लेंशोधितां॥मानसींबोधितारामदास॥४॥

अभंग ४३५

ऐसाकोणआहेमुकियाचाजाण॥कळेओळखणनसांगतां॥१॥न
सांगतांजाणेअंतरींचाहेत॥पुरबीआरतसर्वकांहीं॥२॥सर्वकांहीं
जाणेचतुरांचाराणा॥धन्यनारायणात्मीलातुझी॥३॥तुझीलीला
जाणेऐसाकोणआहे॥विरिंचीतोराहेचाकारला॥४॥चाकारलामनू
देवासिपाहतां॥दासह्मणेआतांहृदझाली॥५॥

अभंग ४३६

गीताभागवतीउपदेशकेला॥अर्जनादाविलादेवकृष्णों॥१॥कृष्णों
दारवविलादेवतोवेगळा॥बोलिजेआगळासर्वाहूनीं॥२॥सर्वाहू-
नीसारदेवतोसाचार॥दासह्मणेपारनकळेत्याचा॥३॥

अभंग ४३७

कल्पनेचादेवकल्पनेचीपूजा॥तेथेंकोणीदुजाआढळेना॥१॥आ
ढळेनादेवआढळेनाभक्त॥कल्पनेविरहितकायआहे॥२॥आहे
तैसेंआहेकल्पनानसाहे॥दासह्मणेपाहेअनुभव॥३॥

अभंग ४३८

भावनेचादेवभावार्थेभाविता॥देवभक्तझाला॥१॥भावने
चादेवभावनेचाभक्त॥भावनेचामुक्तभावीतसे॥२॥भाविनसेमन-
त्याहूनीअभिन्न॥दासह्मणेज्ञानेंओळखवावे॥३॥ ॥३॥ ॥३॥

अभंग ४३९

विषयरूदनसोडुनीयांघावे ॥ त्यांनिजींनिजावेसंतसंगें ॥ १ ॥ संता
चेसंगतीहोइरेनिश्चळ ॥ मगतळमळविसरशी ॥ २ ॥ विसरशीदुरव
संताचेसंगती ॥ चुकेअधोगतीगर्भवास ॥ ३ ॥ गर्भवासआनांचुक
वीआपुले ॥ धरावींपाउलेंराघवाचीं ॥ ४ ॥ राघवाचेभक्तराघवींभि
ळती ॥ भेदेसीतापतीदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ४४०

धाकुटाचीधुरूतेनळेलेकंरुं ॥ जयासर्वेश्वरूपगरला ॥ १ ॥ अगदला
देवतयाउपमन्या ॥ भावार्थआंदण्याक्षीरसिंधू ॥ २ ॥ क्षीरसिंधूवासी
स्वयेनारायण ॥ प्रन्हादारक्षणकरीतसे ॥ ३ ॥ करीतोरक्षणदासाचे-
संकटी ॥ त्याचेनामकंठींअसोंद्यावे ॥ ४ ॥ असोंद्यावेवाचेदेवाचेचिंत
न ॥ गजेंद्रापावननामघेतां ॥ ५ ॥

अभंग ४४१

आपुल्यादेवाचीवाटचुकलाशी ॥ ह्मणोनीआलाशिसंसारशी ॥ १ ॥
संसाराचेदुःखेंकरिशीरूदन ॥ चुकलेंभजनराघवाचें ॥ २ ॥ राघवाची
भक्तिनेणतांविपत्ति ॥ तुजअधोगतीजन्मझाला ॥ ३ ॥ जन्मझालापरी
वेगेंसोयधरी ॥ सत्वरसंसारींमोकळीक ॥ ४ ॥ मोकळीकहोयभक्तिपं
थेंजातां ॥ हेंवाक्यतत्त्वतांदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ४४२.

माझेमनीसर्वस्वरव्हावेतुज ॥ म्हणोनीयांगुजसांगतसे ॥ १ ॥ सांग-
तसेहीतत्वांजीवींधरावे ॥ भजनकरावेराघवाचें ॥ २ ॥ राघवाचेंप्रेम
जेंकरीविश्राम ॥ येरसर्वश्रमजाणबापा ॥ ३ ॥ जाणबावचनहेंमाझे
प्रमाण ॥ वाहातसेआणराघवाची ॥ ४ ॥ राघवाचीभक्तिनेमाझीवि
श्रांती ॥ असोंद्याचीचिंतीदासह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ४४३

ब्रम्हाविष्णुहरजयाचेअवतार ॥ तोचिदेवघोरजाणबापा ॥ १ ॥ जाण
बापादेवदेवांसिनिर्मिता ॥ तोचिबातत्वतांठायींपाडी ॥ २ ॥ ठायींपा
डीदेवसंताचेरुं ॥ दासह्मणेगतीपावशील ॥ ३ ॥ ॥ ७ ॥ ७

अभंग ४४४

नवसपुरवीतोदेवपूजीयेला ॥ लोभालागींझालाकासावीस १ ॥ कासावीस
झालाप्रपंचाकरितां ॥ सर्वकाळचिंताप्रपंचाची ॥ २ ॥ प्रपंचाचीचिंताकरि
तांचीमेला ॥ तोकायदेवालाउपकार ॥ ३ ॥ उपकारकेलासर्वज्यांलागूनी ॥ तीं
गेलींमरोनीपाहातसे ॥ ४ ॥ पाहातसेपुढेंआपणहिमेला ॥ देवासिचुकलादास
ह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ४४५ चत्वारदेव-

लोभेनवसाचातोदेवबद्धाचा ॥ आणिसुमुद्धाचागुरुदेव ॥ गुरुदेवजाणतया-
मुमुद्धाचा ॥ देवसाधकाचानिरंजन ॥ २ ॥ निरंजनदेवसाधकाचेमनीं ॥ सिद्ध-
समाधानीदेवरूप ॥ ३ ॥ देवरूपझालासंदेह तुटला ॥ तोचि एकभलाभूमंड-
ळीं ॥ ४ ॥ भूमंडळींरामदासधन्यआहे ॥ अनन्यतापाहेशोधूनिचां ॥ ५ ॥ ६

अभंग ४४६

योगियांचादेवमजसांपडला ॥ घोरलाभझालाएकाएकीं ॥ १ ॥ एकाएकीं
एकत्रेलोक्यनायक ॥ देखिलासन्मुखचहूंकडे ॥ २ ॥ चहूंकडेरामनित्यनिरं-
तर ॥ व्यापिलेंअंतरसमागमें ॥ ३ ॥ समागमेंआत्मारामचिजोडला ॥ वियोग
हाकेलादेशधडी ॥ ४ ॥ देशधडीकेलाविकल्पवियोग ॥ रामदासीयोगसर्वकाळ ५

अभंग ४४७

नकरितांभजनहोईलतर्जन ॥ तेथेंकोणजनसोडवील ॥ १ ॥ सोडवीलदेव-
अनाथाचानाथ ॥ तोएकसमर्थमनींधरा ॥ २ ॥ मनींधरागोष्टीआपुल्याहि-
ताची ॥ भक्तिस्वहीताचीदासह्मणे ॥ ३ ॥

अभंग ४४८

धन्यमाझेभाग्यझालेंसफळित ॥ देवसप्रचीतजेथेंतेथें ॥ १ ॥ जेथेंतेथेंदेव
घेरसर्वभाव ॥ माझाअंतर्भावनिवळला ॥ २ ॥ निवळलाभावनिर्गुणीलाग
तां ॥ धिवेकजाणतांनित्यानित्य ॥ ३ ॥ नित्यानित्यबरेशोधूनीपाहीलें ॥ मनहें
राहिलेंसमाधानें ॥ समाधानेंमनजाहालेंउत्थन ॥ शब्दब्रह्मज्ञानरामदासी ५

अभंग ४४९

देखिलासंसारतरीपाहेसार ॥ बायांबेवझारपाडूनको ॥ १ ॥ पाडूनकोदुःख-
सागरीआपणा ॥ बेगीनासयबाओळखावें ॥ २ ॥ ओळखावेंबेगींआप-
आपणसौ ॥ संनारीस्फुटशीदासह्मणे ॥ ३ ॥

अभंग ४५०

ज्याचेंनामधेशीतेंचिंतूआहेसी॥पाहेआपणासीशोधूनियां॥१॥शोधितांशो
धितांमीपणचिनाही॥मीपणाचेंपाहीमूळबरें॥२॥मूळबरेंपाहानसोनी-
यांराहा॥आहातेसेआहासर्वगत॥३॥सर्वगतआत्मातोचितोपरमात्मा॥
दासअहमात्मासांगतसे॥४॥

अभंग ४५१

सोहं हंसाह्मणिजेतोमीतोमीऐसें॥हेंवाक्यविश्वासेंविदरावें॥१॥विदरावें
अहंब्रह्मास्मीवचन॥ब्रह्मसनातनतूंवीएक॥२॥तूंविएकब्रह्महेंचिमहावा-
क्य॥परब्रह्मऐक्यअर्थबोधें॥३॥

अभंग ४५२

ध्यानकरूंजातांमनहरपलें॥सगुणजाहालेंगुणातीत॥१॥जेथेंपाहेतेथेंराघो
बाचेंठाण॥करिंचापबाणशोभतसे॥२॥रामरूपीदृष्टीजाऊनीबेंसली॥स-
स्वीसुखावलीन्याहाळितां॥३॥रामदासह्मणेलान्चावलेमन॥जेथेंतेथेंध्यान
दिसतसे॥४॥

अभंग ४५३

धन्यधन्यतेवान्तर॥जवळीरामनिरंतर॥१॥ब्रह्मादिकांनातुडेध्यानीं॥तो
हावान्तरांगोठणीं॥२॥वेदश्रुतीसीनकळेमहिमा॥गुजसांगेब्रह्मवंगमा॥३॥दा-
सह्मणेतेदैवाचे॥आवडनेरघुनाथाचे॥४॥

अभंग ४५४

एकलक्षतोदिनमणी॥तृप्तहोतसेकमळीणी॥१॥तेंसादेवआहेदूरी॥परी-
तोभक्तांचेअंतरीं॥२॥दोनीलक्षनिशापती॥परीनेचकोरतृप्तहोती॥३॥रा-
मदासह्मणेघन॥देतोचातकाजीवन॥४॥

अभंग ४५५

बाळपणींलोभकरी॥मातानाहीजन्मवरी॥१॥देवदिनाचादयाळ॥दासपा-
ळसर्वकाळ॥२॥चंद्रसूर्यभावळती॥घनआकाशीलोपती॥३॥रामीराम-
दासीभाव॥तेंसानव्हेदेवराव॥४॥

अभंग ४५६

मायबापेंसांभाळित्ती॥लोभाकारणेंपाळित्ती॥तेंसानव्हेदेवराव॥त्याचाळ-
पाळस्वभाव॥२॥इरिवेनहोतां॥बाळकासमारीमाता॥३॥दासह्म

णेसांगोंकिती॥ बापलेंकासिमारिती॥४॥

अभंग ४५७

एकसहस्रकोटीवरी॥ झालीअन्याघांचीभरी॥१॥ तरीदेवउपेक्षीना॥ अंतींमि
घुरकरिना॥२॥ शरणागतभांबायले॥ भजनदेवाचेंचुकले॥३॥ रामीरामदा-
सह्मणे॥ सर्वगुणेंभक्तउणे॥४॥

अभंग ४५८

देवअभक्तांचोरला॥ आह्मांभक्तांसांपडला॥१॥ भेटीझालीसावकाश॥ भ-
क्तांनलगनांसायास॥२॥ पुढेंविवेकवेत्रपाणी॥ वारीदृश्याचीदारणी॥३॥
रामदासाचेंअंतर॥ देवाणशींनिरंतर॥४॥

अभंग ४५९

देवआह्मांशीजोडला॥ संतसंगेंसांपडला॥१॥ कडींकपाटींशिरवरीं॥ धुंडि
तातिनानापरी॥२॥ नानाशास्त्रेंधांडोळिती॥ जयाकारणेंकष्टती॥३॥ राम
दासह्मणेभावे॥ वेगींसंतांशरणजावे॥४॥

अभंग ४६०

ब्रह्मादिकांसीदुर्लभ॥ देवभक्तांशीस्वलभ॥१॥ थोरपणेंआढळेना॥ जाण
पणासीकळेना॥२॥ नाहीयोगाचेआरणीं॥ नाहीतर्पांनीथीरणीं॥३॥ दास
ह्मणेंसाधूविण॥ नानासाधनांचेशीण॥४॥

अभंग ४६१

भेटीदेईनाजनांसी॥ पाठीलागेसज्जनासी॥१॥ ऐसेंप्रीतीचेंलक्षण॥ भे-
टीवीणनाहीक्षण॥ नयेसाधनांसायासीं॥ तोहाआत्माअविनाशी॥३॥ रा-
मीरामदासह्मणे॥ संतसंगाचेनिगुणें॥

अभंग ४६२

देहचिरकाळराहो॥ अथवाशीप्रकाळजावो॥१॥ आम्हीवंस्तीकेलीरामीं
नाहींआस्थादेहधामीं॥२॥ देहाहीवोउत्तमभोग॥ अथवापडोदुःखभोग
॥३॥ रामीरामदासह्मणे॥ देहदुःखावेगळेजाण॥४॥

अभंग ४६३ मोक्षश्री.

आह्मीमोक्षलक्ष्मीवंत॥ भवदरिद्रवेंवेंनेय॥१॥ श्रीपतीचेपरीजन॥ आह्मीं
स्वाचंदसंपन्न॥२॥ समाधानतेंसमाग्य॥ असम रमाग्य॥३॥ रामीं

मदासीदेव॥सरव्यासहितस्वानुभव॥४॥

अभंग ४६४

मोक्षप्रीतेअह्मांपाशीं॥द्रव्यसिद्धीतिच्यादासी॥१॥आह्मींपरमार्थसंपन्न॥अर्थकायपरिच्छिन्न॥२॥रामीरामदासींभाग्य॥चढतेवाढतेवैराग्य॥३॥ ७ ॥

अभंग ४६५

परमार्थचेदरिद्रीसून॥त्यांचेनकरावेविपरीत॥१॥परीसमर्थलक्षण॥सर्वकाळसमाधान॥२॥समर्थीचीविद्यालागी॥माधोकरीमागेजगीं॥३॥तेसेंरामीरामदासीं॥ब्रह्मविद्येच्यासायासीं॥४॥

अभंग ४६६

हारसांडोनियांमार्गे॥द्वितीगेलीलागवेगे॥१॥मायासांडनियांचला॥झालास्वरूपीनिश्चला॥२॥कांहींभासविनादळे॥वृत्तिनिर्गुणीनिघळे॥३॥चराचरतेसांडिले॥बहुविधाओलांडिले॥४॥अवघेंएकचिनिर्गुण॥पाहीवृत्तीचेआपण॥५॥रामदाससांगेरवूण॥वृत्तितुर्घेचेंलक्षण॥६॥

अभंग ४६७

दृढहोतांअनुसंधान॥मनजाहालेंउच्चन॥१॥पाहोंजातांमायानासे॥हेतगेलेअनायसें॥२॥होतांबोधाचाप्रबोध॥झालानिःशब्दाचाशब्द॥३॥ज्ञानविज्ञानजाहलें॥वृत्तीनिवृत्तीपाहिले॥४॥ध्यानधारणेचीबुद्धी॥झालीसहजसमाधी॥५॥रामीरामदास्यवाच्य॥पुढेंझालेंअनिर्वाच्य॥६॥

अभंग ४६८

मनाहनीविलक्षण॥तेंचिसमाधीलक्षण॥१॥नलगेपुरूनियांघ्यावे॥नलगेजिवेंचिसारावे॥२॥नलगेवायूआरोपावा॥नलगेब्रह्मांडासीन्यावा॥३॥डोळेझांकुनीबेंसला॥परीनोमनेंआरोपिला॥४॥नानासाधनींसायास॥मनेंकेंलेंकासाचीस॥रामदासह्मणेवर्म॥हेंचिमनाचेंस्वरूप॥६॥

अभंग ४६९

गेलास्वरूपाच्याठाया॥इकडेब्रह्मतिकडेमाया॥१॥दोंहींमध्येसांपडला॥मीचब्रह्मऐसेंबोलिला॥२॥ब्रह्मनिर्मळनिश्चळ॥मायाचंचळचपळ॥३॥तिकडेवस्तुनिराकार॥इकडेमायेचाविस्तार॥४॥पुढेंब्रह्ममार्गेमाया॥मध्येसंदेहाचीकाया॥५॥रामीरामदासह्मणे॥इतुकेंमनाचेंकरणे॥६॥ ॥ ७ ॥ ७ ॥

रावणासारिग्वीकोणाचीसंपत्ती॥तोहीगेलाअंतीएकलाची॥१॥ एक-
लाचिगेलावाळीतोचान्तर॥कपीधोरधोरतेहीगेले॥२॥गेलेचक्रवर्तीथो
रावेंभवाचे॥फारआयुष्याचेऋषेश्वर॥३॥ऋषेश्वरगेलेमार्कंडासारिरेवे॥
बहुनांचेलेखेकोणकरी॥४॥कोणकरीसर्वशःश्वतआपुलें॥सर्वराज्यगे-
लेंकोरवांचें॥५॥कोरवनिमालेपांडवगळाले॥यादवहीगेलेएकसरां॥६॥
एकसरांगेलेराजेधोरधोर॥आणीकश्रीधरभाग्यवंत॥७॥भाग्यवंत-
गेलेएकामांगेंएक॥हरिश्चंद्रादिकपुण्यशीळ॥८॥पुण्यशीळगेलेकीर्ती
देऊनियां॥पापीगेलेवायांअधोगती॥९॥अधोगतीगेलेरामानभजतां
संसारिंमृणतांमाझेमाझे॥१०॥माझेमाझेमृणतांसाचाचियेपरी॥सेरवीं-
दुराचारीएकलाची॥११॥एकलाचिजातांएकलाचीयेतां॥मध्येचीदुश्चिता
मायाजाळीं॥१२॥मायाजाळींपापीजनगुंडाळले॥पुण्यशीळगेलेनिघो-
नियां॥१३॥निघोनियांगेलेसायुज्यपदासी॥रामींरामदासीचिरंजीव १४

अभंग ४७१

कोणाचेंहेंधरकोणाचासंसार॥सांडूनिशरीरजाणेंलागे॥१॥जाणेंलागे
अंतीएकलेंएकर॥व्यर्थखरपरजन्मवरी॥२॥जन्मवरीदेहसंसारिंगोंवि-
लें॥नाहींकाहींकेंलेंआत्महित॥३॥आत्महितगेलेंसंसाराचेओढी॥अं-
तीकोणसोडीरामावीण॥४॥रामावीणकोणीसोडवीनाअंती॥वायांचि-
रडतीजीबलगें॥५॥जीबलगेंरामदूरीदुरावला॥विचारआपुलाजाणवेना
॥६॥जाणवेनापूर्णस्फुलतावांचोनी॥पापियाचेमनींरामकेंचा॥७॥रामकें-
चाजयालोकिकाचीचाड॥पुरबितांकोडसंसारिंचें॥८॥संसारिंचेंकोडते-
चिवाटेगोड॥जयानाहींवाडअनुताप॥९॥अनुतापीझालेसंसारिंस्फुरले॥
राजेराज्यगेलेसांडूनियां॥१०॥सांडूनियांगेलेवैभवसंपत्ती॥पुढेंयानायाती
चेनींभेणें॥११॥भेणेंतेशरणगेलेत्योदेवासी॥नेलेवेकुंठसीभक्तराज॥१२॥
भक्तराजभावेभेटतीदेवासी॥रामेंरामदासींधन्यकेले॥१३॥

अभंग ४७२

मातापिताजनस्वजनकांचन॥स्थियापुचींमनगोंऊंनको॥१॥गोंऊंनकोमन
राघवाचांनुती॥लोकलाजजनींलागलीसे॥२॥लागलीसेपरीतुबांधवा-

वी ॥ स्वहिता करावी रामभक्ती ॥ ३ ॥ रामभक्तीवीणहोशीलहिंपुटी ॥ एकलें शोबरीं जाणें लागे ॥ ४ ॥ जाणें लागे अंतीं बाळा सकलक्षणा ॥ ध्यावीं राम राणा दास ह्याणे ॥ ५ ॥

अभंग ४७३.

आपुलीं पारखीं सर्व पारखिलीं ॥ नाहीं कामा आलीं रामावीण ॥ १ ॥ रामावीण जाणे सर्वही पैशून्य ॥ मावेचें करणें नाथिलेंची ॥ २ ॥ नाथिये लें आहे लोकांचें करणें ॥ तृणाचें तापणें जयापरी ॥ ३ ॥ तयापरीऐसा निश्चयो जाणावा ॥ सतीचा बोळावा आहे लोकां ॥ ४ ॥ लोक बहुरंग जाणूनी होरंग ॥ रामदासीं संग सोडविला ॥ ५ ॥

अभंग ४७४

दैन्यवाणा झाला प्राणी ॥ चंद्री लागली नयनीं ॥ १ ॥ ह्याणती उचलाउचला ॥ आतां भूमी भार झाला ॥ २ ॥ घोर लागला अमूप ॥ प्राणी झाला प्रेतरूप ॥ ३ ॥ दांतखिळी बैसली वाणी ॥ नाठा भरला करचरणीं ॥ ४ ॥ डोळे विक्राळ दीसती ॥ झांका झांका मुलें श्रीति ॥ ५ ॥ रामी रामदास ह्याणे ॥ अवधीं सरुवाचीं पिस्रणें ॥ ६ ॥

अभंग ४७५.

जन्मवरी शीण केला ॥ अंतीं कामा नाहीं आला ॥ १ ॥ काया स्मशानीं घातली ॥ कन्यापुत्रें मुरडलीं ॥ २ ॥ शेतवाडा तो राहिला ॥ प्राणी जातसे एकला ॥ ३ ॥ धन धान्य तें राहिलें ॥ प्राणी चर्फडीत गेले ॥ ४ ॥ इष्टमित्र आणि सांगाती ॥ आपुलाल्या घरा जाती ॥ ५ ॥ दास ह्याणे प्राणी मेले ॥ कांहीं सार्थक नाहीं केलें ॥ ६ ॥

अभंग ४७६.

आहे लक्ष्मीरे चंचळ ॥ इसी जातां नाहीं वेळ ॥ १ ॥ सत्य मानावें उत्तर ॥ देव नित्य निरंतर ॥ २ ॥ नाना वैभवं समस्त ॥ येती जाती अकस्मात ॥ ३ ॥ ह्याणे रामी रामदास ॥ नाहीं देहाचा विश्वास ॥ ४ ॥

अभंग ४७७

पुरें पट्टणें बसती ॥ एके काळीं विध्वंसती ॥ १ ॥ तेंसें वैभव सकळ ॥ येतां जातां नाहीं वेळ ॥ २ ॥ बहुत स्तुतीची रचना ॥ होते जाते क्षणक्ष-

णां॥३॥ दास ह्यणे चक्रवर्ती॥ आले गेले नेणों किती॥४॥ ॥श्रीशाम्
अभंग ४७८

रामनामाचा महिमा.

प्रातःकाळ झाला श्रीराम आठवा ॥ लहदयीं धरावा क्षण एक॥१॥ क्षण
एकराम लहदयीं धरिजे॥ संसार तरीजे हेछा मात्रें॥२॥ हेछामात्रें राम
नाम सर्व गती॥ भाग्यवंत ध्याती सर्व काळ॥३॥ सर्वकाळ राम मानसीं
धरावा॥ वाचे उच्चारवा नाम घोष॥४॥ नामघोष वाचे श्रवण मनन॥
चरणीं गमन देवालय॥५॥ देवालय जातां सार्थक हें झालें॥ का-
रणीं लागलें कलेवर॥६॥ कलेवर त्याचा जोडूनी हस्तक॥ ठेवावें मस्त-
क रामपायीं॥७॥ रामपायीं शिळाझाली दिव्य बाळा॥ तैसाची सोह-
ळा मानवांसी॥८॥ मानवांसी अंतीं रामनाम गती॥ स्मरे उमापती महा
देव॥९॥ महादेव जप सांगे पार्वतीसी॥ तोचि तो विश्वासी रामदास१०

अभंग ४७९

आरंभीं वंदिन अयोध्येचा राजा॥ भक्तांचिया काजा पावतसे॥१॥ पा-
वतसे महा संकटीं निर्वाणी॥ रामनामवाणी उच्चारितां॥२॥ उच्चारि-
तां राम होय पापक्षय॥ पुण्याचा उपाय पुण्यभूमी॥३॥ पुण्यभूमी
पुण्यवंतासी आठवे॥ पापियां नाठवे कांहीं केल्या॥४॥ कांहींकेल्या
तुझें मन पालतेना॥ दास ह्यणे जाणा साधीं वेगीं॥५॥ ॥श्रीशाम्॥

अभंग ४८०

लोखंडाचें सोनें परिसाचेनी संगें॥ साधूचेनि योगें बद्ध सिद्ध॥१॥
बद्धसिद्ध होती देखन देखतां॥ होय सार्थकता तात्काळची॥२॥ ता-
त्काळचि झाला वाल्हा तो वाल्मीक॥ दास पुण्यश्लोकरामनामें॥३॥

अभंग ४८१

मुक्तपणें रामनामाचा अहेरू॥ करितो गह्वारू मुक्त नहे॥१॥ मुक्तन-
हे काय स्वयें शूलपाणी॥ रामनाम वाणी उच्चारितो॥२॥ उच्चारितो
शिव नेथें कैचे जीव॥ बापुडे मानव देहधारी॥३॥ देहधारी नर धन्य-
तो साचार॥ वाचे निरंतर रामनाम॥४॥ रामनामवाचे रूप अभ्यंत-
रीं॥ धन्यतो संसारीं दास ह्यणे॥५॥ ॥श्रीमदयोध्यावासी रामचंद्र॥

अभंग ४८१.

श्रीराम जयराम नाम दो अक्षरीं ॥ सहस्र नामावरी ब्रीद गाजे ॥१॥
उफराते अक्षर वाल्मीक वेंखरी ॥ वंदीजे सरवरीं ब्रह्मादिकीं ॥ २ ॥
शक पदवितां वेश्येचे मंदिरीं ॥ वैकुंठा माझारी स्थाती आली ॥ ३ ॥
रामदास ह्मणे रामनाम घोष ॥ त्रैलोक्याचा दोष निर्दोळीला ॥४॥

अभंग ४८२

रानीं वनीं मनीं राम असों द्यावा ॥ करितो कुडावा सेवकाचा ॥१॥
सेवकाचा भार घेतला साचार ॥ म्हणूनि अंतर पडों नदी ॥ २ ॥
डों नेदी शब्द माझा मूमीवरी ॥ दृढ चित्तीं धरी देवराणा ॥ ३ ॥ देवरा-
णा सर्व काळ सोडविता ॥ लागलीसे चिंता माझी त्यासी ॥४॥ माझि-
चिंता करी राव अयोध्येचा ॥ कृपाळु दीनाचा दास ह्मणें ॥५॥ श्रीशं

अभंग ४८३

साराचेंही सार सांगतो तुझांसी ॥ ह्मणा अहर्निशीं राम राम ॥१॥ स-
गुण मूर्तीचें करावें अर्चन ॥ फळेकल्यासी अन्न यथाशक्ती ॥२॥ स-
ज्जनाची सेवा कीर्तनाची प्रीती ॥ होईल विश्रान्ती दास ह्मणें ॥ ३ ॥

अभंग ४८४.

सोपें हें सगळें नाम राघोबाचें ॥ सर्वकाळ वाचे येऊं द्यावें ॥१॥ येउं
द्यावें वाचे नाम निरंतर ॥ तेणें हा संसार तरशील ॥२॥ तरशील रा-
मीं रामदास ह्मणे ॥ सावधान होणें राम नामां ॥३॥ ॥ श्रीरामजय०

अभंग ४८५

राघवाचें नाम राखशील जरी ॥ तुज राखे तरी देवराणा ॥१॥ देवरा-
णा माझे जीवीचें जीवन ॥ आवडीनें खूण सांगतसे ॥२॥ सांगतसें
खूण माझे अंतराचीं ॥ सर्वही सरखाची सरवमूर्ती ॥३॥ सरवमूर्ती
राम सोडूं नको कदा ॥ तो तुज आपदा लागो नदी ॥४॥ लागो नदी
कष्ट आपुल्या दासासी ॥ रामीं रामदासीं साहाकारी ॥५॥ श्रीशं

अभंग ४८६

(समर्थ निर्याण) ॥ आज्ञे प्रमाणें परमार्थ ॥ केला जाण
म्यां यथार्थ ॥१॥ आतां देहाचा कंटाळा ॥ आला असें जी दयाळा ॥२॥

आतां एकचि मागणें ॥ कृपा करूनि यां देणें ॥ ३ ॥ ज्याची दर्शनाची आ-
शा ॥ त्याची पुरवावी इच्छा ॥ ४ ॥ ऐक सरख्या वचन ॥ त्यासी देईन द-
र्शन ॥ ५ ॥ तेरा अक्षरी मंत्राचा ॥ जप करील जो साचा ॥ ६ ॥ गणना हो-
तां तेरा कोटी ॥ त्यासी भेटेन जगजेरी ॥ ७ ॥ अथ न धरावें मनीं ॥ बहू
बोलिलों ह्मणूनी ॥ ८ ॥ नलगे आसनीं बैसावें ॥ नलगे अन्नही त्या-
गावें ॥ ९ ॥ येतां जातां धंदा करितां ॥ जपसंख्या मात्र होतां ॥ १० ॥ तेरा
कोटी गणना तेची ॥ पापें निरसती जच्चांतरींचीं ॥ ११ ॥ त्यासी देई-
न दर्शन ॥ तात्काळची मुक्त होणें ॥ १२ ॥ ऐसा वर होतां जाण ॥ दास
झाला सरवसंपन्न ॥ १३ ॥

अभंग ४८७

सकळ साधनांचें फळ ॥ रामनामचि केवळ ॥ १ ॥ जप तप अनुष्ठान ॥
अंतीं नामचि प्रमाण ॥ २ ॥ नानामंत्र यंत्रावळी ॥ सोडवीना अंतका-
ळीं ॥ ३ ॥ महा पातकी पतीत ॥ नामें तरले अनंत ॥ ४ ॥ नाम साराचें
ही सार ॥ नाम सकळांसी आधार ॥ ५ ॥ दास ह्मणे सांगूं किती ॥ नामें
वीण नाहीं गती ॥ ६ ॥

अभंग ४८८

रामनामावीण कांहीं ॥ अंतीं सोडवीतें नाहीं ॥ १ ॥ थोर थोर योगेश्व-
र ॥ अथवा प्रपंची इतर ॥ २ ॥ थोरपण धरितां ताढा ॥ तरी तो नागव-
ला करंदा ॥ ३ ॥ बहू पूजिलीं दैवतें ॥ योग याग नाना मतें ॥ ४ ॥ धोती
पोती आणि फ्रजंगी ॥ लोली मार्ग करिती योगी ॥ ५ ॥ विनवी रामी रा-
मदास ॥ नानासाधनीं सायास ॥ ६ ॥

अभंग ४८९

रामउपासक तोचि एक धन्य ॥ जो कोणी अनन्य रामनामीं ॥ १ ॥ रामना-
मीं भाव ज्याचा केवळ ॥ येर खळ खळ आवडेना ॥ २ ॥ नावडतीं मं-
त्र विविध विचित्र ॥ ज्या यंत्र तंत्र रामनाम ॥ ३ ॥ रामनाम जप रामना-
म तप ॥ शकू सरवरूप रामनाम ॥ ४ ॥ रामनामसिद्धि रामनाम बुद्धि
सर्वशास्त्रविधी रामनाम ॥ ५ ॥ रामनाम योग रामनाम याग ॥ सर्व-
स्वाचा त्याग रामनाम ॥ ६ ॥ रामनाम धर्म रामनाम अर्थ ॥ चारी पु-

रुषार्थ रामनाम ॥७॥ रामनाम गती रामनाम मती ॥ आदिमध्यअंती
रामनाम ॥८॥ रामनाम येणें कृतकृत्य होणें ॥ रामदास ह्याणे स्वानुभवे
अभंग ४९०.

येणें काय आलें याचीया हातासी ॥ नवल कृपा कैसी राघवाची ॥१॥
सरब्य तरी आह्मीं धोर केले रामीं ॥ जिह्वा मात्र नामीं हालवितों ॥२॥
ओरडुनि घोळ करीतसे उलूक ॥ त्याचा सर्व लोक करिती खेद ॥ ३॥
रामीं रामदासीं हें पुरवे आह्मींसीं ॥ फुकाची रामेशीं सरब्य झालें ॥४॥
अभंग ४९१.

अनाथाचा नाथ दीनाचा कैवारी ॥ सिंहासनावरी शोभतसे ॥१॥ शो-
भतसे राम प्रतापें आगळा ॥ दिसे सौम्य लीला सत्वगुणी ॥२॥ सत्व
गुणीं होणें सात्विकां कारणें ॥ क्रोधें संहारणें दुर्जनांसी ॥ ३॥ दुर्जनां
संहारूं सज्जनां आधारूं ॥ पाविकांसी पारू पाववितो ॥४॥ पाववी
तो पार या भवसिंधूच्या ॥ राघव दीनाचा दीनानाथ ॥ ५॥ दीनानाथ
राम पतित पावन ॥ योगियां जीवन अवलीला ॥ ६॥ लीला वेषधा-
री भक्तांचें माहेर ॥ धन्य गौरीहर चिंतीतसे ॥७॥ चिंतीतसे रामना-
म पूर्णकाम ॥ पावला विश्राम राम नामें ॥८॥ रामनामें हर अमर
जाहला ॥ हें तो समस्तांला श्रुत आहे ॥ ९॥ श्रुत आहे राम योग्यांचें
मंडन ॥ संसार खंडन महादोष ॥ १०॥ महा भय कैचें रामासी भज-
तां ॥ हें जाण अन्यथा वाक्य नव्हे ॥ ११॥ नव्हे सोडवण रामनामें बीण ॥ रा-
मदास खूण सांगतसे ॥ १२॥

अभंग ४९२. (हरिकथा)

राघोबाची कथा पतित पावन ॥ गाती भक्तजन आवडीनें ॥१॥ राघोबा-
च्या गुणां न दिसे तुळणा ॥ कैलाशीचा राणा लांचावला ॥२॥ देवांचें
मंडण भक्तांचें प्रभूषण ॥ भक्तांचें रक्षण राम एक ॥ ३॥ रामदास ह्याणे
धन्य त्यांचें जिणें ॥ कथा निरूपणें जन्म गेला ॥ ४॥

अभंग ४९३

कथा निरूपणें समाधी लागली ॥ वासना त्यागिली अंतरीची ॥ १॥
नाहीं आपपर कीर्तनीं तत्पर ॥ मनीं सारासार विचारणा ॥२॥ अर्थारूं

द मन श्रवण मनन ॥ होय समाधान निजध्यासें ॥ ३ ॥ रामीं रामदासीं
कथेची आवडी ॥ लागलीसे गोडी नित्य नवी ॥ ४ ॥

अभंग ४९४.

गमनामकथा श्रवणीं पडतां ॥ होय सार्थकता श्रवणाची ॥ १ ॥ सुखीं
नाम घेतां रूप आठवेल ॥ प्रेम दुणावेल पाहावया ॥ २ ॥ राम माझे
मनीं शोभे सिंहासनीं ॥ एक एकीं ध्यानीं आठवला ॥ ३ ॥ रामदास
ह्मणे विश्रान्ती मागेन ॥ जीवींचें सांगेन गुजकांहीं ॥ ४ ॥ ॥ श्रीरामचंद्र

अभंग ४९५.

नाहं वसामि वैकुंठे ॥ १ ॥ नाहीं वैकुंठींचे ठायीं ॥ नाहीं योगियां त्हादयीं
॥ १ ॥ माझे भक्त गाती जेथें ॥ नारदा मी वसें तेथें ॥ २ ॥ भानु तेजा
मी नातुडे ॥ तो मी कीर्तनीं सांपडें ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे साचें ॥ वाक्य
आहे भगवंताचें ॥ ४ ॥

अभंग ४९६.

कथा भगवंताची सार ॥ सकळ तीर्थींचें माहेर ॥ १ ॥ गंगा यमुना
सरस्वती ॥ कृष्णा वेण्या भागीरथी ॥ २ ॥ रवेतबंध वाराणशी ॥ पु-
ण्य लाभे हरिकथेसी ॥ ३ ॥ दास ह्मणे संत संग ॥ सदा कथेचा प्रसंग

अभंग ४९७

राळ वाजे मंद मंद ॥ सुरवीं हरिनामाचा छंद ॥ १ ॥ फडके राळी ए-
कवेळा ॥ घोष नामाचा आगळा ॥ २ ॥ रंगीं हरिदास मातले ॥ नामघो-
षें आनंदले ॥ ३ ॥ उभे हरिदास रंगणीं ॥ रामदास लोरांगणीं ॥ ४ ॥

अभंग ४९८

ध्यान विषयाचें तुरावें ॥ ह्मणूनी हरिकथेसी जावें ॥ १ ॥ ऐसी हेची गा-
था गोवी ॥ तरी तें धांवणें नागवी ॥ २ ॥ विषयासी कंराळले ॥ म्हणु-
नी हरिकथेसी आलों ॥ ३ ॥ विषय ध्यान सोडावया ॥ आलों कीर्तना-
च्या ठायीं ॥ ४ ॥ काम क्रोध मजपाशीं ॥ म्हणुनी आलों हरिकथेसी ॥ ५ ॥
रामी राम दास ह्मणे ॥ वाद सांडूनियां देणें ॥ ६ ॥

अभंग ४९९.

राम मूर्छना कळेना ॥ ताल ध्रुवपद कळेना ॥ १ ॥ या वेगळें सर्व बाव ॥ श्री-

तीं सावधान व्हावे ॥ २ ॥ अर्थ प्रबंध विचार ॥ तोहि कळेना साचार ॥ ३ ॥
भक्तिज्ञानाचा विश्वास ॥ नाहीं ह्मणे रामदास ॥ ४ ॥ ॥ श्रीरामचंद्र ॥

अभंग ५०० (करुणापर)

पतित पावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालरावे ॥ १ ॥ भक्तीची
आवडी नाहीं निरंतर ॥ कोरडे अंतर भावे वीण ॥ १ ॥ माझे मी तू पण
गेलें नाहीं देवा ॥ काय करूं वेवा संचीताचा ॥ २ ॥ रामदास ह्मणे भक्ति
ताचे उणे ॥ पतित पावनें सांभाळावे ॥ ३ ॥

अभंग ५०१

पतित पावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालरावे ॥ १ ॥ मु-
खें बोले ज्ञान पोटीं अभिमान ॥ पाहे परन्यून सर्व काळ ॥ १ ॥ दृढ दे-
ह बुद्धी तेणें नव्हे शक्ती ॥ जाहलो मी क्रोधी अनावर ॥ २ ॥ रामदास ह्म-
णे ऐसा मी अज्ञान ॥ सर्व ब्रह्मज्ञान बोलतसे ॥ ३ ॥ श्रीशम्भू ॥ ७ ॥ ७

अभंग ५०२

पतित पावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालरावे ॥ १ ॥ वै-
राग्याचा लेश नाहीं माझे अंगीं ॥ बोलतसें जगीं शब्द ज्ञान ॥ १ ॥ दे-
ह हे कारणीं लावावे नावडे ॥ आळस आवडे सर्व काळ ॥ २ ॥ रामदा-
स ह्मणे लाज लूझी तुज ॥ कोण पुसे मज अज्ञानासी ॥ ३ ॥ श्रीराम

अभंग ५०३

पतित पावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालरावे ॥ १ ॥ मि-
थ्या शब्द ज्ञानें तुज अंतरलों ॥ संदेहीं पडलों मी पणाच्या ॥ १ ॥ सदा
खळ खळ निर्गुणाची घडे ॥ सगळण नातुडे ज्ञान गर्वे ॥ २ ॥ रामदास
ह्मणे ऐसा मी पतित ॥ मी पणें अनंत आतुडेना ॥ ३ ॥ ॥ श्रीराम ॥

अभंग ५०४

पतित पावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालरावे ॥ १ ॥
मन हे चंचळ न राहे निश्चळ ॥ निरूपणीं पळ स्थिरावेना ॥ १ ॥ सांडु
नियां ध्यान विषयचिंतन ॥ कशीतसे मन आवरेना ॥ २ ॥ रामदास ह्म-
णे कथा निरूपणे ॥ मनाची लक्षणे नैशीं तैशीं ॥ ३ ॥ श्रीरामचंद्र ॥

अभंग

पतीतपावना जानकी जीवना ॥ वेगीं माझ्या मना पालरावे ॥ १ ॥ संसा-
राचे संगें दुःखी फार झालें ॥ ह्मणूनियां आलों शरण तुज ॥ १ ॥ या-
गीं राघवा भक्तां उद्धरावे ॥ आपुलें राखावे नाम देवा ॥ २ ॥ रामदास
ह्मणे लाज तुझी तुज ॥ कोण पुसे मज अनाथासी ॥ ३ ॥ ॥ श्रीराम

अभंग ५०६

देवा मज आतां वाटे तुझी चिंता ॥ पवाडे वर्णितां हांसतील ॥ १ ॥ नस-
ता लोकीक नामा ऐशी क्रिया ॥ मग हांसावया काय उणें ॥ २ ॥ मेहूणा
मंगळ हांसतील तुज ॥ ह्मणूनियां मज लाज वाटे ॥ ३ ॥ रामदास ह्म-
णे नाम जड झालें ॥ ऐसें काय केलें देव राया ॥ ४ ॥ ॥ श्रीरामचंद्रम्

अभंग ५०७

गणिकेनें देवा काय भजन केलें ॥ संकेतेन घेतलें नाम तूझें ॥ १ ॥ एका
नामा सार्हीं विमान उतरावे ॥ आह्यां न पावावे अनाथासी ॥ २ ॥ का-
य त्या नामाची विरी गेली आतां ॥ सांग बा रघूनाथा राम राया ॥ ३
तेव्हां होतें तुहां दीन नाथपण ॥ आतां उद्यापन काय केलें ॥ ४ ॥
रामदास ह्मणे न बोलें पुढती ॥ येई बा रघुपती वेगीं आतां ॥ ५ ॥

अभंग ५०८

मी खरा पतित तूं खरा पावन ॥ आतां अनुमान करूं नको ॥ १ ॥ आ-
तां कांहीं मज माझी चिंता नसे ॥ तुझें नाम कैसें वांचवील ॥ २ ॥ स-
मर्थे घेतला नामासार्हीं भार ॥ मज उपकार कासयाचा ॥ ३ ॥ रामदा-
स ह्मणे तुझें नूज उणें ॥ सोयरे पीसण हांसतील ॥ ४ ॥ ॥ ७ ॥ श्री-

अभंग ५०९

माझें सर्व जावो तुझें नाम राहो ॥ हाचि माझा भावो अंतरींचा ॥ १
पतित जाईल नाम हें जाईल ॥ मग कोण राहील तुजपाशीं ॥ २ ॥ ह्म-
णूनियां देवा भक्तां उद्धरावे ॥ आपुलें राखावे नाम देवा ॥ ३ ॥ रामदा-
स ह्मणे देवा तुझी आण ॥ ब्रीदासार्हीं प्राण देणें लागे ॥ ४ ॥ श्रीः

अभंग ५१०

राम माझी माय कधीं भेटईल ॥ बोरस देईल आलिंगनें ॥ १ ॥ संसा-
राचें दुःख दाटलें मानसीं ॥ तूं मी नूजपाशीं सांगईन ॥ २ ॥ उतावेल

चित्त उभाळूनी बाहे ॥ रामदास पाहे वार तुझी ॥ ३ ॥ ॥ श्रीशंभूदे ॥ ७ ॥

अभंग ५११.

कांबो राम माये दुरी धरियेलों कठीण कैसें झालें चित्त तुझें ॥ १ ॥ देऊनि अलिंगन प्रीति पडीभरें ॥ सुख पीतांबरें पुसशील ॥ २ ॥ घेऊनि कडीये धरुनी हनुवरी ॥ कई गुज गोष्टी सांगशील ॥ ३ ॥ रामदास ह्मणे केव्हांसं बोरिवशी ॥ प्रेमें पाह्ना देशी जननीये ॥ ४ ॥

अभंग ५१२.

तुकाई यमाई नमूं चंडाबाई ॥ जारवाई जोरवाई सरवाई ते ॥ १ ॥ सरवाई जगदंबा आदिशक्ती अंबा ॥ तुझी त्या स्वयंभा दारववावें ॥ २ ॥ दारववावें तुझीं सर्वां पैलीकडे ॥ देखतांची घडे मोक्षपद ॥ ३ ॥ मोक्षपद घडे मोक्षासी पाहतां ॥ तडूपचि होतां दास ह्मणे ॥ ४ ॥ श्रीशम्भू ॥

अभंग ५१३.

सूर्यनारायणा देवा नमस्कार ॥ तुवां निराकार दारववावें ॥ १ ॥ दारववूनि द्यावें मज निववावें ॥ चंद्रा तुज भावें प्रार्थितसें ॥ २ ॥ प्रार्थितसें मही आणि अंतरीक्षा ॥ तुझी त्या अलक्षा लक्षवावें ॥ ३ ॥ लक्षवावें मज आपो नारायणें ॥ ब्रह्मप्राप्ती जेणें तें करावें ॥ ४ ॥ करावें सनाथ अग्निप्रभ जनें ॥ नक्षत्रीं वरुणें दास ह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ५१४.

नमो रामकृष्णा नमो नारायणा ॥ तुझीं त्या निर्गुणा दारववावें ॥ १ ॥ दारववावें नीज स्वरूप आपुलें ॥ दिसेनासें झालें काय करूं ॥ २ ॥ काय करूं आतां देवा नरहरी ॥ पंढरि माझारी पांडुरंगा ॥ ३ ॥ पांडुरंगा देवा अगा महादेवा ॥ मज द्यावा ठावा परब्रह्मी ॥ ४ ॥ ब्रह्मीं ब्रह्मरूपतें मज करावें ॥ रामदास भावें प्रार्थितसें ॥ ५ ॥

अभंग ५१५.

तुझी सर्व देव भिळूनी पावावें ॥ वेगीं मज न्यावें परब्रह्मी ॥ १ ॥ परब्रह्मीं न्यावें संत महानुभवीं ॥ मज या वैभवीं चाड नाही ॥ २ ॥ चाड नाही ५१५ निर्गुणाबांचूनी ॥ माझे ध्यानीं मनीं निरंजन ॥ ३ ॥ निरंजन माझ्या मजभेटवावा ॥ तेणें होय जीवा समाधान ॥ ४ ॥ समाधानमाझें

करागा सर्व हो॥ तुझांसि देव हो विसरेना॥ ५॥ विसरेना देहो चाल-
तो तों वरी॥ बाल्य अभ्यंतरीं दास ह्मणे॥ ६॥ ॥ श्रीशं वंदे ॥ ७॥

अभंग ५१६

तूं काय झालासी अगा निरंजना॥ आह्मां भक्तजनां सांभाळावे॥ १॥ सां-
भाळावे सदा सबाळ्य अंतरीं॥ आह्मां क्षणभरी सोडूं नका॥ २॥ सोडूं
नको बांधां गुप्त कां झालासी॥ देवा देखलासी संत संगी॥ ३॥ संत संगी
गुप्त होऊनि पाहीले॥ संगत्यागे झालें दरशन॥ ४॥ दरशन झाले तेचि
ते जाणती॥ नसूनि असती कल्पकोडी॥ ५॥ कल्प कोडी जोडी झालीनि
गुणाची॥ दास ह्मणे कैची देह बुद्धी॥ ६॥

अभंग ५१७

देवेंवीण आतां मज कंठवेना॥ रुपाळ तो नानागधीं वसे॥ १॥ नाना
गधीं देव असे जेथें तेथें॥ त्यावीण रीतें स्थळ नाही॥ २॥ स्थळ ना-
हीं रीतें ब्रह्म तें पुरतें॥ जेथें जावें तेथें मार्गे पुढें॥ ३॥ मार्गे पुढें ब्रह्म
सर्वत्र व्यापक॥ दासतो निःशंक मार्गे पुढें॥ ४॥

अभंग ५१८

निष्ठुर झालासी कांरे देवराया॥ मनांतील माया राकिघेली॥ १॥ राकि-
घेली माया झालासी कठीण॥ तेणें बहुशीण झाला मज॥ २॥ झाला
मज शीण आत्यंतिक फार॥ दुःखाचे डोंगर कोसळले॥ ३॥ कोसळले
दुःख त्यांहीं वोसडीले॥ आणूनि सांडीले वनांतरीं॥ ४॥ वनांतरीं नाहीं
कोणाचा आधार॥ त्यांहीं निराधार केले देवा॥ ५॥ केले देवा मज वि-
देशीं परदेशी॥ तेथें म्यां कोणासी पाचारावे॥ ६॥ पाचारावे कोणा सां-
भाळील कोण॥ हिंडे वण वण वनांतरीं॥ ७॥ वनांतरीं हिंडे कोणी ना-
हीं सरवा॥ झालाशी पारिरवा तूंही देवा॥ ८॥ तूंही देवा नको सोडूं क-
ळ वळा॥ भक्तांच्या स्नेहाळा माय बापा॥ ९॥ माय बापा दूरी धरूं नको आ-
ह्मां॥ तुवां शिवरामा उद्धरावे॥ १०॥

अभंग ५१९

देवा तूं समर्थ तुज येणें जाणें॥ नव्हे श्लाघ्यबाणें सर्वथाही॥ १॥ सर्वथा-
ही श्लाघ्य दुःख आणि शोक॥ उणे पुरे लोक बोलताती॥ २॥ बोलताति

स्फूर्त अष्टांग.

(१२३)

जेसें सर्वहि सांडावे॥ निश्चळचि ह्मावे दास ह्मणे॥ ३॥ ॥ श्रीशंभुदे॥

अष्टांग ५२०

उदारांच्या राण्या भक्तांच्या मंडणा॥ माझ्या अवगुणा पालरावे॥ १॥
आतां मज ऐसें करीबा राघवा॥ देई तुझी सेवा हेंचि सार॥ २॥ सर्व
काळ ध्यान तुझेंचि करीन॥ ऐसें माझे मन करी देवा॥ ३॥ परस्त्रीकां-
चनीं निर्मळ वासना॥ तुझीया भजना सावधान॥ ४॥ मज अप्राविका
भ्रावार्थ लावावा॥ विकल्प त्यागावा अंतरींचा॥ ५॥ माझे उणें पुरें
रामा सांभाळावे॥ सनाथ करावे दास ह्मणे॥ ६॥

अष्टांग ५२१

ब्रीद आपुलें राखवे॥ आह्मां भक्तां सांभाळावे॥ १॥ बहू नाही वाडा
चार॥ आतां एकचि निर्धार॥ २॥ येथें नाही कांहीं व्यस्त॥ आतां बो-
लतो नेमस्त॥ ३॥ रामदास ह्मणे एक॥ आतां बोलतो नेमक॥ ४॥

अष्टांग ५२२

जो का भगवंताचा दास॥ तेणें असावे उदास॥ काय देतिल तेंचि व्या-
वे॥ कोणा कांहीं न मागावे॥ २॥ आशा कोणाची न करावी॥ बुद्धिभ-
गवंती लावावी॥ ३॥ सदा श्रवण मनने॥ आणि इंद्रिय दमने॥ ४॥
नाना परी बोधुनी जीवा॥ आपुला परमार्थ साधावा॥ ५॥ रामदासीं
पूर्ण कामें॥ बुद्धि दिली हे श्रीरामें॥ ६॥

अष्टांग ५२३

नको ओळखीचे जन॥ अंगीं जडे अभिमान॥ १॥ आतां तेथें जावे
मना॥ जेथें कोणी ओळखीना॥ २॥ लोक ह्मणती कोण काय॥ पुस-
तांही सांगूं नये॥ ३॥ रामदास ह्मणे पाहीं॥ तेथें कांहीं चिंता नाही॥ ४॥

अष्टांग ५२४.

बोलवेना तें बोलावे॥ चालवेना तेथें जावे॥ १॥ नवल स्वरूपाच्या योगें॥
जीवपणाचे वियोगें॥ २॥ वाट नाही तेथें जावे॥ जाणवेना तें जाणावे॥ ३॥
नसूनियां भेरीध्यावी॥ तुटी असोनी पाडावी॥ ४॥ रामदासीं दृढ बुद्धि॥
होतां सहज समाधी॥ ५॥ अष्टांग ५२५
पांचा मध्यें जें पहिलें॥ पाहतां तें सेंची वहिलें॥ १॥ तीन असरीं उच्चार

त्यासी माझा नमस्कार ॥२॥ साताजणांचे शेवटीं ॥ आतां करितां होते भे-
टी ॥३॥ रामीं राम दास ह्मणे ॥ नवां माजी पहिल्या गुणें ॥४॥ ॥ श्रीशाम्

अभंग ५२६.

पहिला गुण दुसरा पक्ष ॥ तेणें लक्षावा अलक्ष ॥ १ ॥ देव जवळी चुकला
भक्त भेदे भोंबावला ॥ २ ॥ पुढें सांपडतां धन ॥ वांयां करावें साधन ॥ ३ ॥
रामदास ह्मणे सार ॥ तेथें पाहिजे विचार ॥४॥

अभंग ५२७ विवेक.

कापूर राहीना रक्षणा वांचूनी ॥ जाय तत्क्षणीं निघोनीयां ॥ १ ॥ निघो
नियां जाय पारा एकसरा ॥ तैसें ज्ञान नरां पासूनियां ॥ २ ॥ पासुनीयां जा-
य ज्ञान हें ताकाळ ॥ जंव नाहीं बळ विवेकाचें ॥ ३ ॥ विवेकाचें बळ पा-
हिजे प्रबळ ॥ तरीच निवळ वृत्ति होय ॥ ४ ॥ वृत्ति होय स्थिर श्रवण म-
ननें ॥ राघोबाचें ध्यानें दास ह्मणे ॥ ५ ॥

अभंग ५२८.

ज्याचेनी जितोसी त्यासी चुकलासी ॥ व्यर्थचि झालासी भूमीभार ॥ १ ॥
भूमीभार जिणें तुझें गुरूवीण ॥ वचन प्रमाण जाण बाप्पा ॥ २ ॥ जाण
बाप्पा गुरूवीण गती नाहीं ॥ पडशि प्रवाहीं मायाजाळीं ॥ ३ ॥ मायाजा-
ळीं वांयां गुंतलाशीं मूढा ॥ जन्मवरी ओटा तडातोडी ॥ ४ ॥ कांहीं तडा-
तोडी कांहीं देव जोडी ॥ आयुष्याची घडी ऐशी वेंचीं ॥ ५ ॥ ऐशि वेंचीं
बापा आपुली वयसा ॥ दास ह्मणे ऐसा काळ घालीं ॥ ६ ॥ ॥ श्रीमद्रघुवी०

अभंग ५२९

वृद्ध ते ह्मणती संसार करावा ॥ जना हातीं घ्यावा ह्मणुनी बरें ॥ १ ॥ ह्मण
नाति बरें जन ते कोणाला ॥ बुडविती त्याला ऐशा बोधीं ॥ २ ॥ वैश्वदेव
दान अतिथीतें घडे ॥ राकि एकीकडे केले दोष ॥ ३ ॥ मूर्खतो ह्मणावाक-
यजी वाल्मीक ॥ राकितां सकळिक मुक्त जाहला ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे
कथिलें जें वेदीं ॥ तयामात्र वंदीं इतर शोर ॥ ५ ॥

अभंग ५३०

सर्वस्थें बुडत ऐशी तो मानोक्ती ॥ न धरावी चितीं साधकानीं ॥ १ ॥ भर-
त तो मूर्ख होता काय सांग ॥ मातेबाहीत्याग केला जेणें ॥ २ ॥ पित्यातेत्या-

स्फुटअभंग.

८ १२५.

गीलें दैत्येंद्र प्रन्हादें ॥ कां त्याशीं गोविंदें स्नेह केला ॥ ३ ॥ दैत्यें बिभीषणें
टाकियेला बंधु ॥ रामासि संबंधु जोडीयेला ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे शक्र
होता गुरु ॥ परंतु दानारु धन्य बळी ॥ ५ ॥

अभंग ५३१

संसारी न होना काय तो जनक ॥ ह्मणती विवेक न करितां ॥ १ ॥ सत्य
युग आणि आयुष्य भरवसा ॥ याज्ञवल्क्या ऐसा उपदेशिता ॥ २ ॥ ऋ-
षीश्वर नित्य येती जानी घरा ॥ तेणें कनांतरा कां जावें हो ॥ ३ ॥ ऐशा तु-
ह्मां काय असे अनुकूळता ॥ मूर्ख नाशधितां कां करितां ॥ ४ ॥ रामदास
ह्मणे कलियुगीं हेंची ॥ वाढ साधनाची चरी सांगी ॥ ५ ॥ ॥ श्रीरामचंद्र

अभंग ५३२

मुनीश्वरा ऐसे नकरा नियम ॥ जनकाचे सम कां करारे ॥ १ ॥ ज्यागोत्रींचे
तुलीं तयां ऋषीश्वरीं ॥ केलें तैसें करी आचरण ॥ २ ॥ प्रथम साधक लक्ष-
णें इतुकीं ॥ पुढें आतां भाकी सिद्ध चिन्ह ॥ ३ ॥ सांगूनि लक्षणें कथीन आ-
चरणें ॥ पूर्णाशीर्जीं विघ्नें तींहीं सांगूं ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे साधन जें केलें
घुटील चुकविले जन्मफेरे ॥ ५ ॥

अभंग ५३३.

क्वावया तो योगी कैसा अधिकार ॥ तयाला साचार प्राप्ती होय ॥ १ ॥ पाहि-
जे अनुताप तापलों मी फार ॥ विभ्रान्तीसी चार नाहीं नाहीं ॥ २ ॥ नरदेहीज-
न्मूनि विषयीक झालों ॥ स्वार्थासि चुकलों हेंची शोधा ॥ ३ ॥ ऐसा अनुता-
प नित्य तो बाहतां ॥ वैराग्य ये हाना त्या प्राण्यांच्या ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे
त्रिविध वैराग्य ॥ भोगूनि आरोग्य केलें देहा ॥ ५ ॥ ॥

अभंग ५३४ ॥ त्रिविधवैराग्य.

सात्विक राजस तामस त्रिविध ॥ वैराग्याचे भेद योगी वदती ॥ १ ॥ देवीं
मत्त करी मन धरणी साचे ॥ टाकी ब्राह्मणाचे नेम धर्म ॥ २ ॥ होऊनि गो-
सावी लाविती कौपीन ॥ दया क्षमा ज्ञान हीन राख ॥ ३ ॥ मठ ते बांधूनी
व्यवहार करिती ॥ कल्पीं त्यां श्रीषती न भेदेल ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे हे ताम-
स योगी ॥ रोखचे भोगी केलें देवें ॥ ५ ॥ अभंग ५३५.

करूनी कीर्तन योग्यता मिरवणें ॥ देशोदेशीं जाणें द्रव्या सांगीं ॥ १ ॥ द्रव्य

चेतां पुढें प्रेमानें कीर्तन ॥ सचवितों मान धन इच्छा ॥ २ ॥ राजा देऊं जा-
तां देऊळ बांधणें ॥ येवढी या धनें काय होतें ॥ ३ ॥ दात्यानीं त्रासावें स-
र्वानीं हांसावें ॥ त्या मानवा पावे देव कैसा ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे देव तो स-
मीप ॥ गांठीं ऐसें पाप जोडा परी ॥ ५ ॥

अभंग ५३६

देउळाचे भिसें द्रव्य तें जोडावें ॥ गांठीचें मोडावें पुण्यधन ॥ १ ॥ येरवीं तें
काय न घडे प्राण्याला ॥ लय करण्याला आग लागो ॥ २ ॥ राजा जें हें वा-
चे कवन करावें ॥ धन्य ह्मणावावें लोका हातीं ॥ ३ ॥ राजसां तामसां राघ-
वाची भेटी ॥ गेल्या जन्मकोटी तरी नाहीं ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे करितों
निवाड ॥ सोडवितों खोड मना तुझी ॥ ५ ॥

अभंग ५३७

ऐकावीं लसणें विरक्ताचीं शब्द ॥ राकियेला क्रोध जेणें सर्व ॥ १ ॥ सुती
आणि निंदा करी जो श्रवण ॥ परी तेथें मन नाहीं ज्याचें ॥ २ ॥ राकावें तें
काय धरावें श्रवणांत ॥ वैराग्याची मात बहुविधा ॥ ३ ॥ भार्याहीन वि-
प्र होऊनि संन्यासी ॥ एकुनी अन्यासीमुक्त व्हावें ॥ ४ ॥ रामदास ह्म-
णे शारुभार्य कीं ज्ञान ॥ केवीं तें साधन ऐकें मना ॥ ५ ॥ ॥ श्रीशंकरम् ॥

अभंग ५३८

पश्चात्ताप झाला संसार करितां ॥ अथवा देखतां पर दुःख ॥ १ ॥ तेव्हां पू-
र्वीं तुज जनोक्ती कथिल्या ॥ पाहिजे सोशिल्या त्या आधीं बा ॥ २ ॥ कि-
त्येकांसी बोध त्याचाही होतो ॥ संसारीं पडतो मागुतेनी ॥ ३ ॥ नाहीं ति-
री मग राजस तामसी ॥ वैराग्याची फांशी गळां पडे ॥ ४ ॥ रामदास ह्म-
णे भार्यासह जो कीं ॥ वैराग्य सात्विकी तोचो धन्य ॥ ५ ॥ श्रीराम ॥ ॥ ॥

अभंग ५३९

समर्थ सांप्रदायी गृहस्थ्यांचे नित्य नेम.

संसार करावा ऐशा त्या रीतीनें ॥ मुक्ती होय तेणें करूनियां ॥ १ ॥ जन्म-
भूमिकेसी तीर्थीं तो अथवा ॥ योग्य ठाव घ्यावाहितोपाधी ॥ २ ॥ नदीतट
रम्य रम्य तरुवर ॥ ऐसें तें सुंदर स्थळ घ्यावें ॥ ३ ॥ संसारीं बुडतों उच्चा-
रू अनुदिनीं ॥ उदास मानुनी राहावें हो ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे संसारीं

मुक्ती॥ सांगूं तुजप्रती ऐकतेंरे॥ ५॥

अभंग ५४०.

गुरूसी शरण जावें जिवें भावें॥ वेदांत ऐकावे तन्मुत्तानें॥ १॥ याव-
त्काल झाली नाही ते पूर्णता॥ तंववरी अनंता आर्जवें हो॥ २॥ सा-
धक आणि सिद्ध पूर्ण तो तीसरा॥ लक्षणें अवधारा त्यांचीं मनीं॥ ३॥
जनोक्ती साहूनी साधनीं लुब्धला॥ साधक तो झाला योगा पेसी॥ ४॥
रामदास ह्मणे सिद्धांचीं लक्षणें॥ ऐकतांची ध्यान लागो ध्यासा ५

अभंग ५४१

नव्हावें संन्यासी बाह्यवेषधारी॥ भार्या असनी करी भिक्षुधर्म॥ १॥
विष्टामूत्र करूनी क्षाब्दी हस्तपाद॥ मुखवाचा शोध गंगानदीं॥ २॥ घ-
टिका एकरात्र राहो तयावरी॥ ऐसें नित्य करी नेमालागीं॥ ३॥ घालूनी
आसन बरवें बैसावें॥ स्तवन करावें जान्हवीचें॥ ४॥ रामदास ह्मणे
अजपा संकल्प॥ करानाशी पाप केले तुमचें॥ ५॥

अभंग ५४२

योगाभ्यास मग यथाशक्त्या करी॥ तुटे कर्म दोरी ज्यासेवनें॥ १॥ इडा-
मार्गी वायू यथाशक्त्या ओटी॥ दडपावा गाढी तो कुंभक॥ २॥ पिंगळे-
च्या मार्गे सांडावा निश्वास॥ स्फुर्भ्वा वेळनाश होय जात॥ ३॥ पिंग
ले करावें युक्तीनें पूरक॥ होईल कुंभक तितुका कीजे॥ ४॥ रामदास ह्म-
णे करावे रेचक॥ जेणें झाला एक प्राणायाम॥ ५॥ ॥

अभंग ५४३.

ऐसेंच दवितां चढे वळू जेव्हां॥ तुटे सर्व तेव्हां कर्मबंध॥ १॥ करावें तें स्ना-
न वेदोक्त मंत्रानें॥ त्रिपुंड्र धारण अष्ट स्थानीं॥ २॥ भूशक्ति भूतशक्ति
मातृकेचें न्यास॥ आरंभ संध्येस मग कीजे॥ ३॥ शतत्रय जप गायत्री-
चा कीजे॥ सहस्रजपीजे गुरूमंत्र॥ ४॥ रामदास ह्मणे यथाशक्तिम-
ती॥ पूजावा श्रीपती मनीं मूर्ती॥ ५॥

अभंग ५४४.

करूनी पूजन वाचावें पुराण॥ श्रेष्ठ रामायण भागवत॥ १॥ स्तोत्रपाठ-
कीजे भिक्षेला मागतां॥ ग्रीय तो अनंता येणें नामें॥ २॥ आरंभ भिक्षेचा

प्रहराचे वरी॥ मागावी घटिका चारी ग्रामा माजी॥३॥ आणूनितें अन्न
भार्येशीं अर्पावें॥ माध्याह्निका जावें तीर्थावरी॥४॥ रामदास म्हणे मा-
ध्याह्नाचा विधि॥ आचरितां सिद्धि होय प्राण्या॥५॥ ॥श्रीरामचंद्रन०

अभंग ५४५

जाऊनियां तीर्थीं स्नानासी करावें॥ त्रिपुंड्र लावावें हारावनिनें॥१॥ आ-
सन मृगचर्म पात्र तो भोंपळा॥ योगियांची कळा ऐशी धरिजे॥२॥
माध्याह्न संध्या सूर्य उपस्थान॥ झाल्या ब्रह्मयज्ञ मग कीजे॥३॥ प्रति-
क लक्षावा निर्मळ आकाशीं॥ एष्टींगभस्तीसी करूनियां॥४॥ रामदास
विन्हें सांगे पुरुषांची॥ अवधी काळाची समजे जेणें॥५॥ श्रीरघुवीर.

अभंग ५४६

षण्मास मरण काळा तो पुरुष॥ होय देख त्यास निश्चयानें॥१॥ नाना
वर्ण भासे उद्देग होईल॥ पिवळा रोगीलभयलाली॥२॥ लक्षण भुजही-
न धर्मीचाड नसे॥ थोडकें आयुष्य राहिलें हो॥३॥ वामभुजहीन स्त्री
षण्मासीं जात॥ शिर हीन होत मरण मासीं॥४॥ रामदास म्हणे प्रतिक
लक्षण॥ पाहूनि अवधान ठेवीं काळा॥५॥

अभंग ५४७

इकडे भार्येनें अन्न शिजवून॥ ठेवावें झांकून पती येतों॥१॥ माध्याह्न
सारूनी आश्रमासी यावे॥ देवासी करावें धूप दीप॥२॥ नैवेद्य दावावा
पदार्थ जो केला॥ श्रीवैश्वदेवाला मग कीजे॥३॥ अतिथि पूजावा आ-
स झाल्या द्वार॥ नाहीं हें उत्तर त्या नकीजे॥४॥ रामदास म्हणे प्रमाण
सूत्राचें॥ घेतलें लोकांचे खंडणार्थ॥५॥

अभंग ५४८

गोत्रासकादूनी कीजे भागतीन॥ अतिथि आपण दोन घ्यावे॥१॥ तिसरातोभाग
भार्येशीं अर्पावा॥ अतिथीतर्पावा आर्ततेनें॥२॥ यासोयासीं राम म्हणत जेवावें॥
आंचवून निघावें तुळशीदळ॥३॥ भिक्षासरलियास्तोत्रंजीउरलीं॥ पदवीं त्या
काळीं शांतचित्ते॥४॥ रामदास म्हणे बुद्धीचा निश्चय॥ यागर्थीं होय तोची धन्य॥५॥

अभंग ५४९

करावें श्रवण ऐकावें पुराण॥ शीष घडीतीन दिन राहेतो॥१॥ साखूनी प-

सुखअभंग.

(१२९)

दहस्त संध्या आरंभावी॥ सरस्वती ध्यावी ब्रह्मदेवी॥१॥ गणपती मंडल ने
त्रांनीं लक्षावे॥ मरण पाहावे येणें आपुलें॥२॥ वेंतें उणें भासे षण्मासीं
मरण॥ तळीं जरी न्यून मास तीन॥४॥ रामदास ह्मणे दक्षिणभागीं
उणें॥ दोमासीं मरणें हा नेम हो॥५॥

अभंग ५५०

वामभुज कोरहीन दिसेल जेव्हां॥ एक मासीं तेव्हां मरण हो॥१॥ मध्ये
छिद्र देखे उरले दाहा दीन॥ सधूम दर्शन उरले पांच॥२॥ ज्वाला नि-
घे ऐसा गणपती अस्तासी॥ अवधी मरणासीं प्रहर आठ॥३॥ हिशान
गायत्री नियमें पढावी॥ मग ते ह्मणावी रामरक्षा॥४॥ रामदास ह्म-
णे सायंकाळ कर्म॥ अलिप्त अति वर्म तेथील हो॥५॥

अभंग ५५१.

घेउनीयां बीणा बांधूनि घुंगरूं॥ नहीन वीसरू कीजे देहा॥१॥ यामा
र्ध देवास नृत्यें आळवावे॥ घुंगरूं सोडावे बैसूनियां॥२॥ अभंग दो-
हरे धृपद पद आर्या॥ प्रार्थविं गुरुवर्या ऐशा नेमें॥३॥ एक प्रहर
ऐसा झाल्या शेजारती॥ करूनी श्रीपती निजवावे॥४॥ रामदास ह्म-
णे कुशासनावरी॥ शय्याने त्यावरी करूनी निजे॥५॥

अभंग ५५२.

शय्या दोन कीजे न करावी एक॥ काय हा विवेक जरी पुसशी॥१॥ या-
सार्थी मज आहे आधार बळकट॥ मनीं धरी वाट मी जें बोलें॥२॥ अ-
र्धरात्रीं रती भार्येशीं करावी॥ आपुली सेवावी शय्या पुन्हा॥३॥ न-
दुसरे पुन्हां रतीलागीं कीजे॥ न तेथें होइजे आसक्त त्या॥४॥ राम
दास ह्मणे आसन वसन॥ आजपकारण वेळुनि निजे॥५॥ श्रीशाम्

अभंग ५५३.

पुसे मन स्वामी भार्या पुत्रवती॥ न्यावी वनाप्रती कां सांगाती॥१॥ म-
नाची पूर्णोक्ती ऐकूनी बरवी॥ अपुत्रिका न्यावी ऐसें सांगे॥२॥ सं-
सार भार्या न त्या संसारीं मुक्ती॥ नव्हे प्राण्यां प्रती दास होतां॥३॥
ऐसा जो संसारीं न्यावी॥ चांडाळ तो अन्य संसारिक॥४॥
रामदास ह्मणे

आचार्य दिसे आह्मां लागीं॥५॥

अतिथी यम नियम त्या संसारीं न जोडे ॥ तो मागता पडे दुष्ट नकीं ॥ १ ॥
 कापूनियां गळे वैश्वदेव केला ॥ कायविश्वंभराला डोळे नाहीं ॥ २ ॥
 पगच्या चित्तांत निंदा खेचविल्या ॥ कपिला मारिल्या तीन शत ॥ ३ ॥
 कुलाळी करीत अनृत वदन ॥ इतुके पडत नित्य गांठी ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे कलियुगीं संसारीं ॥ तयांचे पदरीं ठेवणें हें ॥ ५ ॥

अभंग ५५५

असो त्या दुष्टांशीं काय आह्मां काम ॥ जोडावा श्रीराम हेंचि आतां ॥ १ ॥
 पश्चात्ताप झाला त्या समयीं पुत्र ॥ असल्या सर्वत्र त्यासी दीजे ॥ २ ॥ म-
 ग तें एका कीं अरण्य सेबावें ॥ नसलिया न्यावें प्रार्थे लागीं ॥ ३ ॥ दैव यो-
 गें वनीं प्रसून जरी झाली ॥ करावी हवाली बंधूच्या ते ॥ ४ ॥ उभयपक्षीं
 जरी नसलिया कोणी ॥ ठेवावे ते वनीं दास ह्मणे ॥ ५ ॥ ॥ श्रीशंकर ॥

ब्राह्मण आचारभ्रष्ट झाले त्यांचें खंडन.

अभंग ५५६

कशी तुह्या लज्जा या सेवेन येते ॥ लुब्धकेलीं चित्ते चाकरीतें ॥ १ ॥
 ब्राह्मणांचा जन्म सर्वांचा तो गरू ॥ ते तुह्या चाकरू शूद्रांचेरे ॥ २ ॥ अति-
 नीच अविंध माहार चांभार ॥ त्याचे ते चाकर झालां तुह्या ॥ ३ ॥ कचि-
 त् कोपें तेणें उद्धरावी आई ॥ त्याची ते बढाई तुह्यां वाटे ॥ ४ ॥ रामदास
 ह्मणे समजा अवघड ॥ जनोक्ती निवाड ह्मणनी करी ॥ ५ ॥ श्रीशंकर

अभंग ५५७

अन्नवस्त्रदाता आमुचा धर्मात्मा ॥ या सेवनीं आह्मां तुल्य देवा ॥ १ ॥
 देवा तीर्था जातां पायां ते पडती ॥ राजनाहीं चित्तीं त्या राजाला ॥ २ ॥
 नीच जाती तुह्या पायां हो पडतां ॥ लवकर जोडितां नरका लागीं ॥ ३ ॥
 आपुला तो धर्म त्या दुष्टां राकिला ॥ तुम्हीही आपुला कां राकीतां ॥ ४ ॥
 रामदास ह्मणे राहा तुम्हि सूरवी ॥ आह्मांसी कां दुःखी करितां हो ॥ ५ ॥

अभंग ५५८.

विरक्तांस उपदेश

करूं नये कदा संग्रहो धातूंचा

तोही नको ॥ १ ॥

लोभाचा विटाळ सर्वदां धरावा ॥ विधि आचरावा सांगीतला ॥ २ ॥ संसार जे सार ह्मणतील जन ॥ तयांचें दर्शनही न कीजे ॥ ३ ॥ पूर्णाचीं कथितां अशेष लक्षणें ॥ आड येती विघ्नें तीं सांगितों ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे साधक सिद्धांचें ॥ लक्षण दोघांचें सांगीजेत ॥ ५ ॥

अभंग ५५९

आचरण ऐसें आचरितां योगी ॥ सिद्धपद भोगी देहीं आपुल्या ॥ १ ॥ नैराश्य पुरुष लोकांत देखून ॥ करिती सन्मान एक स्तुति ॥ २ ॥ घेती उपदेश करिती सन्मान ॥ लुब्धलें मग मन त्या माझारी ॥ ३ ॥ पांचांत पहिला ऐसा तो जडला ॥ त्या मार्गें लागला स्पर्श विषय ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे पापें रगडिती ॥ तिसऱ्याची प्राप्ती झाली तेथें ॥ ५ ॥

अभंग ५६०.

आसन वसन धोत्रेंही अर्पिती ॥ ऐसें तो गोंविती स्पर्श विषय ॥ १ ॥ पक्कान् मिष्टान्न भोजन करविती ॥ सुगंध लेप देती बुका पुष्प ॥ २ ॥ पांचही विषय जडले मागुती ॥ उपदेश बहुतीं घेतलासे ॥ ३ ॥ वर्षांत करवी पादुका पूजन ॥ ऐशा मिसें धन जोडी मग ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे ज्यां ज्यांनीं बंदिलें ॥ त्यां त्यांनीं निंदिलें परि कटेना ॥ ५ ॥ श्रीशाम् ॥

अभंग ५६१

पूर्णतेची आशा हे विघ्न जाणावी ॥ मग पडे गयीं पूर्णता त्या ॥ १ ॥ शिष्य करावया जो किमपि न गुंते ॥ तयासी अप्राप्त प्राप्त होय ॥ २ ॥ न बोलिलो हेंमी आपुल्या मनानें ॥ जानकी रमणें बोलविलें ॥ ३ ॥ या वचना कोणी बाईट मानील ॥ नर्कासी जोडील तो चांडाळ ॥ ४ ॥ रामदास ह्मणे आज्ञामज देवा ॥ करूनि यां सेवा घेतलीसे ॥ ५ ॥ श्रीशंकरम् ॥

अभंग ५६२

पूर्ण झाला त्याची लक्षणें.

मुका षंड पंगू आंधळा बधिरा ॥ भिस्त मुग्ध खरा या संयुक्त ॥ १ ॥ हें मिष्ट तें कडू स्वाद जया नाही ॥ सत्य भित पाहीं वाढ तो मुका ॥ २ ॥ ह्मणावा तो षंड ऋगचें वा मन ॥ बाला कीं तरुण सम स्त्री ज्या ॥ ३ ॥ भिक्षार्थ गमना ॥ न जाय वासना इतर काजा ॥ ४ ॥

राम दास ह्यणे हे तिघे कथिले ॥ सांगतां उरले तिघेजण ॥ ५ ॥ श्रीशं

अभंग ५६३

पाहे वेष परी न पाहे जो दूर ॥ सोहळा होतो परदृष्टी नाहीं ॥ १ ॥ बहिरा-
तो कठोर निंदा कीं स्तवन ॥ ऐके परी मन तेथें नाहीं ॥ २ ॥ मुग्ध तो विष-
य सामर्थ्य इंद्रियां ॥ सत्तापरी शय्या ज्या जनाची ॥ ३ ॥ ऐसा नित्य युक्त
योगींद्र जो पूर्ण ॥ तयाचे चरण माझे शिरीं ॥ ४ ॥ रामदास ह्यणे या चर-
णांवीण ॥ जरी भेटे तरी जाण आण त्याची ॥ ५ ॥ ॥ इति रामदासकृत

अभंगसमाप्त.

